

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร
กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา



นางสาวอุษา ภัทรนำโชค

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกกฎหมายธุรกิจ
สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2566

Legal problems regarding disinheritance, the case of the ineligible
person due to the abandonment of parents



Miss. USA PHATTHARANAMCHOK

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Business Law
School of Law Sukhothai Thammathirat Open University

2023

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ	ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา
ชื่อและนามสกุล	นางสาวอุษา ภัทรนาโชค
แขนงวิชา / วิชาเอก	กลุ่มวิชากฎหมายธุรกิจ
สาขาวิชา	นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์อาจารย์ มีอินทร์เกิด มีสิทธิ์

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม พ.ศ. 2567

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

----- ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์อาจารย์ มีอินทร์เกิด มีสิทธิ์)

----- กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ปวีณี ไพรทอง)



รองศาสตราจารย์ ดร.กิตติพงษ์ เกียรติวัชรชัย
รักษาการแทนรองอธิการบดีฝ่ายการเงินและทรัพย์สิน
รักษาการแทนประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษา คำนว้าอิสระ ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่
สมควรถูกทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา
ผู้ศึกษา นางสาวอุษา ภัทรนาโชค รหัสนักศึกษา 2654000302
ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์อาจารย์ มีอินทร์เกิด มีสิทธิ์ ปีการศึกษา 2566

บทคัดย่อ

การศึกษาคำนว้าอิสระนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาถึงความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรถูกทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาของกฎหมายมรดกประเทศไทย (2) ศึกษาถึงการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรถูกทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาในกฎหมายของประเทศไทย สาธารณรัฐประชาชนจีน และสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ (3) ศึกษาถึงปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรถูกทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา (4) เสนอแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย เกี่ยวกับการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรถูกทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพื่อปรับใช้กับกรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา

การศึกษาคำนว้าอิสระนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเอกสาร จากการศึกษาคำนว้าจากหนังสือ บทความ เอกสารทางวิชาการ ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เพื่อนำมาวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรถูกทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาตามกฎหมายมรดก และเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวกับการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรถูกทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา ให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสม ต่อไป

ผลการศึกษาพบว่า (1) แนวคิดเรื่องการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรถูกทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา เกิดจากบิดามารดากับบุตรมีสิทธิหน้าที่ที่จะต้องอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน จึงไม่ควรให้บุตรผู้กระทำการไม่สมควรถูกได้รับมรดก (2) การถูกจำกัดมิให้รับมรดกของประเทศไทยปรากฏในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ส่วนสาธารณรัฐประชาชนจีน และสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ปรากฏในประมวลกฎหมายแพ่ง (3) สาธารณรัฐประชาชนจีนมีกฎหมายการถูกจำกัดมิให้รับมรดก กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา และการลดส่วนแบ่งมรดก กรณีบุตรไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา ส่วนสาธารณรัฐฟิลิปปินส์บุตรอาจเสียสิทธิในการรับมรดก หากบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาโดยไม่มีเหตุอันสมควร และอาจถูกลดส่วนแบ่งมรดก แต่ประเทศไทยไม่มีกฎหมายรองรับการถูกจำกัดมิให้รับมรดก กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา และการลดส่วนแบ่งมรดก กรณีบุตรไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา (4) ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1606 (6) วรรคแรก ให้บุตรที่ทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาโดยไม่มีเหตุอันสมควร ถูกจำกัดมิให้ได้รับมรดก และ มาตรา 1606 (6) วรรคสอง โดยเพิ่มขอบเขตของคำว่าทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาว่าให้หมายความถึงกรณีบุตรมีเจตนาทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา โดยปราศจากเหตุอันสมควร เป็นระยะเวลาเกินกว่า 1 ปี และต้องเป็นบุตรและบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมาย

คำสำคัญ การถูกจำกัดมิให้รับมรดก บุตรทอดทิ้งบิดามารดา บุตรไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา

Independent Study title: “Legal problems regarding disinheritance, the case of the ineligible person due to the abandonment of parents”

Author: “Miss. USA PHATTHARANAMCHOK”; ID: “2654000302”;

Degree: Master of Laws

Independent Study Advisor: Associate Professor Arjaree Meeintarakerd Mrrsidhi;

Academic year: 2023

Abstract

This independent study has the objectives as follows: (1) to study the history, concept, and theories related to legal problems regarding disinheritance, the case of the ineligible person due to the abandonment of parents under the law of Inheritance and succession of Thailand, (2) to study the disinheritance, the case of the ineligible person due to the abandonment of parents in the context of Thailand's, China's and the Philippines's law, (3) to study legal problems regarding disinheritance, the case of the ineligible person due to the abandonment of parents, (4) to study the guideline improvement of law amendment concerning disinheritance, the case of the ineligible person, in the Civil and Commercial Code, to apply in the case of the person abandoning their parents.

This independent study is qualitative research in document research based on legal texts, books, articles, academic documents, and information from the internet, both in Thailand and abroad, to analyze legal problems regarding disinheritance, the case of the ineligible person due to the abandonment of parents according to the succession law and to propose guideline improvement of law amendment concerning disinheritance, the case of the ineligible person in such a case, for ensuring effectiveness and appropriateness of the law.

The study result found that (1) The concept of disinheritance, the case of the ineligible person due to the abandonment of parents, arises from their mutual rights and duties to support and take care of each other; therefore, heirs engaging in inappropriate behavior should not be allowed to inherit. (2) The disinheritance in Thailand is stipulated in the Civil and Commercial Code, while in China and the Philippines, it is specified in their Civil Codes. (3) China has laws regarding disinheritance, the case of the ineligible person due to the abandonment of parents, as well as provisions for reducing the inheritance share if the heir abandon their parents. In the Philippines, the heir may lose their right to inherit if they do not support and take care of their parents without reasonable cause, which may also reduce the inheritance share of statutory heirs. However, Thailand does not have provisions regarding disinheritance, the case of the ineligible person due to the abandonment of parents, and does not have provisions for reducing the inheritance share in such a case. (4) Amendments should be made to Section 1606(6) of the Civil and Commercial Code to stipulate that children not maintaining their parents without reasonable cause should be disinherited. Additionally, the definition of abandonment and failure to maintain should be clarified to include a case where a child intentionally neglects to maintain their parents without reasonable cause for a period exceeding one year, and this should apply to legitimate children and parents.

Keywords : Disinheritance, Heir abandoning parents, Heir not maintaining parents

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในความกรุณาจากรองศาสตราจารย์ อาจารย์ มีอินทร์เกิด มีสิทธิ์ อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระที่กรุณาถ่ายทอดความรู้ให้คำปรึกษาแนะนำที่เป็นประโยชน์ ตลอดจนช่วยเหลือปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาข้อบกพร่องต่างๆ ในการค้นคว้าอิสระจนเสร็จสมบูรณ์ ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ปวีณี ไพรทอง ซึ่งท่านได้กรุณาให้เกียรติรับเป็นกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ และได้ให้ข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขและปรับปรุงการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และผู้ศึกษาขอขอบพระคุณอาจารย์ประจำหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิตทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอนวิชาความรู้ และความเอาใจใส่ระหว่างที่ศึกษาเล่าเรียนเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณผู้ที่ช่วยสนับสนุนทุกท่านที่กรุณาสละเวลาให้ข้อมูลตลอดจนข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการค้นคว้าอิสระและทำให้การค้นคว้าอิสระสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชทุกท่านที่ให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกช่วยเหลือมาโดยตลอดจนสำเร็จการศึกษาตามความมุ่งหมาย ผู้ศึกษาจึงขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

คุณประโยชน์ใดๆ อันเกิดจากการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ ผู้ศึกษาขอน้อมรำลึกพระคุณของบรรพบุรุษและบูรพาจารย์ของผู้ศึกษา ที่ได้สั่งสอน อบรมให้ผู้ศึกษาสามารถดำรงตน และมานะพยายามศึกษาเล่าเรียนจนบรรลุสำเร็จด้วยดีตลอดมา



นางสาวอุษา ภัทรนำโชค

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฌ
บทที่ 1 บทนำ.....	10
1. ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา.....	10
2. วัตถุประสงค์ในการศึกษา.....	13
3. ขอบเขตของการวิจัย.....	13
4. นิยามศัพท์เฉพาะ หรือ คำจำกัดความ.....	13
5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	14
บทที่ 2 ความเป็นมา หลักการ และทฤษฎีเกี่ยวกับการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา.....	15
1. ความเป็นมาของการถูกจำกัดมิให้รับมรดก.....	15
2. ทฤษฎีการตกทอดของมรดก และหลักการเกี่ยวกับการรับมรดกและการเสียสิทธิใน การรับมรดก.....	40
3. หลักการเกี่ยวกับทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกและการแบ่งมรดก.....	49
4. หลักการเกี่ยวกับการเสียสิทธิในการรับมรดก.....	51
5. หลักการเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ระหว่างบิดามารดากับบุตร.....	54

บทที่ 3 การถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดา มารดาตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ	63
1. การถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร ตามกฎหมายไทย.....	63
1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560.....	63
1.2 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	65
2. การถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร ตามกฎหมายต่างประเทศ.....	78
2.1 กฎหมายสาธารณรัฐประชาชนจีน.....	78
2.2 กฎหมายสาธารณรัฐฟิลิปปินส์	88
3. ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ.....	105
บทที่ 4 ปัญหาการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดู บิดามารดา	115
1. ปัญหาการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะ เลี้ยงดูบิดามารดา.....	115
2. ปัญหาการตีความกฎหมายของคำว่า “การทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา” และผลของการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่ อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา.....	120
3. ปัญหาการลดส่วนแบ่งมรดก กรณีบุตรไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา.....	125
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	131
1. บทสรุป	131
2. ข้อเสนอแนะ	133
บรรณานุกรม	136
ประวัติผู้ศึกษา	140

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 3.1 ตารางเปรียบเทียบกฎหมายประเทศไทย กฎหมายสาธารณรัฐประชาชนจีน และ
กฎหมายสาธารณรัฐฟิลิปปินส์..... 111

ตารางที่ 4.1 ตารางเปรียบเทียบปัญหาเกี่ยวกับการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณี
บุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา..... 129



บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยถือเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญและมีความผูกพันระหว่างครอบครัวหรือทางสายเลือดเป็นอย่างมากตั้งแต่สมัยก่อน ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูก ความสัมพันธ์ระหว่างปู่ย่าตายายกับลูกหลาน รวมไปถึงความสัมพันธ์ในหมู่เครือญาติ โดยในสมัยอยุธยาครอบครัวมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันสูง มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันค่อนข้างมาก มีความผูกพันระหว่างสมาชิกในครอบครัวและเครือญาติ ถึงขนาดที่เรียกได้ว่า “เขาเสียกันมิได้” กล่าวคือ ตัดกันไม่ขาด มีการรับผิดชอบเรื่องต่างๆ ร่วมกัน รวมไปถึงทรัพย์สิน โดยทรัพย์สินถือเป็นสมบัติรวมของทุกคนในครอบครัวและเครือญาติ การลักทรัพย์สินของคนในครอบครัวจึงไม่ถือเป็นความผิดตามกฎหมาย อีกทั้งครอบครัวและเครือญาติยังต้องร่วมกันรับผิดชอบในความผิดที่บุคคลในครอบครัวและเครือญาติกระทำขึ้น¹ โดยสังคมไทยให้ความสำคัญในเรื่องความกตัญญูมาตั้งแต่โบราณ บุตรมีความรักใคร่เคารพบิดามารดาและอยู่ในโอวาท ส่วนบิดามารดามีการวางตัวที่ดีมีศีลธรรมที่ดี เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่บุตร ส่งผลให้กฎหมายครอบครัวซึ่งได้รับหลักการส่วนใหญ่มาจากจารีตประเพณี และหลักกฎหมายประเทศอินเดีย มีหลักการว่าบิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ และบุตรต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาไม่ว่าบิดามารดาจะมีฐานะอย่างไร โดยเป็นหลักการที่มีมาตั้งแต่สมัยกฎหมายประเพณีโดยถือเป็นหน้าที่ในศีลธรรม ซึ่งฝังอยู่ในธรรมเนียมประเพณีของประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แม้จะไม่มีกฎหมายเขียนบังคับเอาไว้² จนเมื่อมีการตราประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พุทธศักราช 2477 จึงได้มีการเขียนเอาไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในมาตรา 1535-1536 เรื่อยมาจนกระทั่งมีประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ซึ่งได้ตรวจชำระใหม่ และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ในปัจจุบันก็ยังคงหลักการเอาไว้เช่นเดิมในมาตรา 1563 ว่าบุตรจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา และในมาตรา 1564 ว่าบิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์ โดยบิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้วแต่เฉพาะทุพพลภาพและหา

¹ สายชล สัตยานุรักษ์. *ประวัติศาสตร์รัฐไทยและสังคมไทย: ครอบครัว ชุมชน ชีวิตสามัญชน ความทรงจำ และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์*. เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2558. หน้า 21-22.

² พระยาพลาทงกูรธรรมพิชัย. *คำบรรยายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยกฎหมายครอบครัวและมรดก*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง. 2478. หน้า 143-144.

เลี้ยงตนเองมิได้ แต่ในทางปฏิบัติในสมัยก่อนรวมถึงในปัจจุบันบิดามารดาที่ยังคงอุปการะเลี้ยงดูให้การศึกษาแก่บุตรภายหลังที่บรรลุนิติภาวะแล้ว³

เมื่อสังคมไทยเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับความผูกพันระหว่างบิดามารดาและบุตร ความสัมพันธ์ทางครอบครัวหรือทางสายเลือด กฎหมายมรดกประเทศไทยตั้งแต่ในสมัยอดีตจนถึงปัจจุบันจึงมีหลักการให้ทรัพย์มรดกตกทอดแก่ทายาท ได้แก่ บิดามารดา บุตร ภรรยา และญาติ ในฐานะทายาทโดยธรรม 6 ลำดับ เนื่องมาจากความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว และจะให้เห็นได้ว่า สังคมไทยให้ความสำคัญกับการที่บุตรจะต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา จากที่ในพระโอัยการลักษณมรดกได้มีการกำหนดไม่ให้บุตรที่บิดามารดามีได้นับเป็นบุตร หรือบุตรที่ละทิ้งบิดามารดาไปมีสิทธิได้รับมรดก มีการกำหนดให้หลานที่ปู่ย่าตายายมิได้นับเป็นหลานไม่มีสิทธิได้รับมรดก หรือทายาทคนใดที่ไม่ได้รับการรักษาไข้ปลงศพเจ้ามรดกจะไม่สามารถเรียกเอามรดกได้ หรือหากรักษาไข้แต่ไม่ได้ช่วยปลงศพ หรือไม่ได้ช่วยรักษาไข้แต่ได้ช่วยปลงศพ มีสิทธิได้รับมรดกบางส่วน เว้นแต่การที่มีการรักษาไข้หรือปลงศพเจ้ามรดกนั้นจะเนื่องมาจากการไปรับราชการเมืองอื่น หรืออยู่ต่างเมือง แต่หลักการดังกล่าวมิได้ถูกนำมาเขียนไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แต่อย่างใด เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากกฎหมายประเทศเยอรมันเป็นส่วนใหญ่

อย่างไรก็ตามปรากฏว่าในปัจจุบันสภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไป มีกรณีที่บุตรซึ่งบิดามารดาได้ให้การอุปการะเลี้ยงดูมาตั้งแต่เยาว์วัย แต่ต่อมาบุตรนั้นกลับทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาที่ได้อุปการะเลี้ยงดูตนมา ซึ่งถือเป็นการไม่ตระหนักถึงศีลธรรม ขัดต่อจารีตประเพณีของประเทศไทยอันมีมาช้านาน และไม่ปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยหากบิดามารดามีบุตรมากกว่าหนึ่งคนก็อาจได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากบุตรคนอื่น ได้รับการดูแลเอาใจใส่ การช่วยเหลือในการดำรงชีพเมื่อชราภาพ แต่ท้ายที่สุดแล้วเมื่อบิดามารดาถึงแก่ความตายโดยมิได้ทำพินัยกรรมไว้ บุตรที่ไม่เคยอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดานั้นกลับมามีสิทธิเรียกร้องมรดกของบิดามารดาที่ถึงแก่ความตายในฐานะทายาทโดยธรรมลำดับที่ 1 กรณีดังกล่าวถือว่าเป็นการอันมิสมควรและค้านึงถึงแต่ประโยชน์ส่วนตนของบุตร โดยมิได้คำนึงถึงเจตนาของผู้นับถึงแก่ความตายหรือเจ้ามรดกแต่อย่างใด

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น เมื่อพิจารณาจากกฎหมายมรดกของประเทศไทยในปัจจุบันซึ่งถูกบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ว่าด้วยมรดก มีหลักการว่าเมื่อบุคคลใดถึงแก่ความตาย ทรัพย์มรดกตกแก่ทายาท ซึ่งทายาทนั้นมี 2 ประเภท คือ ทายาทโดยธรรม 6 ลำดับ โดยกำหนดไว้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 และทายาทตามพินัยกรรม ซึ่งเจ้ามรดกกล่าวคือ ผู้ถึงแก่ความตายนั้น ได้แสดงเจตนาไว้ก่อนตายว่าจะให้บุคคลดังกล่าวได้ไปซึ่งทรัพย์มรดกของ

³ สอาด นาวิเจริญ. คำบรรยายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยครอบครัว. กรุงเทพมหานคร : การพิมพ์ธนบุรี. 2510. หน้า 359.

ตนเมื่อตนถึงถึงแก่ความตาย โดยมีข้อยกเว้นเป็นการเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดก 4 กรณี คือ การถูกกำจัดมิให้ได้มรดก การตัดมิให้รับมรดก การสละมรดก และการสูญเสียมรดกโดยอายุความ โดยการถูกกำจัดมรดกมี 2 ประเภท ตามมาตรา 1605 ฐานยกย้ายปิดบังทรัพย์มรดก และมาตรา 1606 ฐานเป็นผู้ไม่สมควร ซึ่งหลักข้อยกเว้นทั้ง 4 กรณีนั้นไม่มีกรณีใดที่ต้องด้วยกรณีข้อเท็จจริงดังกล่าว อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาข้อเท็จจริงดังกล่าวพบว่ามีความใกล้เคียงกับข้อยกเว้นในเรื่อง การถูกกำจัดมิให้ได้มรดก ฐานเป็นผู้ไม่สมควร ตามมาตรา 1606

“มาตรา 1606 บุคคลดังต่อไปนี้ต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร คือ

(1) ผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้เจตนากระทำ หรือพยายามกระทำให้เจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิได้รับมรดกก่อนตนถึงแก่ความตายโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

(2) ผู้ที่ได้ฟ้องเจ้ามรดกหาว่าทำความผิดโทษประหารชีวิตและตนเองกลับต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่า มีความผิดฐานฟ้องเท็จหรือทำพยานเท็จ

(3) ผู้ที่รู้แล้วว่า เจ้ามรดกถูกฆ่าโดยเจตนา แต่มิได้นำข้อความนั้นขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ แต่ข้อนี้มีให้ใช้บังคับถ้าบุคคลนั้นมีอายุยังไม่ครบสิบหกปีบริบูรณ์ หรือเป็นคนวิกลจริตไม่สามารถรู้ผิดชอบ หรือถ้าผู้ฆ่านั้นเป็นสามีภริยาหรือผู้บุพการีหรือผู้สืบสันดานของตนโดยตรง

(4) ผู้ที่ฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกทำ หรือเพิกถอน หรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมดซึ่งเกี่ยวกับทรัพย์มรดก หรือไม่ให้กระทำการดังกล่าวนั้น

(5) ผู้ที่ปลอม ทำลาย หรือปิดบังพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมด เจ้ามรดกอาจถอนข้อกำหนดฐานเป็นผู้ไม่สมควรเสียก็ได้โดยให้อภัยไว้เป็นลายลักษณ์อักษร”

จากบทบัญญัติข้างต้นจะเห็นได้ว่าการกระทำของบุตรที่จงใจทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดานั้น ถือได้ว่าเป็นการขัดกับหลักจริยธรรมและศีลธรรมอันดีของประชาชน ซึ่งเป็นเรื่องที่มาตรา 1606 บัญญัติไม่ครอบคลุมถึงกรณีดังกล่าว จึงสมควรจะมีการพิจารณาว่าสมควรมีการแก้ไขกฎหมายให้ถือว่ากรณีดังกล่าวเป็นผู้ไม่สมควร ตามมาตรา 1606 หรือไม่ เพื่อเพิ่มเติมข้อกฎหมายให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและข้อเท็จจริงต่างๆ ที่ปรากฏขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งในการแก้ปัญหาควรมีการศึกษาถึงความเป็นมาและแนวคิดของกฎหมายมรดกของประเทศไทยเพื่อให้เข้าใจถึงหลักการและแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อเพิ่มเติมหลักกฎหมายในกฎหมายมรดก เนื่องจากกฎหมายมรดกของประเทศไทยนั้นมิได้มีบทบัญญัติรองรับถึงกรณีการตัดสิทธิบุตรในการรับมรดกของบิดามารดา เนื่องจากทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา จึงถือได้ว่าเป็นช่วงโหว่ของกฎหมายมรดกของประเทศไทย ซึ่งส่งผลให้เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นในสังคม จึงทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจในเรื่องการถูก

กําจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา ว่าประเทศไทยสมควรมีการเพิ่มเติมหลักกฎหมายเพื่อรองรับในกรณีดังกล่าวหรือไม่ ประการใด

2. วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการถูกกําจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา ของกฎหมายมรดกประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาถึงการถูกกําจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา ตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ
3. เพื่อศึกษาถึงปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการถูกกําจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา
4. เพื่อศึกษาถึงแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย เกี่ยวกับการถูกกําจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพื่อปรับใช้กับกรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา

3. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่อง ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการถูกกําจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาฉบับนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารทางกฎหมายเกี่ยวกับความเป็นมาและเหตุผล รวมถึงการได้รับมรดกและการเสียสิทธิในการรับมรดกในประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยทำการศึกษากฎหมายตราสามดวง พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมลักษณะมรฎก ร.ศ.121 และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ เพื่อนำมาวิเคราะห์ปัญหาและหามาตรการทางกฎหมายปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

4. นิยามศัพท์เฉพาะ หรือ คำจำกัดความ

“บุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา” หมายถึง บุตรที่ไม่ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1563 โดยมีพฤติการณ์ที่ทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาโดยเจตนา โดยปราศจากเหตุอันสมควร เป็นระยะเวลาเกินกว่า 1 ปี โดยที่ไม่ติดต่อ หรือไปเยี่ยมเป็นครั้งคราว หรือส่งเงินหรือเครื่องอุปโภคบริโภคอันจำเป็นให้ใช้แต่อย่างใด

“การถูกกําจัดมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร” หมายถึง การถูกกําจัดมรดก ตามมาตรา 1606 โดยหมายความถึงบุคคลดังต่อไปนี้

- (1) ผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้เจตนากระทำ หรือพยายามกระทำให้เจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิได้รับมรดกก่อนตนถึงแก่ความตายโดยมิชอบด้วยกฎหมาย
- (2) ผู้ที่ได้ฟ้องเจ้ามรดกหาว่าทำความผิดโทษประหารชีวิตและตนเองกลับต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่า มีความผิดฐานฟ้องเท็จหรือทำพยานเท็จ
- (3) ผู้ที่รู้แล้วว่า เจ้ามรดกถูกฆ่าโดยเจตนา แต่มิได้นำข้อความนั้นขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ แต่ข้อนี้มิให้ใช้บังคับถ้าบุคคลนั้นมีอายุยังไม่ครบสิบหกปีบริบูรณ์ หรือเป็นคนวิกลจริตไม่สามารถรู้ผิดชอบ หรือถ้าผู้ชำนั้นเป็นสามีภริยาหรือผู้บุพการีหรือผู้สืบสันดานของตนโดยตรง
- (4) ผู้ที่ฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกทำ หรือเพิกถอน หรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมดซึ่งเกี่ยวกับทรัพย์สินมรดก หรือไม่ให้กระทำการดังกล่าวนี้
- (5) ผู้ที่ปลอม ทำลาย หรือปิดบังพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมด

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา
2. ทำให้ทราบถึงกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ ที่เกี่ยวกับเรื่องปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา
3. ทำให้ทราบถึงปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา
4. ทำให้ได้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพื่อปรับใช้กับกรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา

บทที่ 2

ความเป็นมา หลักการ และทฤษฎีเกี่ยวกับการถูกจำกัดมิให้รับมรดก ฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา

การศึกษาเรื่อง “ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา” ผู้ศึกษาได้ศึกษาความเป็นมา หลักการ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องไว้โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. ความเป็นมาของการถูกจำกัดมิให้รับมรดก
2. ทฤษฎี และหลักการเกี่ยวกับการรับมรดกและการเสียสิทธิในการรับมรดก
3. หลักการเกี่ยวกับทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกและการแบ่งมรดก
4. หลักการเกี่ยวกับการเสียสิทธิในการรับมรดก
5. หลักการเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ระหว่างบิดามารดากับบุตร

1. ความเป็นมาของการถูกจำกัดมิให้รับมรดก

1.1 การถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรตามกฎหมายโรมัน

หลักเรื่องการรับมรดกและการเสียสิทธิในการรับมรดกนั้นปรากฏที่มาจากตั้งแต่สมัยโรมัน หลักกฎหมายโรมันถือได้ว่าเป็นรากฐานแนวคิดที่สำคัญของหลักกฎหมายในปัจจุบัน เห็นได้ชัดเจนที่สุดมี 3 หลักการ คือ 1. หลักการสืบสิทธิทั้งปวงของผู้ตาย อาจกล่าวได้ว่ากฎหมายมรดกโรมันนั้นมีการโอนทุกอย่างเท่าที่เป็นไปได้จากผู้ตายให้แก่ทายาท คือ มรดก (Hereditas) โดยเป็นการสืบทั้งสิทธิและหน้าที่ทั้งปวงของผู้ตาย ยกเว้นสิ่งที่เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตาย เช่น การเป็นผู้ปกครองหรือผู้อุปการะ ภาระจำยอมส่วนบุคคล เป็นต้น หลักการนี้ตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน ที่เราเรียกว่าหลัก Universal Succession 2. หลักการตกทอดทันทีของทรัพย์มรดก (Automatic Inheritance) 3. หลัก Freedom of testament คือ หลักการที่รับรองเสรีภาพในการทำพินัยกรรมอย่างไร้ข้อจำกัด โดยถือว่าเจ้ามรดกผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินมีสิทธิที่จะจำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์ของตนแก่บุคคลใดก็ได้ตามความพอใจของตน⁴ จะเห็นได้ว่าทั้ง 3 หลักการที่กล่าวมาเป็นหลักการสำคัญในกฎหมายมรดกปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นกฎหมายเยอรมัน กฎหมายฝรั่งเศส หรือแม้แต่กฎหมายไทย

⁴ Nigel G. Foster. *German Law & Legal System*. Great Britain : Black Stone Press Limited. 1993. p.269.

แนวคิดสำคัญที่สุดในกฎหมายมรดกโรมัน คือ การไม่ประสงค์ให้มีผู้ใดตายโดยปราศจากทายาท เพื่อประกอบพิธีทางศาสนาและสืบต่อทรัพย์สิน โดยมองว่าการสืบสิทธิจากผู้ตายนั้น คือ การโอนทุกอย่างเท่าที่เป็นไปได้จากผู้ตายสู่ทายาทโดยทันทีเพื่อป้องกันการขาดความต่อเนื่องของการดำเนินกิจการของครอบครัวโรมัน⁵

การตกทอดแห่งทรัพย์สินมรดกตามกฎหมายโรมันอาจเป็นไปตามพินัยกรรม (Testamentum) หรือไม่มีพินัยกรรมก็ได้ แต่การตกทอดทั้ง 2 ลักษณะนี้จะเกิดขึ้นพร้อมๆกันในกองมรดกเดียวกันย่อมเป็นไปไม่ได้ เนื่องจากมีหลักอยู่ว่า “ไม่มีผู้ใดตายทั้งที่ทำและไม่ได้ทำพินัยกรรม” ฉะนั้นหากกองมรดกใดมีพินัยกรรมแล้วย่อมต้องบังคับตามพินัยกรรมก่อน เว้นแต่พินัยกรรมนั้นใช้บังคับไม่ได้ ไม่ว่าจะเพราะไม่เป็นไปตามแบบหรือผู้รับพินัยกรรมปฏิเสธไม่รับพินัยกรรม จึงจะนำหลักกฎหมายเรื่องมรดกไม่มีพินัยกรรมมาบังคับใช้ เห็นได้ว่ามีส่วนที่คล้ายกฎหมายไทย คือ การให้ความสำคัญแก่พินัยกรรม หรือความประสงค์ของเจ้ามรดกในการจัดการทรัพย์สินของเขา กล่าวคือ ต้องจัดการตามพินัยกรรมก่อนหรือที่กล่าวว่าสิทธิเหนือทรัพย์สินมรดกของผู้รับพินัยกรรมย่อมมาก่อนทายาทโดยธรรมนั่นเอง⁶

ทายาทตามกฎหมายโรมันแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ทายาทที่จำเป็นที่เรียกว่า heredes necessarii ได้แก่

1.1 ทายาทโดยธรรมและจำเป็น ได้แก่ บุคคลในครอบครัวที่อยู่ในอำนาจปกครองของหัวหน้าครอบครัวซึ่งเป็นเจ้ามรดกในขณะที่เขาถึงแก่ความตาย ได้แก่ภริยาที่อยู่ในเื่อมมือของสามี บุตรชายบุตรสาวและบุตรบุญธรรม ทายาทกลุ่มนี้เป็นทายาทโดยกฎหมาย จะได้รับมรดกโดยอัตโนมัติโดยไม่ต้องแสดงเจตนารับเอา

1.2 ทายาทโดยจำเป็น ทายาทกลุ่มนี้มีใช้ทายาทโดยธรรม คือไม่ใช่คนในครอบครัว แต่ได้แก่ ทาสที่ได้รับการปลดปล่อยโดยพินัยกรรมและในพินัยกรรมระบุให้มีสิทธิรับมรดกที่เรียกว่าเป็นทายาทโดยจำเป็นด้วยเนื่องจากทายาทในกลุ่มนี้จะไม่อาจปฏิเสธการรับมรดกได้

2. ทายาทโดยเจตนา ทายาทกลุ่มนี้หมายถึงบุคคลอื่นทุกคนที่ไม่อยู่ในครอบครัวของผู้ตายและไม่อยู่ภายใต้อำนาจของหัวหน้าครอบครัวที่เป็นเจ้ามรดก ทายาทกลุ่มนี้เข้ามามีบทบาทหรือมีสิทธิในการรับมรดกเมื่อเจ้ามรดกตายไปโดยไม่มีทายาทโดยจำเป็น ทายาทกลุ่มนี้เนื่องจากมิใช่ทายาทโดยจำเป็นพวกเขาจึงอาจเลือกที่จะรับมรดกหรือไม่รับมรดกก็ได้ และสิทธิที่จะได้รับมรดกเป็น

⁵ ประชุม โฉมฉาย. *หลักกฎหมายโรมันเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา. 2555. หน้า 85.

⁶ ประชุม โฉมฉาย. *กฎหมายเอกชนเปรียบเทียบเบื้องต้น : จารัตโรมันและแอองโกแซกซอน*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา. 2555. หน้า 184.

สิทธิเฉพาะตัวไม่ตกทอดแก่ทายาทของเขาอีกชั้นหนึ่ง อีกทั้งยังไม่มีมรดกแทนที่สำหรับทายาทประเภทนี้⁷

การเป็นบุคคลที่สมบูรณ์โดยกฎหมายโรมันต้องมีองค์ประกอบ คือ ต้องเป็นบุคคลเสรี (ไม่เป็นทาส) มีสถานะเป็นราษฎรโรมัน และมีสถานะเป็นหัวหน้าครอบครัว (Pater familias) ซึ่งก็คือผู้ชายผู้มีอาวุโสสูงสุดในครอบครัวเท่านั้น อำนาจของหัวหน้าครอบครัวในทางกฎหมายเอกชนถือว่ามีความสำคัญเพราะเป็นบุคคลผู้ควบคุมดูแลผลผลิตและเป็นผู้เดียวที่สามารถทำนิติกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินของครอบครัวได้ เป็นผู้มีอิสระในตนเองไม่ต้องอยู่ใต้อำนาจปกครองของใคร (Sui iuris) สมาชิกอื่นนอกนั้นถือเป็นผู้อยู่ใต้อำนาจปกครอง (alieni iuris)⁸ ประกอบกับหลักกฎหมายเรื่องอำนาจของหัวหน้าครอบครัวโรมันซึ่งมีลักษณะเหนือชีวิตและร่างกายคนในครอบครัว และหลักเรื่องทรัพย์สินของกฎหมายโรมัน สมาชิกในครอบครัวไม่มีความสามารถในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน ทุกอย่างที่เขาได้ย่อมตกแก่หัวหน้าครอบครัว โดยหัวหน้าครอบครัวมีหน้าที่บริหารทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของครอบครัว แม้จะสามารถยกให้บุคคลอื่นนอกครอบครัวใช้สอยหรือรับประโยชน์จากทรัพย์สินได้ แต่หัวหน้าครอบครัวก็ยังคงเป็นผู้เดียวที่มีกรรมสิทธิ์เหนือทรัพย์สินนั้น ดังนั้น เมื่อหัวหน้าครอบครัวเสียชีวิตลงโดยไม่ได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินดังกล่าวให้แก่สมาชิกที่ดูแลทรัพย์สินนั้นอยู่ ทรัพย์สินนั้นย่อมตกเป็นกองมรดก⁹

และเมื่อผู้ที่เป็นเจ้าของทรัพย์สินและบริหารจัดการทรัพย์สินของครอบครัว ได้แก่ หัวหน้าครอบครัวซึ่งมีสภาพบุคคลสมบูรณ์ตามกฎหมายโรมัน การที่หัวหน้าครอบครัวตายโดยไม่มีทายาทจึงส่งผลกระทบอย่างมาก กฎหมายโรมันยอมรับให้ผู้ตายมีเสรีภาพในการทำพินัยกรรมโดยมีขอบเขตกว้างมาก คือ สามารถตัดทายาทโดยธรรมมิให้รับมรดกและกำหนดตัวผู้รับทรัพย์สินได้ เป็นการยอมรับให้เจ้าของทรัพย์สินทำการจำหน่ายโอนทรัพย์สินตามความพอใจของผู้ตายอย่างเต็มที่แม้จะมีข้อจำกัดตามกฎหมายบ้างก็ตาม

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น พินัยกรรมจึงถือว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก เนื่องจากหลักการที่สำคัญที่สุดของพินัยกรรมตามกฎหมายโรมัน คือ การกำหนดตัวผู้รับพินัยกรรมหรือการกำหนดตัวทายาท การแจกจ่ายทรัพย์สินเป็นเรื่องรองลงมา พินัยกรรมที่ไม่ได้กำหนดตัวผู้รับพินัยกรรมย่อมเป็นการไร้ประโยชน์ กฎหมายโรมันเปิดโอกาสให้คนทำพินัยกรรมได้อย่างกว้างขวางและหลายรูปแบบ

⁷ ศนันทกรณ โสทธิพันธุ์. *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายเอกชนโรมัน*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร : วิทยุชน. 2559. หน้า 260.

⁸ เรื่องเดียวกัน.

⁹ ศนันทกรณ โสทธิพันธุ์. *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายเอกชนโรมัน*. หน้า 184-188.

โดยเจตนาของผู้ทำพินัยกรรมจะถูกละเมิดไม่ได้ และพยายามให้ผลเป็นไปตามเจตนาของผู้ตายให้มากที่สุด ข้อนี้เป็นหลักการพื้นฐานของกฎหมายโรมัน แต่อย่างไรก็ดีพินัยกรรมที่บังคับได้นั้นย่อมต้องเป็นไปตามแบบที่กฎหมายกำหนดเช่นกัน¹⁰

เมื่อพิจารณาจากกฎหมายมรดกโรมันแล้วจะพบว่า หากกล่าวถึงกองมรดกที่จะตกทอดแก่ทายาทเมื่อหัวหน้าครอบครัวตายลงใช้หลัก Universal succession คือ การสืบสิทธิจากผู้ตายเป็นลักษณะของการสืบสิทธิทั้งปวงไม่เพียงแต่ทรัพย์สินที่จะตกทอดไป แต่รวมถึงทั้งสิทธิและหน้าที่ด้วย เมื่อผู้ตายตายลงมรดกย่อมตกแก่ทายาทโดยธรรม หรือที่กฎหมายโรมันเรียกว่า ทายาทแห่งตน (Suus Heres) ทรัพย์มรดกจะตกทอดทันทีที่เจ้ามรดกตายลง โดยทายาทดังกล่าวไม่มีสิทธิที่จะปฏิเสธได้

แต่อย่างไรก็ดี กฎหมายมรดกโรมันให้โอกาสผู้ตายแสดงเจตนาได้อย่างสมบูรณ์ให้ผู้ตายแสดงความประสงค์ให้จัดการทรัพย์สินของตนแม้จะมีข้อจำกัดบางประการอันเนื่องมาจากกฎหมายมหาชนหรือกฎหมายอื่น เนื่องจากเป็นระบบที่ประสงค์ให้ผู้ตายมีทายาทหรือผู้รับพินัยกรรม ดังนั้นแม้ตามกฎหมายแล้วผู้ตายจะมีทายาทโดยธรรมอยู่แล้วแต่ทายาทอาจเสียสิทธิในการรับมรดกได้หากเจ้ามรดกกระตุนต์มิให้ทายาทรับมรดกได้ในพินัยกรรม โดยในการตัดทายาทชั้นบุตรรวมทั้งบุตรบุญธรรม ผู้ทำพินัยกรรมต้องกล่าวนามทายาทที่จะตัดมิให้รับมรดกอย่างชัดเจน ส่วนทายาทโดยธรรมอื่นตามสาย (Sui heredes) ก็ต้องกล่าวตัดมิให้รับมรดกอย่างชัดเจนเช่นเดียวกัน แต่ต่อมาในสมัยจัสติเนียนผู้ถูกตัดมิให้รับมรดกทุกคนต้องถูกระบุชื่อจึงจะเป็นการตัดมิให้รับมรดกที่มีผลตามกฎหมาย แต่ในกรณีพินัยกรรมของทหารหลักการจะต่างออกไป กล่าวคือ หากในพินัยกรรมไม่ได้กล่าวถึงบุตร ผลคือ บุตรจะถูกตัดมิให้รับมรดกโดยปริยาย

การถูกกำจัดมิให้รับมรดก (Indignus) นั้นเป็นคนละกรณีกับการถูกตัดมิให้รับมรดก (Exheredatio) เนื่องจากการตัดมิให้รับมรดกนั้นเป็นกรณีที่เจ้ามรดกเป็นผู้ตัดทายาทโดยความประสงค์ของตนด้วยการแสดงเจตนาชัดเจนไว้ในพินัยกรรมเพื่อตัดทายาทและยกทรัพย์มรดกให้แก่ผู้อื่นดังที่ได้อธิบายไปแล้วข้างต้นซึ่งส่งผลให้ทายาทเสียสิทธิที่จะได้รับมรดก คือ ไม่เป็นทายาทของผู้ทำพินัยกรรมต่อไป ทรัพย์มรดกตกได้กับผู้รับพินัยกรรมซึ่งอาจเป็นบุคคลภายนอกครอบครัวหรือทาสของผู้ตายก็ได้ แต่ในกรณีการถูกกำจัดมิให้รับมรดกนั้นเป็นการลงโทษทายาทอันมีผลทำให้รัฐยึดทรัพย์มรดกเข้าหลวง¹¹ การเป็นผู้ไม่สมควรรับผลประโยชน์จากความตายของบุคคลอื่นในกฎหมายโรมันแตกต่างไปจากการไร้ความสามารถที่จะเป็นทายาท และการเป็นผู้ไม่สมควรยังเป็นคนละกรณีกับการไร้ความสามารถที่จะได้รับทรัพย์สินตามพินัยกรรมอีกด้วย หากบุคคลหนึ่งจะถูกถือว่าเป็นผู้ไม่สมควรได้รับมรดก ในทางกลับกัน เขาอาจอยู่ในฐานะเป็นทายาทโดยธรรมกรณีเป็นการตายโดยไม่มี

¹⁰ เรื่องเดียวกัน.

¹¹ ศนันทกรณ โสทธิพันธ์. *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายเอกชนโรมัน*. หน้า 190.

พินัยกรรมหรือผู้รับพินัยกรรมตามที่กำหนดไว้ในพินัยกรรม ทรัพย์ที่เขามีสิทธิได้ย่อมถูก “ฉกเอาไป” จากตน เพื่อไปเป็นประโยชน์ของพระคลังหรือตกไปเป็นสมบัติของจักรวรรดิ¹² แม้หลักพื้นฐานเกี่ยวกับการเป็นผู้ไม่สมควรได้รับทรัพย์สินของผู้ตายอันมีที่มาจากกฎหมายโรมันนั้นเป็นเรื่องไม่ชัดเจนและไม่สมบูรณ์ ไม่ได้เป็นไปตามหลักตรรกะ แต่มีเหตุผลเบื้องหลังไปตามข้อเท็จจริงของเรื่อง การเป็นผู้ไม่สมควรตามกฎหมายโรมันมีเหตุผลหลายประการอันจะทำให้บุคคลหนึ่งถูกถือว่าเป็นผู้ไม่สมควรได้รับทรัพย์สินของผู้ตาย ดังนี้

1.1.1 การฆ่าผู้ตาย (เจ้ามรดก)

กลุ่มแรกเป็นกรณีที่ผู้ตายถูกฆ่า ซึ่งในกฎหมายโรมันค่อนข้างน่าแปลกที่ว่ามีตัวบทกฎหมายกำหนดไว้เฉพาะที่ระบุว่าบุคคลที่เจตนาฆ่าผู้ตายจะต้องถูกริบทรัพย์ (ereptio bonorum) แต่อาจเป็นเพราะเป็นสิ่งที่เห็นชัดเจนอยู่แล้วย่อมไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงอีก หรืออาจมองได้ว่าไม่มีความจำเป็นที่จะต้องประกาศว่าฆาตกรเป็นผู้ไม่สมควรได้รับทรัพย์สินของผู้ตาย ถ้าพิจารณาจากความจริงที่ว่าทรัพย์สินของบุคคลดังกล่าวจะต้องถูกริบคืนมาอยู่แล้ว กรณีศึกษาที่มาจากหลักกฎหมายโรมันมักจะเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ที่ค่อนข้างพิเศษหรือเหตุผลเฉพาะเรื่องมากกว่า ดังเช่น

1) บุคคลที่ทำให้ญาติถึงแก่ความตายโดยได้วางแผนไว้ก่อนส่งผลให้ตนเองได้เข้ารับมรดกของผู้ตาย กรณีนี้จะถือว่าทรัพย์สินซึ่งเขาได้รับและจะตกทอดไปยังบุตรของเขาซึ่งควรต้องถูกริบนั้น บุตรของเขาสามารถรับมรดกจากการกระทำผิดดังกล่าวไว้ได้หรือไม่

2) ในกรณีที่ผู้มีสายสัมพันธ์ในครอบครัว (filia familias) คนหนึ่งซึ่งได้เข้ามาเป็นผู้รับมรดกโดยคำสั่งของผู้เป็นหัวหน้าครอบครัว (pater familias) ได้ถูกลงโทษให้รับผิดจากการวางยาพิษบุคคลที่แต่งตั้งให้ตนเป็นทายาท กรณีนี้ผู้เป็นทายาทได้เข้ามาเป็นทายาทตามคำสั่งของผู้เป็นหัวหน้าครอบครัว จะต้องถูกริบทรัพย์ด้วยหรือไม่ (ereptio bonorum)

3) ผู้หญิงคนหนึ่งได้วางยาพิษสามีของตนเองและได้รับทรัพย์สินที่เป็นทรัพย์มรดกของสามี แต่หญิงได้ตายลงก่อนที่จะได้รับการพิพากษาให้ต้องรับผิดฐานฆ่าผู้อื่น ปัญหาคือทรัพย์สินนั้นจะต้องถูกยึดไปจากทายาทของหญิงดังกล่าวหรือไม่

ทั้ง 3 กรณีดังกล่าวได้ถูกพิจารณาตัดสินไปในทางที่เป็นประโยชน์กับกองสมบัติของจักรวรรดิ

คดีเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงประเด็นปัญหาที่อาจเป็นแนวทางที่นักกฎหมายโรมันอาจนำมาใช้ในการให้เหตุผลในการตัดสินเกี่ยวกับการริบทรัพย์ ในด้านหนึ่งแน่นอนว่าเป็นกรณีที่มีความประสงค์จะเพิ่มรายได้ให้รัฐ แต่ในขณะเดียวกันสิ่งสำคัญที่สะท้อนให้เห็น คือ คดีเหล่านี้จะเป็นไปตาม

¹² Andrew Burrows, David Johnson, QC, and Reinhard Zimmermann. *Judge and Juris : Essays in Memory of Lord Rodger of Earsferry*. Oxford : Oxford University Press. 2013. pp. 325-326.

แนวทางที่กำหนดไว้ในหลักปฏิบัติที่ซ่อนเป็นนัยอยู่ใน Mod. D. 49.14.9 ซึ่งมีใจความสำคัญ คือ บุคคลไม่สมควรร่ำรวยขึ้นเนื่องมาจากผลจากการกระทำผิดของตน ประเด็นที่น่าสนใจมีว่า ไม่มีตอนใดในบทบัญญัติที่ปรากฏคำว่า “ผู้ไม่สมควร (indignus)” และแท้จริงแล้วความไม่ชอบด้วยศีลธรรมที่แฝงอยู่ในคำว่า “ผู้ไม่สมควร” อาจจะมีได้อยู่บนพื้นฐานของเรื่องพฤติกรรมของทายาทหรือผู้รับประโยชน์ตามพินัยกรรม แต่จะอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริงที่ว่าทรัพย์สินที่บุคคลได้รับมานั้นมีมลทินอยู่ แต่ก็ยังไม่ชัดเจนว่าถ้าเป็นกรณีที่ผู้รับประโยชน์ตามพินัยกรรมฆ่าผู้ทำพินัยกรรมโดยประมาท หรือเป็นกรณีไม่อาจจะอธิบายได้ว่าเป็น “การฆ่า” แต่กลับเข้าลักษณะองค์ประกอบของการกระทำโดยเจตนา ผู้ฆ่าถูกระบุว่าเป็น “ผู้ไม่สมควร” หรือไม่ ซึ่งหลักการเรื่องการฆ่าเจ้ามรดกนี้ถือว่าเป็นการเริ่มนำเอาแนวความคิดของการเป็นผู้ไม่สมควรเข้ามาสู่กฎหมายมรดกของโรมัน

1.1.2 การเพิกเฉยต่อความตายของผู้ตาย

กรณีนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับ “ความกรุณาของหน้าที่ตามกฎหมาย” (officium pietatis) กล่าวคือ ทายาทจะต้องแก้แค้นให้กับผู้ตายที่ถูกฆ่าตาย เอกสารฉบับหนึ่งที่ได้รับรู้ว่าทายาทที่ไม่ทำการแก้แค้นผู้ฆ่าผู้ตายจะต้องถือว่าเป็น “ผู้ไม่สมควร (ut indignus)” มีการวิเคราะห์การเป็นผู้ไม่สมควรในกฎหมายมรดกโรมันว่ามีเหตุผลสำคัญที่นำมาใช้กำหนดว่าผู้รับประโยชน์ตามพินัยกรรมเป็นผู้ไม่สมควรในสถานการณ์เช่นนี้ คือ ความไม่เหมาะสมที่จะปล่อยให้บุคคลได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินของผู้ทำพินัยกรรม ถ้าบุคคลนั้นไม่แสดงความเคารพและกตัญญูในเบื้องต้นที่ฟังคาดหมายว่าจะได้รับจากบุคคลนั้นตอบแทนให้แก่ผู้ทำพินัยกรรม และถ้ามองตามข้อเท็จจริงแล้วอาจเป็นไปได้ว่าแนวคิดที่ต้องการให้ทายาทหรือผู้มีสิทธิได้รับทรัพย์สินจากผู้ตายเป็นผู้บังคับขึ้นสู่ศาลเองนั้น เป็นการประสงค์ให้ทายาทแสดงออกเพื่อให้เห็นจากการต้องสงสัยว่าอาจให้ความร่วมมือกับฆาตกรหรือมีส่วนร่วมเห็นในความตายของเจ้ามรดกนั่นเอง หรือกรณีที่ทายาทของผู้ตายจะต้องถูกลงโทษถ้าได้เปิดพินัยกรรมหรือยอมรับที่จะเข้ารับมรดกก่อนที่จะมีการดำเนินการใดส่วนหรือก่อนที่จะได้มีการเปิดพินัยกรรมตามวิธีที่กฎหมายระบุเอาไว้ ทรัพย์สินมรดกที่ได้รับไปก็จะต้องถูกยึดคืนและทายาทจะต้องเสียค่าปรับด้วย และเหตุผลของการเป็นผู้ไม่สมควรได้รับทรัพย์สินของผู้ตายอีกอย่างหนึ่ง คือ ทายาทที่พยายามปกปิดการกระทำผิดเพื่อผลประโยชน์ของตน เช่น ทาสนั้นถือเป็นส่วนหนึ่งของทรัพย์สิน แต่ในกรณีที่ผู้ทำพินัยกรรมได้ปลดปล่อยทาสให้เป็นอิสระ ทาสจะไม่ใช่เป็นส่วนหนึ่งของทรัพย์สินอีก แต่ถ้าทายาทต้องการจะได้รับเงินจากการขายทาสจึงเปิดพินัยกรรมหรือยอมรับที่จะเข้ารับมรดกอย่างไม่ถูกต้อง เป็นกรณีที่เห็นได้ว่าทายาทได้แสดงความเฉยชาไม่แยแสสนใจต่อผู้ตายซึ่งเป็นสิ่งที่ยากที่จะยอมรับได้ ทายาทยอมตกเป็นผู้ไม่สมควรและทรัพย์สินมรดกที่ได้รับไปก็จะต้องถูกยึดคืนและต้องเสียค่าปรับ¹³

¹³ Andrew Burrows, David Johnson, QC, and Reinhard Zimmermann. *Judge and Juris : Essays in Memory of Lord Rodger of Earlsferry*. pp. 328-330.

1.1.3 การแสดงให้เห็นถึงการขาดความเคารพต่อผู้ตาย

กรณีที่ได้รับประโยชน์ตามพินัยกรรมขาดความเคารพต่อผู้ตาย ในกรณีที่ผู้รับประโยชน์ตามพินัยกรรมได้ดำเนินกระบวนการทางกฎหมายเกี่ยวกับสถานะของผู้ทำพินัยกรรม เช่น ความเป็นอิสระของผู้ทำพินัยกรรม สถานะของการเป็นพลเมืองโรมัน หรือสถานะของการเป็นสมาชิกของครอบครัวใดครอบครัวหนึ่ง แต่ยังไม่ชัดเจนว่าการดำเนินการทางกฎหมายดังกล่าวจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ จะทำให้บุคคลดังกล่าวหมดสิทธิที่จะรับเอาทรัพย์สินมรดกที่ตกทอดมา ในลักษณะเดียวกัน ทาสที่เป็นอิสระจะเสียสิ่งที่ตกมาแก่ตนในฐานะที่เป็น “เสมือนผู้ไม่สมควร” (quasi indignus) ตามที่กำหนดไว้ในพินัยกรรมของเจ้านาย เพราะได้กล่าวโทษเจ้านายว่าได้กระทำการติดต่อกับชายสิ่งผิดกฎหมาย ตัวบทได้กำหนดเป็นพิเศษว่ากรณีนี้ ต้องนำมาปรับใช้แม้แต่กรณีทาสที่เป็นอิสระจะได้รับรางวัลจากการกล่าวโทษดังกล่าว สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าประเด็นปัญหาของการเป็นผู้ไม่สมควรดูเหมือนจะถูกกำหนดโดยการมุ่งไปที่พฤติกรรมที่เป็นเจตคติหรือท่าทีของผู้รับประโยชน์ที่ได้แสดงออกมาต่อผู้ทำพินัยกรรม เป็นที่น่าสังเกตว่ากฎหมายโรมันไม่ได้กล่าวไว้โดยทั่วไปว่าถ้าผู้รับประโยชน์ตามพินัยกรรมกล่าวหาผู้ทำพินัยกรรมว่ากระทำความผิดอาญาร้ายแรง จะยังคงต้องเสียสิ่งที่จะตกมาสู่ตน กรณีที่สามที่พูดถึงได้แก่ เรื่อง “การขาดความเคารพ” คือ กรณีที่บุคคลได้จำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สินมรดก (โดยการให้) ที่เขาพึงคาดหมายว่าจะได้รับ จากญาติระหว่างที่ตนยังมีชีวิต และโดยที่ญาตินั้นไม่ได้รับรู้หรือให้ความยินยอม บุคคลนั้นจะต้อง สูญเสียมรดกในฐานะที่เป็น “เสมือนผู้ไม่สมควร” นอกจากนี้ ถ้าปรากฏข้อเท็จจริงว่าการกระทำอันไม่สมควรของทายาทเป็นสิ่งที่ตรงข้ามกับศีลธรรมอันดีและกฎหมายของรัฐย่อมเป็นเหตุที่ทำให้ทายาทนั้นไม่ได้รับมรดก¹⁴

1.1.4 การเข้าแทรกแซงการแสดงออกทางพินัยกรรมของผู้ตาย

การเข้าแทรกแซงการแสดงออกทางพินัยกรรมของผู้ตาย คือ กรณีที่ทายาทไม่ยอมปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ตายในพินัยกรรม หรือปิดบัง หรือทำลายพินัยกรรม หรือเป็นกรณีที่ทายาทได้ทำการโดยวิธีใดวิธีหนึ่งแทรกแซงการแสดงออกซึ่งพินัยกรรมของผู้ตาย อาจเป็นการใช้กลฉ้อฉล หรือการใช้กำลังขัดขวางมิให้ทำพินัยกรรมขึ้น เช่น การขัดขวางผู้คัดลอกข้อความ หรือพยานตามจำนวนที่จำเป็นมิให้มาปรากฏตัวในขณะที่ผู้ทำพินัยกรรมตั้งใจที่จะจัดทำหรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรม และถ้าทายาททำลายพินัยกรรมจะส่งผลให้ทายาทนั้นไม่ได้รับทรัพย์สินของผู้ตาย ซึ่งถ้าทายาทดังกล่าวได้ถึงแก่ความตายในขณะนั้น ก็เป็นการชัดเจนว่าผู้สืบสันดานของทายาทย่อมไม่ควรได้รับผลประโยชน์จากความผิดอาญาของบุคคลผู้ทำลายพินัยกรรมซึ่งได้เสียชีวิตไปแล้วเช่นกัน ในกรณีที่บุคคลได้ทำการปลอมแปลงพินัยกรรม หรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมให้มรดกตกแก่ตนโดยเขียนข้อความเท็จใน

¹⁴ Andrew Burrows, David Johnson, QC, and Reinhard Zimmermann. *Judge and Juris : Essays in Memory of Lord Rodger of Earsferry*. pp. 330-332.

พินัยกรรม พินัยกรรมและข้อความในพินัยกรรมจะไม่สมบูรณ์ตกเป็นโมฆะ เช่นเดียวกับกรณีที่บุคคลใช้กำลังบังคับบุคคลอื่นให้ทำพินัยกรรมหรือข้อกำหนดพินัยกรรมเพื่อประโยชน์ของตน¹⁵

กรณีที่คล้ายคลึงกัน คือ กรณีที่บุคคลได้พยายามแต่ไม่ประสบความสำเร็จต่อต้านเจตนาของผู้ทำพินัยกรรม โดยการร้องเรียนกล่าวอ้างว่าพินัยกรรมนั้นเป็นพินัยกรรมอัน “ไม่เป็นไปตามหน้าที่” (querela inofficiosi testamenti) คือ ผู้ทำพินัยกรรมได้เพิกเฉยต่อหน้าที่โดยธรรมต่อบุคคลที่เป็นญาติใกล้ชิดที่สุด หรือได้อ้างว่าพินัยกรรมหรือข้อกำหนดพินัยกรรมทำขึ้นโดยการปลอมแปลง

นอกเหนือจากกรณีตามที่กล่าวมาแล้ว พินัยกรรมยังอาจถูกโต้แย้งโดยการฟ้องร้องอ้างว่าตนเป็นผู้มีสิทธิได้รับมรดกของผู้ตาย (bonorum possession contra tabulas) โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าบุตรชายที่เป็นคนอิสระเนื่องจากความตายของบิดาไม่ได้ถูกรับเลือกให้อยู่ในพินัยกรรมและต้องการที่จะเข้าครอบครองทรัพย์มรดกอันเป็นการขัดต่อเจตนาของผู้ทำพินัยกรรม ผู้พิพากษาได้ประกาศให้การกำหนดตัวทายาท (institutio heredis) ตามพินัยกรรมเป็นโมฆะ ซึ่งมีผลทำให้บุตรผู้นั้นได้รับมรดก ในเรื่องนี้ตามความเห็นของ Marcianus การรับมรดกย่อมไม่ตกแก่บุตรดังกล่าวแต่จะตกไปเป็นของจักรวรรดิ ดูเหมือนว่านักกฎหมายจะพิจารณาถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่สมควรที่จะให้บุคคลรับเอาผลประโยชน์ที่ตนนั้นได้โต้แย้งจนประสบผลสำเร็จ

การพิจารณาแบบเดียวกันดูเหมือนจะปรากฏอยู่ในคดีอื่นอีก ซึ่งเกี่ยวข้องกับการตั้งบุคคลให้เป็นทายาทหลายคนเพื่อเป็นตัวเลือก บิดาได้แต่งตั้งลูกชายของพี่น้องของตนให้เป็นตัวแทนของลูกชายตนซึ่งยังไม่ถึงวัยหนุ่ม ต่อมาลูกชายของตนเองตาย ลูกชายของพี่น้องจึงหวังจะได้ทรัพย์มรดกของลุง ในฐานะทายาทที่เป็นตัวเลือกได้นำคดีมาฟ้องโต้แย้งผู้เป็นแม่ โดยตนอ้างว่าตนเป็นบุตรโดยสายเลือดของลุง หลังจากที่ตั้งเป็นผู้แพคดี ก็ยังได้รับส่วนแบ่งที่เป็นของพวกเขาเองโดยอาศัยที่ตนเป็นทายาทตัวเลือก อย่างไรก็ตามความเห็นของ Papinian บุคคลเหล่านั้นจะต้องถูกตัดสิทธิมิให้รับเอาทรัพย์มรดกส่วนนั้นเพราะถ้าบุคคลใดพยายามที่จะต่อต้านปฏิเสธพินัยกรรมซึ่งผู้ตายได้ทำขึ้นก็ย่อมมีผลทำให้บุคคลนั้นไม่อาจกลับมาเรียกร้องและอ้างสิทธิในพินัยกรรมอันเดียวกันได้ ทั้งนี้มีข้อสังเกตว่า เฉพาะผู้รับประโยชน์ตามพินัยกรรมเท่านั้นที่จะเป็นผู้ไม่สมควรถ้าโต้แย้งเนื้อหาของพินัยกรรม ประเด็นจะแตกต่างออกไปถ้าผู้รับประโยชน์ตามพินัยกรรมได้อ้างว่าพินัยกรรมไม่ได้ถูกทำขึ้นโดยชอบด้วยกฎหมาย เช่น ผู้ทำพินัยกรรมไม่ได้ทำตามแบบที่กำหนด ในกรณีเช่นนี้ ผู้รับประโยชน์ตามพินัยกรรมสามารถที่จะเก็บเอาสิ่งที่ผู้ทำพินัยกรรมประสงค์จะให้แก่ผู้รับประโยชน์นั้นไว้กับตนได้

¹⁵ ประชุม โฉมฉาย. *กฎหมายเอกชนเปรียบเทียบเบื้องต้น : จารัตโรมันและแองโกลแซกซอน*. หน้า 190.

เพราะผู้รับประโยชน์ไม่ได้พยายามที่จะโต้แย้งหรือปฏิเสธเนื้อหาของพินัยกรรม เพียงแต่โต้แย้งประเด็นปัญหาทางกฎหมาย¹⁶

1.1.5 การเป็นทายาทโดยขัดต่อเจตนาของผู้ตาย

กรณีที่ผู้ทำพินัยกรรม ในกรณีที่ทายาทได้เอามรดกของผู้ทำพินัยกรรมไป ต้องถูกถือว่าเป็นผู้ไม่สมควร (ut indignus) เนื่องจากสถานการณ์เป็นทายาทของบุคคลดังกล่าวขัดแย้งว่าไม่เป็นที่ไปตามเจตนาของผู้ทำพินัยกรรมอีกต่อไป กรณีเป็นเรื่องที่ผู้ทำพินัยกรรมได้ทำพินัยกรรมฉบับที่สองขึ้นโดยตั้งบุคคลที่ขาดความสามารถในการเป็นผู้รับพินัยกรรมตามกฎหมายโรมันให้เป็นทายาท ดังนั้น พินัยกรรมฉบับที่สองจึงตกเป็นโมฆะ และการรับมรดกจะต้องกลับไปใช้ตามที่กำหนดไว้ในพินัยกรรมฉบับแรกซึ่งยังไม่ถูกเพิกถอนไป แต่ด้วยการทำพินัยกรรมฉบับที่สองยอมแสดงให้เห็นว่าผู้ทำพินัยกรรมได้แสดงเจตนาว่าไม่ต้องการที่จะให้บุคคลที่แต่งตั้งในพินัยกรรมฉบับแรกเข้ารับมรดกอีกต่อไป ผลที่เกิดตามมาคือ ทรัพย์มรดกย่อมต้องถูกยึดคืนจากบุคคลดังกล่าวและนำไปให้กับพระคลังของจักรวรรดิ เช่นเดียวกับ กรณีที่หัวหน้าครอบครัวได้เปลี่ยนใจเกี่ยวกับพินัยกรรมภายหลังจากได้เปิดพินัยกรรมและได้ตัดชื่อทายาทคนหนึ่งออกไป เพียงการขีดฆ่าชื่อออกเพียงแค่นี้ยังไม่ถือว่าเป็นการเพิกถอนการแต่งตั้งคนนั้นให้เป็นทายาท และการเปิดพินัยกรรมหรือแม้แต่การทำลายพินัยกรรมก็ยังไม่ถือว่าเป็นการเพิกถอน การแต่งตั้งทายาทแต่อย่างใด ดังนั้น ผลที่ตามมาถ้าระบบกฎหมายประสงค์ที่จะเชิดชูเจตนารมณ์ของ ผู้ทำพินัยกรรมครบเท่าที่จะเป็นไปได้แล้ว ก็ต้องอาศัยหลักการเรื่อง “เสมือนผู้ไม่สมควร” (quasi indignus) เพราะสถานการณ์การเป็นทายาทของบุคคลดังกล่าวไม่สามารถสะท้อนได้ถึงความตั้งใจแท้จริงของผู้ทำพินัยกรรม¹⁷

1.1.6 ทายาทได้กระทำการผิดต่อกฎหมาย

ทายาทที่ได้เคลื่อนย้ายทรัพย์สินจากกองมรดกอันทำให้ผู้รับประโยชน์ตามพินัยกรรมเสียหาย จะเสียสิทธิ์ในทรัพย์มรดกส่วนที่ตกเป็นของตน ซึ่งทำให้ทรัพย์มรดกดังกล่าวต้องตกเป็นของพระคลังจักรวรรดิด้วย ในกรณีที่ทายาทถูกถือว่าเป็นผู้ไม่สมควรได้รับมรดกนั้นเชื่อมโยงไปสู่ข้อเท็จจริงที่ว่าทายาทเคลื่อนย้ายทรัพย์สินที่จะต้องตกไปเป็นของผู้รับประโยชน์ตามพินัยกรรม ทายาทที่ได้พยายามที่จะเข้าไปก้าวก่ายสิทธิ์ในการจำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สินของผู้ทำพินัยกรรม ซึ่งเป็นการกระทำผิดของทายาทต่อผู้ทำพินัยกรรมอย่างชัดเจน แต่ในกรณีหนึ่งส่วนของทรัพย์สินที่จะต้องตกไปเป็นของทายาทของผู้ทำพินัยกรรมตามกฎหมายการแต่งงานของ Augustus ทำให้บุคคล

¹⁶ Andrew Burrows, David Johnson, QC, and Reinhard Zimmermann. *Judge and Juris : Essays in Memory of Lord Rodger of Earlsferry*. pp. 332-334.

¹⁷ วรวิมล ด่านวิวัฒน์. *การกำจัดมิให้รับมรดก : ศึกษากรณีการกระทำต่อพินัยกรรม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2556. หน้า 26.

บางกลุ่มไม่สามารถที่จะได้รับทรัพย์สินตามพันธัยกรรม (incapax) ด้วยเหตุผลที่ว่าทรัพย์สินได้กลายเป็นทรัพย์สินที่ว่าง (caducum) และจะตกไปเป็นของบุตรของผู้ทำพันธัยกรรม มิฉะนั้นก็จะตกไปเป็นของพระคลังจักรวรรดิ กฎหมายนี้ในตอกแรกเริ่มมีการหลีกเลี่ยง โดยผู้ทำพันธัยกรรมสามารถร้องขออย่างไม่เป็นทางการ (อย่างลับ) ให้ทายาทส่งผ่านทรัพย์สินไปยังบุคคลที่ไม่มีความสามารถ (incapax) นักกฎหมายโรมันได้พยายามที่จะยับยั้งการดำเนินการดังกล่าวโดยการจูงใจให้ผู้ที่ไม่มีความสามารถในการรับมรดกเปิดเผยว่าตนเป็นผู้ที่ไม่มีความสามารถ ถ้าหากทำการเปิดเผยข้อเท็จจริงดังกล่าวก็จะสามารถเก็บทรัพย์สินเอาไว้กึ่งหนึ่ง และตัดสิทธิทายาทโดยมิให้ทายาทได้ทรัพย์สินที่ควรได้ตามกฎหมายที่ปกติจะ สามารถเอาไว้ได้ ที่น่าสนใจก็คือ กรณีนี้ทายาทจะถูกถือว่าเป็นผู้ไม่สมควร แม้จะมีข้อเท็จจริงว่าทายาทไม่ได้ขัดขวางความตั้งใจของผู้ทำพันธัยกรรมหรือไม่ได้ไม่ให้ความสนใจเคารพต่อผู้ทำพันธัยกรรม หรือชื่อเสียงของผู้ทำพันธัยกรรมเลย แต่เพราะทายาทได้ร่วมมือกับผู้ทำพันธัยกรรม โดยพยายามที่จะทำการโอนทรัพย์สินโดยขัดต่อกฎหมาย¹⁸

1.1.7 การถูกจำกัดมิให้รับมรดกเนื่องจากนโยบายของรัฐ

นักกฎหมายโรมันยังใช้แนวคิดเกี่ยวกับการเป็นผู้ไม่สมควร เพื่อใช้สนับสนุนคำสั่งของจักรวรรดิที่ห้ามมิให้ข้าราชการในมณฑลแต่งงานกับหญิงที่อาศัยในมณฑลนั้น และข้อห้ามมิให้ผู้ปกครองแต่งงานกับผู้อยู่ภายใต้ปกครอง เป็นอีกครั้งที่หลักการรับทรัพย์ (bonorum ereptio) ถูกนำมาใช้เป็นบทลงโทษการฝ่าฝืนนโยบายของจักรวรรดิซึ่งกำหนดข้อห้ามไว้ ข้อกังวลเกี่ยวกับจริยธรรม ได้ชักนำให้นักกฎหมายโรมันนำเอาแนวคิดการเป็นผู้ไม่สมควรมาใช้ในกรณีดังต่อไปนี้ บุคคลซึ่งได้มีความสัมพันธ์นอกสมรสกับหญิงซึ่งต่อมาก็ได้แต่งงานโดยที่เป็นการแต่งงานที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และได้แต่งตั้งให้หญิงนั้นเป็นทายาทของตน หรือตนเองได้รับการแต่งตั้งให้เป็นทายาทของหญิงนั้น หรือหญิงซึ่งได้ใช้ชีวิตอยู่กับทหารโดยเป็นภรรยาบ่อยและได้รับสืบทอดมรดกตามพันธัยกรรมทางทหาร กฎหมายมองว่าบุคคลที่ใช้ชีวิตอยู่กันด้วยการสมรสที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายหรือมีความสัมพันธ์ทางเพศโดยขัดต่อศีลธรรมจะเป็นผู้ไม่สมควรรับมรดกของกันและกัน

1.1.8 การเป็นผู้ไม่สมควรในกรณีอื่นๆ

ในศตวรรษต่อมาจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของโรมัน การเป็นผู้ไม่สมควรที่จะได้รับประโยชน์จากข้อกำหนดพันธัยกรรมได้ถูกนำมาใช้เพื่อให้ผลกับกรณีอื่นๆมากขึ้น ตัวอย่างเช่น กรณีที่ทายาทไม่ดูแลผู้ตายที่ป่วยทางจิต หรือกรณีที่ทายาทไม่จ่ายค่าไถ่ในกรณีที่ผู้ตายถูกจับตัวไป หรือทายาทไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ผู้ทำพันธัยกรรมกำหนดไว้ให้แก่ตน โดยที่มีการเตือนโดยศาลแล้ว เช่น ไม่ทำตามข้อกำหนดภายในเวลาหนึ่งปี ตามกฎหมายโรมันกรณีเหล่านี้จะไม่เป็นกรณีของการเป็น

¹⁸ Andrew Burrows, David Johnson, QC, and Reinhard Zimmermann. *Judge and Juris : Essays in Memory of Lord Rodger of Earsferry*. pp. 334-335.

ผู้ไม่สมควร (indignitas) ด้วยเหตุที่ทรัพย์สินไม่ได้ตกไปเป็นของพระคลังจักรวรรดิ แต่จะตกไปยังบุคคลที่ได้ดูแลผู้ตายแทนทายาท ตกไปให้โบสถ์ซึ่งเป็นสถานที่พำนักของผู้ตาย และตกไปยังบุคคลที่ได้มีการระบุไว้ในพินัยกรรมของผู้ตาย หรือในกรณีที่ทำพินัยกรรมได้แต่งตั้งให้บุคคลเป็นผู้ปกครองของบุตรแต่บุคคลดังกล่าวปฏิเสธไม่รับที่จะเป็นผู้ปกครอง บุคคลนั้นจะไม่ได้รับมรดก แต่ทรัพย์สินมรดกจะตกไปเป็นของบุตรของผู้ที่ไม่ได้รับประโยชน์นั้น (ไม่ตกไปเป็นของพระคลังจักรวรรดิ) อีกทั้งมารดาที่ไม่ได้แต่งตั้งผู้ปกครองให้กับบุตรของตนที่มีอายุยังไม่ถึงวัยรุ่น จะถูกถือว่าเป็นผู้ไม่สมควรที่จะรับมรดกของบุตร เมื่อบุตรถึงแก่ความตาย แต่ก็ไม่มีกรณีก่อให้เกิดการเป็นผู้ไม่สมควรหรือการริบทรัพย์สินเข้าจักรวรรดิ ดังนั้น การตกทอดของทรัพย์สินมรดกของบุตรต้องพิจารณาเสมือนว่าตกทอดโดยบุตรไม่มีมารดาอยู่ขณะถึงแก่ความตาย หรือเมื่อเกิดความเป็นปฏิปักษ์อย่างรุนแรงระหว่างผู้ทำพินัยกรรมและผู้รับประโยชน์ตามพินัยกรรม ผู้รับประโยชน์ย่อมเป็นผู้ไม่สมควรได้รับมรดก โดยมองว่าเป็นกรณีที่มีการเพิกถอนพินัยกรรมโดยปริยาย แต่อย่างไรก็ตาม มรดกยังคงเป็นสิทธิของทายาทอื่นอยู่ กรณีต่อมาถ้าหญิงหม้ายได้แต่งงานใหม่ภายในปีที่ไว้ทุกข์ หญิงดังกล่าวจะถูกรับถือว่าเป็นผู้ไม่สมควรที่จะรับมรดก แต่ทรัพย์สินมรดกก็ไม่ตกเป็นของหลวงแต่อย่างใด

กรณีอื่นๆ ที่อาจถือว่าเป็นการไม่สมควร คือ กรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐในแคว้นของจักรวรรดิไปสมรสกับสตรีในแคว้นนั้นระหว่างรับราชการอยู่ ทรัพย์สินมรดกที่ตกทอดจากภรรยาอาจถูกยึดเข้าท้องพระคลังด้วยก็ได้ กรณีที่พี่น้องที่ได้กระทำความผิดอาญาต่อกันย่อมเสียสิทธิที่จะเข้ารับมรดกของอีกคนหนึ่งโดยจะเสียสิทธิให้แก่ทายาทตามกฎหมายคนอื่น กรณีนี้มีเหตุมาจากการไม่มีความสามารถมากกว่าการไม่แสดงความเคารพผู้ตาย¹⁹

จะเห็นได้ว่าหลักกฎหมายในเรื่องการเป็นผู้ไม่สมควรในกฎหมายโรมันนั้น มีลักษณะเป็นเหตุผลเฉพาะเรื่อง ที่ไม่อาจหาแนวคิดหรือหลักการร่วมกันได้ การพิจารณาต้องดูตามข้อเท็จจริงในแต่ละกรณี และการเป็นผู้ไม่สมควรตามกฎหมายโรมันนั้นนอกจากจะเป็นการลงโทษทายาทเนื่องจากกระทำการไม่เหมาะสมแล้ว ยังมีลักษณะเป็นแนวนโยบายแห่งรัฐ เพราะนอกจากทายาทจะเสียสิทธิในทรัพย์สินมรดกแล้ว ทรัพย์สินมรดกดังกล่าวก็ยังถูกริบเข้าท้องพระคลังหลวงมิได้ตกแก่ผู้สืบสันดานของทายาทต่อไป²⁰

1.2 วิวัฒนาการของการถูกจำกัดมิให้รับมรดกตามกฎหมายไทย

กฎหมายลักษณะมรดกของไทยมีที่มาจากจารีตประเพณีดั้งเดิม ในสมัยก่อนที่ยังไม่มีกฎหมายลายลักษณ์อักษรดังเช่นในปัจจุบัน เมื่อประมาณ 500 ปีก่อนนั้น กฎหมายมรดกของประเทศ

¹⁹ ประชุม โฉมฉาย. *กฎหมายเอกชนเปรียบเทียบเบื้องต้น : จารีตโรมันและแองโกลแซกซอน*. หน้า 190.

²⁰ Andrew Burrows, David Johnson, QC, and Reinhard Zimmermann. *Judge and Juris : Essays in Memory of Lord Rodger of Earlsferry*. pp. 335-339.

ไทยใช้หลักกฎหมายประเพณี โดยมีที่มาจากกฎหมายประเทศอินเดีย เนื่องจากมีการกล่าวถึงคำขอ มโนสาราจารย์ในกฎหมายลักษณะมรดกหรือพระอัยการลักษณะมรดกในเวลาต่อมา²¹ จาริตประเพณี ดั้งเดิมถูกถือปฏิบัติกันมาแต่ครั้งโบราณนับตั้งแต่กรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ปรากฏข้อความในศิลาจารึก ตอนหนึ่งว่า “ไพร่ฟ้าหน้าใส ลูกเจ้าลูกขุนผู้ใดแล ล้มตายหายกว่าเหย้าเรือนพ่อเชื้อ เลื้อค้ำ มันข้างขอลูกเมียเหยียข้าว ไพร่ฟ้าข้าไทยป่าหมากป่าพลูเชื่อมั่น ไว้แก่ลูกมันสิ้น” หมายความว่า เมื่อบุคคลใดตาย ทรัพย์มรดกทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นบ้านเรือน เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม สัตว์พาหนะ ข้าทาสบริวาร รวมทั้งที่ดินที่ครอบครองทำประโยชน์ปลูกหมากปลูกพลู ตกทอดไปยังบุตรทั้งสิ้น ญาติอื่นไม่ได้รับส่วนแบ่งมรดกเลย แต่ตามจาริตประเพณีในสมัยกรุงสุโขทัยบุตรจะได้รับมรดกไม่เท่ากัน ส่วนแบ่งของบุตรแต่ละคนขึ้นอยู่กับว่าบุตรได้ทำคุณประโยชน์ให้บิดามารดามากน้อยขนาดไหน เช่น บุตรที่ปรนนิบัติรับใช้ บิดามารดาหรือบุตรที่บวชให้บิดามารดาจะได้รับมรดกมากกว่าบุตรคนอื่น ๆ เป็นต้น

กฎหมายมรดกที่เก่าแก่ที่สุดของประเทศไทยเท่าที่ค้นพบได้และปรากฏหลักฐานชัดเจน นั้นพบในสมัยสุโขทัย โดยพบในลักษณะของศิลาจารึก ซึ่งมีทั้งในสมัยพ่อขุนรามคำแหงและพระยาเลอไทย ซึ่ง ดร. ล แลงกาตได้ให้ความเห็นว่าลายจารึกที่สลักบนศิลานั้นย่อมมีดีกว่าการจารึกเป็นลายลักษณ์อักษรเนื่องกฎหมายที่พบจากจารึกในหลักศิลาจากความแน่นอนไม่คลาดเคลื่อน อันอาจเกิดขึ้นได้ในกรณีที่มีการจารึกลงในกระดาษซึ่งเป็นลักษณะการจารึกของคนในยุคสมัยก่อนที่มักจารึกลงบนสิ่งที่คงทนถาวร²² กฎหมายสมัยสุโขทัยเดิมนั้นใช้กฎหมายจาริตประเพณีของไทยซึ่งส่วนมากเป็นข้อบังคับทางศาสนา ในสุโขทัยศาสนาพราหมณ์มีความเฟื่องฟูมาก ดังนั้น กฎหมายก็ดี ระเบียบก็ดี จาริตประเพณีจึงอิงกับคติของพราหมณ์ ในสมัยพ่อขุนรามคำแหงได้จดจำเอาคติของพราหมณ์ผสมเข้ากับคติเดิมของไทยแล้วจารึกลงบนหลักศิลา ซึ่งเราเรียกกันว่า “ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง” จารึกระหว่างปี พ.ศ.1828-1835 ซึ่งในสายตานักนิติศาสตร์มองว่าข้อความบางตอนเป็นข้อกฎหมาย เรียกกันว่า “กฎหมายสืบบท” โดยเรื่องมรดกนั้นได้ปรากฏบทสันนิษฐานถึงเรื่องมรดกเป็นบทที่ 1 บทมรดก ว่า “ไพร่ฟ้าหน้าใส ลูกเจ้าลูกขุนผู้ใดแลล้มตายหายกว่า เหย้าเรือนพ่อเชื้อเลื้อค้ำมัน ข้างขอลูกเมียเหยียข้าว ไพร่ฟ้าข้าไทย ป่าหมาก ป่าพลู พ่อเชื่อมั่นไว้แก่ลูกมันสิ้น” ซึ่งได้กล่าวไปแล้วข้างต้น โดยจากข้อความดังกล่าวเห็นว่าคำว่า “มรดก” ดังกล่าวน่าจะหมายถึงเฉพาะที่เป็นทรัพย์สินเท่านั้น (ซึ่งได้แก่

²¹ พระยาพลางกูรธรรมพิชัย. คำบรรยายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยกฎหมายครอบครัวและมรดก. หน้า 6-7

²² หลวงสุทิวาหนฤพฒ. คำบรรยายประวัติศาสตร์กฎหมายชั้นปริญญาโท พ.ศ.2512-2513. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2516. หน้า 22.

เหย้าเรือน เสื้อผ้า ช่างม้า ฉางข้าว ป่าหมากป่าพลู)²³ คนไทยสมัยก่อนนั้นทรัพย์สินที่สำคัญคือที่ดิน หรือที่ทำกิน แต่ที่ดินสมัยก่อนนั้นถือเป็นกรรมสิทธิ์ของกษัตริย์ จึงไม่มีกฎหมายมรดกสำหรับสามัญชน แต่ในชนชั้นขุนนางนั้นสามารถมีที่ดินได้ตามบรรดาศักดิ์ ในสมัยพ่อขุนรามคำแหงพบว่ามีกฎหมายคุ้มครองเรื่องที่ดินขึ้นให้ประชาชนมีกรรมสิทธิ์ได้ จึงสอดคล้องกับกฎหมายมรดกกว่าเมื่อผู้ใหญ่ในสกุล ลีนซีพลงมรดกยอมให้ตกทอดแก่ลูกหลาน เพื่อให้สกุลต่างๆเป็นความเป็นปึกแผ่น ไม่แตกกระจาย ออกไปเมื่อหัวหน้าครอบครัวเสียชีวิต อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มแรงกระตุ้นให้บุคคลมีความขยันหมั่นเพียร ในการทำงานสะสมทรัพย์มากขึ้น ซึ่งจะส่งผลดีต่อเศรษฐกิจของชาติ²⁴ เห็นได้ว่ากฎหมายมรดกในสมัย สุโขทัยเท่าที่มีหลักฐานนั้น เป็นยุคเริ่มแรกของกฎหมายไทยซึ่งเริ่มยอมรับว่าบุคคลอาจมีกรรมสิทธิ์ใน ทรัพย์สินหรือที่ดินได้ และยังสามารถตกทอดไปยังทายาทของเขาได้ แต่ยังไม่ปรากฏหลักฐานซึ่งแสดง ว่ามีหลักเรื่องการทำพินัยกรรมและการเสียสิทธิ์ในการรับมรดกแต่อย่างใด

กฎหมายพระเจ้ามังรายหรือมังรายศาสตร์เป็นกฎหมายของพระเจ้ามังราย กษัตริย์ของ ล้านนา ผู้สร้างเมืองเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. 1835²⁵ ตราขึ้นมาโดยอาศัยหลักในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ จากตัวบทกฎหมายที่เรียบเรียงเป็นภาษาปัจจุบันจะเห็นได้ว่าบทบัญญัติในมังรายศาสตร์รวบรวมจาก คติความที่ตัดสินหรือคำพิพากษาของพระเจ้ามังราย แล้วนำมาบัญญัติเป็นกฎหมายอีกชั้นหนึ่ง ทำนองกฎหมายที่เกิดจากคำพิพากษาของศาลในประเทศอังกฤษ หรือสหรัฐอเมริกา ดังจะเห็นได้จาก ในเรื่องกฎหมาย 16 หลังคาเรือน และกฎหมายลักษณะมรดก โดยการแบ่งมรดกตามกฎหมายพระเจ้า มังราย เข้าใจว่าคงจะทำด้วยวาจา และต้องมีพยานรู้เห็น เมื่อผู้ตายได้สั่งเสียไว้เป็นประการใด ก็ให้ เป็นไปตามคำสั่งนั้น ถ้าผู้ตายไม่ได้สั่งเสียไว้เลย ให้ทรัพย์สินมรดกตกได้แก่ลูก ทั้งนี้ได้หมายความว่าลูก ทุกคนได้รับส่วนแบ่งเท่ากันหมด ลูกทุกคนอาจได้ส่วนแบ่งแตกต่างกันไป ทั้งนี้โดยคำนึงถึงว่า ลูกคน ไหนถือพ่อแม่เป็นศัตรูหรือไม่ ลูกคนไหนที่พ่อแม่ชายไปแล้ว หรือยังไม่ได้ชายไป ลูกคนไหนยากจน หรือไม่ และลูกคนไหนทำคุณแก่พ่อแม่บ้าง ในกฎหมายมีการยกตัวอย่างการแบ่งทรัพย์สินมรดก ซึ่งผู้ตาย มีบุตรชายสามคน บุตรสาว หนึ่งคนไว้ดังนี้

1. ให้แก่ลูกไปกินอยู่กับขุน 2 ส่วน

²³ เสกสรรค์ เอกวิริยะวิทย์. *แบบของนิติกรรม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2556. หน้า 6.

²⁴ พระยารัถบดีพิบูลย์. *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย. 2512. หน้า 11.

²⁵ ประเสริฐ ณ นคร. *มังรายศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลียงเชียงจงเจริญ. 2514. หน้า 17.

2. ให้แก่ลูกผู้ไปค้าขาย 2 ส่วน
3. ให้ลูกผู้ไปบวช 5 ส่วน
4. ให้ลูกสาวผู้ปรนนิบัติบิดามารดา 6 ส่วน

การที่แบ่งแตกต่างกันมีเหตุผลว่า สำหรับกรณีที่ 1 และ 2 หากพ่อแม่ยากจนลงก็ยิ่งหวังพึ่งได้ กรณีที่ 3 ได้มากกว่ากรณีที่ 1 และ 2 เพราะเป็นผู้ช่วยให้พ่อแม่พ้นทุกข์ ส่วนกรณีสุดท้ายได้มากที่สุด เพราะนอกจากเป็นผู้ปรนนิบัติบิดามารดาแล้ว ยังเป็นผู้รักษาทรัพย์สมบัติของบิดามารดาให้สูญหายอีกด้วย รายละเอียดปลีกย่อยอื่นมีดังนี้

1. ผู้ใดมีคุณต่อพ่อแม่มาก ให้ได้มรดกมาก
2. ลูกคนใดมีความรู้ พ่อแม่ให้ทุนไปค้าขายไม่ควรนำกำไรมาแบ่งกัน
3. ลูกที่สามารถนำทรัพย์สินของพ่อแม่ที่ถูกโจรแย่งชิงไปคืนมา หลังจากพ่อแม่ตายไปแล้ว ทรัพย์สินนั้นตกให้แก่ลูกชายที่ได้ทรัพย์สินคืนมา ไม่ต้องนำมาแบ่งปันกัน
4. ทรัพย์สินที่พ่อแม่ให้ลูกคนใดโดยเสนาหาแล้ว ไม่ควรนำมาแบ่งปันกัน
5. ลูกคนใดกู้เงินพ่อแม่ไปทำทุนค้าขาย ให้นำต้นเงินมาแบ่งกันได้ ส่วนกำไรเป็นของลูกผู้นั้น
6. ลูกคนใดเอาทรัพย์มรดกไปซ่อน ถ้าหากพบเข้าให้นำมาแบ่งกันโดยไม่ต้องปรับไหมผู้ซ่อน โดยมีข้อสังเกตว่าในมังรายศาสตร์ ผู้มีสิทธิรับมรดกได้แก่ ลูกชาย ลูกสาว ข้าราชการ ลูกบุญธรรม (ลูกเลี้ยง) เมียหลวง เมียน้อย เท่านั้น²⁶

ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยา กฎหมายในสมัยอยุธยานั้นเรียกกันว่าพระราชศาสตร์ พระราชศาสตร์เหล่านี้เมื่อเริ่มต้นได้อ้างถึงพระธรรมศาสตร์ฉบับของพระมนูเป็นแม่บท โดยใช้ทั้งพระราชศาสตร์และพระธรรมศาสตร์ประกอบกันเป็นหลักกฎหมายซึ่งรับอิทธิพลมาจากอินเดีย ดังจะเห็นว่าการกล่าวเท่าคำของมนูอาจารย์ ซึ่งปรากฏในเบื้องต้นในกฎหมายลักษณะมรดก โดยกฎหมายลักษณะมรดกเป็นหนึ่งในกฎหมายพระราชศาสตร์อันเป็นกฎหมายที่พระมหากษัตริย์ทรงบัญญัติขึ้นใน พ.ศ. 2155 ในสมัยพระเจ้าทรงธรรม²⁷ แต่ในตัวกฎหมายระบุพระนามสมเด็จพระเอกาทศรถเป็นผู้ทรงตรากฎหมายลักษณะมรดกขึ้นเป็นลักษณะอักษร รวม 51 มาตรา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เวลาที่ทรงตรากฎหมายมักจะใช้พระนามของสมเด็จพระเอกาทศรถเสมอเพื่อ

²⁶ ดวงจิตต์ กำประเสริฐ. *ประวัติศาสตร์กฎหมาย*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2542. หน้า 55.

²⁷ สมบูรณ์ ชัยรัตน์. *แนะนำประวัติศาสตร์กฎหมายไทย*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุทรไพศาล. 2546. หน้า 47.

เป็นการพระราชทานพระเกียรติแก่สมเด็จพระอนุชา จึงถือเป็นประเพณีสืบต่อมาในภายหลังที่พระมหากษัตริย์บางพระองค์ทรงบัญญัติกฎหมายมักจะอ้างพระนามสมเด็จพระเอกาทศรถแทน โดยมีการบัญญัติการแบ่งมรดกต่างๆ และการทำพินัยกรรม รวมทั้งมีการบัญญัติกฎหมายเรื่องการเสียสิทธิในการรับมรดกเอาไว้ด้วย²⁸

ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ใช้กฎหมายเก่าที่มีมาแต่ครั้งโบราณ มีการคัดลอกเอาจากสำเนากฎหมายในสมัยอยุธยาที่บรรดาตุลาการหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายอาลักษณ์คัดลอกไว้เป็นส่วนตัวนำมารวบรวมเก็บไว้ และใช้ในการตัดสินคดีต่างๆ ต่อมาปรากฏว่ากฎหมายเหล่านั้นมีการขัดกับความเป็นจริงมีความไม่สมบูรณ์ไม่สามารถยังให้เกิดความเป็นธรรมได้ จึงโปรดเกล้าฯ ให้มีการชำระกฎหมายใหม่ จึงมีการจัดทำกฎหมายตราสามดวงขึ้น เมื่อ พ.ศ.2347 โดยทำการชำระด้วยวิธีเทียบกับคัมภีร์พระธรรมศาสตร์อันเป็นแม่บทและรวบรวมโดยแบ่งเป็นลักษณะกฎหมายลักษณะมรดกที่ตกทอดมาจากสมัยอยุธยาเมื่อทำการสะสาง รวบรวมอยู่ในกฎหมายตราสามดวงปรากฏในพระอัยการลักษณะมรดกกฎหมายตราสามดวงถือเป็นประมวลกฎหมายเก่าของไทยที่มีกำเนิดย้อนหลังไปถึงก่อนสมัยกรุงศรีอยุธยาาระยะหนึ่ง ซึ่งได้มีการชำระและบัญญัติเพิ่มเติมต่อมาเป็นครั้งคราวในสมัยกรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรีและรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ หลังจากที่มีการชำระทั้งฉบับในรัชกาลที่ 1 แล้ว กฎหมายนี้ก็ยังคงใช้บังคับเป็นหลักสืบมาเป็นเวลาอันยาวนาน โดยมีกฎหมายที่บัญญัติเพิ่มเติมขึ้นในรัชกาลต่อๆ มาอีกจำนวนหนึ่งเป็นส่วนประกอบ จนเมื่อประเทศไทยมีความจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงระบบกฎหมายและการปกครองจากแบบเดิมมาเป็นแบบอย่างตะวันตกในรัชกาลที่ 5 จึงได้มีการยกเลิกกฎหมายเดิมไปทีละส่วนๆจนแทบทั้งสิ้น เมื่อต่อมาได้มีประกาศและพระราชบัญญัติเกี่ยวกับกฎหมายลักษณะมรดก ซึ่งถือเป็นประกาศและพระราชบัญญัติที่สำคัญคือ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมลักษณะมรดก ร.ศ.121 ซึ่งบัญญัติถึงการแบ่งมรดกภาคญาติ และการแบ่งมรดกหญิงมีสามี ประกาศพระบรมราชโองการให้ยกเลิกกฎหมายลักษณะมรดก บทที่ 12 พระราชบัญญัติว่าด้วยการทำพินัยกรรม พ.ศ.2475 เมื่อมีพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 แล้ว ก็เป็นอันยกเลิกกฎหมายลักษณะมรดกไปในตัว²⁹ จนกระทั่งมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายแบบใหม่ฉบับต่างๆ อย่างครบถ้วนในรัชกาลที่ 8 จึงเห็นได้ว่ากฎหมายตราสามดวงจึงเป็นประมวลกฎหมาย

²⁸ พระยารวภักดีพิบูลย์. *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย*. หน้า 175.

²⁹ พงษ์ธวัชณ์ บุญพิทักษ์. *การแบ่งทรัพย์สินมรดกระหว่างทายาทโดยธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์*.

ฉบับเดียวที่ใช้บังคับทั่วราชอาณาจักรไทยในอดีตอย่างต่อเนื่องและยาวนานมาก โดยมีเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นกฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยา และถึงแม้จะมีกฎหมายที่บัญญัติขึ้นในสมัยต่อมาอีกจำนวนหนึ่งอยู่ด้วย ก็เป็นเพียงกฎหมายส่วนน้อยที่บัญญัติขึ้นตาม “อย่างทำเนียม” ของกฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยานั่นเอง กฎหมายตราสามดวงจึงเป็นหนังสือสำคัญสำหรับใช้ในการศึกษาประวัติศาสตร์กฎหมายไทยและไทยคดีศึกษาด้านต่างๆมาโดยตลอด³⁰

1.2.1 การถูกจำกัดมิให้รับมรดกตามกฎหมายตราสามดวง ลักษณะมฤตก

การถูกจำกัดมิให้รับมรดกตามกฎหมายตราสามดวง ลักษณะมฤตก มีเหตุคือ การถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดก และการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร

การถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดก มีการบัญญัติเอาไว้ดังนี้
 กฎหมายลักษณะมฤตกบทที่ 43 ก.บัญญัติว่า “...บุตร ภริยา ญาติพี่น้อง หากยกย้าย ซ่อนหนีบไว้ในบัญชีแต่น้อย ท่านว่ามันโลกไม่เชื่อตรงต่อญาติพี่น้องมันจึงยกยกอำพรางบังเอาไว้ว่า สิ่งของนั้นน้อย ท่านว่าอย่าให้มีส่วนแบ่งไว้มันเลย...” บทที่ 43 ก. ตอนท้ายบัญญัติว่า “...ญาติพี่น้อง บุตร ภริยา ยังไม่ได้ช่วยปลงศพเผาผีก่อน และญาติพี่น้องบุตรภริยาเก็บเอาแก้วแหวนเงินทอง ทาส กรรมกรชายหญิง ช่าง ม้า โค กระบือ ทรัพย์สิ่งใดไปก่อนยังมีได้ปลงศพนั้น และพี่น้อง บุตร ภริยาซึ่งเก็บเอาทรัพย์นั้นไปก่อนจะคืนมาหาทรัพย์จะปันเอาอีกนั้น ท่านว่าอย่าให้มันเลย เหตุมันโลกจะใคร่ได้ของท่านไม่คำนึงถึงเป็นฉันทญาติ ถ้าทรัพย์ที่มันเก็บเอาไปนั้นน้อยกว่าส่วนที่มันจะได้ก็อย่าให้อีกเลย ถ้าและมันผู้เก็บเอาทรัพย์มฤตกไปก่อนมิได้ปลงศพ เอาไปมากกว่าส่วนแบ่งนั้น ท่านให้เรียกคืนเอามาปันให้ญาติพี่น้อง บุตร ภริยาซึ่งยังมิได้รับส่วนแบ่งนั้น ให้ปันโดยพระราชกฤษฎีกา...” ถ้าญาติคนใดเก็บเอาทรัพย์มรดกไปก่อนปลงศพผู้ตาย ถ้าเก็บเอาไปส่วนน้อยยังไม่พอส่วนที่ควรได้ก็มิได้รับอีกต่อไป ถ้าเก็บเอาไปมากกว่าส่วนที่ตนควรได้ ก็ต้องส่งส่วนที่เกินนั้นคืน

กฎหมายลักษณะมฤตกบทที่ 43 บัญญัติไว้อีกตอนหนึ่งว่า “...ถ้าแลญาติ พี่น้อง บุตร ภริยาทำบัญชีมฤตก และมฤตกนั้น แก้ว แหวน ทอง เงิน สรรพทรัพย์สิ่งใดมากที่สุด และผู้รักษาทรัพย์มฤตกยกย้ายเบียดบังไว้ทำบัญชีมรดกนั้นน้อย สมุหมรดกสืบสวนเป็นสัตย์ว่าคงมีบัญชีมรดกโดยมาก บุตร ภริยา ญาติ พี่น้องหากยกย้าย ซ่อน หนีบไว้ให้มีบัญชีแต่น้อย ท่านว่ามันโลกไม่เชื่อตรงต่อญาติ

³⁰ สถาบันปริัติ พนมยงค์. *กฎหมายตรา 3 ดวงเล่ม 1 ฉบับพิมพ์มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ. 2548. หน้า 15-16.

พี่น้อง มันจึงยกย้ายอำพรางเปียดบังเอาไว้ว่าสิ่งของนั้นน้อย ท่านว่าอย่าให้ได้ส่วนแบ่งปันซึ่งแบ่งไว้ นั้นเลย”

กฎหมายลักษณะมฤตกบทที่ 44 บัญญัติว่า “ญาติ พี่น้อง บุตรภริยา ผู้มรดกภาพได้ช่วยกันปลงศพแล้วและจะปันทรัพย์มรดกแก่กัน ถ้าแลญาติ พี่น้อง บุตรภริยาซึ่งได้ส่วนแบ่งปันแล้วก็ดี ยังมีได้ส่วนแบ่งปันก็ดี รู้ว่าทรัพย์มรดกผู้มรดกภาพได้แบ่งปันกันแล้วยังมีสิน และผู้รักษาทรัพย์มรดกยกย้ายไว้ เขามาหาทรัพย์มรดกยังมีอยู่อีก และถ้าพิจารณาสืบสาวเป็นสัจจะว่ายังเหลืออยู่อีกไซ้ไร ท่านให้เอาทรัพย์นั้นออกแบ่งปันให้ถ้วนต่อญาติ ตามบทพระอัยการ และผู้ยังมีได้ส่วนแบ่งปันนั้นควรได้เท่าใด ก็ให้เท่า่นั้น ส่วนญาติอันได้แล้วนั้น ท่านว่าอย่าให้แก่มัน”³¹

กฎหมายลักษณะมฤตกบทที่ 46 บัญญัติว่า “ถ้าพิจารณาเป็นสัจจะว่าญาติผู้ใดเปียดบังยกย้าย ซ่อนเร้นทรัพย์มรดกของผู้ตายไว้ ให้เรียกทรัพย์คืนมาแบ่งได้ แต่ไม่ให้ปรับโทษหรือลงโทษด้วยเป็นพี่น้องพ้องกันเอง”³²

จะเห็นได้ว่าการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดก ถือเป็นบทลงโทษทางแพ่งแก่ญาติผู้ยกยอก คือ ญาติผู้ใดยกยอกซ่อนเร้นมรดกไว้เป็นส่วนของตน แม้ว่าทรัพย์ที่ยกยอกไปนั้นจะน้อยกว่าส่วนแบ่งซึ่งญาติผู้นั้นจะได้ก็ดี มิให้ได้รับส่วนแบ่งอีก แต่ถ้าทรัพย์ที่ได้ยกยอกไปนั้นมากกว่าส่วนที่ตนควรได้ต้องเอาคืนมาทั้งหมดแบ่งปันให้ญาติพี่น้องตามกฎหมาย แต่ถ้าได้มีการแบ่งมรดกในระหว่างหมู่ญาติเสร็จกันไปแล้ว ภายหลังความปรากฏขึ้นว่ายังมีมรดกซึ่งญาติคนใดยกยอกไว้อีกต่างหาก กฎหมายไม่ยอมให้ญาติผู้นั้นได้รับส่วนแบ่งในทรัพย์ส่วนนี้ คงแบ่งให้แก่หมู่ญาติเหล่านั้นๆ ตามกฎหมาย และเป็นกรณีที่ใช้บังคับเฉพาะกับทายาทโดยธรรม

การถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร มีการบัญญัติเอาไว้ดังนี้

กฎหมายลักษณะมฤตกบทที่ 5 บัญญัติไว้ตอนหนึ่งว่า “ถ้าแลภริยา 4 จำพวกนั้นอยู่ด้วยกันแต่สามขวบลงมาแลได้รักษาใช้ปลงศพไซ้ ให้ได้ทรัพย์คนละกึ่งส่วนซึ่งแบ่งไว้ในเดิมนั้น แลทรัพย์ซึ่งแบ่งไว้กึ่งหนึ่งนั้น ให้เอาไปเพิ่มเข้าในทรัพย์ 3 ภาค ถ้าแลภริยาทั้ง 4 จำพวกนั้นมีได้รักษาใช้ปลงศพ อย่าให้ได้ส่วนแบ่งปันเลย”

³¹ เสนีย์ ปราโมช. *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัวมฤตก พุทธศักราช 2508*. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2508. หน้า 455.

³² เรื่องเดียวกัน.

กฎหมายลักษณะมฤตกบทที่ 23 บัญญัติว่า “ถ้าบุตรหญิงชายใจหายบชักกล้าแขง บิดามารดาสั่งสอนเสียหมีฟังแลขับเสีย หมีได้นับว่าบุตร หมีได้ให้อยู่ ณ บ้านเรือน แลบิดามารดานั้น มรณภาพ แลจะกลับมาเอาส่วนแบ่งปันเล่า ท่านว่าอย่าแบ่งปันทรัพย์นั้นให้เลย”

กฎหมายลักษณะมฤตกบทที่ 24 บัญญัติว่า “ถ้าหลานหญิงชายแลสาขาญาติอันใจ หยาบชักกล้าแข็ง แลปู่ย่าตายายสั่งสอนหมีฟัง ขับเสียหมีได้นับว่าเป็นหลานสาขาญาติ หมีได้ให้อยู่ณบ้านเรือน แลปู่ย่าตายายนั้นมรณภาพ แลจะกลับมาเอาส่วนแบ่งปัน ท่านว่าอย่าให้แบ่งปันทรัพย์นั้นให้เลย”

กฎหมายลักษณะมฤตกบทที่ 25 “บุตรชายหญิงละบิดามารดาไปอยู่ต่างเมือง แล บิดามารดาตาย จะกลับคืนมาเอาทรัพย์สิ่งสินที่เฝ้าเรือนเล่าท่านว่าอย่าให้มันเลย ท่านว่าให้แก่อุอยู่ปร นิบัติบิดามารดานั้น”

กฎหมายลักษณะมฤตกบทที่ 26 “ถ้าพี่น้องลูกหลานแลสาขาญาติอยู่ต่างเมืองก็ดี อยู่ณแขวงจังหวัดทั้ง 4 ก็ดี แลผู้นั้นได้มารักษาไข้ปลงศพ ให้ได้ทรัพย์ตามสวณแบ่งปันซึ่งจะได้นั้น ถ้า มาหมีทันรักษาไข้ แต่ได้ช่วยปลงศพ ให้ได้ทรัพย์กึ่งส่วน ถ้ามาทันได้รักษาไข้แต่หมีได้ช่วยปลงศพ ให้ ได้ทรัพย์มรดกนั้นกึ่งส่วน ถ้าหมีได้รักษาไข้ปลงศพ อย่าให้ได้ส่วนแบ่งปันนั้นเลย”

กฎหมายลักษณะมฤตกบทที่ 27 “ถ้าแลพี่น้องลูกหลานสาขาญาติไปรับราชการอยู่ เมืองไกล ให้เอาทรัพย์ซึ่งเป็นส่วนแบ่งปันแห่งผู้จะได้นั้น ให้ผู้ได้พิจารณาจดหมายไว้ แล้วให้มอบ ทรัพย์นั้นไว้แก่ญาติอันสนิทกว่าผู้นั้นจะมาแต่ราชการ จึงให้เอาทรัพย์นั้นส่งให้”³³

กฎหมายลักษณะมฤตกบทที่ 28 “พี่น้องลูกหลานเหลนหลี่แลสาขาญาติได้รับราชการ อยู่ในพระราชวัง จะออกไปรักษาไข้ปลงศพมิได้ ให้แบ่งทรัพย์นั้นให้ตามส่วนซึ่งจะได้นั้น

อนึ่งถ้าพี่น้องลูกหลานเหลนหลี่สาขาญาติไปรับราชการณเมืองเอก โท ตรี จัตวา แลแขวงจังหวัดไข้ ให้แบ่งทรัพย์บันดาส่วนซึ่งจะได้นั้นไว้ณะพระคลังก่อน ถ้าผู้นั้นมาแต่ราชการ แล้วจึง เอาทรัพย์ซึ่งไว้ณะพระคลังนั้นให้

อนึ่งถ้าพี่น้องลูกหลานเหลนหลี่สาขาญาติอยู่รับราชการ ณกรุงเทพมหานคร แลบิดา มารดาปู่ย่าตายายไปอยู่รับราชการณเมืองเอก โท ตรี จัตวา แลแขวงจังหวัดถึงแก่มรณภาพแลพี่น้อง

³³ สถาบันปริตี พนมยงค์. *กฎหมายตรา 3 ดวงเล่ม 1 ฉบับพิมพ์มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และ การเมือง*. หน้า 129.

ลูกหลานเหลนหลือ ได้รับราชการและไปรักษาไข้ปลงศกมิได้ ก็ให้ได้ส่วนแบ่งปันตามส่วนซึ่งจะได้นั้น”³⁴

กฎหมายลักษณะมฤตกบทที่ 29 “ญาติผู้ใดป่วยไข้ แลลูกหลานญาติพี่น้องผู้ใช้นั้นอยู่บ้านเดียวกันก็ได้อยู่ต่างบ้านในแขวงจังหวัดเข้ามาก็ดี แลมันมิได้รักษาไข้ปลงศกก็ดี แลไปรักษาไข้มิได้ปลงศกก็ดี แลได้แต่ปลงศกมิได้รักษาไข้ก็ดี ท่านว่าอย่าให้มันได้ส่วนแบ่งปันเลย เหตุว่ามันมิได้อยู่ช่วยรักษาไข้ปลงศกโดยสุจริต คิดแต่จะเอาทรัพย์มรดกแห่งผู้มรณภาพนั้นถ่ายเดียว”³⁵

จะเห็นได้ว่ากฎหมายตราสามดวง ลักษณะมฤตกกำหนดให้ทายาทที่ไม่ได้รักษาไข้ปลงศพผู้ตาย บุตรชายหญิงจากบิดามารดาไปอยู่ต่างเมือง หรือผู้ที่ถูกไล่ออกจากบ้านโดยบอกศาลา เป็นการที่ทายาทถูกกำจัดไม่ให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร อันเป็นการแสดงให้เห็นว่าสังคมไทยให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตรที่จะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องและหน้าที่ในการอุปการะกันและกัน หากบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาก็จะถือว่าไม่สมควรที่จะได้รับมรดกของบิดามารดา

1.2.2 ช่วงร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

การถูกกำจัดมิให้รับมรดกขณะมีการร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 จากรายงานการประชุมกรรมการร่างกฎหมาย มีดังนี้ การถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดก และการถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร

การถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดก มีการร่างเอาไว้ดังนี้ มาตรา 8 “ทายาทคนใดฉ้อฉลหรือรู้อยู่ว่าตนทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทโดยธรรมคนอื่นแล้วและยกย้ายหรือปิดบังส่วนหนึ่งส่วนใดแห่งทรัพย์มรดกไปไซ้ ท่านว่าทายาทคนนั้นหมดสิทธิที่จะสืบมรดกของผู้ตาย

มาตรานี้มิให้ใช้บังคับแก่ผู้รับพินัยกรรมที่ผู้ตายได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้เฉพาะสิ่งเฉพาะอย่าง”

มาตรานี้มีที่มาจากกฎหมายต่างประเทศ คือประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส 792 ประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลี 953 และประมวลกฎหมายแพ่งสเปน 1002 และกฎหมายลักษณะมฤตก

³⁴ ประมวลกฎหมาย รัชกาลที่ 1 จุลศักราช 1166 พิมพ์ตามฉบับหลวง ตรา 3 ดวง เล่ม 2. หน้า 354-355.

³⁵ เรื่องเดียวกัน.

เก่าของไทย โดยกฎหมายลักษณะมฤตก บทที่ 43 ก บทที่ 44 และบทที่ 46 ถ้อยตามหลักที่กล่าวไว้ในวรรคหนึ่งเพียงเท่าที่เกี่ยวกับทายาทโดยธรรม

คณะกรรมการร่างกฎหมายให้เห็นเหตุผลว่า ความหมายอันสำคัญที่เกี่ยวกับหลักนี้กฎหมายประเทศอื่นก็รับรอง เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 792 ก็เพราะต้องการจะให้ทายาทได้รับส่วนแบ่งเท่าๆ กัน และเห็นควรให้ใช้บังคับกับผู้รับพินัยกรรมลักษณะทั่วไปด้วย โดยให้เหตุผลว่าข้อบังคับเช่นเดียวกันนี้ต้องให้ใช้บังคับถึงบุคคลผู้ชอบที่จะได้รับส่วนแบ่งในทรัพย์สินมรดกของผู้ตาย ตัวอย่างเช่น ผู้รับมรดกที่มีส่วน 1 ใน 3 หรือ 1 ใน 4 แห่งทรัพย์สินมรดกด้วย เพราะบุคคลเหล่านั้นโดยกลฉ้อฉลดังกล่าวข้างต้นอาจเสื่อมประโยชน์ของผู้รับมรดกคนอื่นๆ ผู้จะได้รับส่วนแบ่งได้ในครั้งเดียวกัน แต่บทบัญญัตินี้มีให้ใช้บังคับถึงผู้รับมรดกแห่งทรัพย์สินเฉพาะสิ่งเฉพาะอย่าง เพราะผู้รับมรดกเช่นนี้ไม่มีสิทธิที่จะร้องขอส่วนแบ่งมรดก ซึ่งได้มีกฎหมายอาญาลงโทษผู้กระทำความผิดฐานประทุษร้ายแก่ทรัพย์ก็เป็นการลงโทษเพียงพอเท่าที่เกี่ยวกับผู้รับมรดกเช่นนี้”³⁶ ดังนั้นมาตรา 1605 ที่บัญญัติใหม่จึงให้ใช้บังคับกับผู้รับพินัยกรรมลักษณะทั่วไปด้วย

การถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร มีการร่างเอาไว้ดังนี้

มาตรา 9 ท่านว่าบุคคลดังต่อไปนี้ต้องกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรคือ

- (1) ผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเจตนากระทำให้ผู้ตาย หรือผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตนถึงแก่ความตายโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย
- (2) ผู้ที่ได้ฟ้องผู้ตายหาว่า ทำความผิดโทษประหารชีวิต และตนเองต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดฐานฟ้องเท็จหรือทำพยานเท็จ
- (3) ผู้ที่รู้แล้วว่า ผู้ตายถูกฆ่าโดยเจตนา แต่มิได้นำข้อความนั้นขึ้นร้องเรียนแต่ข้อมิให้ใช้บังคับถ้าบุคคลนั้นยังไม่บรรลุนิติภาวะ หรือได้ถูกศาลสั่งให้เป็นบุคคลไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ หรือถ้าผู้ฆ่านั้นเป็นสามีภริยาหรือพี่น้องชายหญิง หรือญาติที่เป็นบุพการีหรือผู้สืบสันดานของตนโดยตรง
- (4) ผู้ที่ฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้ผู้ตายทำหรือเพิกถอนหรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมดซึ่งเกี่ยวกับทรัพย์สินมรดก หรือไม่ให้กระทำการดังกล่าวนี้
- (5) ผู้ที่ปลอมแปลง ทำปลอม ทำลายหรือปิดบังพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมด

³⁶ รายงานการประชุมกรรมการร่างกฎหมาย ณ กรมร่างกฎหมาย ท่าช้าง วังหน้า สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

มาตรานี้มีที่มาจากประมวลกฎหมายแพ่งญีปุ่นมาตรา 969 และมาตรา 997 ประมวล กฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 727 ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 2339 ประมวล กฎหมายแพ่งอิตาลี มาตรา 725 ประมวลกฎหมายแพ่งสวิสเซอร์แลนด์ มาตรา 450 ประมวล กฎหมายแพ่งบราซิล มาตรา 1595 และกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 167 สำหรับถ้อยคำใน อนุมาตรา 3³⁷

คณะกรรมการร่างกฎหมายให้เหตุผลว่า การที่ได้บัญญัติเรื่องนี้ไว้ก็เดินตามหลักใน กฎหมายไทย ซึ่งถือว่าญาติผู้ที่มีได้พยาบาลรักษาผู้ตายในเวลาป่วยเจ็บ ลักษณะมฤตกบทที่ 5 ลูกที่ไป ต่างประเทศโดยขัดขึ้นน้ำใจบิดามารดา ลักษณะมฤตก บทที่ 25 หรือผู้ที่ถูกไล่ออกจากบ้าน “โดยบอก ศาลา” ลักษณะมฤตกบทที่ 23, 24 ฯลฯ เป็นผู้ไม่สมควรได้รับมรดก

จะเห็นได้ว่าเป็นการนำเอาหลักกฎหมายต่างประเทศมาปรับเข้ากับกฎหมายไทย เนื่องจากหลักการดังกล่าวอันมีที่มาจากกฎหมายต่างประเทศนั้นมีความคล้ายคลึงกับการที่กฎหมาย ไทยก็มีการกล่าวถึงการกระทำอันไม่เหมาะสมของทายาทอันเป็นเหตุให้เขาไม่อาจรับมรดกได้ตาม กฎหมายอยู่แล้ว เช่น การไม่แสดงความกตัญญูต่อเจ้ามรดกโดยไม่ดูแลเมื่อเจ้ามรดกเจ็บป่วย การร่าง มรดกนินี้จึงน่าจะเป็นการนำเหตุจากกฎหมายต่างประเทศมารวมกับแนวคิดที่มีมาก่อนของไทยและ ปรับหลักให้เป็นสากลสอดคล้องกับการร่างประมวลกฎหมายในมาตราอื่นๆ ด้วย

1.2.3 การถูกจำกัดมิให้รับมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

การถูกจำกัดมิให้รับมรดกมีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 6 ลักษณะมรดก ซึ่งบัญญัติขึ้นโดยถือขนบธรรมเนียมประเพณี แนวความคิดของคนไทยที่มีมาแต่เดิม เป็นหลักตั้งแต่ในสมัยกรุงศรีอยุธยาที่มีกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งแสดงให้เห็นถึงกฎหมาย ลักษณะมฤตก และจากหลักฐานต่างๆที่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรนี้ ทำให้เห็นได้ชัดว่า กฎหมายมรดกสมัยอยุธยาเป็นที่มาของกฎหมายลักษณะมรดกของไทยในปัจจุบันนี้ โดยใช้บังคับ ตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี จนถึงปี พ.ศ.2475 อันเป็นปีที่ได้ตราประมวลกฎหมายแพ่งและ พณิชย์บรรพ 6 ขึ้นใช้บังคับแทน

กฎหมายมรดกจากสมัยกรุงศรีอยุธยามีปรากฏในกฎหมายตราสามดวง ซึ่งชำระ สดงามสมัยรัชกาลที่ 1 นั้น ได้รวบรวมกฎหมายลักษณะมรดกไว้ทั้งหมด 51 มาตรา และใช้บังคับเป็น กฎหมายมาตลอดจนกระทั่งในสมัยรัชกาลที่ 5 ทรงเห็นว่ากฎหมายมรดกที่ใช้บังคับอยู่นั้นไม่

³⁷ บวรศักดิ์ อูวรรณโณ และมานิตย์ จุมปา. คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : นิติธรรม. 2548. หน้า 80.

สอดคล้องกับจารีตประเพณี จึงได้ทรงให้มีการแก้ไขเพิ่มเติม เมื่อ ร.ศ.121 เกี่ยวด้วยเรื่อง การรับมรดกภาคญาติ การยกเลิกข้อตัดฟ้องเรื่องการดูแลรักษาไข้ หลิงมีสามี เป็นต้น เป็นสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายอย่างมากเนื่องจากต้องการที่จะยกเลิกกฎหมายเก่าที่เห็นว่าล้าสมัยและขาดความยุติธรรม และต้องการที่จะได้เอกราชทางศาลคืนมาจากชาวต่างประเทศ จนในที่สุดไทยก็ได้เอกราชทางศาลคืนมา เมื่อได้ร่างประมวลกฎหมาย 5 ฉบับสุดท้าย อันมีบรรพ 6 ว่าด้วยมรดก เป็นหนึ่งในห้าฉบับที่อยู่ในชุดสุดท้ายนี้ และได้ร่างขึ้นโดยนำเอาหลักกฎหมายเก่าๆมาเป็นหลัก โดยถือแนวของต่างประเทศมาประกอบการร่างด้วย พึงสังเกตว่าการร่างบรรพ 6 นี้ ได้ทำขึ้นอย่างเร่งรีบ เพื่อประสงค์ให้ได้เอกราชทางศาลคืนมาโดยเร็วที่สุด³⁸

การถูกจำกัดมิให้รับมรดก เป็นการลงโทษทายาทที่ประพฤติชั่วต่อเจ้ามรดกหรือต่อทายาทอื่น เป็นเหตุให้หมดความเป็นทายาทไปโดยผลของกฎหมาย การถูกจำกัดมิให้รับมรดกตามบรรพ 6 มี 2 กรณี คือ กรณีตามมาตรา 1605 ซึ่งมีที่มาจากกฎหมายลักษณะมรดกเก่าของไทยและกฎหมายต่างประเทศ ส่วนกรณีตามมาตรา 1606 ซึ่งมีที่มาจากกฎหมายต่างประเทศ เช่น ประมวลกฎหมายแห่งเยอรมัน มาตรา 2339 และมาตรา 2343 ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 727 ตลอดจนประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่นเดิม มาตรา 969³⁹ เป็นเหตุให้การผู้ไม่สมควรตามกฎหมายเก่าของไทย เช่น ทายาทที่ไม่ได้รักษาไข้ปลงศพผู้ตายตามกฎหมายลักษณะมรดก บทที่ 5 บุตรชายหญิงจากบิดา มารดาไปอยู่ต่างเมืองตามกฎหมายลักษณะมรดก บทที่ 25 หรือผู้ที่ถูกไล่ออกจากบ้านโดยบอกศาลา ตามกฎหมายลักษณะมรดก บทที่ 23, 24 (เรื่องนี้ได้นำไปบัญญัติไว้ในเรื่องการตัดมิให้รับมรดก) ถูกยกเลิกโดยปริยาย

เมื่อพิจารณากฎหมายจะเห็นว่าอันที่จริงการกระทำตามมาตรา 1605 หรือมาตรา 1606 มีสภาพบังคับที่เป็นผลร้ายแก่ผู้กระทำอยู่แล้ว เช่น กรณีตามมาตรา 1605 ก็อาจมีความผิดฐานลักทรัพย์หรือยักยอกทรัพย์ หรือกรณีตามมาตรา 1606 ก็มีกฎหมายอาญาเอาผิดได้อยู่หลายกรณี จึงน่าพิจารณาว่าการบัญญัติตัดสิทธิทายาทจากกองมรดกอีกจะเป็นการรุนแรงเกินควรหรือไม่ แต่เมื่อศึกษาแล้วจะเห็นได้ว่า ประการแรก กฎหมายลักษณะมรดกเก่าก็ลงโทษตัดสิทธิทายาทไว้หลายกรณี การบัญญัติเช่นนี้จึงสอดคล้องกับประเพณีไทย ประการที่สอง อาจมีกรณีที่กฎหมายอาญาหรือ

³⁸ พระยานิติศาสตร์ไพศาล. *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2502. หน้า 129.

³⁹ De Becker. *The Principles and Practices of the Civil Code of Japan*. London : Butterworth & Co. 1921. p.724.

กฎหมายอื่นเอาผิดผู้กระทำความผิดยาก และประการสุดท้ายกฎหมายต่างประเทศก็มีบทบัญญัติ เช่นนี้ จึงเห็นได้ว่าการบัญญัติเหตุแห่งการถูกจำกัดมิให้รับมรดกโดยกฎหมายเช่นนี้มีข้อสนับสนุนอยู่มาก⁴⁰

การถูกจำกัดมิให้รับมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มี 2 กรณี คือ การถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินมรดกตามมาตรา 1605 และการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรตามมาตรา 1606

การถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินมรดก มีการบัญญัติเอาไว้ดังนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1605 บัญญัติว่า “ทายาทคนใดยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินมรดกเท่าส่วนที่ตนจะได้หรือมากกว่านั้นโดยฉ้อฉลหรือรู้ยู่่ว่า ทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทอื่น ทายาทคนนั้นต้องถูกจำกัดมิให้รับมรดกเลย แต่ถ้าได้ยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินมรดกน้อยกว่าส่วนที่ตนจะได้ ทายาทคนนั้นต้องถูกจำกัดมิให้รับมรดกเฉพาะส่วนที่ได้ยกย้ายหรือปิดบังไว้เท่านั้น

มาตรานี้มิให้ใช้บังคับแก่ผู้รับพินัยกรรม ซึ่งผู้ตายได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้เฉพาะสิ่งเฉพาะอย่าง ในอันที่จะได้รับทรัพย์สินนั้น”

จะเห็นว่ามาตรา 1605 มีข้อความทำนองเดียวกับกฎหมายลักษณะมรดกบทที่ 43 ก. บทที่ 44 ซึ่งได้กล่าวไปแล้วข้างต้น โดยได้ปรับปรุงถ้อยคำสำนวนให้กะทัดรัดมีความหมายมากกว่าเดิมและเพิ่มเหตุให้มีผลให้ผู้รับพินัยกรรมลักษณะทั่วไปอาจถูกจำกัดมิให้ได้รับมรดกได้เพิ่มเติม ซึ่งมาตรา 1605 สามารถแยกพิจารณาได้ ดังนี้

ประการแรก ทายาทตามมาตรา นี้ หมายถึง ทายาทโดยธรรมและผู้รับพินัยกรรมลักษณะทั่วไป เพราะวรรคท้ายบัญญัติยกเว้นมิให้ใช้บังคับกับผู้รับพินัยกรรมเฉพาะสิ่งเฉพาะอย่าง

ประการที่สอง ทายาทกระทำการยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินมรดก

คำว่า ยกย้าย หมายความว่า การเปลี่ยนที่เสียหรือเอาไปไว้ที่อื่น การทำลายนั้นย่อมไม่ใช่การยกย้ายเพราะไม่มีทรัพย์สินมรดกเหลืออยู่ การนำทองรูปพรรณซึ่งเป็นทรัพย์สินมรดกไปไว้ที่บ้านตนก็ดี การไปประกาศรับมรดกโดยใส่ชื่อตนเองในโฉนดที่ดินก็ดี⁴¹ ถือได้ว่าเป็นการยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินมรดก

⁴⁰ บวรศักดิ์ อูวรรณโณ และมานิตย์ จุมปา. คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก. หน้า 72.

⁴¹ เส็นีย์ ปราโมช. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัวมรดก พุทธศักราช 2508. หน้า 449.

การปิดบังต่างกับการยกย้ายตรงที่ว่า ไม่ถึงขนาดเป็นการยกย้ายทรัพย์สินมรดกไปเสียจากกองมรดก แต่เป็นการอำพรางซ่อนเร้นไว้ไม่ให้ใครรู้ว่าทรัพย์สินมีอยู่ในกองมรดก เช่น เอาโฉนดที่ดินในกองมรดกไปใส่ซุกซ่อนไว้กับเอกสารอื่นๆที่บ้านเจ้ามรดก หรือปิดบังไม่ให้ใครรู้ว่าเจ้ามรดกมีเงินฝากอยู่ในธนาคาร เป็นต้น กรณีอย่างไรจึงจะเป็นการปิดบังทรัพย์สินมรดกเป็นปัญหาที่ต้องพิจารณาเป็นกรณีไป ลำพังเพียงการนิ่งโดยไม่บอกใครว่ามีทรัพย์สินมรดกอยู่ จะถือว่าเป็นการปิดบังไม่ได้ เพราะทายาทไม่มีหน้าที่ป่าวประกาศให้ใครๆรู้ว่าทรัพย์สินมรดกอะไรบ้าง ทรัพย์สินมรดกที่ปิดบังจึงอาจจะมีได้ทั้งสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ แต่มีข้อสำคัญก็คือว่าทรัพย์สินมรดกนั้นยังต้องมีอยู่

คำว่า ฉ้อฉล มีความหมายอย่างธรรมดาว่า การกระทำด้วยเจตนาทุจริตเพื่อประโยชน์อันมิควรได้ และหมายถึงฉ้อฉลทายาทอื่นเท่านั้น เช่น หยิบเอาทรัพย์สินมรดกไปโดยตั้งใจที่จะเอาเป็นของตนเองไม่ให้ทายาทอื่นรู้ แต่ถ้าทำไปโดยสุจริต เช่น ตั้งใจเอาไปเก็บไว้เพื่อไม่ให้สูญหายหรือเอาไปโดยเปิดเผยเพื่อใช้แต่งตัวเพียงชั่วคราวและตั้งใจเอามาคืนเพราะถือว่าตนมีสิทธิใช้สอยในฐานะทายาท เช่นนี้แม้จะทำให้ทรัพย์สินมรดกเคลื่อนย้าย ก็ถือไม่ได้ว่าเป็นการฉ้อฉลหรือทุจริต หรือทำให้เสื่อมเสียประโยชน์ของทายาทอื่น ไม่เข้าเกณฑ์ที่จะต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดก

ประการที่สาม การที่ทายาทยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินมรดกอันจะเป็นเหตุให้ถูกกำจัดมิให้รับมรดกนั้น นอกจากจะต้องกระทำโดยฉ้อฉลแล้ว การยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินมรดกต้องกระทำโดยรู้ว่าคุณทำให้เสื่อมเสียประโยชน์ของทายาทอื่นอีกประการหนึ่ง คำว่า เสื่อมประโยชน์ มีความหมายตามธรรมดาว่า ทำให้ทายาทอื่นได้รับทรัพย์สินมรดกน้อยลง

แต่อย่างไรก็ดี การยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินมรดกโดยรู้ว่าคุณทำให้เสื่อมประโยชน์แก่ทายาทอื่น จะต้องเป็นกรณีที่เกิดผลเป็นการยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินมรดกเสร็จเด็ดขาดอีกด้วย เพราะหากกระทำการยกย้ายไม่สำเร็จ เพียงแค่เตรียมการ หรือพยายามกระทำเท่านั้นก็จะเห็นได้ว่า ไม่เป็นการเสื่อมเสียประโยชน์แก่ทายาทอื่นแต่อย่างใด⁴²

ผู้รับพินัยกรรมลักษณะเฉพาะตามมาตรา 1605 วรรคสอง คือ ทายาทผู้มีสิทธิได้รับทรัพย์สินเฉพาะสิ่งเฉพาะอย่างซึ่งเจาะจงไว้โดยเฉพาะ หรือแยกไว้ต่างหากเป็นพิเศษจากกองมรดก⁴³

เหตุที่มาตรา 1605 วรรคสอง มีให้ใช้บังคับกับผู้รับพินัยกรรมซึ่งเจ้ามรดกได้ ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้เฉพาะสิ่งเฉพาะอย่างในอันที่จะได้ทรัพย์สินนั้น ก็เพราะผู้รับพินัยกรรม

⁴² สลิตย์ ไพเราะ. การสูญเสียสิทธิในการรับมรดก. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร. 2512. หน้า 12.

⁴³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1651 (2)

ลักษณะเฉพาะไม่อยู่ในฐานะเป็นผู้สืบสิทธิของผู้ตาย เหมือนทายาทโดยธรรมหรือผู้รับพินัยกรรม ลักษณะทั่วไป การที่ผู้รับพินัยกรรมลักษณะเฉพาะยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกจึงถือเสมือนกับคนภายนอกซึ่งไม่ใช่ทายาทเป็นผู้กระทำ ทั้งการที่ผู้รับพินัยกรรมลักษณะเฉพาะได้ทรัพย์สินไปตามพินัยกรรมก็มีผล เนื่องจากการที่เจ้ามรดกประสงค์จะยกทรัพย์สินให้เฉพาะสิ่งเฉพาะอย่างเท่านั้น การที่ผู้รับพินัยกรรมลักษณะเฉพาะยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกจึงไม่เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น เหมือนกรณีที่ทายาทโดยธรรมหรือผู้รับพินัยกรรมลักษณะทั่วไปเป็นผู้ยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดก⁴⁴

การถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร มีการบัญญัติเอาไว้ดังนี้

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1606 บัญญัติว่า “บุคคลดังต่อไปนี้ต้องถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร คือ

(1) ผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้เจตนากระทำ หรือพยายามกระทำให้เจ้ามรดก หรือผู้มีสิทธิได้รับมรดกก่อนตนถึงแก่ความตายโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

(2) ผู้ที่ได้ฟ้องเจ้ามรดกหาว่าทำความผิดโทษประหารชีวิต แต่ตนเองกลับต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดฐานฟ้องเท็จหรือทำพยานเท็จ

(3) ผู้ที่รู้แล้วว่า เจ้ามรดกถูกฆ่าโดยเจตนาแต่มิได้นำข้อความนั้นขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ แต่ข้อนี้นี้มิให้ใช้บังคับถ้าบุคคลนั้นมีอายุยังไม่ครบสิบหกปีบริบูรณ์ หรือเป็นคนวิกลจริตไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือถ้าผู้ชานั้นเป็นสามีภริยาหรือผู้บุพการีหรือผู้สืบสันดานของตนโดยตรง

(4) ผู้ที่ฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกทำ หรือเพิกถอนหรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมดซึ่งเกี่ยวกับทรัพย์มรดก หรือไม่ให้กระทำการดังกล่าวนี้

(5) ผู้ที่ปลอม ทำลาย หรือปิดบังพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมด เจ้ามรดกอาจถอนข้อจำกัดฐานเป็นผู้ไม่สมควรเสียก็ได้ โดยให้ยกยไว้เป็นลายลักษณ์อักษร”

หลักเกณฑ์ตามมาตรา 1606 เรื่องการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร ผู้ศึกษาจะกล่าวโดยละเอียดในบทที่ 3 ต่อไป

⁴⁴ เสนีย์ ปราโมช. *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัวมรดก พุทธศักราช 2508*. หน้า 454.

2. ทฤษฎีการตกทอดของมรดก และหลักการเกี่ยวกับการรับมรดกและการเสียสิทธิในการรับมรดก

ทฤษฎีการตกทอดของมรดก เป็นหลักที่แฝงอยู่ในเบื้องหลังของบทบัญญัติกฎหมาย กล่าวคือ เป็นเหตุผลในการตราและการตีความกฎหมายมรดก กฎหมายมรดกของแต่ละประเทศจะมีทฤษฎีที่แตกต่างกันไปตามประเพณีและวัฒนธรรมของประเทศนั้นๆ โดยกฎหมายมรดกในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยก็ได้รับเอาทฤษฎีต่างๆ มาบัญญัติเป็นกฎหมายเช่นเดียวกัน⁴⁵

2.1 ทฤษฎีการตกทอดมรดกทั้งกองแก่ทายาท

ทฤษฎีการตกทอดมรดกทั้งกองแก่ทายาท ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์คำว่า “กองมรดก” (Patrimoine Successoral) จะประกอบไปด้วยส่วนที่เป็น “ทรัพย์สิน” (Actif) และส่วนที่เป็น “หนี้” (Passif) โดยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1599 วรรคหนึ่ง มีหลักการว่าเมื่อบุคคลใดตาย มรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่ทายาท และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1600 มีหลักการว่าภายใต้บังคับของบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ กองมรดกของผู้ตายได้แก่ ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย ตลอดทั้งสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่างๆ เว้นแต่ตามกฎหมายหรือว่าโดยสภาพแล้ว เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติในมาตรา 1599 วรรคหนึ่ง จะเห็นได้ว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทยถือหลักทฤษฎีการตกทอดมรดกทั้งกองแก่ทายาท กล่าวคือ ทฤษฎีที่ว่ามรดกของผู้ตายทั้งหมด รวมทั้งสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบทั้งหมดตกทอดไปยังทายาท (Theorie De Succession Universelle) ซึ่งเป็นหลักสำคัญที่ใช้อยู่ในประมวลแพ่งฝรั่งเศส และประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน⁴⁶ ตามทฤษฎีนี้ถือว่ามรดกของผู้ตายทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สิน สิทธิหรือหน้าที่ย่อมตกทอดเป็น “กอง” แยกแยกไม่ได้ไปยังทายาท ด้วยเหตุนี้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จึงใช้คำว่า “กองมรดก” โดยทฤษฎีนี้ยังสะท้อนให้เห็นอยู่ในบทบัญญัติเรื่องการสละมรดกอีกด้วย กล่าวคือ การสละมรดกนั้นจะทำการสละมรดกเป็นบางส่วนมิได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1633 วรรคแรก กล่าวคือ ทฤษฎี Indivisibilite de l’option successorale แต่เจ้าหนี้จะฟ้องกองมรดกให้รับผิดชอบในหนี้ผู้ตายไม่ได้ เพราะกองมรดกไม่ใช่นิติบุคคล เจ้าหนี้จะต้อง

⁴⁵ กฤษฎา กนกกุลชัย. ปัญหาการตีความกฎหมายในการรับมรดกแทนที่ : ศึกษารณการบังคับใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, กรุงเทพมหานคร. 2557. หน้า 18.

⁴⁶ Horn N., Kotz K. Lesser H.G. *German Private and commercial law*. Oxford : Oxford University Press. 1982. pp.195-196. อ้างใน บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และมานิตย์ จุมปา. *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : นิติธรรม. 2548. หน้า 14.

ฟ้องทายาทหรือผู้จัดการมรดก ทฤษฎีนี้มีข้อยกเว้นในเรื่องพินัยกรรมลักษณะเฉพาะซึ่งผู้ตายทำขึ้น ในกรณีเช่นนี้ทรัพย์สินเฉพาะสิ่งเฉพาะอย่างของผู้ตายระบุให้ตกทอดแก่ผู้ใดก็ตกทอดแก่ผู้นั้น

ทฤษฎีการตกทอดมรดกทั้งกองแก่ทายาทแตกต่างจากทฤษฎีการตกทอดของทรัพย์มรดกบางส่วน (Theorie De Succession Partielle) เนื่องจากทฤษฎีการตกทอดของทรัพย์มรดกบางส่วน ถือว่ามรดกมิได้ตกทอดเป็นกองไปยังทายาท หากตกทอดไปลักษณะของทรัพย์สินแต่ละอย่าง โดยทฤษฎีนี้มีอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยเฉพาะที่เกี่ยวข้องด้วยพินัยกรรมลักษณะเฉพาะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1651 (2) มีลักษณะคล้ายการตกทอดบางส่วน ผลที่สำคัญประการหนึ่งของทฤษฎีนี้ คือ การสละมรดกจะกระทำให้มีผลได้ก็เฉพาะทรัพย์ที่ตกทอดแต่ละรายเท่านั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการสละมรดกอาจแบ่งแยกออกจากกันได้ตามทรัพย์ที่ตกทอดนั่นเอง (Divisibilit  de l'option successorale) และมีปรากฏในประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่นก่อนการปฏิรูปเมื่อปี 1947 ตามกฎหมายญี่ปุ่นแยกการตกทอดแห่งทรัพย์มรดกธรรมดา (Succession to property) ออกจากการตกทอดแห่งความเป็นหัวหน้าครอบครัว (Succession to a house หรือ Katoku Sozoku) การตกทอดแห่งทรัพย์มรดกธรรมดามีได้ก็เฉพาะเมื่อสมาชิกครอบครัวตาย หรือเมื่อหัวหน้าครอบครัวเดิมทำพินัยกรรม หรือยกให้ซึ่งทรัพย์สินของตนแก่ทายาทอื่นที่มีใช้ทายาทผู้รับความเป็นหัวหน้าครอบครัวใหม่ แต่ถึงแม้จะทำพินัยกรรมหรือยกทรัพย์ดังกล่าวให้ทายาทอื่นได้ก็ตาม ทรัพย์บางประเภท อาทิ เครื่องมือในการเช่นไหว้บรรพบุรุษ หลุมศพ หรือบริเวณที่ฝังนั้นต้องตกเป็นของผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวคนใหม่ ทั้งนี้เพื่อรักษาความสืบเนื่องของครอบครัวนั่นเอง ส่วนการตกทอดแห่งความเป็นหัวหน้าครอบครัวโดยทั่วไปย่อมตกแก่ บุตรชายคนหัวปีของหัวหน้าครอบครัวเดิม และการตกทอดนี้รวมถึงทรัพย์ทั้งหมดและหนี้ของหัวหน้าครอบครัวเดิม เว้นแต่ทรัพย์ซึ่งเป็นของส่วนตัวผู้ตายโดยแท้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 986 แต่เมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น เมื่อปี 1974 การตกทอดแห่งความเป็นหัวหน้าครอบครัว (Katoku Sozoku) ก็ถูกยกเลิกไป

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า กองมรดก ไม่ได้เกิดขึ้นในเวลาผู้ตายถึงแก่ความตาย แต่กองมรดกมีอยู่ก่อนบุคคลถึงแก่ความตายแล้ว ดังจะเห็นได้จากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1599 วรรคแรก ที่บัญญัติว่า เมื่อบุคคลใดตาย มรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่ทายาท เพียงแต่ไม่ได้มีการเรียกกองทรัพย์สินของบุคคลก่อนตายว่ากองมรดก แต่จะทำการเรียกกันในทางทฤษฎีว่า กองทรัพย์สิน⁴⁷

⁴⁷ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และมานิตย์ จุ่มปลา. คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก. กรุงเทพมหานคร : นิติธรรม. 2548. หน้า 14-16.

2.2 ทฤษฎีกองทรัพย์สิน (Theorie Du Patrimoine)

ทฤษฎีกองทรัพย์สินของบุคคลมีสาระสำคัญว่า ทรัพย์สินและสิทธิตามกฎหมายเอกชนทุกประเภทที่อาจมีราคาเป็นเงินได้ (Valeur Pecuniaire) รวมทั้งหนี้สิน (Obligations) ของบุคคลนั้นๆ ที่มีราคานั้น หากพิจารณาตัวทรัพย์สินเป็นรายชิ้น หรือตัวสิทธิเป็นรายสิทธิ ก็อาจสามารถนับเป็นทรัพย์สิน (Biens) รายชิ้นของบุคคล (คำว่า ทรัพย์สิน หรือ Beins ในภาษาฝรั่งเศส หมายถึง ทั้งตัวทรัพย์สิน (Choses) และตัวสิทธิ (Droits) ข้อสำคัญคือต้องมีราคา (Une Valeur Pecuniaire) ซึ่งเป็นไปตามแนวความคิดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 139 และมาตรา 138 ของประเทศไทย แต่หากพิจารณาสิ่งเหล่านี้ทั้งหมดรวมกันเป็นหนึ่งเดียว (Un Ensemble) ทั้งทรัพย์สินสิทธิ และหนี้ที่อาจมีราคาเป็นเงินได้ รวมกันทั้งหมดนี้เองที่เรียกว่า “กองทรัพย์สิน” ซึ่งได้แก่ “ที่รวมของบรรดานิติสัมพันธ์อันมีค่าเป็นเงินและประกอบด้วยทรัพย์สิน สิทธิ และหนี้ของบุคคลเดียวกันซึ่งโดยกฎหมายรวมเป็นหนึ่งเดียว คือมีลักษณะทั่วไปทั้งหมด”⁴⁸

จากทฤษฎีนี้ กองทรัพย์สินของบุคคลมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ ประการแรก กองทรัพย์สินจะมีเฉพาะนิติสัมพันธ์ที่มีค่าเป็นเงินทองเท่านั้น ประการที่สอง คือ กองทรัพย์สินจะมีลักษณะทั่วไปและเป็นหนึ่งเดียว และประการสุดท้าย คือ กองทรัพย์สินจะสัมพันธ์กับสภาพบุคคล

2.2.1 กองทรัพย์สินจะมีเฉพาะนิติสัมพันธ์ที่มีค่าเป็นเงินทองเท่านั้น (*le patrimoine ne renferme que des reports de droits pecuniaires*)

โดยเหตุที่ตัวทรัพย์สินและสิทธิที่มีค่าเป็นเงินทองในตัวเองทุกประเภทจึงอยู่รวมในกองทรัพย์สินทั้งสิ้น อาทิ กรรมสิทธิ์ รวมทั้งสิทธิทั้งหลายเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร สิทธิในเครื่องหมายการค้า ทรัพย์สินสิทธิ เช่น สิทธิครอบครอง ภาระจำยอม สิทธิเหนือพื้นดิน หุ่นในบริษัท จำกัด หุ่นจำกัดความรับผิดชอบในห้างหุ้นส่วนจำกัด⁴⁹ สิทธิเรียกร้องที่เจ้าหนี้มีอยู่เหนือลูกหนี้ สิ่งเหล่านี้เป็นสินทรัพย์ (Actif) ของกองทรัพย์สิน ส่วนหนี้สินหรือภาระที่กองทรัพย์สินต้องรับผิดชอบก็เป็นส่วนหนึ่งของทรัพย์สินเช่นกันแต่เป็นส่วนหนี้สิน (Passif)

สิทธิหลายประเภทที่ไม่มีค่าเป็นเงินในตัวเอง อาทิ สิทธิตามกฎหมายมหาชนทั้งหลาย สิทธิในสภาพบุคคล สิทธิในครอบครัวเหล่านี้ แม้บางสิทธิจะก่อให้เกิดสิทธิในการได้ทรัพย์สินเงินทองอีกต่อหนึ่ง อาทิ สิทธิในค่าอุปการะเลี้ยงดู ก็ไม่ใช่สิทธิในกองทรัพย์สิน เพราะโดยสภาพในตัวของมันเองไม่ได้มีราคาเป็นเงินทองแต่ประการใด⁵⁰ แต่สิทธิในการดำเนินคดีของคู่ความหากเป็นความผิดที่

⁴⁸ Alex Weill. *Droit Civil: Introduction generale*. Paris: Dolloz. 1973. p. 263. อ้างใน บวรศักดิ์ อูวรรณโณ และมานิตย์ จุมปา. *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก*. หน้า 16.

⁴⁹ ไพโรจน์ กัมพูสิริ. *หลักกฎหมายมรดก*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร : วิทยุชน. 2565. หน้า 18.

⁵⁰ บวรศักดิ์ อูวรรณโณ และมานิตย์ จุมปา. *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก*. หน้า 17.

เกี่ยวกับทรัพย์สิน เช่น ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 38 ถือเป็นสิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สิน⁵¹

2.2.2 กองทรัพย์สินจะมีลักษณะเป็นการทั่วไปและเป็นหนึ่งเดียวโดยผลของกฎหมาย (*le patrimoine est une universalite juridique*)

ลักษณะเป็นการทั่วไปและเป็นหนึ่งเดียว (Universalite Juridique) นั้น อาจเกิดโดยผลของข้อเท็จจริง (De Droit) ก็ได้ อาทิ แดงขายห้องสมุดของตนให้เขียว ในการขายนี้ไม่ใช่การขายหนังสือเล่มใดเล่มหนึ่ง แต่เป็นการขายทรัพย์สินทั้งหมดที่รวมเป็นห้องสมุด แต่กองทรัพย์สินนั้นจะมีความเป็นทั่วไปและเป็นหนึ่งเดียวโดยกฎหมาย คือ นอกจากบุคคลจะมีทรัพย์สิน (Atif) ที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองแล้ว หนี้สิน (Passif) ซึ่งตนจะต้องรับผิดชอบใช้จากสินทรัพย์ของตนก็รวมอยู่ไม่อาจแยกจากกันได้ ความเป็นหนึ่งเดียนี้อยู่ที่ตัวของผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้น ซึ่งเป็นคนเดียวกันนั่นเอง

ผลทางกฎหมายสำคัญของลักษณะข้อนี้ของกองทรัพย์สินมี 2 ประการ คือ

1) เมื่อกองทรัพย์สินประกอบด้วยสินทรัพย์และหนี้สิน ซึ่งมีความเกี่ยวพันกันอย่างแยกไม่ออก กล่าวคือ สินทรัพย์ย่อมเป็นส่วนต้องรับผิดชอบใช้หนี้สิน สิทธิของเจ้าหนี้จึงมีอยู่เหนือสินทรัพย์ทั้งหมด มิใช่ขึ้นใดขึ้นหนึ่งของลูกหนี้ ลูกหนี้เองก็ยังมีสิทธิจำหน่ายใช้สอยทรัพย์สินใดขึ้นหนึ่งในกองทรัพย์สินของตนจนกว่าจะถูกยึดหรืออายัด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 214 และมาตรา 1735 เว้นแต่ลูกหนี้จะได้กระทำโดยการฉ้อฉล ตามมาตรา 237

2) ความเป็นทั่วไปและเป็นหนึ่งเดวก่อให้เกิดผลอีกประการหนึ่งก็คือ ตัวทรัพย์สินและสิทธิอันเป็นส่วนประกอบของกองทรัพย์สินอาจเปลี่ยนไป และได้สิ่งใหม่มาแทนสิ่งใหม่นั้นก็จะได้เข้าแทนสิ่งเดิมที่จำหน่ายไปในกองทรัพย์สินเป็นทำนองช่วงทรัพย์ (Subrogation Reelle) ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 226 วรรคสอง และมาตรา 1681

2.2.3 กองทรัพย์สินจะเกี่ยวพันกับสภาพบุคคลจนแยกกันไม่ออก (*le patrimoine est lie a la personne*)

กองทรัพย์สินเป็นส่วนหนึ่งของสภาพบุคคล ความจริงสภาพบุคคลยังมีส่วนอื่นอีก เช่น สภาพบุคคลในส่วนของครอบครัว ฯลฯ แต่กองทรัพย์สินเป็นส่วนทางเศรษฐกิจของบุคคลทำนอง

⁵¹ พรชัย สุนทรพันธ์. *กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2542. หน้า 24.

เกี่ยวกับทฤษฎีทางเศรษฐกิจ (Economic right หรือ Vermögensrechts) ในกฎหมายเยอรมัน⁵² ผลในทางกฎหมาย คือ

- 1) บุคคลเท่านั้นที่มีกองทรัพย์สินได้ จะมีกองทรัพย์สินโดยไม่มีบุคคลไม่ได้
- 2) บุคคลทุกคนทั้งบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล ต้องมีกองทรัพย์สินเสมอ แม้ว่าจะมีหนี้สินท่วมทรัพย์สิน แม้ว่าทารกแรกเกิดก็มีกองทรัพย์สินเช่นกัน
- 3) กองทรัพย์สินผูกพันกับบุคคลนั้นจนกว่าสภาพบุคคลจะหมดไป ด้วยเหตุนี้บุคคลไม่อาจโอนกองทรัพย์สินของตนให้ผู้อื่นได้ระหว่างมีชีวิตอยู่ (Intransmissibilite Entre Vifs) แต่บุคคลอาจโอนทรัพย์สินหรือสิทธิโดยเฉพาะเจาะจงบางชิ้น บางสิทธิให้บุคคลอื่นได้ หลักข้อนี้มีข้อยกเว้นสำคัญบางประการ คือ ถ้าบุคคลตายกองทรัพย์สินของเขาก็ยอมโอนไปยังทายาททั้งหมดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1600 กองทรัพย์สินของผู้ตายก็จะรวมกับกองทรัพย์สินของทายาท นักกฎหมายโรมันถือว่าทายาทกลายเป็นบุคคลของผู้ตายแทนผู้ตาย⁵³
- 4) บุคคลมีกองทรัพย์สินเพียงกองเดียวไม่อาจแบ่งแยกได้ (Indivisibilite du patrimoine) ทำนองเดียวกับที่เราไม่อาจแยกสภาพบุคคลเป็นส่วนๆ ได้ แต่บุคคลอาจใช้ทรัพย์สินของตนหรือสิทธิบางประการเพื่อการใดโดยเฉพาะได้

อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีกองทรัพย์สินแบบดั้งเดิมนี ปัจจุบันมีแนวคิดใหม่ก่อให้เกิดข้อยกเว้นได้ โดยเฉพาะทฤษฎีกองทรัพย์สินเพื่อการใดโดยเฉพาะ (Zweckvermogen หรือ Patrimoine D'affectation) ซึ่งยอมรับว่านอกจากกองทรัพย์สินทั่วไป (Patrimoine General) แล้ว บุคคลอาจมีกองทรัพย์สินเพื่อการใดการหนึ่งโดยเฉพาะ (Patrimoine D'affectation) ได้หลายกอง และอาจโอนกองทรัพย์สินเพื่อการใดโดยเฉพาะได้ ตัวอย่างคือ การแบ่งทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาเป็น 3 กอง คือ กองทรัพย์สินส่วนตัวของสามีและภริยา รวมทั้งกองทรัพย์สินร่วมหรือสินสมรสซึ่งมีกฎหมายบังคับไว้เป็นพิเศษ และมีลักษณะเป็นกองทรัพย์สินเหมือนกองทรัพย์สินทั่วไป (ดูประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1474-1491 โดยเฉพาะมาตรา 1489-1490) (ดู ฎ.824/2523 ซึ่งวินิจฉัยไว้ว่าสามีทำพินัยกรรมยกสินสมรสส่วนของตนให้แก่บุตรได้ เปรียบเทียบ ฎ.505/2509)⁵⁴

⁵² E.J Cohn. *Manual of German Law*. London : Oceanna. 1968. p.70. อ้างใน บวรศักดิ์ อูวรรณโณ และมานิตย์ จุมปา. *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก*. หน้า 18.

⁵³ Alex Weill. *Droit Civil: Introduction generale*. Paris : Dolloz. 1973. p. 226. อ้างใน บวรศักดิ์ อูวรรณโณ และมานิตย์ จุมปา. *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก*. หน้า 18.

⁵⁴ บวรศักดิ์ อูวรรณโณ และมานิตย์ จุมปา. *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก*. หน้า 16-19.

2.3 ทฤษฎีกองมรดก

เมื่อบุคคลใดตาย จะเห็นได้ว่าโดยปกติกองทรัพย์สินนั้นจะกลายเป็นกองมรดกตกทอดแก่ทายาทต่อไป กองมรดกกับกองทรัพย์สินจึงเป็นทฤษฎีกฎหมายที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และต่อเนื่องกันอย่างแยกไม่ออก

2.3.1 ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดซึ่งไม่เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้

ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่ และความรับผิด ซึ่งไม่เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้ ย่อมตกเป็นมรดกทั้งสิ้น ส่วนสิ่งที่ไม่เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้ย่อมไม่ตกทอดเป็นมรดก ซึ่งต้องอาศัยการพิจารณาแล้วแต่กรณีไป เช่น สิทธิในการเป็นบิดามารดา เป็นที่เห็นได้ชัดว่าเป็นการเฉพาะตัว สิทธิอันเกี่ยวกับนิติกรรมหรือสัญญา บางกรณีเป็นเรื่องเฉพาะตัว เช่น สัญญาเช่า ถ้าผู้เช่าตายไม่ตกเป็นมรดก แต่หากผู้ให้เช่าตายตกเป็นมรดก⁵⁵ อนึ่ง มีการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินบางประเภทของผู้ตายไปยังบุคคลอื่นโดยการตายของผู้ตาย แต่ทรัพย์สินดังกล่าวก็ไม่อาจนับเป็นมรดกของผู้ตายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1600 ได้อีกเพราะกฎหมายกำหนดการโอนกรรมสิทธิ์นั้นไว้เป็นพิเศษแล้วหรือเพราะข้อกำหนดในนิติกรรมที่ผู้ตายทำไว้

2.3.2 ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดต้องเป็นของผู้ตายอยู่แล้วในขณะถึงแก่ความตาย

ข้อความในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1600 ที่ว่า “...กองมรดกของผู้ตาย ได้แก่ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย” แสดงอยู่ในตัวว่า

1) ผู้ตายต้องมีทรัพย์สิน สิทธิหน้าที่เหล่านั้น อยู่ในเวลาตาย ถ้าผู้ตายได้จำหน่ายจ่ายโอนหรือสิ้นสิทธิในสิ่งเหล่านั้นโดยสมบูรณ์ก่อนตายแล้ว สิ่งเหล่านั้นก็ไม่ตกทอดเป็นมรดก และการทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินจะทำได้แต่เฉพาะทรัพย์สินที่ตนเองเป็นเจ้าของเท่านั้น เมื่อเป็นทรัพย์สินที่มีอยู่ก่อนตาย แม้จะได้ตัวทรัพย์สินมาจริงๆ หลังตายทรัพย์สินนั้นก็ยิ่งถือเป็นมรดก⁵⁶

2) สิ่งที่ได้มาเนื่องจากการตายหรือภายหลังการตายของผู้ตายเองมิใช่มรดก ดังรายละเอียดต่อไปนี้⁵⁷

⁵⁵ ไชยยศ เหมะรัชตะ. ปัญหากฎหมายชาวบ้าน 2 (มรดก). กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2535. หน้า 7.

⁵⁶ ไพโรจน์ กัมพูสิริ. หลักกฎหมายมรดก. หน้า 19-20.

⁵⁷ เส็นีย์ ปราโมช. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัวมรดก พุทธศักราช 2508. หน้า 424.

2.1) สิ่งที่จะตกเป็นมรดกต้องเป็นของผู้ตายในขณะตาย ทรัพย์สินของผู้อื่น แม้เจ้ามรดกจะเป็นผู้เก็บรักษาไว้ก็มีไม่มรดก เมื่อเจ้ามรดกตาย ผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินอาจใช้สิทธิติดตามเอาคืนจากทายาทได้

2.2) ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่ หรือความรับผิดชอบ ที่ได้มาเนื่องจากการตายของเจ้ามรดก หรือได้มาภายหลังเจ้ามรดกตายไม่ใช่ทรัพย์สินมรดก ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบที่เกิดขึ้นเพราะความตายของผู้ตายไม่ใช่มรดก บำเหน็จตกทอดตามพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ.2494 เป็นเรื่องรัฐให้สิทธิแก่ทายาท ผู้อุปการะหรือผู้อยู่ในอุปการะโดยตรง หาได้ให้สิทธิแก่ข้าราชการผู้ได้รับบำนาญปกติอยู่ก่อนตายหรือในขณะที่ถึงแก่ความตายไม่ จึงไม่ใช่มรดก⁵⁸

2.4 หลักการเรื่องการรับมรดก

หลักการเรื่องการรับมรดกและการเสียสิทธิในการรับมรดกนั้นปรากฏที่มาจากตั้งแต่ในสมัยโรมัน ซึ่งหลักกฎหมายมรดกในปัจจุบันมีรากฐานและมีแนวคิดที่สำคัญที่มาจากกฎหมายมรดกโรมันหลายประการ ซึ่งแนวคิดพื้นฐานที่ตกทอดมาสู่กฎหมายมรดกของหลายประเทศอันเห็นได้ชัดเจนมี 3 หลักการ คือ

1. หลักการสืบสิทธิทั้งหมดของผู้ตาย เนื่องจากกฎหมายไม่ต้องการให้สภาพบุคคลขาดช่วงไป จึงมีหลักการให้โอนทุกอย่างเท่าที่เป็นไปได้จากผู้ตายให้แก่ทายาท สิ่งที่ตกทอดแก่ทายาท คือ มรดก (Hereditas) โดยเป็นการสืบทั้งสิทธิและหน้าที่ของผู้ตาย ยกเว้นสิ่งที่เป็นภาระเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้ เช่น ภาระในการเป็นผู้ปกครองหรือผู้อนุบาล ภาระจำยอมส่วนบุคคล เป็นต้น หลักการนี้ตกทอดมาจนถึงปัจจุบันที่เรียกกันว่าหลัก Universal Succession ซึ่งปรากฏในกฎหมายไทยเช่นกัน

2. หลักการตกทอดทันทีของการรับมรดก (Automatic Inheritance) หมายความว่า เมื่อบุคคลใดถึงแก่ความตายแม้ว่าสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลนั้นจะสิ้นไปแต่ทรัพย์สินดังกล่าวก็จะกลายเป็นกองมรดกของผู้ตายและตกทอดไปยังทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกของผู้ตายในทันที เป็นหลักการที่ยืนยันถึงหลักความต่อเนื่องของการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน โดยทายาทไม่ต้องมีการสนองรับแต่อย่างใด

3. หลักเสรีภาพในการทำพินัยกรรม (Freedom of Testament) คือ หลักการที่ถือหลักว่า เจ้ามรดกผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินมีสิทธิที่จะจำหน่าย จ่าย โอน ทรัพย์สินของตนแก่บุคคลใดก็ได้ ตามความพอใจของตน แม้ว่าจะเป็นการจำหน่ายหลังจากที่เสียชีวิตไปแล้วก็ตาม เป็นหลักการที่

⁵⁸ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และมานิตย์ จุมปา. คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก. หน้า 19-40.

รับรองเรื่องการตกทอดแห่งมรดกอย่างไร้ข้อจำกัด ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นหลักการสำคัญในกฎหมายมรดกในปัจจุบัน ทั้งในกฎหมายไทย กฎหมายเยอรมัน และกฎหมายฝรั่งเศส⁵⁹

2.5 หลักการเกี่ยวกับการเสียสิทธิในการรับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร

หลักการที่เกี่ยวกับการเสียสิทธิในการรับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร คือ หลักการว่าบุคคลไม่สมควรได้รับประโยชน์จากการกระทำผิดของตน⁶⁰ ซึ่งเป็นหลักการที่มีมาตั้งแต่ในสมัยโรมัน มีสาระสำคัญคือ ไม่มีผู้ใดที่พึงประโยชน์จากการทำความผิดของตนเอง บุคคลไม่อาจได้รับทรัพย์สินจากอาชญากรรมของตนได้ โดยเป็นหลักการที่ปรากฏในหลักการตีความกฎหมายในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) ที่เรียกว่า หลักการตีความโดยเล็งผลเลิศ (Golden Rule) เพื่อไม่ให้เกิดการใช้หลักการตีความถ้อยคำตามตัวอักษร (Literal Rule) ก่อให้เกิดผลที่ประหลาดหรือไม่สอดคล้องสมเหตุสมผล โดยมีสาระสำคัญว่าถ้อยคำในกฎหมายลายลักษณ์อักษรจะต้องตีความไปในทางที่ละเว้นไม่ให้เกิดผลอันไม่พึงปรารถนา กล่าวคือ ในกรณีที่กฎหมายลายลักษณ์อักษรนั้นอาจแปลความหมายได้สองนัย หรือมากกว่านั้น จะต้องตีความไปในทางที่มีความหมายอันสมควร และมีใช้ไปในทางที่ไม่ควรจะเป็น หรือเกิดผลประหลาด⁶¹ เมื่อการตีความตามตัวอักษรนั้นจะทำให้เกิดผลประหลาดในแง่ที่ขัดต่อหลักกฎหมายทั่วไป ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) จะนำหลักหลักการดังกล่าวมาใช้ ตัวอย่างคือในคดี Re Sigsworth ปี ค.ศ.1935 ในประเทศอังกฤษ ตามกฎหมาย The Administration of Estates Act 1925 บัญญัติให้ผู้สืบสันดานเป็นทายาทโดยธรรม ซึ่งกฎหมายฉบับนี้มีหลักว่า ผู้ใดก็ตามที่เป็นผู้สืบสันดานเจ้ามรดก มีสิทธิได้รับมรดกของเจ้ามรดกโดยไม่มีข้อแม้ อย่างไรก็ตาม บุตรที่ฆ่ามารดาของตนเองเพื่อหวังมรดกของมารดาในฐานะที่ตนเป็นทายาทโดยธรรม ศาลอังกฤษได้ตัดสินว่าจำเลยที่เป็นผู้สืบสันดานซึ่งได้ฆ่ามารดาของตนที่เป็นเจ้ามรดกไม่มีสิทธิได้รับมรดกของเจ้ามรดกนั้น เนื่องจากหากตีความตามตัวบทกฎหมายฉบับนี้จะขัดกับหลักกฎหมายทั่วไปที่ว่า ไม่มีผู้ใดที่พึงได้รับประโยชน์จากการทำความผิดของตนเอง ดังนั้น การใช้และการตีความกฎหมายนอกจากจะต้องพิจารณาตามตัวอักษรแล้วต้องพิจารณาจากเหตุผลเบื้องหลังของการบัญญัติกฎหมายด้วย และคดี Rigg V. Palmer ปี ค.ศ.1889 ที่ศาลนิวยอร์ก ซึ่งมีประเด็นพิจารณาว่า ทายาท

⁵⁹ ธีรวิทย์ รักเล่ง. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับรับมรดก. 11 กรกฎาคม 2567. สืบค้นจาก http://www.lawgrad.ru.ac.th/AbstractsFile/6212019038/1663731198618b59e450d40f11c54fc922a5d6a222_abstract.pdf

⁶⁰ John MacLeod and Reinhard Zimmermann. Unworthiness to inherit, Public Policy, Forfeiture: The Scottish Story, *Tulane Law Review*, 87(4), 741-785, p. 742.

⁶¹ กนกวรรณ ภูผาจิตต์. สิทธิของผู้เสียหายในการฟ้องคดีอาญากรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติในการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร. 2561. หน้า 217.

ที่มีชื่อในพินัยกรรมของปู่ซึ่งเป็นเจ้ามรดกมีสิทธิรับมรดกของปู่ได้หรือไม่ หากว่าทายาทคนนั้นได้ ฆาตกรรมปู่ของเขาเพื่อบังคับให้ยกมรดกแก่ตนเอง ศาลที่พิจารณาคดีนี้ให้เหตุผลว่า เมื่อพินัยกรรมมีความสมบูรณ์โดยหลักแล้วก็ควรจะต้องมอบทรัพย์สินมรดกให้แก่ทายาทที่ได้เข้าเจ้ามรดก แต่หากพิจารณาเฉพาะเพียงแต่ตามตัวบทกฎหมายแล้ว กรณีจะเป็นไม่เป็นไปตามหลักพื้นฐานทั่วไปของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ซึ่งมีหลักทั่วไปว่า บุคคลไม่อาจถือเอาประโยชน์จากความฉ้อฉลที่ตนได้ ก่อขึ้น ไม่อาจถือเอาประโยชน์จากความผิดของตนเอง ไม่อาจเรียกร้องใดๆ บนความอยู่ดีธรรมของตน ไม่อาจได้รับทรัพย์สินจากอาชญากรรมของตนได้ โดยศาลมองว่ากฎหมายทุกฉบับรวมทั้งนิติกรรมสัญญาอาจต้องอยู่ภายใต้การกำกับของหลักพื้นฐานทั่วไปของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ เมื่อพิจารณาข้อเท็จจริงดังกล่าวประกอบกับตัวบทและหลักทั่วไปดังกล่าวแล้วศาลจึงได้ตัดสินมิให้ทายาทผู้นั้นได้รับทรัพย์สินมรดกใดๆ ทั้งสิ้น ซึ่งหากบุคคลใดที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นผู้ไม่สมควรได้รับมรดกแล้วทรัพย์สินที่ได้มาจะถูกเรียกคืนสู่รัฐ โดยแรกเริ่มเป็นการพัฒนามาจากข้อเท็จจริงในเรื่องที่ทายาทเข้าเจ้ามรดก แต่ภายหลังมีการขยายหลักการไปในเรื่องอื่นๆ รวมทั้งเพื่อคุ้มครองเสรีภาพในการทำพินัยกรรมของเจ้ามรดกด้วย⁶²

2.6 หลักการแบ่งมรดกระหว่างทายาท

ทายาทสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ตามมาตรา 1603 คือ ทายาทโดยธรรม ได้แก่ บุคคลที่กฎหมายกำหนดให้มีสิทธิรับมรดกของผู้ตาย สิทธิรับมรดกของทายาทโดยธรรม เรียกว่า “สิทธิโดยธรรม” เป็นสิทธินอกเหนือจากที่ระบุไว้ในพินัยกรรม บุคคลเหล่านี้ ได้แก่ ญาติและคู่สมรสของผู้ตาย อันเป็นบุคคลธรรมดาที่มาตรา 1629 ระบุไว้ เป็นทายาทที่มีสิทธิรับมรดกโดยอาศัยสิทธิของตนเอง คือ มีสิทธิรับมรดกโดยตรง นอกจากนี้ยังมีทายาทโดยธรรมที่มีสิทธิรับมรดกโดยทางอ้อม ได้แก่ การเข้ารับมรดกแทนที่และการสืบมรดก นอกจากทายาทโดยธรรมแล้ว ยังมีทายาทอีกประเภทหนึ่ง คือ ผู้รับพินัยกรรม ซึ่งหมายถึง บุคคลที่ผู้ตายระบุไว้ในพินัยกรรมให้ได้รับมรดก สิทธิรับมรดกของผู้รับพินัยกรรมเรียกว่า “สิทธิตามพินัยกรรม” ในขณะที่ทายาทโดยธรรมต้องเป็นบุคคลธรรมดา แต่ผู้รับพินัยกรรมอาจเป็นบุคคลธรรมดาที่ไม่ใช่ญาติหรือคู่สมรสของผู้ตาย หรืออาจเป็นนิติบุคคลก็ได้

มาตรา 1629 วรรคหนึ่ง จัดลำดับทายาทโดยธรรมออกเป็น 6 ลำดับ การจะได้รับมรดกย่อมเป็นไปตามลำดับก่อนหลัง หากผู้ตายมีทายาทลำดับ 1 ทายาทลำดับ 2 ถึง 6 ย่อมไม่มีสิทธิรับมรดก กล่าวคือ ทายาทโดยธรรมในลำดับต้นมีสิทธิได้รับมรดกก่อนทายาทโดยธรรมในลำดับหลัง หลักการดังกล่าวเรียกว่า “หลักญาติสนิทตัดญาติห่าง” ซึ่งเป็นหลักการที่ปรากฏในมาตรา 1629 วรรคหนึ่ง และมาตรา 1630 วรรคหนึ่ง โดยกฎหมายได้แบ่งแยกทายาทเป็นลำดับต่างๆ และให้ญาติ

⁶² ปิยรัฐ กรพุกกะณะ. สิทธิในการรับมรดกของบุตรโดยบิดามารดาซึ่งบกพร่องต่อหน้าที่. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร. 2565. หน้า 27-28.

สนิทได้รับมรดกก่อนญาติห่าง โดยไม่ได้กำหนดให้ทายาทในทุกลำดับได้รับมรดกด้วยกันตามสัดส่วน มากน้อยตามที่เห็นสมควร เนื่องจากกฎหมายถือเอาความสัมพันธ์ใกล้ชิดต่อกันเป็นเกณฑ์ในการ กำหนดลำดับดังกล่าว โดยประสงค์จะให้มรดกตกทอดไปตามความประสงค์ของผู้ตายมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ซึ่งตราบโศกที่มีทายาทซึ่งยังมีชีวิตอยู่ หรือมีผู้รับมรดกแทนที่ยังไม่ขาดสาย แล้วแต่กรณีใน ลำดับหนึ่งๆ ที่ระบุไว้ในมาตรา 1629 ทายาทผู้ที่อยู่ในลำดับถัดลงไปไม่มีสิทธิในทรัพย์สินมรดกของผู้ตาย เลย แต่หลักกฎหมายนี้มีข้อยกเว้นตามมาตรา 1630 วรรคสอง กล่าวคือ ทายาทลำดับ 1 ไม่ตัดการรับ มรดกของทายาทลำดับ 2 คือ บิดามารดาของเจ้ามรดกมีสิทธิรับมรดกร่วมกับผู้สืบสันดานของเจ้า มรดก โดยบิดามารดามีสิทธิได้ส่วนแบ่งเสมือนหนึ่งว่าเป็นทายาทชั้นบุตร คล้ายกับเจ้ามรดกผู้ตายใช้ มรดกอุปการะเลี้ยงดูบุตรและบิดามารดาของตนตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ในมาตรา 1564 และมาตรา 1563 ตามบรรพ 5 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และทายาทโดยธรรมประเภทพิเศษ คือ คู่ สมรส มีการกำหนดเอาไว้ในมาตรา 1629 วรรคท้าย ไม่มีตัวเลขกำหนดลำดับเพราะมิใช่ญาติพี่น้อง ของผู้ตายจึงไม่ถูกญาติสนิทของผู้ตายตัด โดยจะมีสิทธิและส่วนแบ่งในกองมรดกเสมอตามที่มาตรา 1635 กำหนดเอาไว้⁶³

เมื่อพิจารณาถึงลำดับการรับมรดกของทายาทโดยธรรมแล้ว การที่ทายาทโดยธรรมจะ ได้รับมรดกหรือไม่จะต้องพิจารณาตามมาตรา 1599 วรรคสอง ประกอบด้วยว่าทายาทโดยธรรม ดังกล่าวเป็นทายาทที่เสียสิทธิในการรับมรดกหรือไม่ กล่าวคือ ทายาทอาจเสียไปซึ่งสิทธิในมรดกได้ โดยบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือกฎหมายอื่น เช่น ตามพระราชบัญญัติ ล้มละลาย โดยการเสียสิทธิตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จำแนกได้ออกเป็น 4 ประการ คือ การถูกจำกัดมิให้รับมรดก การถูกตัดมิให้รับมรดก การสละมรดกและการเสียสิทธิในการรับมรดกโดย ผลของอายุความ

3. หลักการเกี่ยวกับทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกและการแบ่งมรดก

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1603 และมาตรา 1629 ได้กำหนดบุคคลซึ่ง เป็นผู้มีสิทธิได้รับมรดกเอาไว้ 2 ประเภท คือ ทายาทโดยธรรม และทายาทตามพินัยกรรมหรือผู้รับ พินัยกรรม

3.1 ทายาทโดยธรรม คือ ทายาทประเภทญาติ และประเภทคู่สมรส ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้ ทายาทโดยธรรมประเภทญาติ คือ ผู้ที่มีสายสัมพันธ์ทางสายโลหิต ซึ่งมี 6 ลำดับด้วยกันคือ 1) ผู้สืบสันดาน 2) บิดามารดา 3) พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน 4) พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดา เดียวกัน 5) ปู่ ย่า ตา ยาย 6) ลุง ป้า น้า อา ตามมาตรา 1629 วรรคแรก และทายาทโดยธรรม

⁶³ ไพโรจน์ กัมพูสิริ. *หลักกฎหมายมรดก*. หน้า 25-27.

ประเภทคู่สมรส คือ สามีหรือภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายซึ่งได้มีการจดทะเบียนสมรส ตามมาตรา 1629 วรรคสอง

3.1.1 ทายาทโดยธรรมลำดับที่ 1 ผู้สืบสันดาน ตามมาตรา 1629 (1)

ผู้สืบสันดาน เป็นทายาทโดยธรรมลำดับที่ 1 ตามมาตรา 1629 (1) หมายถึง ผู้สืบสายโลหิตโดยตรงลงมาทุกชั้นของเจ้ามรดก ผู้สืบสันดานจึงหมายถึงบุตร หลาน เหลน ลื้อ ของเจ้ามรดก มิใช่เพียงแต่บุตรของเจ้ามรดกเท่านั้น อย่างไรก็ตามแม้บุตร หลาน เหลน ลื้อ ทุกคนจะถือเป็นผู้สืบสันดานก็ตาม แต่มิใช่ว่าทุกคนเป็นผู้มีสิทธิได้รับมรดก เนื่องจากในมาตรา 1631 ได้บัญญัติว่า “ในระหว่างผู้สืบสันดานต่างชั้นกันนั้น บุตรของเจ้ามรดกชั้นสนิทที่สุดเท่านั้นที่มีสิทธิรับมรดก ผู้สืบสันดานที่อยู่ในชั้นถัดลงไปจะรับมรดกได้ก็แต่โดยอาศัยสิทธิในการรับมรดกแทนที่” ดังนั้น หากเจ้ามรดกมีบุตร หลาน เหลน ลื้อ จะมีเพียงแต่บุตรเท่านั้นที่จะมีสิทธิได้รับมรดกของเจ้ามรดก เนื่องจากเป็นผู้สืบสันดานชั้นสนิทที่สุด

3.1.2 ทายาทโดยธรรมลำดับที่ 2 บิดามารดา ตามมาตรา 1629 (2)

บิดามารดา เป็นทายาทโดยธรรมลำดับที่ 1 ตามมาตรา 1629 (2) หมายถึง บิดามารดาโดยชอบด้วยกฎหมายของเจ้ามรดก ในส่วนของมารดาผู้ให้กำเนิดบุตรนั้นไม่มีปัญหาที่จะต้องพิจารณาว่าเป็นมารดาโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ เนื่องจากไม่ว่ามารดาจะมีคู่สมรสที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ก็ตาม มารดาย่อมถือเป็นมารดาโดยชอบด้วยกฎหมายของบุตรเสมอ ดังนั้น เมื่อบุตรตายมารดาผู้ให้กำเนิดย่อมเป็นทายาทโดยธรรมลำดับที่ 2 ของบุตรเสมอ แต่ในส่วนของบิดาโดยชอบด้วยกฎหมายนั้น หมายถึง ผู้ที่สมรสกับมารดาตามกฎหมายในขณะที่บุตรเกิด รวมถึงบิดาที่ได้จดทะเบียนรับรองบุตรภายหลังบุตรเกิด ตามมาตรา 1547 ประกอบมาตรา 1557 เท่านั้น

3.1.3 ทายาทโดยธรรมลำดับที่ 3 พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ตามมาตรา 1629 (3)

พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน หมายถึง พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันตามความเป็นจริง โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาว่าบิดามารดานั้นเป็นบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

3.1.4 ทายาทโดยธรรมลำดับที่ 4 พี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน ตามมาตรา 1629 (4)

พี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน หมายถึง พี่น้องร่วมบิดาเดียวกัน หรือพี่น้องมารดาเดียวกัน โดยไม่มีปัญหาต้องพิจารณาว่าบิดาหรือมารดานั้นเป็นบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่เช่นเดียวกับกรณีของทายาทโดยธรรมลำดับที่ 3 พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน

3.1.5 ทายาทโดยธรรมลำดับที่ 5 ปู่ ย่า ตา ยาย ตามมาตรา 1629 (5)

ปู่ ย่า ตา ยาย หมายถึง บุพการีโดยตรงขึ้นไปเท่านั้น กล่าวคือ บิดามารดาของบิดา และบิดามารดาของมารดา ไม่หมายความรวมถึงพี่น้องร่วมบิดามารดาของปู่ ย่า ตา ยาย ซึ่งใช้คำเรียกว่าปู่ ย่า ตา ยาย เช่นเดียวกันแต่อย่างใด โดยในกรณีของย่ากับยายนั้นถือตามสายโลหิตโดยไม่มี

ปัญหาต้องพิจารณาว่าเป็นมารดาที่ชอบด้วยกฎหมายของบิดาหรือมารดาของเจ้ามรดกหรือไม่ แต่ในกรณีของปู่และตานั้นยังคงมีประเด็นต้องพิจารณาตีความว่าปู่และตาต้องเป็นบิดาโดยชอบด้วยกฎหมายของบิดาและมารดาของเจ้ามรดกหรือไม่ ซึ่งกรณียังไม่อาจข้อสรุปได้เป็นที่แน่ชัดในปัจจุบัน

3.1.6 ทายาทโดยธรรมลำดับที่ 6 หลง ป้า น้า อา ตามมาตรา 1629 (6)

หลง ป้า น้า อา โดยหลง หมายถึงพี่ชายของบิดาหรือมารดา ป้า หมายถึง พี่สาวของบิดาหรือมารดา น้า คือ น้องของมารดา ส่วนอา คือ น้องของบิดา โดยไม่ได้แยกความใกล้ชิดสนิทห่างอย่างพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันหรือพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน โดยถือตามสายโลหิต และต้องเป็นสายเดียวกัน กล่าวคือ ต้องเป็นหลง ป้า น้า อา ที่เป็นบุตรของปู่ ย่า ตา ยาย ซึ่งเป็นทายาทโดยธรรมลำดับที่ 5 เท่านั้น ไม่หมายความรวมถึงบุคคลที่ถูกเรียกว่าหลง ป้า น้า อา แต่มิได้เป็นสายเดียวกัน⁶⁴

3.1.7 ทายาทโดยธรรมที่เป็นคู่สมรส ตามมาตรา 1629 วรรคสอง

คู่สมรส หมายถึง สามีหรือภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายซึ่งได้มีการจดทะเบียนสมรสตามมาตรา 1457 โดยถือว่าเป็นทายาทโดยธรรมของเจ้ามรดกเช่นเดียวกับทายาทโดยธรรมประเภทญาติ

3.2 ทายาทตามพินัยกรรมหรือผู้รับพินัยกรรม คือ บุคคลที่เจ้ามรดกทำพินัยกรรมยกทรัพย์มรดกให้ โดยพินัยกรรมมีผลสมบูรณ์และถูกต้องตามแบบที่กฎหมายกำหนด ผู้รับพินัยกรรมเพียงแต่ต้องมีสภาพบุคคลหรือสามารถมีสิทธิได้ ตามมาตรา 15 ในขณะที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตายเท่านั้น และต้องมีความสามารถ ตามมาตรา 1654 วรรคสอง โดยผู้รับพินัยกรรมไม่จำเป็นต้องเป็นญาติหรือทายาทโดยธรรมแต่อย่างใด บุคคลใดก็ตามสามารถเป็นผู้รับพินัยกรรมได้ทั้งสิ้นขึ้นอยู่กับการแสดงเจตนาไว้ล่วงหน้าก่อนตายไว้ในพินัยกรรมของเจ้ามรดกเท่านั้น กฎหมายมิได้มีการบัญญัติจำกัดเอาไว้แต่อย่างใด มีเพียงบุคคลบางกลุ่มเท่านั้นที่จะต้องห้ามมิให้รับทรัพย์มรดกตามพินัยกรรม คือ ผู้เขียนหรือพยาน และคู่สมรสของผู้เขียนหรือพยาน เท่านั้นที่กฎหมายได้บัญญัติจำกัดไว้

4. หลักการเกี่ยวกับการเสียสิทธิในการรับมรดก

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1599 วรรคสอง ได้บัญญัติว่า “ทายาทอาจเสียไปซึ่งสิทธิในมรดกได้แต่โดยบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น” จึงเห็นได้ว่า ทายาทโดยธรรมหรือทายาทโดยพินัยกรรมนั้นอาจเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกได้ 2 กรณี คือ การเสียสิทธิในการรับมรดกตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะมรดก บรรพ 6

⁶⁴ พรชัย สุนทรพันธ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. 2564. หน้า 130-140.

และการเสียชีวิตในการรับมรดกตามกฎหมายอื่น เช่น กฎหมายล้มละลาย ซึ่งในที่นี่จะกล่าวถึงเพียงแต่การเสียชีวิตในการรับมรดกตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะมรดก บรรพ 6 เท่านั้น โดยสามารถแบ่งได้เป็น 4 กรณี คือ การถูกกำจัดมิให้รับมรดก การตัดมิให้รับมรดก การสละมรดก และการสูญเสียมรดกโดยอายุความ

4.1 การถูกกำจัดมิให้รับมรดก

การถูกกำจัดมิให้รับมรดก คือ การที่ทายาทเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดก ตามมาตรา 1605 และมาตรา 1606 โดยการถูกกำจัดมิให้รับมรดกมี 2 กรณี คือ การถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินมรดก และการถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร

4.1.1 การถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินมรดก

การถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินมรดก เป็นการเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดก ตามมาตรา 1605⁶⁵ กล่าวคือ ทายาทผู้ซึ่งมีสิทธิรับมรดก คือ ทายาทโดยธรรมหรือทายาทตามพินัยกรรม ได้ยกย้าย หรือปิดบังทรัพย์สินมรดก โดยฉ้อฉลหรือโดยรู้ว่าการกระทำดังกล่าวทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทคนอื่น โดยได้ยกย้าย หรือปิดบังทรัพย์สินมรดกมากกว่าหรือเท่ากับส่วนที่ตนมีสิทธิจะได้รับ ทายาทผู้นั้นจะต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดกเฉพาะส่วนที่ได้ยกย้ายหรือปิดบังไว้ นั้น โดยเป็นการเสียชีวิตในการรับมรดกอันเนื่องมาจากการกระทำของทายาทเองภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตายแล้ว

4.1.2 การถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร

การถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร เป็นการเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดก ตามมาตรา 1606⁶⁶ เป็นบทบัญญัติที่บัญญัติว่าทายาทประพฤตินั้นไม่ได้อย่างไรจึงถูกกำจัดมิให้รับ

⁶⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1605 บัญญัติว่า “ทายาทคนใดยกย้าย หรือปิดบังทรัพย์สินมรดกเท่าส่วนที่ตนจะได้หรือมากกว่านั้นโดยฉ้อฉลหรือรู้ยู่ ว่า ตนทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทคนอื่น ทายาทคนนั้นต้องถูกกำจัดมิให้ได้รับมรดกเลย แต่ถ้าได้ยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินมรดกน้อยกว่าส่วนที่ตนจะได้ ทายาทคนนั้นต้องถูกกำจัดมิให้ได้รับมรดกเฉพาะส่วนที่ได้ยกย้ายหรือปิดบังไว้ นั้น”

มาตรานี้มิให้ใช้บังคับแก่ผู้รับพินัยกรรม ซึ่งผู้ตายได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้เฉพาะสิ่งเฉพาะอย่าง ในอันที่จะได้รับทรัพย์สินนั้น”

⁶⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1606 บัญญัติว่า “บุคคลดังต่อไปนี้ต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร คือ

(1) ผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้เจตนากระทำ หรือพยายามกระทำให้เจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิได้รับมรดกก่อนตนถึงแก่ความตายโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

(2) ผู้ที่ได้ฟ้องเจ้ามรดกหาว่าทำความผิดโทษประหารชีวิตและตนเองกลับต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่า มีความผิดฐานฟ้องเท็จหรือทำพยานเท็จ

มรดก การที่ทายาทเพียงแต่ประพุดิตนไม่ตีในสายตาของคนทั่วไปอาจไม่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกก็ได้ โดยมาตรา 1606 ได้แบ่งกรณีที่จะถูกกำจัดมิให้รับมรดกไว้ทั้งหมด 5 กรณี ดังนี้

(1) ผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้เจตนากระทำ หรือพยายามกระทำให้เจ้ามรดก หรือผู้มีสิทธิได้รับมรดกก่อนตนถึงแก่ความตายโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

(2) ผู้ที่ได้ฟ้องเจ้ามรดกหาว่าทำความผิดโทษประหารชีวิตและตนเองกลับต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่า มีความผิดฐานฟ้องเท็จหรือทำพยานเท็จ

(3) ผู้ที่รู้แล้วว่า เจ้ามรดกถูกฆ่าโดยเจตนา แต่มิได้นำข้อความนั้นขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ แต่ข้อนี้นี้มิให้ใช้บังคับถ้าบุคคลนั้นมีอายุยังไม่ครบสิบหกปีบริบูรณ์ หรือเป็นคนวิกลจริตไม่สามารถรู้ผิดชอบ หรือถ้าผู้ชำนั้นเป็นสามีภริยาหรือผู้บุพการีหรือผู้สืบสันดานของตนโดยตรง

(4) ผู้ที่ฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกทำ หรือเพิกถอน หรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมดซึ่งเกี่ยวกับทรัพย์มรดก หรือไม่ให้กระทำการดังกล่าวนี้

(5) ผู้ที่ปลอม ทำลาย หรือปิดบังพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมด

4.2 การตัดมิให้รับมรดก

การตัดมิให้รับมรดก เป็นการกระทำของเจ้ามรดกที่ตัดทายาทมิให้ได้รับมรดกของตนตามมาตรา 1608⁶⁷ ซึ่งทายาทที่เจ้ามรดกสามารถตัดมิให้รับมรดกได้นั้นมีแต่เฉพาะทายาทโดยธรรมตามมาตรา 1608 วรรคหนึ่ง เท่านั้น เนื่องจากทายาทตามพินัยกรรมนั้น หากเจ้ามรดกไม่ประสงค์จะ ให้ได้รับมรดกนั้นก็เพียงแต่ไม่ทำพินัยกรรมยกให้เท่านั้น โดยการตัดมิให้รับมรดกนั้นสามารถทำได้ 2

(3) ผู้ที่รู้แล้วว่า เจ้ามรดกถูกฆ่าโดยเจตนา แต่มิได้นำข้อความนั้นขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ แต่ข้อนี้นี้มิให้ใช้บังคับถ้าบุคคลนั้นมีอายุยังไม่ครบสิบหกปีบริบูรณ์ หรือเป็นคนวิกลจริตไม่สามารถรู้ผิดชอบ หรือถ้าผู้ชำนั้นเป็นสามีภริยาหรือผู้บุพการีหรือผู้สืบสันดานของตนโดยตรง

(4) ผู้ที่ฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกทำ หรือเพิกถอน หรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมดซึ่งเกี่ยวกับทรัพย์มรดก หรือไม่ให้กระทำการดังกล่าวนี้

(5) ผู้ที่ปลอม ทำลาย หรือปิดบังพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมด

เจ้ามรดกอาจถอนข้อกำจัดฐานเป็นผู้ไม่สมควรเสียก็ได้โดยให้อภัยไว้เป็นลายลักษณ์อักษร”

⁶⁷ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1608 บัญญัติว่า “เจ้ามรดกจะตัดทายาทโดยธรรมของตนคนใดมิให้รับมรดกก็ได้แต่ด้วยแสดงเจตนาชัดแจ้ง

(1) โดยพินัยกรรม

(2) โดยทำเป็นหนังสือมอบไว้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่

ตัวทายาทผู้ถูกตัดมิให้รับมรดกนั้นต้องระบุไว้ให้ชัดเจน

แต่เมื่อบุคคลใดได้ทำพินัยกรรมจำหน่ายทรัพย์มรดกเสียทั้งหมดแล้ว ให้ถือว่าบรรดาทายาทโดยธรรมผู้ที่มีได้รับประโยชน์จากพินัยกรรม เป็นผู้ถูกตัดมิให้รับมรดก”

ประการ คือ การตัดมรดกโดยชัดแจ้ง กล่าวคือ การตัดมรดกโดยแสดงเจตนาชัดแจ้งไว้ในพินัยกรรม หรือการตัดมรดกโดยทำเป็นหนังสือมอบไว้ให้แก่เจ้าหน้าที่ และการตัดมรดกโดยปริยาย คือ การตัดมรดกโดยที่เจ้ามรดกไม่ได้ระบุตัวทายาทโดยธรรมที่จะตัดไว้โดยชัดเจน แต่เจ้ามรดกทำพินัยกรรม จำหน่ายทรัพย์สินมรดกของตนทั้งหมดให้ทายาทคนอื่น ทายาทโดยธรรมผู้ที่มีได้รับประโยชน์จากพินัยกรรม กล่าวคือ ทายาทโดยธรรมที่ไม่ได้รับการจำหน่ายทรัพย์สินมรดกให้โดยพินัยกรรมจะถือให้ถือว่าเป็นผู้ถูกตัดมิให้รับมรดก ตามมาตรา 1608 วรรคสาม

4.3 การสละมรดก

การสละมรดก เป็นการเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกโดยการแสดงเจตนาของทายาทเอง ตามมาตรา 1612-1619 โดยการแสดงเจตนาโดยชัดแจ้งให้การสละมรดกนั้นต้องแสดงเจตนาชัดแจ้งเป็นหนังสือมอบไว้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือทำเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ และการสละมรดกนั้นจะทำแต่เพียงบางส่วน หรือทำโดยมีเงื่อนไข หรือเงื่อนไขเวลาไม่ได้ ซึ่งทายาทจะทำการสละมรดกได้ต่อเมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตายแล้ว ไม่สามารถสละมรดกล่วงหน้าได้ โดยการสละมรดกนั้นมีผลย้อนหลังไปถึงวันที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย

4.4 การสูญเสียมรดกโดยอายุความ

การสูญเสียมรดกโดยอายุความ เป็นการเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกเนื่องจากมิได้เรียกร้องทรัพย์สินมรดกภายในอายุความที่กฎหมายกำหนดไว้ ทั้งกรณีทายาทโดยธรรมมิได้ฟ้องเรียกมรดกภายในกำหนดอายุความตามมาตรา 1754 วรรคหนึ่ง กรณีทายาทตามพินัยกรรมมิได้ฟ้องเรียกทรัพย์สินมรดกตามข้อกำหนดพินัยกรรมภายในอายุความตาม 1754 วรรคสอง และกรณีเจ้าหนี้มรดกมิได้ฟ้องทายาทของเจ้าของมรดกให้รับผิดชอบหนี้ของเจ้ามรดกภายในอายุความตามมาตรา 1754 วรรคสาม

5. หลักการเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ระหว่างบิดามารดากับบุตร

5.1 สิทธิหน้าที่ที่บิดามารดามีต่อบุตร

การเป็นบิดามารดาและบุตรในทางกฎหมายนั้น มิใช่เพียงแต่ให้เกิดสภาพแห่งครอบครัวตามธรรมชาติเท่านั้น กฎหมายเข้ามาคุ้มครองป้องกันฐานะและความเป็นอยู่ของบุคคลในครอบครัวดังกล่าวนี้ด้วยโดยกำหนดสิทธิหน้าที่ที่บิดามารดามีต่อบุตร และสิทธิหน้าที่ที่บุตรมีต่อบิดามารดาซึ่งมีที่มาจากศีลธรรม โดยสิทธิของบิดามารดาที่มีต่อบุตร คือ สิทธิได้รับการอุปการะเลี้ยงดู สิทธิที่จะไม่ให้บุตรฟ้องคดี สิทธิกำหนดที่อยู่ของบุตร ทำให้บุตรให้บุตรทำางานตามสมควร และเรียกบุตรคืน

จากบุคคลอื่น สิทธิใช้เงินของบุตรผู้เยาว์ สิทธิในการจัดการทรัพย์สินของบุตร และสิทธิในฐานะเป็น
ผู้แทนโดยชอบธรรม⁶⁸

สิทธิได้รับการอุปการะเลี้ยงดู เกิดขึ้นเนื่องจากบิดามารดาและบุตรมีความสัมพันธ์กัน
อย่างแน่นแฟ้น นับแต่ทางสายโลหิตโดยตรง (blood line) อาจกล่าวได้ว่า บุตรก็คือส่วนหนึ่งของบิดา
มารดานั่นเอง ซึ่งเรื่องนี้เป็นที่ยอมรับกันทั้งในทางการแพทย์ และในทางกฎหมาย โดยในการรับมรดก
กฎหมายยังบัญญัติให้ผู้สืบสันดาน เป็นทายาทโดยธรรมลำดับที่ 1 ในการสืบมรดกของบิดามารดา
(มาตรา 1629) เนื่องจากทางสังคมยอมรับความเป็นบิดามารดากับบุตร ความสัมพันธ์ระหว่างบิดา
มารดากับบุตรจึงลึกซึ้งยิ่งกว่าความสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณีในการทำนิติกรรม กฎหมายได้ตระหนักถึง
ข้อเท็จจริงข้อนี้ จึงได้กำหนดสิทธิหน้าที่ในเรื่องการอุปการะเลี้ยงดูระหว่างบิดามารดากับบุตร โดย
กำหนดให้เป็นหน้าที่ของบิดามารดาที่จะต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรผู้เยาว์ตามมาตรา 1564 และได้
กำหนดให้บุตรก็มีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาตามมาตรา 1563 จะเห็นได้ว่าการกำหนดให้เป็น
หน้าที่ของบุตร หน้าที่ของบิดามารดา และเป็นสิทธิของบิดามารดาและบุตรที่จะได้รับการอุปการะ
เลี้ยงดูจากอีกฝ่าย

เหตุที่กฎหมายบัญญัติให้บุตรจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาก็เนื่องมาจากบิดามารดา
ได้เลี้ยงดูบุตรมาตั้งแต่แรกเกิดจนบรรลุนิติภาวะ บิดามารดาต้องเลี้ยงดูบุตรและหาเลี้ยงชีพเพื่อให้บุตร
ดำรงชีวิตอยู่ได้ และในยามเจ็บไข้บิดามารดาก็ให้การรักษายาบาลบุตรไม่ทอดทิ้ง เมื่อเติบโตขึ้นสู่วัย
ศึกษาเล่าเรียนก็ให้บุตรได้รับการศึกษาในโรงเรียน ซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายในการอุปการะเลี้ยงดูเป็น
จำนวนมาก ผ่านอุปสรรคต่างๆ มากมายจนบุตรเติบโตขึ้นสามารถใช้วิชาความรู้ที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมา
ประกอบอาชีพเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้ ก็เป็นการสมควรที่บุตรจะต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดา
มารดาเป็นการตอบแทนบ้าง เมื่อบิดามารดาแก่ชราลงสุขภาพไม่แข็งแรงเพียงพอที่จะทำงานต่อไป
อีกทั้งประเทศไทยเป็นประเทศที่มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั่งาม บลูกฝังให้บุตรมีความรักใคร่
กตัญญูต่อผู้บุพการี กล่าวคือ บิดามารดา ปู่ย่า ตายาย เป็นต้น แม้อาจไม่ใช่บิดามารดาโดยชอบด้วย
กฎหมาย หรือไม่ใช่ปู่ย่าตายายตามสายโลหิตโดยตรง แต่เมื่อบุคคลใดได้เลี้ยงดูจนเติบโตใหญ่นั้นก็ควรที่
จะมีความกตัญญูกตเวทีกว่าคือ มีความรู้คุณ ระลึกคุณของผู้มีพระคุณ และมีตอบแทนคุณแก่ผู้มี
พระคุณดังกล่าวมานั้น ดังนั้น กฎหมายครอบครัวจึงมีลักษณะที่แสดงถึงการให้ความสำคัญในเรื่องหน้าที่
ของบุตรต่อบิดามารดา และหน้าที่ของบิดามารดาต่อบุตรเป็นอย่างมาก

⁶⁸ สุข หงส์ไกร. *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย
รามคำแหง. 2520. หน้า 246.

สิทธิที่จะไม่ให้บุตรฟ้องคดี เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมที่มีขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมในเรื่องการนับถือผู้บุพการี รวมไปถึงผู้ใหญ่ที่มีอายุมากกว่า ทำให้กฎหมายได้มีการบัญญัติรองรับในเรื่องนี้เอาไว้สอดคล้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมในเรื่องดังกล่าว โดยมีการกำหนดไม่ให้บุตรฟ้องร้องบิดามารดาซึ่งเป็นผู้บุพการี เนื่องจากสังคมไทยมองว่าบิดามารดาเป็นผู้มีพระคุณอย่างสูงต่อบุตร เป็นผู้ให้กำเนิด รวมทั้งอบรมสั่งสอนอุปการะเลี้ยงดู ให้การศึกษาแก่บุตร หากยินยอมให้บุตรฟ้องบิดามารดาได้ก็อาจถือเป็นการส่งเสริมให้บุตรเป็นผู้ก่อกัดัญญต่อบิดามารดาของตน ซึ่งจะถือเป็นการขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมไทย กฎหมายจึงได้บัญญัติห้ามบุตรมิให้ฟ้องร้องบิดามารดาไม่ว่าคดีอาญาหรือคดีแพ่ง หากบุตรฟ้องบิดามารดาจะถือว่าเป็นคดีอุทลุมซึ่งศาลจะต้องยกฟ้อง แต่การห้ามฟ้องคดีดังกล่าวเป็นการห้ามมิให้บุตรฟ้องบิดามารดาโดยตรงเท่านั้น หากบุตรมีความจำเป็นจะต้องฟ้องบิดามารดาจริงๆ ก็อาจกระทำได้โดยการร้องขอให้อัยการยกคดีขึ้นว่ากล่าว⁶⁹

สิทธิกำหนดที่อยู่ของบุตร ทำโทษบุตร ให้บุตรทำงานตามสมควร และเรียบบุตรคืนจากบุคคลอื่น โดยสิทธิเหล่านี้ถือเป็นสิทธิของผู้ใช้อำนาจปกครอง ตามมาตรา 1567 เนื่องจากโดยหลักแล้วบิดามารดาจะถือเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองบุตร จึงมีสิทธิกำหนดที่อยู่ของบุตร เช่น ให้บุตรอยู่กับบิดามารดา หรืออยู่กับบิดาหรือมารดาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็ได้ในกรณีที่เห็นว่าเหมาะสม โดยบุตรจะปฏิเสธไม่ได้ หรือบุคคลอื่นจะกำหนดที่อยู่ให้แก่บุตรโดยที่บิดามารดาไม่ยินยอมไม่ได้ ส่วนสิทธิในการทำโทษบุตรตามสมควรเพื่อว่ากล่าวสั่งสอนนั้น เป็นสิทธิที่กฎหมายกำหนดขึ้นเพื่อให้บิดามารดาซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองนั้นสามารถใช้อำนาจปกครองได้อย่างสะดวกราบรื่น โดยมุ่งหวังให้บุตรผู้เยาว์เจริญเติบโตขึ้นมาเพื่อพลเมืองที่ดีของประเทศต่อไป เนื่องจากสังคมแรกที่บุตรจะได้เข้าไปอยู่คือสังคมครอบครัวที่มีบิดามารดาเป็นลำดับแรก บุตรจะต้องเรียนรู้สิ่งต่างๆ จากสังคมครอบครัว หากครอบครัวอบรมสั่งสอนบุตรเป็นอย่างดีย่อมทำให้บุตรเติบโตเป็นพลเมืองที่ดี ซึ่งในการอบรมสั่งสอนบุตรนั้นบิดามารดาย่อมมีสิทธิทำโทษบุตรตามสมควรเพื่อให้ไม่ประพฤตินิสัยที่ไม่ควร แต่การทำโทษบุตรจะต้องเป็นไปตามสมควรแก่เหตุเท่านั้น หากเป็นการทำโทษด้วยวิธีการที่รุนแรงหรือทารุณเกินไป จะกระทำมิได้ เนื่องจากจะถือเป็นการทำเกินไปกว่าสิทธิที่ตนมีอยู่แล้วตามกฎหมาย ย่อมมีความรับผิดชอบทางแพ่ง และมีความรับผิดชอบอาญาด้วยเช่นเดียวกัน และสิทธิให้บุตรทำงานตามสมควรแก่ความสามารถและฐานะานุรูป ในการอยู่ร่วมกันในสังคมทุกสังคมทุกคนย่อมมีหน้าที่ในสังคม มีการ

⁶⁹ ประสพสุข บุญเดช. คำอธิบายกฎหมายครอบครัว. (พิมพ์ครั้งที่ 23). กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. 2561. หน้า 639-643.

ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เมื่อบุตรถือเป็นผู้เป็นสมาชิกคนหนึ่งในสังคมครอบครัว ดังนั้น บุตรจึงมีหน้าที่จะต้องช่วยเหลือสังคมที่ตนมีส่วนร่วมอยู่ บิดามารดาย่อมมีสิทธิให้สมาชิกในครอบครัวทำกิจการงานใดเพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของสังคม และเพื่อฝึกให้บุตรมีความรับผิดชอบในหน้าที่การงานซึ่งจะต้องทำต่อไปเมื่อเติบโตขึ้นในภายหน้า กฎหมายจึงกำหนดให้สิทธิแก่บิดามารดาที่จะกำหนดให้บุตรทำการงานตามสมควรแก่ความสามารถและฐานะานุรูปของบุตร เช่น การกวาดบ้านถูบ้าน ซึ่งอยู่ในวิสัยและความสามารถที่บุตรจะทำได้ หรือตามฐานะานุรูป โดยจะต้องเหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่และไม่ขัดต่อกฎหมายอื่นด้วย ประการสุดท้ายคือสิทธิเรียกบุตรคืนจากบุคคลอื่นซึ่งกักบุตรไว้โดยมิชอบด้วยกฎหมาย หากใครกักบุตรของบิดามารดาผู้ใช้อำนาจปกครองไว้โดยมิชอบกฎหมายกล่าวคือ ไม่มีสิทธิไม่มีอำนาจที่จะกักบุตรนั้นไว้ได้ เช่น มีคนเอาบุตรไปกักขังจองจำอันเป็นความผิดอาญา หรือเกลี้ยกล่อมเด็กไปอยู่ด้วยเป็นความผิดอาญา บิดามารดาก็จะมีสิทธิเรียกบุตรคืนจากบุคคลนั้นได้⁷⁰

สิทธิใช้เงินของบุตรผู้เยาว์ โดยหลักแล้วบิดามารดาจะเป็นผู้ที่มีรายได้จากการประกอบอาชีพ ซึ่งจะต้องนำรายได้มาเป็นค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงชีพตนเองและของครอบครัวรวมถึงของบุตรผู้เยาว์ด้วย แต่ในบางกรณีที่ผู้เยาว์สามารถประกอบอาชีพได้ตั้งแต่อายุยังน้อย หรือมีความสามารถพิเศษที่สามารถหารายได้ได้เองตั้งแต่อายุยังน้อย เช่น การแสดงภาพยนตร์ บุตรผู้เยาว์อาจมีรายได้เพียงพอที่จะเลี้ยงชีพตนเองได้ กฎหมายก็ให้สิทธิแก่บิดามารดาใช้เงินได้ของบุตรได้ในการอุปการะเลี้ยงดู และการศึกษาของบุตรก่อนในเบื้องต้น ซึ่งถือเป็นส่วนสำคัญอันเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้ใช้อำนาจปกครองที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาบุตร ตามมาตรา 1564 และหากมีเงินเหลือผู้ใช้อำนาจปกครองจะต้องเก็บรักษาเงินนั้นไว้เพื่อส่งมอบให้แก่บุตรต่อไป จะนำไปใช้ไม่ได้ แต่หากบิดามารดาไม่มีเงินได้เพียงพอแก่การดำรงชีพตามสมควรแก่ฐานะ บิดามารดาผู้ใช้อำนาจปกครองอาจใช้เงินนั้นตามสมควรก็ได้ ตามมาตรา 1573 เพื่อนำเงินมาใช้จ่ายในครอบครัวได้ตามสมควรแก่ฐานะ โดยไม่อาจนำไปใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยได้

สิทธิจัดการทรัพย์สินของผู้เยาว์ เมื่อบิดามารดาเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองบุตรตามกฎหมาย บิดามารดาย่อมมีสิทธิจัดการทรัพย์สินของบุตรด้วย ตามมาตรา 1571 แม้บุตรผู้เยาว์อยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียนยังไม่ได้ประกอบอาชีพก็อาจมีทรัพย์สินเป็นของตนเองได้ ซึ่งอาจเป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากมีผู้ยกให้โดยเสน่หาหรือได้มาโดยการรับมรดก กรณีนี้ย่อมถือว่าบุตรมีทรัพย์สินของตนเอง บิดามารดาย่อมมีสิทธิจัดการทรัพย์สินของบุตรผู้เยาว์ได้

⁷⁰ สอาด นาวิเจริญ. คำบรรยายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยครอบครัว. หน้า 361.

สิทธิในฐานะเป็นผู้แทนโดยชอบธรรม กฎหมายกำหนดให้ผู้ใช้อำนาจปกครองเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของบุตร ซึ่งโดยหลักแล้วผู้แทนโดยชอบธรรมนั้นก็คือบิดามารดานั่นเอง โดยผู้แทนโดยชอบธรรมนั้น คือ บุคคลซึ่งตามกฎหมายมีสิทธิที่จะทำการแทนบุคคลผู้ไร้ความสามารถ หรือเป็นบุคคลที่จะต้องให้คำอนุญาต หรือให้ความยินยอมแก่ผู้ไร้ความสามารถในอันที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามมาตรา 1(13) บิดามารดาในฐานะผู้แทนโดยชอบธรรมของบุตรผู้เยาว์มีสิทธิที่จะให้ความยินยอมแก่บุตรผู้เยาว์ในการกระทำนิติกรรมใดๆ ตามมาตรา 21 ทั้งมีสิทธิทำนิติกรรมแทนบุตรผู้เยาว์ซึ่งเป็นบุคคลผู้ไร้ความสามารถตามกฎหมาย เว้นแต่นิติกรรมบางอย่างที่ผู้แทนโดยชอบธรรมจะกระทำเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้เยาว์มิได้ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล

เมื่อกฎหมายได้กำหนดให้สิทธิแก่บิดามารดาแล้วย่อมกำหนดหน้าที่ให้บิดามารดาปฏิบัติต่อบุตรเพื่อควบคุมให้บิดามารดาใช้อำนาจปกครองบุตรอย่างเหมาะสม และใช้อำนาจปกครองไปในทางที่สมควร โดยหน้าที่บิดามารดาที่มีต่อบุตร คือ หน้าที่อุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาบุตร หน้าที่เก็บรักษาเงินได้ของบุตร หน้าที่จัดการทรัพย์สินของบุตรด้วยความระมัดระวัง และหน้าที่ที่จะไม่ทำหนี้โดยไม่ได้รับความยินยอมจากบุตร

หน้าที่อุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาบุตร เมื่อกฎหมายได้กำหนดให้บิดามารดามีสิทธิใช้อำนาจปกครองเพื่อที่จะปกครองและอบรมสั่งสอนบุตรให้เป็นพลเมืองดีของสังคมต่อไป กฎหมายจึงกำหนดหน้าที่ให้บิดามารดาโดยมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบุตรเป็นหน้าที่ที่สำคัญที่สุดเป็นลำดับแรก โดยนับแต่บุตรเริ่มมีสภาพบุคคลตามมาตรา 15 หน้าที่ของบิดามารดาในการอุปการะเลี้ยงดูก็เริ่มขึ้นทันที ทั้งการให้อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค หน้าที่อุปการะเลี้ยงดูเป็นหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด ซึ่งหน้าที่ดังกล่าวบิดามารดาไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ หากหลีกเลี่ยงหน้าที่ดังกล่าวอาจมีความผิดทางอาญาได้ เช่น การงดเว้นการให้อาหารแก่บุตรอันเป็นหน้าที่ของบิดามารดาถือเป็นการกระทำหากบุตรตายถือเป็นการฆ่าบุตรโดยเจตนา หรือกรณีบิดามารดาไม่เลี้ยงดูบุตรผู้เยาว์อาจมีความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก จากบทกฎหมายจะเห็นได้ว่ากฎหมายให้ความสำคัญแก่หน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรผู้เยาว์นี้เป็นอย่างยิ่ง แต่หน้าที่อุปการะเลี้ยงดูนี้มีเฉพาะแต่บุตรที่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น หน้าที่อุปการะเลี้ยงดูนั้นเป็นหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดไว้โดยชัดแจ้ง แต่บิดามารดาอาจไม่อุปการะเลี้ยงดูบุตรผู้เยาว์ได้เช่นกัน หากเป็นกรณีที่บุตรผู้เยาว์มีรายได้มากกว่าค่าเลี้ยงดูเป็นจำนวนมาก กฎหมายจึงมิได้กำหนดว่าบิดามารดาจะต้องใช้ค่าอุปการะเลี้ยงดูเสมอไป เพราะการจะกำหนดค่าอุปการะเลี้ยงดู

ดังนั้น ศาลต้องคำนึงถึงความสามารถของผู้มีหน้าที่ให้ และฐานะของผู้รับและพฤติการณ์แห่งกรณี⁷¹ โดยบิดามารดามีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบุตรเฉพาะบุตรผู้เยาว์เท่านั้น เมื่อบุตรบรรลุนิติภาวะแล้ว กล่าวคือ เมื่อบุตรมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ ตามมาตรา 19 หรือเมื่อผู้เยาว์สมรสขณะมีอายุครบ 17 ปี บริบูรณ์ ตามมาตรา 20 หรือผู้เยาว์สมรสโดยได้รับอนุญาตจากศาล ตามมาตรา 1456 หน้าที่ของบิดามารดาในการอุปการะเลี้ยงดูก็หมดไป เว้นแต่ในกรณีที่บุตรบรรลุนิติภาวะแล้ว แต่เป็นผู้ทุพพลภาพ และหาเลี้ยงตนเองไม่ได้ ตามมาตรา 1564 วรรคสอง โดยคำว่า “ทุพพลภาพ” หมายถึง กรณีที่สภาพร่างกายไม่สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้ ซึ่งต้องปรากฏว่าบุตรนั้นทั้งทุพพลภาพและหาเลี้ยงตนเองไม่ได้ทั้งคู่ เพียงแต่ทุพพลภาพอย่างเดียวแต่หากยังหาเลี้ยงตนเองได้อยู่ บิดามารดาก็จะไม่มีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรดังกล่าวแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ตามกฎหมายบิดามารดาไม่มีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูให้การศึกษาแก่บุตรแล้วก็ตาม แต่ทางปฏิบัติที่เห็นกันทั่วไป บิดามารดาก็ยังอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่บุตรภายหลังที่บุตรบรรลุนิติภาวะ แม้มีครอบครัวไปแล้วก็ยังคอยสอดส่องติดตามอุปการะ⁷²

ในส่วนของการให้การศึกษา ถือเป็นหน้าที่ที่ควบคู่กับหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบุตร เมื่ออุปการะเลี้ยงดูบุตรมาจนมีอายุพอสมควรแล้ว บิดามารดามีหน้าที่ให้การศึกษาแก่บุตร คือ ให้บุตรเข้าโรงเรียนเพื่อศึกษาหาความรู้เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพต่อไปในภายภาคหน้า โดยหน้าที่ในการให้การศึกษาเป็นการใช้อำนาจปกครองของบิดามารดาเหนือบุตรอย่างหนึ่ง ดังนั้น การให้การศึกษาไม่ใช่เพียงให้การศึกษาด้านวิชาการเท่านั้น แต่ต้องรวมถึงการควบคุมพฤติกรรม ปลูกฝังให้มีสำนึกและศีลธรรมที่ดีเพื่อให้เป็นคนดีในสังคมอีกด้วย⁷³

หน้าที่เก็บรักษาเงินได้ของบุตร ในกรณีที่บุตรมีเงินได้แม้กฎหมายให้สิทธิบิดามารดานำเงินได้ของบุตรไปใช้ในการอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาบุตรก็ตาม แต่ก็ยังมีการกำหนดให้เป็นหน้าที่ของบิดามารดาที่จะต้องเก็บรักษาเงินได้ส่วนที่เหลือดังกล่าวไว้เพื่อส่งมอบแก่บุตรต่อไป ตามมาตรา 1573 ซึ่งกฎหมายไม่ได้กำหนดวิธีการเก็บรักษาเงินได้ของบุตรเอาไว้ บิดามารดาจึงอาจนำเงินได้ไปฝากธนาคารก็สามารถกระทำได้

⁷¹ ชาดิชยา อัครวิบูลย์ และสมบุรณ์ ชัยเดชสุริยะ. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว (ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. 2519). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2521. หน้า 342.

⁷² สอาด นาจีเจริญ. คำบรรยายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยครอบครัว. หน้า 357.

⁷³ ไพโรจน์ กัมพูสิริ. คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 5 ครอบครัว. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2556. หน้า 383-384.

หน้าที่จัดการทรัพย์สินของบุตรด้วยความระมัดระวัง บิดามารดามีสิทธิจัดการทรัพย์สินของบุตรในฐานะที่เป็นผู้ใช้อำนาจปกครองของบุตร แต่ขณะเดียวกันกฎหมายก็ได้กำหนดวิธีการจัดการทรัพย์สินของบุตรเอาไว้ด้วยว่าจะต้องจัดการด้วยความระมัดระวัง ตามมาตรา 1571

หน้าที่ที่จะไม่ทำหนี้โดยไม่ได้รับความยินยอมจากบุตร แม้บิดามารดาจะมีอำนาจทำนิติกรรมแทนผู้เยาว์ก็ตาม แต่มีนิติกรรมบางประเภทที่กฎหมายกำหนดเอาไว้มิให้บิดามารดากระทำเองได้ แต่ต้องได้รับความยินยอมจากศาล คือ หนี้ตามมาตรา 1574

5.2 สิทธิหน้าที่ที่บุตรมีต่อบิดามารดา

สิทธิหน้าที่ของบุตรที่มีต่อบิดามารดา และที่บิดามารดามีต่อบุตรนั้น เป็นหน้าที่ทั้งทางกฎหมายและทางศีลธรรม และประเพณีอันดีงามของเรา บุคคลแต่ละบุคคลจะต้องมีความกตัญญูรู้คุณแก่ผู้มีพระคุณคือบิดามารดา เมื่อบิดามารดาเลี้ยงดูบุตรมาตั้งแต่บุตรเยาว์วัย เมื่อบิดามารดาแก่เฒ่าบุตรก็จะต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาเพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณเช่นเดียวกัน⁷⁴ สิทธิของบุตรที่มีต่อบิดามารดา คือ สิทธิใช้ชื่อสกุล สิทธิได้รับการอุปการะเลี้ยงดูและการศึกษา และสิทธิที่จะให้การรับรองการจัดการทรัพย์สิน

สิทธิใช้ชื่อสกุล เมื่อบุตรเกิดขึ้นมามีสภาพบุคคล กล่าวคือ คลอดออกจากครรภ์มารดา บุตรก็มีสิทธิต่างๆ ตามกฎหมายทันที เพราะสิทธิต่างๆ ของบุตรมีตั้งแต่บุตรปฏิสนธิในครรภ์มารดาตามมาตรา 15 วรรค 2 โดยมีสิทธิใช้ชื่อสกุลของบิดา และสิทธิใช้ชื่อสกุลของมารดา อย่างไรก็ตาม บุตรจะไม่ใช้สิทธิดังกล่าวก็ได้ เพราะการใช้ชื่อสกุลเป็นสิทธิมิได้เป็นหน้าที่ ดังนั้นบุตรอาจจะใช้ชื่อสกุลของใครก็ได้ หากผู้นั้นยินยอม หรืออาจจะขอตั้งชื่อสกุลของตนขึ้นมาใหม่ก็ได้

สิทธิได้รับการอุปการะเลี้ยงดูและการศึกษาจากบิดามารดา เป็นสิทธิที่บุตรได้รับตั้งแต่มีสภาพบุคคลเช่นเดียวกัน โดยต้องเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของบิดามารดาเท่านั้นจึงจะได้รับสิทธินี้ ซึ่งได้กล่าวไว้โดยละเอียดแล้วในเรื่องหน้าที่ของบิดามารดาในการอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่บุตร

สิทธิที่จะให้การรับรองการจัดการทรัพย์สิน นอกเหนือจากสิทธิที่บุตรจะใช้ชื่อสกุลของบิดาหรือสิทธิที่จะได้รับการอุปการะเลี้ยงดู และการศึกษาในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์แล้ว เมื่อบุตรบรรลุนิติภาวะอันเป็นเหตุให้ความปกครองสิ้นสุดลงประการหนึ่ง บุตรที่บรรลุนิติภาวะแล้วนั้นยังมีสิทธิที่จะให้การรับรองการจัดการทรัพย์สินของผู้ใช้อำนาจปกครอง เมื่อผู้ใช้อำนาจปกครองส่งมอบทรัพย์สิน

⁷⁴ มูลนิธิทองใบ ทองเปาด์. *คู่มือกฎหมายที่ประชาชนทั่วไปพึงรู้ ครอบคลุม มรดก พินัยกรรม*. กรุงเทพมหานคร : อักษรสยามการพิมพ์. 2534. หน้า 15.

พร้อมบัญชีให้แก่บุตร ตามมาตรา 1580 สิทธิที่จะให้การรับรองการจัดการทรัพย์สินของบุตรที่บรรลุนิติภาวะนี้เป็นสิทธิส่วนตัวของบุตรนั่นเองที่จะตรวจสอบความถูกต้องของบัญชีและทรัพย์สินประกอบกับเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินที่ได้รับมอบจากผู้ใช้อำนาจปกครองซึ่งบุตรผู้นั้นจะรับรอง ความถูกต้องหรือไม่ก็ได้ ซึ่งถ้าบุตรตรวจสอบแล้วเห็นว่าไม่ถูกต้องก็จะไม่รับรองการจัดการทรัพย์สินนั้นก็ได้ ซึ่งการที่บุตรไม่รับรองเช่นนี้หาทำให้ผู้ใช้อำนาจปกครองหลุดพ้นจากความรับผิดชอบต่อบุตรไม่ บุตรอาจให้อัยการยกคดีเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินขึ้นว่ากล่าวก็ได้ แต่ต้องกระทำภายใน 1 ปีนับแต่เวลาที่อำนาจปกครองสิ้นไป

เมื่อกฎหมายได้กำหนดให้สิทธิแก่บิดามารดาแล้วย่อมกำหนดหน้าที่ให้แก่บุตรปฏิบัติต่อบิดามารดา โดยหน้าที่บุตรที่มีต่อบิดามารดา คือ หน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา และหน้าที่ที่จะไม่ฟ้องบิดามารดา

หน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา ถือเป็นหน้าที่สำคัญยิ่งของบุตรคือหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาซึ่งบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งใน มาตรา 1563 “บุตรจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา” ซึ่งในเรื่องหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูของบุตร ย่อมเป็นสิทธิของบิดามารดาที่จะได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากบุตร ซึ่งในเรื่องนี้ได้กล่าวไว้แล้วในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิของบิดามารดาแล้ว โดยชั้นแรกบุตรที่มีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาตามกฎหมายต้องเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของบิดามารดา ซึ่งในเรื่องการอุปการะเลี้ยงดูนี้บุตรมีหน้าที่ตั้งแต่เมื่อใด ในเรื่องนี้กฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้ชัดแจ้ง แต่บัญญัติไว้ในบรรพ 5 ลักษณะ 3 เรื่องค่าอุปการะเลี้ยงดูในมาตรา 1598/38 ว่า “ค่าอุปการะเลี้ยงดูระหว่างสามีภริยาหรือระหว่างบิดามารดากับบุตรนั้นย่อมเรียกจากกันได้เมื่อฝ่ายที่ควรได้รับอุปการะเลี้ยงดูไม่ได้รับการอุปการะเลี้ยงดูหรือได้รับการอุปการะเลี้ยงดูไม่เพียงพอแก่อัตภาพ ฯลฯ” ซึ่งแต่เดิมนั้นบิดามารดาจะเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูจากบุตรได้ ต่อเมื่อเป็นผู้ไร้ทรัพย์สินและไม่สามารถหาเลี้ยงตนเองได้ ตามมาตรา 1594 เดิม⁷⁵ แต่ปัจจุบันกรณีบิดามารดาไม่ได้รับการอุปการะเลี้ยงดูหรือได้รับการอุปการะเลี้ยงดูไม่เพียงพอแก่อัตภาพมีสิทธิเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดู และแม้ว่าในปัจจุบันบุตรจะยังไม่ได้อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาก็จริง สิทธินี้ของบิดามารดาก็ยังมีอยู่ หากใครมาทำละเมิดต่อบุตรทำ

⁷⁵ โปยม เลขยานนท์. คำบรรยายวิชาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยครอบครัว. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2514. หน้า 109.

ให้บุตรถึงแก่ความตายบิดามารดาก็มีสิทธิเรียกค่าชดใช้อุปการะจากผู้ทำละเมิดได้โดยไม่ต้องพิจารณาว่าปัจจุบันบุตรได้อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาอยู่หรือไม่⁷⁶

จากการศึกษาความเป็นมา หลักการ และทฤษฎีเกี่ยวกับการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา ทำให้ทราบว่ามีก่อนบทบัญญัติของกฎหมายมีการกำหนดข้อห้ามมิให้รับมรดก โดยได้มีการกำหนดให้บุตรที่ละทิ้งบิดามารดาไปต่างเมือง ไม่มีสิทธิรับมรดกซึ่งเป็นลักษณะซึ่งไม่สมควรได้รับมรดก และการเป็นผู้ไม่สมควรตามกฎหมายโรมันมีเหตุผลหลายประการอันจะทำให้บุคคลหนึ่งถูกถือว่าเป็นผู้ไม่สมควรได้รับทรัพย์สินของผู้ตาย แต่กรณีที่บุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา ย่อมถือเป็นกรณีการเป็นผู้ไม่สมควรในกรณีอื่นๆ ประการหนึ่ง ซึ่งถือว่าเป็นผู้ไม่สมควรได้รับทรัพย์สินของผู้ตาย ซึ่งผู้ศึกษาจะได้นำไปใช้ในบทวิเคราะห์ปัญหาในบทที่ 4 ต่อไป



⁷⁶ เพชรา จารุสกุล. สิทธิหน้าที่ระหว่างบิดามารดากับบุตรและความปกครอง. ใน เอกสารการสอนชุดวิชา กฎหมายแพ่ง 3 : ครอบครัว-มรดก หน่วยที่ 1-7. หน่วยที่ 6. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี : สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2527 หน้า 351-373.

บทที่ 3

การถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะ เลี้ยงดูบิดามารดาตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ

กฎหมายเกี่ยวกับการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร เป็นหลักกฎหมายที่ปรากฏในหลายประเทศ ซึ่งมีการกำหนดเหตุในการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศตามจารีตประเพณี ในบทนี้จึงจะทำการศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรกรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาตามกฎหมายประเทศไทย และกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ สาธารณรัฐประชาชนจีน และสาธารณรัฐฟิลิปปินส์

1. การถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร ตามกฎหมายไทย

กฎหมายเกี่ยวกับการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร ของไทยนั้นถูกบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ลักษณะ 1 บทเบ็ดเสร็จทั่วไป ในหมวด 2 การเป็นทายาท การถูกจำกัดมิให้รับมรดกถือเป็นเหตุที่ทำให้ทายาทเสียสิทธิในการรับมรดกประการหนึ่ง โดยถูกบัญญัติขึ้นภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งนับเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศ อันเป็นรากฐานที่มาของกฎหมายอื่นๆ

1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

การที่กฎหมายมรดกจะมีบทบัญญัติใดในหลักการสำคัญ เช่น ยอมให้ทรัพย์สินทุกประเภทตกเป็นมรดก ไม่ว่าจะเป็นสิ่งหามิทรัพย์สินหรือสิ่งหามิทรัพย์สินนั้นขึ้นอยู่กับลัทธิเศรษฐกิจ และอุดมการณ์ในรัฐใดรัฐหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องด้วยหลักกรรมสิทธิ์⁷⁷

ในประเทศสังคมนิยมคอมมิวนิสต์นั้น ถือหลักการสำคัญว่า กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินอันเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญโดยเฉพาะที่ดิน และสิ่งหามิทรัพย์สินนั้นเป็นของรัฐแต่ผู้เดียว เอกชนจะมีได้อย่างมากก็แค่สิทธิครอบครองใช้สอยประโยชน์ เช่น ใช้บ้านเป็นที่อยู่อาศัย โดยเหตุนี้ในระบบเศรษฐกิจการเมืองประเภทนี้ ทรัพย์สินบางอย่างจึงมีอาจตกทอดเป็นมรดกได้เพราะเอกชนไม่มีกรรมสิทธิ์⁷⁸ ในทางตรงกันข้าม ในประเทศทุนนิยมและเสรีนิยมกลับถือว่า หลักกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน

⁷⁷ บวรศักดิ์ อวรรณโณ และมานิตย์ จุมปา. คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก. หน้า 3-4.

⁷⁸ รัฐธรรมนูญแห่งสหภาพโซเวียตก่อนการเปลี่ยนแปลงในปี 1990 มาตรา 13 บัญญัติว่า “...ทรัพย์สินส่วนบุคคลของพลเมืองโซเวียตรวมทั้งของใช้ประจำวัน สิ่งอุปโภค บริโภค และสิ่งอำนวยความสะดวก บุคคล

ของบุคคลเป็นหัวใจสำคัญของระบบเศรษฐกิจการเมือง พอๆ กับหลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) เมื่อเป็นเช่นนี้ การยอมรับในกรรมสิทธิ์ที่เจ้าของมีอยู่ก่อนตายตกทอดเป็นมรดกไปยังทายาทได้ จึงเป็นเรื่องสำคัญพอๆ กับการยอมรับหลักกรรมสิทธิ์ในเวลาที่มีชีวิตอยู่นั่นเอง เหตุนี้รัฐธรรมนูญของหลายชาติ ซึ่งยึดระบบเศรษฐกิจการเมืองแบบนี้ บัญญัติรับรองทั้งสิทธิของบุคคลในกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน และสิทธิของทายาทในการรับมรดกในทรัพย์สินนั้น เมื่อเจ้าของเดิมตาย⁷⁹ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 37 ก็ได้บัญญัติรับรองสิทธิทั้งสองประการนี้เอาไว้ว่า

“บุคคลย่อมมีสิทธิในทรัพย์สินและการสืบมรดก ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”

โดยเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญมาตราดังกล่าวนั้นก็เพื่อประกันความมั่นคงในการถือครองทรัพย์สิน บุคคลที่ได้มาซึ่งทรัพย์สินโดยชอบธรรมรวมถึงการรับมรดกย่อมได้รับความคุ้มครองความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครอง รวมทั้งสิทธิใดๆ ในการใช้สอยหรือจำหน่าย จ่ายโอน โดยสิทธิในทรัพย์สินและการสืบมรดกดังกล่าวอาจถูกจำกัดโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายเท่านั้น เช่น การอายัด การยึด หรือการริบทรัพย์สินจะกระทำได้อีกแต่โดยกฎหมายบัญญัติให้อำนาจ การเสียดินใน การรับมรดกจะต้องมีกฎหมายกำหนดเอาไว้อย่างชัดเจน เป็นต้น ทั้งนี้ การประกันความมั่นคงในการถือครองทรัพย์สินดังกล่าวนี้ คงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และสิทธิในการสืบมรดกมีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 เป็นครั้งแรก⁸⁰

จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 37 จะเห็นได้ว่าประเทศไทยให้ความสำคัญกับสิทธิในการสืบมรดก เมื่อบุคคลใดถึงแก่ความตาย กองมรดกของบุคคลนั้นย่อมตกแก่ทายาท ซึ่งในกฎหมายมรดกก็ได้มีบทบัญญัติในการจำกัดสิทธิในการรับมรดกเอาไว้

เครื่องมือ เครื่องใช้ และสิ่งของอื่นๆ สำหรับที่ดินเพาะปลูกขนาดเล็ก บ้าน และรายได้จากการออมทรัพย์ ทรัพย์สินส่วนบุคคลของพลเมือง และสิทธิในการสืบทอดมรดก ทรัพย์สินเหล่านั้นได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย,”

⁷⁹ คำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมืองของฝรั่งเศส ลงวันที่ 26 สิงหาคม 1789 มาตรา 2, ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน มาตรา 15-17 และกฎหมายพื้นฐานเยอรมัน มาตรา 14.

⁸⁰ คณะกรรมาธิการวิสามัญบัณฑิตกเจตนารมณ์ จดหมายเหตุ และตรวจรายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ. เจตนารมณ์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. 2550. หน้า 34.

กล่าวคือ การเสียสิทธิในการรับมรดก 4 กรณี คือ การถูกกำจัดมิให้รับมรดก การตัดมิให้รับมรดก การสละมรดก และการเสียสิทธิในการรับมรดกโดยอายุความ

ในกฎหมายมรดกของประเทศไทยมีการกำหนดลำดับทายาทในการรับมรดก และส่วนแบ่งในการรับมรดกเอาไว้โดยยึดจากความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว สืบเนื่องมาจากที่กฎหมายครอบครัวมีการกำหนดให้บิดามารดาจะต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรผู้เยาว์ และบุตรต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ลักษณะ 2 บิดามารดากับบุตร หมวด 2 สิทธิและหน้าที่ของบิดามารดาและบุตร มาตรา 1563-1564 เมื่อต่างฝ่ายต่างอุปการะเลี้ยงดูกันและกันทั้งสองฝ่ายจึงสมควรจะได้รับมรดกกันและกัน จึงมีการกำหนดลำดับทายาทในการรับมรดกให้บุตรเป็นทายาทโดยธรรมลำดับที่ 1 และบิดามารดาเป็นทายาทโดยธรรมลำดับที่ 2 ซึ่งเมื่อกฎหมายได้บัญญัติสิทธิและหน้าที่ของบิดามารดาและบุตรเอาไว้แล้ว ทั้งสองก็จำเป็นต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติดังกล่าว อีกทั้งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 50⁸¹ ยังกำหนดให้บุคคลมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด

1.2 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

1.2.1 การกำหนดลำดับทายาทในการรับมรดก

⁸¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

มาตรา 50 บุคคลมีหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (1) พิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- (2) ป้องกันประเทศ พิทักษ์รักษาเกียรติภูมิ ผลประโยชน์ของชาติ และสาธารณสมบัติของแผ่นดิน รวมทั้งให้ความร่วมมือในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- (3) ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด
- (4) เข้ารับการศึกษอบรมในการศึกษาภาคบังคับ
- (5) รับราชการทหารตามที่กฎหมายบัญญัติ
- (6) เคารพและไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น และไม่กระทำการใดที่อาจก่อให้เกิดความแตกแยกหรือเกลียดชังในสังคม
- (7) ไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงประชามติอย่างอิสระโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญ
- (8) ร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรม
- (9) เสียภาษีอากรตามที่กฎหมายบัญญัติ
- (10) ไม่ร่วมมือหรือสนับสนุนการทุจริตและประพฤติมิชอบทุกรูปแบบ

กฎหมายมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ในมาตรา 1603 และมาตรา 1629 ได้กำหนดบุคคลซึ่งเป็นผู้มีสิทธิได้รับมรดกเอาไว้ 2 ประเภท คือ ทายาทโดยธรรม และทายาทตามพินัยกรรมหรือผู้รับพินัยกรรม

ทายาทตามพินัยกรรมหรือผู้รับพินัยกรรม คือ บุคคลที่เจ้ามรดกทำพินัยกรรมยกทรัพย์มรดกให้ โดยพินัยกรรมมีผลสมบูรณ์และถูกต้องตามแบบที่กฎหมายกำหนด ผู้รับพินัยกรรมเพียงแต่ต้องมีสภาพบุคคลหรือสามารถมีสิทธิได้ ตามมาตรา 15 ในขณะที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตายเท่านั้น และต้องมีความสามารถ ตามมาตรา 1654 วรรคสอง โดยผู้รับพินัยกรรมไม่จำเป็นต้องเป็นญาติหรือทายาทโดยธรรมแต่อย่างใด บุคคลใดก็ตามสามารถเป็นผู้รับพินัยกรรมได้ทั้งสิ้นขึ้นอยู่กับการแสดงเจตนาไว้ล่วงหน้าก่อนตายไว้ในพินัยกรรมของเจ้ามรดกเท่านั้น กฎหมายมิได้มีการบัญญัติจำกัดเอาไว้แต่อย่างใด มีเพียงบุคคลบางกลุ่มเท่านั้นที่จะต้องห้ามมิให้รับทรัพย์มรดกตามพินัยกรรม คือ ผู้เขียนหรือพยาน และคู่สมรสของผู้เขียนหรือพยาน เท่านั้นที่กฎหมายได้บัญญัติจำกัดไว้

ทายาทโดยธรรม คือ ทายาทประเภทญาติ และประเภทคู่สมรส ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ ทายาทโดยธรรมประเภทญาติ คือ ผู้ที่มีสายสัมพันธ์ทางสายโลหิต ซึ่งมี 6 ลำดับด้วยกันคือ 1) ผู้สืบสันดาน 2) บิดามารดา 3) พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน 4) พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน 5) ปู่ ย่า ตา ยาย 6) ลุง ป้า น้า อา ตามมาตรา 1629 วรรคแรก และทายาทโดยธรรมประเภทคู่สมรส คือ สามีหรือภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายซึ่งได้มีการจดทะเบียนสมรส ตามมาตรา 1629 วรรคสอง

ทายาทโดยธรรมลำดับที่ 1 ผู้สืบสันดาน ตามมาตรา 1629 (1) หมายถึง ผู้สืบสายโลหิตโดยตรงลงมาทุกชั้นของเจ้ามรดก ผู้สืบสันดานจึงหมายถึงบุตร หลาน เหลน ลื้อ ของเจ้ามรดก มิใช่เพียงแต่บุตรของเจ้ามรดกเท่านั้น อย่างไรก็ตามแม้บุตร หลาน เหลน ลื้อ ทุกคนจะถือเป็นผู้สืบสันดานก็ตาม แต่มีไว้ว่าทุกคนเป็นผู้มีสิทธิได้รับมรดก เนื่องจากในมาตรา 1631 ได้บัญญัติว่า “ในระหว่างผู้สืบสันดานต่างชั้นกันนั้น บุตรของเจ้ามรดกชั้นสนิทที่สุดเท่านั้น มีสิทธิรับมรดก ผู้สืบสันดานที่อยู่ในชั้นถัดลงไปจะรับมรดกได้ก็แต่โดยอาศัยสิทธิในการรับมรดกแทนที่” ดังนั้น หากเจ้ามรดกมีบุตร หลาน เหลน ลื้อ จะมีเพียงแต่บุตรเท่านั้นที่จะมีสิทธิได้รับมรดกของเจ้ามรดก เนื่องจากเป็นผู้สืบสันดานชั้นสนิทที่สุด

ทายาทโดยธรรมลำดับที่ 2 บิดามารดา ตามมาตรา 1629 (2) เป็นทายาทโดยธรรมลำดับที่ 1 ตามมาตรา 1629 (2) หมายถึง บิดามารดาโดยชอบด้วยกฎหมายของเจ้ามรดก ในส่วนของมารดาผู้ให้กำเนิดบุตรนั้นไม่มีปัญหาที่จะต้องพิจารณาว่าเป็นมารดาโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ เนื่องจากไม่ว่ามารดาจะมีคู่สมรสที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ก็ตาม มารดาย่อมถือเป็นมารดาโดยชอบด้วยกฎหมายของบุตรเสมอ ดังนั้น เมื่อบุตรตายมารดาผู้ให้กำเนิดย่อมเป็นทายาทโดยธรรมลำดับที่ 2 ของบุตรเสมอ แต่ในส่วนของบิดาโดยชอบด้วยกฎหมายนั้น หมายถึง ผู้ที่สมรสกับมารดาตามกฎหมาย

ในขณะที่บุตรเกิด รวมถึงบิดาที่ได้จดทะเบียนรับรองบุตรภายหลังบุตรเกิด ตามมาตรา 1547 ประกอบมาตรา 1557 เท่านั้น

ทายาทโดยธรรมลำดับที่ 3 พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ตามมาตรา 1629 (3) หมายถึง พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันตามความเป็นจริง โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาว่าบิดามารดานั้นเป็นบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ แต่ไม่รวมถึงบุตรบุญธรรมที่บิดามารดาได้รับเป็นบุตรบุญธรรมไว้ด้วย⁸²

ทายาทโดยธรรมลำดับที่ 4 พี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน ตามมาตรา 1629 (4) หมายถึง พี่น้องร่วมบิดาเดียวกัน หรือพี่น้องมารดาเดียวกัน โดยไม่มีปัญหาต้องพิจารณาว่าบิดาหรือมารดานั้นเป็นบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่เช่นเดียวกับกรณีของทายาทโดยธรรมลำดับที่ 3 พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน

ทายาทโดยธรรมลำดับที่ 5 ปู่ ย่า ตา ยาย ตามมาตรา 1629 (5) หมายถึง บุพการี โดยตรงขึ้นไปเท่านั้น กล่าวคือ บิดามารดาของบิดา และบิดามารดาของมารดา ไม่หมายความรวมถึง พี่น้องร่วมบิดามารดาของปู่ ย่า ตา ยาย ซึ่งใช้คำเรียกว่าปู่ ย่า ตา ยาย เช่นเดียวกันแต่อย่างใด โดยในกรณีของย่ากับยายนั้นถือตามสายโลหิตโดยไม่มีปัญหาต้องพิจารณาว่าเป็นมารดาที่ชอบด้วยกฎหมายของบิดาหรือมารดาของเจ้ามรดกหรือไม่ แต่ในกรณีของปู่และตานั้นยังคงมีประเด็นต้องพิจารณาตีความว่าปู่และตาต้องเป็นบิดาโดยชอบด้วยกฎหมายของบิดาและมารดาของเจ้ามรดกหรือไม่ ซึ่งกรณียังไม่อาจข้อสรุปได้เป็นที่แน่ชัดในปัจจุบัน

ทายาทโดยธรรมลำดับที่ 6 ลุง ป้า น้า อา ตามมาตรา 1629 (6) หมายถึง พี่ชายของบิดาหรือมารดา ป้า หมายถึง พี่สาวของบิดาหรือมารดา น้า คือ น้องของมารดา ส่วนอา คือ น้องของบิดา โดยไม่ได้แยกความใกล้ชิดสนิทห่างอย่างพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันหรือพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน โดยถือตามสายโลหิต และต้องเป็นสายเดียวกัน กล่าวคือ ต้องเป็นลุง ป้า น้า อา ที่เป็นบุตรของปู่ ย่า ตา ยาย ซึ่งเป็นทายาทโดยธรรมลำดับที่ 5 เท่านั้น ไม่หมายความรวมถึงบุคคลที่ถูกเรียกว่าลุง ป้า น้า อา แต่มิได้เป็นสายเดียวกัน

ทายาทโดยธรรมที่เป็นคู่สมรส ตามมาตรา 1629 วรรคสอง หมายถึง สามีหรือภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายซึ่งได้มีการจดทะเบียนสมรส ตามมาตรา 1457 โดยถือว่าเป็นทายาทโดยธรรมของเจ้ามรดกเช่นเดียวกับทายาทโดยธรรมประเภทญาติ

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่าการกำหนดลำดับทายาทโดยธรรมในการรับมรดกในมาตรา 1629 นั้นถูกกำหนดขึ้นโดยเรียงลำดับเป็นไปตาม “หลักญาติสนิทตัดญาติห่าง” โดย

⁸² อาจารย์ มีอินทร์เกิด มีสิทธิ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ว่าด้วยมรดก. กรุงเทพมหานคร : นิติธรรม. 2557. หน้า 58-59.

หากมีทายาทลำดับก่อนอยู่แล้ว ญาติชั้นสนิทที่สุดเท่านั้นที่มีสิทธิรับมรดก สะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายมรดกให้ความสำคัญกับความสนิทและความใกล้ชิดของญาติ ซึ่งทายาทโดยธรรมลำดับที่ 1 คือผู้สืบสันดาน และทายาทโดยธรรมลำดับที่ 2 คือ บิดามารดา โดยผู้สืบสันดานในฐานะที่มีสิทธิและหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาจึงสมควรที่จะได้รับมรดกของบิดามารดา และบิดามารดาในฐานะที่ได้อุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาบุตรมาตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งสามารถประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเองได้ก็สมควรที่จะได้รับมรดกของบุตรเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตามหากบุตรดังกล่าวบกพร่องต่อหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาของตนทั้งที่อยู่ในวิสัยและพฤติการณ์อันจะพึงกระทำได้นั้น ก็เป็นกรณีที่ควรถูกพิจารณาว่าแม้จะเป็นบุตรซึ่งเป็นทายาทโดยธรรมลำดับที่ 1 ซึ่งเป็นญาติชั้นสนิทที่สุดก็ตาม ก็อาจไม่สมควรที่จะได้รับมรดกของบิดามารดาที่ตนทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดู

1.2.2 เหตุที่ทำให้ทายาทเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกโดยการถูกกำจัดมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร

กฎหมายมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ของประเทศไทยได้กำหนดเหตุที่ทำให้ทายาทเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกโดยการถูกกำจัดมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร ไว้ในมาตรา 1606 โดยบุคคลที่ปฏิบัติตาม 5 กรณีดังกล่าวข้อใดข้อหนึ่งจะต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรไว้ โดยเจ้ามรดกอาจถอนข้อกำจัดฐานเป็นผู้ไม่สมควรเสียก็ได้โดยให้อภัยไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1606 บัญญัติว่า “บุคคลดังต่อไปนี้ต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร คือ

(1) ผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้เจตนากระทำ หรือพยายามกระทำให้เจ้ามรดก หรือผู้มีสิทธิได้รับมรดกก่อนตนถึงแก่ความตายโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

(2) ผู้ที่ได้ฟ้องเจ้ามรดกหาว่าทำความผิดโทษประหารชีวิต แต่ตนเองกลับต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดฐานฟ้องเท็จหรือทำพยานเท็จ

(3) ผู้ที่รู้แล้วว่า เจ้ามรดกถูกฆ่าโดยเจตนาแต่มิได้นำข้อความนั้นขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ แต่ข้อนี้มิให้ใช้บังคับถ้าบุคคลนั้นมีอายุยังไม่ครบสิบหกปีบริบูรณ์ หรือเป็นคนวิกลจริตไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือถ้าผู้ช่านั้นเป็นสามีภริยาหรือผู้บุพการีหรือผู้สืบสันดานของตนโดยตรง

(4) ผู้ที่ฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกทำ หรือเพิกถอนหรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมดซึ่งเกี่ยวกับทรัพย์มรดก หรือไม่ให้กระทำการดังกล่าวนั้น

(5) ผู้ที่ปลอม ทำลาย หรือปิดบังพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมด

เจ้ามรดกอาจถอนข้อกำจัดฐานเป็นผู้ไม่สมควรเสียก็ได้ โดยให้อภัยไว้เป็นลายลักษณ์อักษร”

1) มาตรา 1606 (1) บัญญัติว่า “ผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้เจตนากระทำ หรือพยายามกระทำให้เจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิได้รับมรดกก่อนตนถึงแก่ความตายโดยมิชอบด้วยกฎหมาย”

การถูกกำจัดมิให้รับมรดกตามอนุมาตรานี้ มีหลักเกณฑ์ คือ ทายาทต้องกระทำโดยเจตนาฆ่าหรือพยายามฆ่าเจ้ามรดก หรือผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตนถึงแก่ความตาย ไม่ว่าจะกระทำเองคนเดียวหรือร่วมมือกับผู้อื่นก็ตาม กรณีเจ้ามรดกนั้นย่อมมีความหมายชัดเจนอยู่ในตัว แต่กรณีผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตนนั้นต้องพิจารณาเป็นรายกรณีไป ว่าผู้ถูกกระทำมีสิทธิรับมรดกก่อนตนหรือไม่ แต่ถ้าเป็นทายาทที่ไม่มีสิทธิได้รับมรดกก่อนตน เช่น เป็นทายาทโดยธรรมลำดับรองจากตนเองลงไป หรือเป็นทายาทโดยธรรมในลำดับเดียวกับตนก็ตาม แม้จะกระทำความผิดตามอนุมาตรานี้ก็ไม่ใช่เหตุให้ผู้กระทำต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดก

หลักเกณฑ์ต่อมา คือ การกระทำความผิดกล่าวต้องไม่ชอบด้วยกฎหมาย ถ้าได้กระทำไปโดยชอบด้วยกฎหมาย แม้จะกระทำให้เจ้ามรดกหรือบุคคลที่มีสิทธิรับมรดกก่อนตนถึงแก่ความตายไปก็ตาม ก็ไม่ต้องตามหลักเกณฑ์นี้

หลักเกณฑ์สุดท้าย ต้องมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าทายาทดังกล่าวได้มีความผิด เช่นนั้นจริง トラบใดที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุด ผู้นั้นก็ไม่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกแต่อย่างใด เพราะกฎหมายต้องการให้แน่ใจว่าทายาทคนนั้นได้กระทำการเช่นนั้นจริง

กล่าวโดยสรุป คือ กรณีนี้จะต้องเป็นกรณีที่เจตนากระทำหรือพยายามกระทำให้ถึงแก่ความตายโดยมิชอบกฎหมายเท่านั้น ไม่รวมถึงการทำร้ายจนเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตาย หรือการกระทำโดยประมาทจนเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตาย ส่วนการกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมาย คือ การกระทำที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด โดยเป็นการกระทำต่อเจ้ามรดกหรือบุคคลผู้มีสิทธิได้รับมรดกก่อนตน กล่าวคือ ทายาทโดยธรรมลำดับก่อนตนหรือผู้รับพินัยกรรม โดยไม่หมายรวมถึงการฆ่าหรือพยายามฆ่าทายาทในลำดับเดียวกัน

2) มาตรา 1606 (2) บัญญัติว่า “ผู้ที่ได้ฟ้องเจ้ามรดกหาว่าทำความผิดโทษประหารชีวิต และตนเองกลับต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดฐานฟ้องเท็จ หรือทำพยานเท็จ”

การถูกกำจัดมิให้รับมรดกตามอนุมาตรานี้มีหลักเกณฑ์ คือ ทายาทผู้ถูกกำจัดมิให้รับมรดกฟ้องเจ้ามรดก หมายถึง ทายาทฟ้องคดีด้วยตนเอง และการที่ทายาทยื่นคำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการซึ่งแม้จะมีใช้การเริ่มคดีด้วยตนเองก็ตาม แต่ไม่รวมถึงกรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์เพียงคนเดียว แม้ทายาทเป็นผู้เสียหายในคดีนั้นก็มิถูกกำจัดมิให้รับมรดก

หลักเกณฑ์ต่อมา ความผิดตามฟ้องมีโทษประหารชีวิต หมายความว่า ข้อหาความผิดตามฐานที่ฟ้องนั้นมีโทษประหารชีวิตรวมอยู่ด้วย แต่ไม่จำเป็นต้องมีโทษประหารชีวิตเพียงสถานเดียวและไม่จำกัดว่าเป็นความผิดฐานใด

สำหรับคำว่า ฟ้องเท็จหรือทำพยานหลักฐานเท็จ ย่อมเป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 175 หรือมาตรา 179⁸³

ข้อพิจารณาประการสุดท้าย คือ ต่อมาภายหลังทนายทกลับต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้เอาความเท็จ ไปฟ้องเจ้ามรดกต่อศาลว่ากระทำผิดอาญาโทษประหารชีวิต หรือต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้ทำพยานเท็จในคดีที่ตนฟ้องเจ้ามรดกกว่ากระทำผิดอาญาโทษประหารชีวิต

อนึ่ง เจ้ามรดกจะต้องคำพิพากษาให้ลงโทษตามฟ้องของทนายทหรือไม่ ไม่ใช่ข้อสำคัญ แม้ศาลจะพิพากษายกฟ้องก็ตาม ทนายทก็ต้องถูกจำกัดมิให้รับมรดกตามมาตรานี้เช่นกัน

มีข้อสังเกตว่า ถ้าทนายทเพียงแต่ร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนหาว่า เจ้ามรดกได้กระทำผิดอาญาโทษประหารชีวิต และการกระทำเช่นนั้นส่งผลทำให้อัยการนำคดีไปฟ้องเจ้ามรดกต่อศาล แม้ต่อมาภายหลังทนายทต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าแจ้งความเท็จหรือทำพยานเท็จ ทนายทคนนั้นก็ไม่ต้องอยู่ในข่ายที่ถูกจำกัดมิให้รับมรดก เพราะการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนไม่รวมอยู่ในความหมายของคำว่า “...ได้ฟ้องเจ้ามรดก...”⁸⁴

กล่าวโดยสรุป คือ กรณีนี้ต้องเป็นการที่ทนายทเป็นโจทก์ฟ้องต่อศาลกล่าวหาเจ้ามรดกด้วยตนเอง ไม่รวมถึงกรณีการแจ้งความร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงานสอบสวนในคดีอาญา แม้พนักงานอัยการอาจฟ้องเจ้ามรดกต่อศาลก็ตาม โดยทนายทจะต้องฟ้องเจ้ามรดกในความผิดที่มีโทษประหารชีวิต ซึ่งความผิดนั้นอาจมีโทษประหารชีวิตและโทษอื่น ๆ เช่นโทษจำคุกด้วยก็ได้ ความผิดที่มีโทษประหารชีวิต เช่น ความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา ตามมาตรา 288 แห่งประมวลกฎหมายอาญา และจะต้องปรากฏว่าในเวลาต่อมามีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าทนายทดังกล่าวมีความผิดว่าได้ฟ้องเท็จหรือทำพยานหลักฐานเท็จในคดีที่ได้เป็นโจทก์ฟ้องเจ้ามรดกนั้น

3) มาตรา 1606 (3) บัญญัติว่า “ผู้รู้แล้วว่าเจ้ามรดกถูกฆ่าโดยเจตนา แต่มิได้นำความขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นแนวทางที่จะเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ แต่ข้อนี้มีให้ใช้บังคับ ถ้าบุคคลนั้นมีอายุยังไม่ครบสิบหกปีบริบูรณ์ หรือเป็นคนวิกลจริตไม่สามารถรู้ผิดชอบ หรือถ้าผู้ชำนั้นเป็นสามี ภริยาหรือบุพการีหรือผู้สืบสันดานของตนโดยตรง”

⁸³ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 175 และมาตรา 179

⁸⁴ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก, (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา. 2545. หน้า 207.

การถูกจำกัดมิให้รับมรดกตามอนุมาตรานี้มีหลักเกณฑ์ คือ เจ้ามรดกต้องถูกฆ่าโดยเจตนา ถ้าเป็นเรื่องเจ้ามรดกถูกทำให้ตายโดยประมาทหรือไม่เจตนา ย่อมไม่อยู่ในความหมายนี้ และทายาทต้องรู้ว่าเจ้ามรดกถูกฆ่าโดยเจตนาด้วย ถ้าทายาทเข้าใจว่าเจ้ามรดกถูกทำให้ตายโดยประมาท แม้ความจริงจะถูกฆ่าโดยเจตนา ทายาทจึงไม่ร้องเรียนเพราะเข้าใจว่าเจ้ามรดกถูกทำให้ตายโดยประมาทตามที่ตนได้รู้มาก็ย่อมไม่เข้าตามอนุมาตรา⁸⁵

ประการต่อมา คือ ทายาทมิได้นำความขึ้นร้องเรียนเพื่อที่จะเป็นทางเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ การนำข้อความขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้กระทำผิดฐานฆ่าเจ้ามรดกมาลงโทษนี้ กฎหมายมิได้บัญญัติว่าทายาทจะต้องกระทำภายในกำหนดเวลาเท่าใด ดังนั้นต้องถือว่าทายาทที่รู้แล้วว่าเจ้ามรดกถูกฆ่าโดยเจตนาต้องนำข้อความนั้นขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษเสียในโอกาสแรกที่ตนสามารถจะทำได้ ถ้าโอกาสนั้นผ่านไปแล้ว แม้ต่อมาภายหลังทายาทจะกลับใจนำข้อความนั้นขึ้นร้องเรียนก็ไม่ลบล้างผลของการถูกจำกัดมิให้รับมรดก⁸⁶

การที่ทายาทรู้ข้อเท็จจริงเพียงใดเกี่ยวกับการฆ่าเจ้ามรดกโดยเจตนา ก็ต้องแจ้งข้อเท็จจริงถึงเพียงนั้น จึงจะถือได้ว่า “ได้นำข้อความนั้นขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ” ถ้าทายาทปกปิดข้อเท็จจริงบางอย่างที่ตนทราบเกี่ยวกับการฆ่าเจ้ามรดกตายโดยเจตนา ทายาทก็ต้องถูกจำกัดมิให้รับมรดก เช่น ทายาทรู้แม้กระทั่งว่าใครเป็นคนฆ่าเจ้ามรดกและทายาทนั้นได้แจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจโดยไม่ได้เปิดเผยความจริงเกี่ยวกับฆาตกรด้วยก็ถือได้ว่าทายาทนั้นมิได้นำข้อความนั้นขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ ซึ่งจะทำให้ทายาทนั้นถูกจำกัดมิให้รับมรดก⁸⁷

อนึ่ง ถ้ามีผู้อื่นไปแจ้งความต่อเจ้าพนักงานแล้วว่าเจ้ามรดกถูกฆ่าโดยเจตนา และทายาทนั้นเองก็ไม่รู้อะไรมากกว่านั้น จึงไม่ได้ไปแจ้งความซ้ำอีก การละเลยของทายาทนั้นก็ไม่เป็นเหตุให้ถูกจำกัดมิให้รับมรดก

บทบัญญัติมาตรา 1606 (3) มีข้อยกเว้น มิให้นำมาบังคับใช้ในกรณี ถ้าบุคคลนั้นมีอายุยังไม่ครบสิบหกปีบริบูรณ์ หรือถ้าเป็นคนวิกลจริตไม่สามารถรู้ผิดชอบ โดยกฎหมายมิได้ในคำ

⁸⁵ เปรียบ หุตางกูร. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา. 2555. หน้า 87.

⁸⁶ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก. หน้า 209.

⁸⁷ พิณัย ณ นคร. คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา. 2555. หน้า 198.

นิยามของคนวิกลจริตไม่สามารถรู้ผิดชอบไว้ แต่คนไร้ความสามารถตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 29 จะต้องวิกลจริตอย่างมาก กล่าวคือ ต้องเป็นบ้า ไร้ความรู้สึกผิดชอบ พุดไม่รู้เรื่องและต้องเป็นอยู่ประจำมีลักษณะติดตัวบุคคล การสิ้นสติชั่วคราวเพราะพิษไข้ ไม่ถือว่าเป็นวิกลจริต คนวิกลจริตที่เข้าช้อยกเว้นตามมาตรา 1606 (3) น่าจะต้องถือหลักข้างต้น เพราะกฎหมายใช้คำว่า เป็นคนวิกลจริตไม่สามารถรู้ผิดชอบ หรือถ้าผู้ทำการฆ่าเป็นสามี ภริยาของทายาทผู้นั้น โดยการเป็นสามี ภริยา ต้องถือตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว กล่าวคือ ต้องเป็นสามีภริยาโดยชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น และถ้าผู้ทำการฆ่าเป็นบุพการี หรือผู้สืบสันดานของทายาทนั้นโดยตรง หมายความว่า ทายาทผู้นั้นเป็นญาติสืบสายโลหิตโดยตรงขึ้นไปหรือโดยตรงลงมาของผู้ที่ฆ่าเจ้ามรดก ไม่รวมถึงบุตรบุญธรรม เพราะบุตรบุญธรรมเป็นเพียงผู้สืบสันดานของเจ้ามรดกเท่านั้น แต่บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานโดยตรงของบิดาผู้รับรอง ตามนัยคำพิพากษาฎีกาที่ 436/2518 และในทางกลับกันก็ต้องถือว่าเป็นบุพการีของบุตรที่ตนรับรองด้วย เพราะเป็นคนละกรณีกับสิทธิของบิดาที่จะรับมรดกของบุตรที่ตนรับรอง⁸⁸

บทบัญญัติมาตรานี้เป็นบทบัญญัติที่ตัดสิทธิจึงต้องตีความโดยเคร่งครัด ต้องถือเอาขณะที่รู้ครั้งแรกนั้นอายุครบ 16 ปีบริบูรณ์ หรือวิกลจริตหรือไม่ ถ้าอายุยังไม่ครบ 16 ปีบริบูรณ์ หรือวิกลจริตอยู่ขณะที่รู้ครั้งแรกก็ไม่ถูกกำจัดมิให้รับมรดก ถ้าขณะที่เจ้ามรดกถูกฆ่า ผู้ที่รู้ยังมีอาการจิตวิกล ต่อมาเมื่อหายวิกลจริตแล้ว ก็ไม่ไปร้องเรียน ผู้นั้นก็ยังมีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดกได้ เช่นเดียวกับกรณีสามีภริยาที่จะได้รับการยกเว้นต้องเป็นสามีภริยาขณะที่รู้ว่ามี การฆ่าเจ้ามรดก ถ้าเป็นสามีภริยากันภายหลังก็ไม่ต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดก โดยทายาทจะถูกกำจัดมิให้รับมรดกตามมาตรา 1606 (3) นี้ ภายหลังจากที่เจ้ามรดกตายเสมอ

กล่าวโดยสรุป กรณีนี้คือการที่ทายาทรู้ว่า เจ้ามรดกบุคคลอื่นถูกฆ่าตายโดยเจตนา แต่กลับไม่นำความขึ้นร้องเรียน กล่าวคือ ไม่ทำการแจ้งความร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนเพื่อให้มีการสืบสวนและสอบสวนในคดีความผิดที่เกิดขึ้นแต่อย่างใด หรือไม่ยื่นพยานให้การต่อพนักงานสอบสวนหรือศาล เพื่อให้สามารถควบคุมตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ โดยมีข้อยกเว้นว่าหากทายาทยังมีอายุยังไม่ครบสิบหกปีบริบูรณ์ หรือเป็นคนวิกลจริตไม่สามารถรู้ผิดชอบ หรือถ้าผู้ฆ่านั้นเป็นสามีภริยาหรือผู้บุพการีหรือผู้สืบสันดานของทายาทโดยตรง ก็จะไม่ถือว่าเป็นเหตุอันไม่สมควรที่จะทำให้ทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดก

⁸⁸ เปรียบ หุตางกูร. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก. หน้า 87.

4) มาตรา 1606 (4) บัญญัติว่า “ผู้ที่ฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกทำ หรือเพิกถอน หรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมดซึ่งเกี่ยวกับทรัพย์สินมรดก หรือไม่ให้กระทำการดังกล่าวนั้น”

การถูกกำจัดมิให้รับมรดกตามอนุมาตรานี้มีหลักเกณฑ์ คือ ทายาทต้องฉ้อฉลหรือข่มขู่ เจ้ามรดกให้ทำ เพิกถอนหรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมที่ทำไว้ หรือในทางกลับกันเจ้ามรดกตั้งใจจะทำพินัยกรรม เพิกถอน หรือเปลี่ยนแปลง พินัยกรรมที่ทำไว้แล้ว แต่ถูกหลอกลวงหรือข่มขู่มิให้ทำการดังกล่าว ซึ่งเป็นเรื่องพินัยกรรมไม่ได้เป็นไปตามเจตนาอันแท้จริงของเจ้ามรดก

คำว่า “ข่มขู่” ในกรณีนี้ ต้องเป็นการข่มขู่ที่ถึงขนาดจะจูงใจเจ้ามรดกให้กลัวภัยที่ถูกข่มขู่ กลัวว่าจะเกิดความเสียหายแก่ตนเอง แก่สกุลของตน หรือทรัพย์สินของตน โดยเป็นภัยอันใกล้ถึงและร้ายแรง (เทียบได้กับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 164 วรรคท้าย) การข่มขู่ที่มีมูลดังกล่าวนี้ แม้ความจริงจะทำอันตรายไม่ได้เลย ก็ยังถือว่าเป็นการข่มขู่อยู่ เช่น ขู่ด้วยปืนที่มีได้บรรจุกระสุน ก็อาจเป็นการกระทำที่ถูกกำจัดมิให้ได้รับมรดกตามมาตรานี้ได้ เป็นต้น

คำว่า “ฉ้อฉล” ในกรณีนี้ไม่ได้หมายความถึงการฉ้อฉล ตามมาตรา 237 หรือกลฉ้อฉล ตามมาตรา 159-163 แต่มีความหมายตามธรรมดาว่า ใช้อุบายหลอกลวงโดยเอาความเท็จมากล่าวเพื่อให้เขาหลงผิด⁸⁹

หลักเกณฑ์ที่สอง ทายาทจะต้องฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกกระทำต่อพินัยกรรมโดยตรง เช่น ให้ชิตฆ่า หรือแก้ไขข้อความในพินัยกรรม และเจ้ามรดกจะต้องได้กระทำการตามที่ทายาทหลอกลวงนั้นแล้วด้วย

อย่างไรก็ตาม การที่จะเรียกว่าทายาทฉ้อฉลให้เจ้ามรดกเพิกถอนพินัยกรรมนั้นทายาทจะต้องมีเจตนาให้พินัยกรรมนั้นถูกเพิกถอนด้วย ถ้าเป็นการเพิกถอนด้วยการโอนทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งพินัยกรรม ผู้ฉ้อฉลก็ต้องรู้ว่าทรัพย์สินที่ตนต้องการให้โอนนั้นมีพินัยกรรมยกให้ใครคนใดคนหนึ่ง แต่เมื่อในคดีนี้ทรัพย์สินพิพาทมีพินัยกรรมยกให้ผู้รับพินัยกรรมเองจะว่าผู้รับพินัยกรรมมีเจตนาให้เจ้ามรดกเพิกถอนพินัยกรรมนั้นเพื่อฉ้อฉลตนเองไม่ได้ ที่ผู้รับพินัยกรรมกระทำไปก็เพื่อให้ได้ทรัพย์สินพิพาทมาเป็นของตนเร็วขึ้น ไม่ต้องรอจนกว่าเจ้ามรดกจะตายเท่านั้น รูปเรื่องไม่น่าจะต่างกับกรณีที่ผู้รับพินัยกรรมได้กระทำไปโดยทรัพย์สินนั้นไม่มีพินัยกรรมยกให้แก่บุคคลใด ดังนั้น จะถือว่าผู้รับพินัยกรรมฉ้อฉลให้เจ้ามรดกเพิกถอนพินัยกรรมไม่ได้

⁸⁹ เฉลิมชัย เกษมสันต์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย มรดก. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. 2556. หน้า 103.

กล่าวโดยสรุป คำว่า ฉ้อฉลหมายถึงหลอกลวง โดยอาจเป็นการหลอกลวงในรูปแบบใดก็ได้ เพื่อให้เจ้ามรดกเจ้ามรดกทำ หรือไม่ให้เจ้ามรดกกระทำ หรือเพิกถอน หรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมดซึ่งเกี่ยวกับทรัพย์สินมรดก และการช่มชู้ นั้น หมายถึงทำให้กลัวหรือทำให้เสียขวัญ การฉ้อฉลหรือช่มชู้ นั้นแม้เจ้ามรดกจะมีได้กระทำตามที่ทายาทต้องการก็ตามก็ถือว่าทายาทได้กระทำการอันไม่ควร อันจะต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดกแล้ว

5) มาตรา 1606 (5) บัญญัติว่า “ผู้ที่ปลอม ทำลาย หรือปิดบังพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมด”

คำว่า ปลอม หมายถึง ทำให้เหมือนคนอื่นหรือสิ่งอื่นเพื่อให้หลงผิดว่าเป็นคนนั้นหรือสิ่งนั้น, ทำลาย หมายถึง อากาศทำให้สิ่งที่เป็กลุ่มก้อนแตกหักหรือพังกระจัดกระจาย ทำให้ฉิบหาย ทำให้หมดสิ้นไป, ปิดบัง หมายถึง ไม่เปิดเผย

การปลอมพินัยกรรม อาจเป็นการปลอมขึ้นทั้งฉบับ หรือแก้ไขข้อความในพินัยกรรมฉบับจริงก็ได้ การขีดฆ่าข้อความบางตอนในพินัยกรรมเป็นการทำลายพินัยกรรมบางส่วน ถ้าเอาพินัยกรรมที่เจ้ามรดกทำไว้ไปซุกซ่อนก็เป็นการปิดบังพินัยกรรม

ทายาทที่จะถูกกำจัดมิให้รับมรดกตามอนุमतรานี้ อาจเป็นผู้กระทำการด้วยตนเอง หรือเป็นผู้จัดให้กระทำการก็ยอมเป็นความผิดทั้งสิ้น ซึ่งเป็นคนละอย่างกับกรณีตามมาตรา 1606 (4) ที่เป็นเรื่องที่ทำลายเป็นผู้ฉ้อฉลหรือช่มชู้ให้เจ้ามรดกกระทำหรือมิให้กระทำ ทั้งพินัยกรรมตามกรณีนี้ก็หมายถึงพินัยกรรมทุกชนิดไม่ว่าจะเกี่ยวกับทรัพย์สินมรดกหรือไม่ก็ตาม ไม่จำกัดเฉพาะแต่พินัยกรรมที่เกี่ยวกับทรัพย์สินมรดกเหมือนมาตรา 1606 (4) ดังนั้นทายาทที่ปลอม ทำลาย หรือปิดบังพินัยกรรมตั้งผู้จัดการมรดก หรือพินัยกรรมตั้งผู้จัดการศพของเจ้ามรดกก็อาจถูกกำจัดมิให้รับมรดกได้⁹⁰

ทายาทอาจถูกกำจัดมิให้รับมรดกตามมาตรา 1606 (5) นี้ก่อนหรือหลังเวลาที่เจ้ามรดกตายก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าทายาทได้ปลอม ทำลาย หรือปิดบังพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมด ก่อนหรือหลังเวลาที่เจ้ามรดกตาย

กล่าวโดยสรุป กรณีที่ทายาทได้ทำการปลอมพินัยกรรม โดยการทำให้พินัยกรรมขึ้นมาอีกหนึ่งฉบับให้เหมือนพินัยกรรมฉบับที่เจ้ามรดกทำขึ้น โดยมีเนื้อหาสาระแตกต่างกันบางส่วนหรือทั้งหมด เพื่อให้ผู้อื่นหลงผิดว่าเป็นพินัยกรรมฉบับที่เจ้ามรดกทำขึ้น ส่วนการทำลายพินัยกรรมบางส่วนหรือทั้งหมด คือ การลบข้อความ หรือขีดฆ่าข้อความ และการปิดบังพินัยกรรมคือการนำพินัยกรรมไปซ่อนเพื่อมิให้ผู้ใดพบเห็น

⁹⁰ อาจารย์ มีอินทร์เกิด มิสิทธิ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ว่าด้วยมรดก. หน้า 109.

6) มาตรา 1606 วรรคสอง บัญญัติว่า “เจ้ามรดกอาจถอนข้อกำหนดฐานเป็นผู้ไม่สมควรเสียก็ได้ โดยให้อภัยไว้เป็นลายลักษณ์อักษร” การถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรตามมาตรานี้ เจ้ามรดกอาจถอนข้อกำหนดเสียก็ได้ โดยให้อภัยไว้เป็นลายลักษณ์อักษรตามมาตรา 1606 วรรคท้าย การให้อภัยของเจ้ามรดก

การให้อภัยต้องทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อเจ้ามรดกจึงจะมีผลเป็นการให้อภัย เนื่องจากคำว่า “ลายลักษณ์อักษร” ตามบทบัญญัติมาตรา 1606 วรรคท้าย กับคำว่า “หนังสือ” ตามมาตรา 1608 และมาตรา 1612 ตามตัวบทที่แปลเป็นภาษาอังกฤษใช้คำว่า "WRITING" เช่นเดียวกัน ดังนั้นคำว่า “ลายลักษณ์อักษร” จึงมีความหมายว่า ทำเป็นหนังสือนั่นเอง ซึ่งต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 9 กล่าวคือ เจ้ามรดกต้องลงลายมือชื่อด้วยจึงจะมีผล ดังนั้น การที่เจ้ามรดกเขียนลงในสมุดบันทึกของตนเองแต่ลืมลงลายมือชื่อไว้ หรือเจ้ามรดกพิมพ์ติดด้วยตนเองโดยมีบุคคลอื่นรู้เห็น แต่ไม่ได้ลงลายมือชื่อไว้ ไม่ถือเป็นการให้อภัยตามมาตรา 1606

การถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรตามมาตรา 1606 บางกรณีก็เกิดก่อนเจ้ามรดกตาย บางกรณีก็เกิดภายหลังเจ้ามรดกตาย และบางกรณีก็เกิดได้ทั้งก่อนและหลังเจ้ามรดกตาย การให้อภัยตามมาตรา 1606 โดยปกติต้องเกิดขึ้นหลังจากการกระทำอันเป็นเหตุของการถูกจำกัดมิให้รับมรดกได้เกิดขึ้นแล้ว ถ้าการกระทำที่กฎหมายกำหนดไว้ยังไม่เกิดขึ้นก็ย่อมไม่มีการถูกจำกัดมิให้รับมรดกและไม่มีสิ่งใดที่จะต้องให้อภัย แต่อย่างไรก็ตามเมื่อการให้อภัยโดยเจ้ามรดก ก็คือการที่เจ้ามรดกไม่ติดใจถือโทษการกระทำอันไม่สมควรของทายาท ดังนั้นเจ้ามรดกจะให้อภัยเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ล่วงหน้าก็น่าจะทำได้และมีได้ต้องห้ามโดยกฎหมาย ถ้ากฎหมายห้ามในเรื่องใดก็น่าจะต้องบัญญัติโดยชัดแจ้ง เช่น การห้ามการสละมรดกล่วงหน้าในขณะที่เจ้ามรดกยังมีชีวิตอยู่ตามบทบัญญัติมาตรา 1619 แต่การให้อภัยล่วงหน้านั้นโดยทั่วไปจะเกิดขึ้นเมื่อได้มีการกระทำชั่วบางอย่างของทายาทแล้ว เช่น ทายาทถูกฟ้องว่าพยายามฆ่าเจ้ามรดก แต่คดีอยู่ระหว่างการอุทธรณ์ ขณะนั้นเจ้ามรดกป่วยหนักและมีโอกาสรอดชีวิตน้อยมาก เจ้ามรดกจึงได้ทำหนังสือให้อภัยทายาทที่ได้พยายามฆ่าตนไว้ หลังจากนั้นเจ้ามรดกก็ถึงแก่ความตายลง แม้อต่อมาศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดลงโทษทายาท ทายาทก็ไม่ถูกจำกัดมิให้รับมรดกเนื่องจากเจ้ามรดกได้ให้อภัยไว้เป็นลายลักษณ์อักษรแล้วนั่นเอง⁹¹

⁹¹ ปุณฺณิศรา สุวณิชสังข์. ปัญหาการฆ่าหรือพยายามฆ่าทายาทตามมาตรา 1606 (1). (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร. 2556. หน้า 25-31.

การถูกจำกัดมิให้รับมรดกตามมาตรา 1606 มีผลให้ผู้ถูกจำกัดหมดสิทธิรับมรดก แต่ผู้สืบสันดานของทายาทผู้ถูกจำกัดสามารถรับมรดกแทนที่ได้ ถ้าผู้ถูกจำกัดไม่มีผู้สืบสันดานรับมรดกแทนที่ได้ และถ้าผู้ถูกจำกัดไม่มีผู้สืบสันดานจะต้องนำทรัพย์มรดกในส่วนของทายาทที่ถูกจำกัดนั้นแบ่งปันแก่ทายาทอื่นในลำดับเดียวกัน หรือให้มรดกส่วนนั้นตกแก่ทายาทในลำดับถัดไปหรือตกทอดแก่แผ่นดินแล้วแต่กรณี⁹² กล่าวโดยสรุปคือผลของการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร ก็คือมีผลทำให้ผู้ถูกจำกัดหมดสิทธิรับมรดกไปทั้งหมดไม่ว่าจะในฐานะทายาทโดยธรรมหรือผู้รับพินัยกรรม แต่ผู้สืบสันดานของทายาทที่ถูกจำกัดมีสิทธิเข้ารับมรดกแทนที่ได้หากเป็นกรณีถูกจำกัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย ส่วนในกรณีผู้ถูกจำกัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกตายผู้สืบสันดานของผู้นั้นมีสิทธิสืบมรดกได้ตามมาตรา 1607 ส่วนการแบ่งมรดกสำหรับทายาทอื่นนั้นแบ่งกันตามปกติเสมือนไม่มีทายาทคนใดที่ถูกจำกัดอยู่เลยมิใช่การนำส่วนของทายาทที่ถูกจำกัดไปเฉลี่ยให้ทายาทอื่น อนึ่ง การถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรรับมรดกนี้ใช้บังคับทั้งทายาทโดยธรรมและผู้รับพินัยกรรมทุกลักษณะไม่เหมือนกับการถูกจำกัดเพราะยกย้ายปิดบังมรดก ดังนั้น แม้จะเป็นทายาทซึ่งมีสิทธิรับพินัยกรรมในทรัพย์เฉพาะอย่าง หากถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรก็ย่อมมีผลให้ผู้รับพินัยกรรมนั้นเสียสิทธิที่จะได้รับทรัพย์เฉพาะสิ่งเฉพาะอย่างตามพินัยกรรมด้วย⁹³

1.2.3 การแบ่งปันทรัพย์มรดก

กฎหมายมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ของประเทศไทยได้กำหนดเรื่องการแบ่งส่วนมรดกของทายาทโดยธรรมในลำดับและชั้นต่างๆ เอาไว้ในลักษณะ 2 สิทธิโดยธรรมในการรับมรดก หมวด 2 การแบ่งทรัพย์มรดกระหว่างทายาทโดยธรรมในลำดับและชั้นต่างๆ และหมวด 3 การส่วนมรดกของทายาทโดยธรรมในลำดับและชั้นต่างๆ โดยทายาทโดยธรรมในลำดับเดียวกันในลำดับหนึ่งๆ ที่ระบุไว้ในมาตรา 1629 นั้น ได้รับส่วนแบ่งเท่ากัน ถ้าในลำดับหนึ่งมีทายาทโดยธรรมคนเดียว ทายาทโดยธรรมคนนั้นมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งทั้งหมด ลำดับถัด ๆ ไปไม่มีสิทธิได้รับส่วนแบ่งมรดก จึงเห็นได้ว่าทายาทโดยธรรมนั้นมีใช้ว่าจะมีสิทธิรับมรดกทุกลำดับ เนื่องจากในมาตรา 1629 วรรคหนึ่ง ใช้คำว่า แต่ละลำดับมีสิทธิได้รับมรดกก่อนหลัง และหากมีทายาทซึ่งยังมีชีวิตอยู่หรือมีผู้รับมรดกแทนที่ยังไม่ขาดสายในลำดับหนึ่งๆ ที่ระบุไว้ในมาตรา 1629 ทายาทผู้ที่อยู่ในลำดับถัดลงไปไม่มีสิทธิในทรัพย์มรดกของผู้ตายเลย ตามมาตรา 1630 และในระหว่างผู้สืบสันดานต่างชั้นกันนั้น บุตรของเจ้ามรดกอันอยู่ในชั้นสนิทที่สุดเท่านั้นมีสิทธิรับมรดก ผู้สืบสันดานที่อยู่ในชั้นถัดลงไป

⁹² เฉลิมชัย เกษมสันต์, *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย มรดก*, หน้า 151-156.

⁹³ อาจารย์ มีอินทร์เกิด มีสิทธิ์, *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ว่าด้วยมรดก*, หน้า 110-113.

จะรับมรดกได้ก็แต่โดยอาศัยสิทธิในการรับมรดกแทนที่ ตามมาตรา 1631 และในการแบ่งส่วนมรดกของทายาทโดยธรรมในลำดับและชั้นต่าง ๆ จะเป็นไปตามมาตรา 1633⁹⁴ และมาตรา 1635⁹⁵ โดยทายาทโดยธรรมในลำดับเดียวกัน ในลำดับหนึ่ง ๆ ที่ระบุไว้ในมาตรา 1629 นั้น ชอบที่จะได้รับส่วนแบ่งเท่ากัน ซึ่งในการแบ่งมรดกระหว่างทายาทโดยธรรมนั้นอาศัยหลักกฎหมายที่ว่าด้วย “หลักญาติสนิทตัดญาติห่าง” โดยมาตรา 1630 วรรคหนึ่ง ได้บัญญัติยืนยันหลักกฎหมายนี้ แต่หลักกฎหมายนี้มีข้อยกเว้นตามมาตรา 1629 วรรคหนึ่ง และตามมาตรา 1630 วรรคสอง

สรุปได้ว่า หลักในการรับมรดกของเจ้ามรดกใช้หลักญาติสนิทตัดญาติห่าง แต่หลักดังกล่าวไม่ตัดบิดามารดาที่ยังมีชีวิตอยู่ของเจ้ามรดก กล่าวคือ ในระหว่างทายาทโดยธรรมลำดับที่ (1)-(6) หากทายาทโดยธรรมลำดับใดมีชีวิตอยู่ในขณะที่เจ้ามรดกตาย ทายาทลำดับต้นจะได้รับมรดก ส่วนทายาทลำดับอื่นจะถูกตัดมิให้รับมรดก แต่ทั้งนี้หากมีทายาทลำดับ (1) เป็นผู้รับมรดกแล้ว และทายาทลำดับ (2) ยังมีชีวิตอยู่ ทายาทลำดับ (2) จะได้รับมรดกด้วยในส่วนเท่าๆ กัน และทายาททุกๆ ลำดับ ตั้งแต่ลำดับที่ (1)-(6) จะต้องรับมรดกร่วมกับทายาทซึ่งเป็นคู่สมรสที่ชอบด้วยกฎหมายของเจ้ามรดกที่ยังมีชีวิตอยู่เสมอ⁹⁶ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การแบ่งมรดกของทายาทโดยธรรม ในลำดับและชั้นต่างๆ

1. ถ้าเจ้ามรดกมีทายาทโดยธรรมในลำดับต่างๆ หลายลำดับ ผู้มีสิทธิรับมรดก ได้แก่ ทายาทโดยธรรมในลำดับต้น ส่วนทายาทลำดับรองลงมาไม่มีสิทธิรับมรดก ยกเว้นกรณีผู้ตายมีทายาท

⁹⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1633 ทายาทโดยธรรมในลำดับเดียวกัน ในลำดับหนึ่ง ๆ ที่ระบุไว้ในมาตรา 1629 นั้น ชอบที่จะได้รับส่วนแบ่งเท่ากัน ถ้าในลำดับหนึ่งมีทายาทโดยธรรมคนเดียว ทายาทโดยธรรมคนนั้นมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งทั้งหมด

⁹⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1635 ลำดับและส่วนแบ่งของคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่ในการรับมรดกของผู้ตายนั้น ให้เป็นไปดังต่อไปนี้

(1) ถ้ามีทายาทตามมาตรา 1629 (1) ซึ่งยังมีชีวิตอยู่หรือมีผู้รับมรดกแทนที่ แล้วแต่กรณี คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้น มีสิทธิได้ส่วนแบ่งเสมือนหนึ่งว่าตนเป็นทายาทชั้นบุตร

(2) ถ้ามีทายาทตามมาตรา 1629 (3) และทายาทนั้นยังมีชีวิตอยู่หรือมีผู้รับมรดกแทนที่ หรือถ้าไม่มีทายาทตามมาตรา 1629 (1) แต่มีทายาทตามมาตรา 1629 (2) แล้วแต่กรณี คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นมีสิทธิได้รับมรดกทั้งหมด

(3) ถ้ามีทายาทตามมาตรา 1629 (4) หรือ (6) และทายาทนั้นยังมีชีวิตอยู่ หรือมีผู้รับมรดกแทนที่ หรือมีทายาทตามมาตรา 1629 (5) แล้วแต่กรณี คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่ มีสิทธิได้มรดกสองส่วนในสาม

(4) ถ้าไม่มีทายาทดังที่ระบุไว้ในมาตรา 1629 คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นมีสิทธิได้รับมรดกทั้งหมด

⁹⁶ บุญเพระ แสงเทียน, *กฎหมายลักษณะมรดก*. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ส.เอเชียเพรส (1989). 2555.

โดยธรรมทั้งลำดับที่ 1 และ 2 (ผู้สืบสันดานและบิดามารดา) กฎหมายบัญญัติให้บิดาและมารดามีสิทธิได้รับมรดกของผู้ตายในสัดส่วนที่เท่าๆ กับบุตรของผู้ตาย

2. กรณีผู้ตายมีคู่สมรสที่ชอบด้วยกฎหมาย และยังมีชีวิตอยู่แม้ผู้ตายจะมีทายาทโดยธรรมในลำดับใดก็ตาม คู่สมรสมีสิทธิได้รับมรดกเสมอ แต่ต้องแบ่งสินสมรสระหว่างผู้ตายกับคู่สมรสออกก่อน จากนั้นจึงนำสินสมรสในส่วนของผู้ตายไปแบ่งในระหว่างทายาทตามหลักเกณฑ์ ดังนี้

ถ้าผู้ตายมีทายาทโดยธรรมในลำดับที่ 1 (ผู้สืบสันดาน) คู่สมรสจะมีสิทธิได้รับมรดกเสมือนหนึ่งว่าเป็นบุตรของผู้ตาย

ถ้าผู้ตายมีทายาทโดยธรรมในลำดับที่ 2 (บิดามารดา) หรือมีทายาทโดยธรรมลำดับที่ 3 (พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน) คู่สมรสมีสิทธิได้รับมรดกครึ่งหนึ่ง

ถ้าผู้ตายมีทายาทโดยธรรมลำดับที่ 4 (พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน) หรือมีทายาทโดยธรรมลำดับที่ 5 (ปู่ ย่า ตา ยาย) หรือมีทายาทโดยธรรมลำดับที่ 6 (ลุง ป้า น้า อา) คู่สมรสมีสิทธิได้รับมรดก 2 ใน 3 ส่วน

ถ้าผู้ตายไม่มีทายาทโดยธรรมอยู่เลย คงมีแต่คู่สมรส มรดกทั้งหมด ตกแก่คู่สมรสแต่เพียงผู้เดียว

3. กรณีมีทายาทโดยธรรมในลำดับเดียวกันหลายคน ให้ทายาทโดยธรรมเหล่านั้นได้รับมรดกคนละส่วนเท่าๆ กัน

4. กรณีมีผู้สืบสันดานหลายชั้นในระหว่างทายาทโดยธรรมลำดับที่ 1 ผู้สืบสันดานชั้นที่ใกล้ชิดเจ้ามรดกเท่านั้นที่มีสิทธิในมรดก ผู้สืบสันดานชั้นถัดไปจะมีสิทธิได้รับมรดกก็แต่เฉพาะการรับมรดกแทนที่⁹⁷

2. การถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร ตามกฎหมายต่างประเทศ

2.1 กฎหมายสาธารณรัฐประชาชนจีน

แนวความคิดสาธารณรัฐประชาชนจีนที่เป็นแบบแผนเกี่ยวกับกฎหมายนั้นแตกต่างจากแนวความคิดด้านกฎหมายในประเทศตะวันตก ซึ่งถูกจำกัดอยู่ตามจารีตประเพณีอันยาวนานของแนวความคิดแบบกรีกโรมัน สำหรับชาวจีนแล้วบทบาทของกฎหมายเป็นรอง ในขณะที่แบบแผนการดำเนินชีวิตแสดงให้เห็นถึงลักษณะพฤติกรรม ซึ่งได้มีการสอนว่าจะต้องรักษาไว้พร้อมกับระเบียบของสิ่งต่างๆ

⁹⁷ ปุณฺณิศรา สีชมรัมย์. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการสืบมรดก ตามมาตรา 1607. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2561. หน้า 23-24.

แม้ว่าที่มาของกฎหมายสาธารณรัฐประชาชนจีนจะแตกต่างจากประเทศตะวันตก เพราะที่มาเบื้องต้นก็คือขนบธรรมเนียมประเพณี แต่ภายหลังที่ได้มีการติดต่อกับประเทศตะวันตก ความปรารถนาที่จะได้รับอิสระทางการเมืองจากตะวันตกได้นำชาวจีนให้ยอมรับความเปลี่ยนแปลงบางอย่างซึ่งรวมถึงการละทิ้งแนวความคิดแบบจารีตประเพณีและได้เริ่มมีการยอมรับแนวความคิดทางกฎหมายของตะวันตก ประมวลกฎหมายซิง (Ch'ing) หรือ ตาชิง (Ta' Ch'ing lu-li) ตามรูปแบบเดิมนั้นได้แสดงให้เห็นถึงสภาพโดยทั่วไป ของกฎหมายอันนับจากทศวรรษที่ 17

หลังจากที่ได้มีการจัดตั้งสาธารณรัฐขึ้นในปี ค.ศ. 1912 แล้วได้มีการศึกษาความเป็นไปของการรวบรวมกฎหมายจีนเป็นประมวลอย่างแนวตะวันตก อาทิ ประมวลกฎหมายแพ่ง ซึ่งมีผลใช้บังคับในปี ค.ศ. 1929-1931 ประกอบด้วยบทบัญญัติ 5 บรรพ คือ บททั่วไป หนี้ สิทธิในอสังหาริมทรัพย์ ครอบครัว และมรดก โดยได้รับอิทธิพลมาจากประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน แต่อย่างไรก็ตามจารีตประเพณีก็ยังคงฝังแน่นอยู่ เพราะกฎหมายที่เคยใช้อยู่ ก็อาศัยจารีตประเพณีเป็นหลัก

กฎหมายมรดกของสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ถูกบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งบรรพ 6 ว่าด้วยการสืบมรดก (Civil Code of the People's Republic of China) ลักษณะของกฎหมายมรดกมีดังนี้ คือ ประการแรก บุคคลไม่สามารถจะรับ “ปัจจัยการผลิต” เป็นมรดกได้ ประการที่สองทั้งชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันในการรับมรดก และบุตรชายและหญิงมีสิทธิเหมือนกัน ในสังคมโบราณบุตรหญิงไม่มีสิทธิรับมรดก โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุตรหญิงที่สมรสแล้ว ประการที่สามผลประโยชน์ของบุตรผู้เยาว์ที่ยังไม่สามารถประกอบอาชีพได้ได้รับความคุ้มครอง บุคคลที่ช่วยเหลือครอบครัว และทำงานให้ครอบครัวมีสิทธิรับมรดกของครอบครัวด้วย ตามกฎหมายครอบครัวนั้น คู่สมรส บุตร บิดามารดา พี่น้องชายหญิง และปู่ย่าตายายมีสิทธิรับมรดก⁹⁸

2.1.1 การกำหนดลำดับทายาทในการรับมรดก

⁹⁸ จินตนา สุขมณี และพิเชษฐ เมลาณนทร์. ระบบกฎหมายจีน และญี่ปุ่น. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา ระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ หน่วยที่ 8-15. หน่วยที่ 8. นนทบุรี : สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2528. หน้า 446-447.*

กฎหมายมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่ง บรพ 6 ว่าด้วยการสืบมรดก ในมาตรา 1123⁹⁹ มาตรา 1127¹⁰⁰ และมาตรา 1133¹⁰¹ ได้กำหนดบุคคลซึ่งเป็นผู้มีสิทธิได้รับมรดกเอาไว้ 2 ประเภท คือ ทายาทโดยธรรม และทายาทตามพินัยกรรมหรือผู้รับพินัยกรรม

ทายาทตามพินัยกรรมหรือผู้รับพินัยกรรม คือ บุคคลที่เจ้ามรดกทำพินัยกรรมยกทรัพย์มรดกให้ โดยพินัยกรรมมีผลสมบูรณ์และถูกต้องตามแบบที่กฎหมายกำหนด เจ้ามรดกอาจกำหนดให้ทายาทโดยธรรมคนหนึ่งหรือหลายคนได้รับมรดกทรัพย์ส่วนตัว อาจกำหนดให้รัฐ องค์กรส่วนรวมในชนบท หรือองค์กรหรือบุคคลที่ไม่ใช่ทายาทโดยธรรมได้รับมรดกทรัพย์ส่วนตัว ผู้รับ

⁹⁹ Civil Code of the People's Republic of China Article 1123

After succession opens, it shall be processed as an intestate succession, or where there is a will, as a testate succession by the successor(s) or donee(s)-by-will; or be processed in accordance with the agreement on testamentary gift for inter vivos support, where there is such an agreement.

¹⁰⁰ Civil Code of the People's Republic of China Article 1127

The estate of a decedent shall be succeeded in the following order:

- (1) first in order: spouse, children, and parents;
- (2) second in order: siblings, paternal grandparents, and maternal grandparents.

When succession opens, the successor(s) first in order shall inherit to the exclusion of the successor(s) second in order. The successor(s) second in order shall inherit the estate in default of any successor first in order.

“Children” referred to in this Book include children born in or out of wedlock, and adopted children, as well as stepchildren who were raised up by the decedent.

“Parents” referred to in this Book include natural parents and adoptive parents, as well as stepparents who raised up the decedent.

“Siblings” referred to in this Book include siblings of whole blood and half blood, and adopted siblings, as well as stepsiblings who supported or were supported by the decedent.

¹⁰¹ Civil Code of the People's Republic of China Article 1133

A natural person may, by making a will in accordance with the provisions of this Code, dispose of his estate and may appoint an executor in the will.

A natural person may, by making a will, designate one or more of his statutory successors to inherit his estate.

A natural person may, by making a will, donate his estate to the State or a collective, or an organization or individual other than his statutory successor.

A natural person may, in accordance with law, create a testamentary trust

พินัยกรรมต้องมีสภาพบุคคลหรือสามารถมีสิทธิได้ในขณะที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย จะเห็นได้ว่ากฎหมายมิได้มีการบัญญัติจำกัดเอาไว้ ผู้รับพินัยกรรมไม่จำเป็นต้องเป็นญาติหรือทายาทโดยธรรม บุคคลใดก็ตามสามารถเป็นผู้รับพินัยกรรมได้ทั้งสิ้นขึ้นอยู่กับ การแสดงเจตนาไว้ล่วงหน้าก่อนตายไว้ในพินัยกรรมของเจ้ามรดกเท่านั้น แต่ในการทำพินัยกรรมจะต้องมีการสงวนส่วนแบ่งมรดกที่จำเป็นสำหรับทายาทที่ขาดความสามารถในการทำงานและไม่มีแหล่งทำมาหากิน ตามมาตรา 1141¹⁰² และมีบุคคลบางกลุ่มที่จะต้องห้ามมิให้เป็นพยานในพินัยกรรม คือ บุคคลที่ไม่มีความสามารถในการกระทำทางแพ่งหรือมีความสามารถในการกระทำทางแพ่งจำกัด และบุคคลอื่นที่ไม่มีความสามารถในการเป็นพยาน ทายาทและผู้รับมรดก และบุคคลที่มีส่วนได้เสียกับทายาทและผู้รับมรดกเท่านั้นที่กฎหมายได้บัญญัติจำกัดไว้ตามมาตรา 1140¹⁰³

ทายาทโดยธรรม คือ ทายาทประเภทญาติ และคู่สมรส โดยมีการกำหนดลำดับในการรับมรดกตามมาตรา 1127 จำนวน 2 ลำดับ ดังนี้ (1) ทายาทลำดับที่ 1 : คู่สมรส บุตร บิด มารดา (2) ทายาทลำดับที่ 2 : พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกับเจ้ามรดก ปู่ ย่า ตา ยาย

ทายาทลำดับที่ 1 : คู่สมรส บุตร บิด มารดา คู่สมรส หมายถึง สามีหรือภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายซึ่งได้มีการจดทะเบียนสมรส คำว่า “บุตร” ในมาตรานี้ หมายรวมทั้งบุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย บุตรนอกสมรส บุตรบุญธรรมและบุตรเลี้ยงที่มีความสัมพันธ์ในการอุปการะเลี้ยงดู และคำว่า “บิดามารดา” ในบรรพนี้รวมทั้งบิดามารดาผู้ให้กำเนิด บิดามารดาบุญธรรม และบิดามารดาเลี้ยงที่มีความสัมพันธ์ในการอุปการะเลี้ยงดู นอกจากนี้ลูกสะใภ้หรือลูกเขยที่เลี้ยงดูพ่อแม่สามีหรือภรรยาภายหลังจากที่สามีหรือภรรยาถึงแก่ความตายไปแล้วนั้นจะถือเป็นทายาทลำดับที่หนึ่งตามมาตรา 1129¹⁰⁴

¹⁰² Civil Code of the People's Republic of China Article 1141

Reservation of a necessary portion of an estate shall be made in a will for a successor who has neither the ability to work nor the

¹⁰³ Civil Code of the People's Republic of China Article 1140

None of the following persons is eligible to act as a witness to a will:

(1) a person with no or limited capacity for performing civil juristic acts, or a person otherwise incompetent to attest a will;

(2) a successor or a donee-by-will; or

(3) a person having an interest with a successor or a donee-by-will.

¹⁰⁴ Civil Code of the People's Republic of China Article 1129

ทายาทลำดับที่ 2 : พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกับเจ้ามรดก ปู่ ย่า ตา ยาย คำว่า “พี่น้อง” ในมาตรานี้รวมทั้งพี่น้องร่วมบิดามารดา พี่น้องต่างบิดาหรือมารดา พี่น้องบุญธรรมหรือพี่น้องที่บิดามารดารับมาเลี้ยงซึ่งมีความสัมพันธ์ในการอุปการะเลี้ยงดู ส่วน ปู่ ย่า ตา ยาย หมายถึง บุพการีโดยตรงขึ้นไปเท่านั้น กล่าวคือ บิดามารดาของบิดา และบิดามารดาของมารดา ไม่หมายความรวมถึงพี่น้องร่วมบิดามารดาของปู่ ย่า ตา ยาย ซึ่งใช้คำเรียกว่าปู่ ย่า ตา ยาย เช่นเดียวกันแต่อย่างใด

โดยถ้าหากมีทายาทลำดับที่หนึ่งอยู่ ลำดับที่สองจะไม่สามารถรับมรดกได้ เว้นแต่ในกรณีที่ไม่มีทายาทลำดับที่หนึ่งให้ทายาทลำดับที่สองสืบมรดกได้ และทายาทชายและหญิงมีสิทธิในการรับมรดกอย่างเท่าเทียมกัน ไม่มีการเลือกปฏิบัติหรือให้สิทธิชายหรือหญิงมากกว่าอันเนื่องมาจากเพศแต่อย่างใด ตามมาตรา 1126¹⁰⁵

จะเห็นได้ว่าการกำหนดลำดับทายาทโดยธรรมในการรับมรดกในมาตรา 1127 นั้น ถูกกำหนดขึ้นโดยเรียงลำดับเป็นไปตาม “หลักญาติสนิทตัดญาติห่าง” เช่นเดียวกับหลายๆ ประเทศ โดยหากมีทายาทลำดับก่อนอยู่แล้ว เฉพาะทายาทลำดับนั้นเท่านั้นที่จะมีสิทธิรับมรดก สะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายมรดกของสาธารณรัฐประชาชนจีนก็ให้ความสำคัญกับความสนิทและความใกล้ชิดของญาติ ซึ่งทายาทลำดับที่ 1 คือ คู่สมรส บุตร บิดา มารดา ซึ่งบุคคลทั้งสามต่างเป็นผู้ที่มีสิทธิและหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกทั้งสิ้น กล่าวคือ สามภริยามีหน้าที่จะต้องอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน ตามมาตรา 1059¹⁰⁶ บุตรที่บรรลุนิติภาวะแล้วมีหน้าที่จะต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาที่ขาดความสามารถในการทำงาน หรือมีความลำบากในการใช้ชีวิต ตามมาตรา 1067¹⁰⁷ วรรคสอง และ

Widowed daughters-in-law or sons-in-law who have made predominant contributions in supporting their parents-in-law shall, in relationship to their parents-in-law, be regarded as successors first in order.

¹⁰⁵ Civil Code of the People's Republic of China Article 1126

Men and women are equal in their right to inheritance.

¹⁰⁶ Civil Code of the People's Republic of China Article 1059

Both spouses have the duty to support each other.

The party in need of spousal support is entitled to claim such payments against the other party who has failed to fulfill the duty of spousal support.

¹⁰⁷ Civil Code of the People's Republic of China Article 1067

Where parents fail to fulfill their duty to raise their children, a minor child or an adult child who is incapable of supporting himself has the right to claim child support payments against his parents.

บิดามารดามีหน้าที่จะต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะหรือบุตรที่ยังไม่สามารถดูแลตัวเองได้ ตามมาตรา 1067 วรรคหนึ่ง ด้วยเหตุดังกล่าวจึงเป็นการสมควรที่ทายาทดังกล่าวจะได้รับมรดกของเจ้ามรดก เนื่องจากได้มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับเจ้ามรดกมากที่สุดไม่เพียงแต่ทางสายโลหิตเท่านั้น อันน่าจะต้องตรงความประสงค์ของเจ้ามรดกซึ่งได้ถึงแก่ความตายโดยมิได้ทำพินัยกรรมมากที่สุด

2.1.2 เหตุที่ทำให้ทายาทเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกโดยการถูกกำจัดมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร

กฎหมายมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่ง บรพ 6 ว่าด้วยการสืบมรดก ของสาธารณรัฐประชาชนจีนได้กำหนดเหตุที่ทำให้ทายาทเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกโดยการถูกกำจัดมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร ไว้ในมาตรา 1125¹⁰⁸ ซึ่งบุคคลที่ปฏิบัติตาม 5 กรณีดังกล่าวข้อใดข้อหนึ่งจะต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรไว้ โดยมีการกำหนดเหตุที่ทำให้ทายาทเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกไว้ในมาตรา 1125 ดังต่อไปนี้

- (1) จงใจฆ่าเจ้ามรดก
- (2) ฆ่าทายาทคนอื่นเพื่อการแย่งชิงมรดก

Where an adult child fails to fulfill the duty to support his parents, his parents who lack the capacity to work or are in financial hardship have the right to claim support payments against the adult child.

¹⁰⁸ Civil Code of the People's Republic of China Article 1125

A successor is disinherited if he has committed any of the following acts:

- (1) intentionally killing the now decedent;
- (2) killing any other successor in fighting over the estate;
- (3) abandoning the now decedent, or mistreating him and the circumstances are serious;
- (4) forging, tampering with, concealing, or destroying the will, and the circumstances are serious; or

(5) through fraud or duress, compelling the testator to write, alter, or revoke a will or interfering with such acts, and the circumstances are serious.

A successor who had committed one of the acts listed in Subparagraphs (3) through (5) of the preceding paragraph may not be disinherited if he truly repented and mended his ways, and was forgiven by the now decedent or was thereafter appointed as one of the successors in the decedent's will.

A donee-by-will who has committed the act listed in the first paragraph of this Article loses his right to receive the testamentary gift.

- (3) ละเลยทอดทิ้งเจ้ามรดก หรือทารุณกรรมเจ้ามรดกโดยมีเหตุร้ายแรง
- (4) ปลอมแปลง แก้ไข ปกปิด หรือทำลายพินัยกรรมโดยมีเหตุร้ายแรง
- (5) การบังคับหรือการขัดขวางเจ้ามรดกในการก่อ เปลี่ยนแปลง ถอนพินัยกรรมโดยวิธีการฉ้อฉล ช่มชู้และมีเหตุอย่างร้ายแรง

ถ้าผู้รับมรดกกระทำการตาม (1)-(5) ข้อใดข้อหนึ่งจะเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดก ในกรณีที่ทายาทที่กระทำการตาม (3)-(5) มีการแสดงความสำนึกผิดอย่างแท้จริง และเจ้ามรดกมีการยกโทษให้ หรือระบุให้ได้รับมรดกในพินัยกรรม ทายาทนั้นจะไม่สิ้นสิทธิในการรับมรดก

1) มาตรา 1125 (1) จงใจฆ่าเจ้ามรดก การถูกกำจัดมิให้รับมรดกตามอนุमतรานี้ ทายาทต้องกระทำโดยเจตนาฆ่าเจ้ามรดก ไม่ว่าจะกระทำเองคนเดียวหรือร่วมมือกับผู้อื่นก็ตาม หลักเกณฑ์ต่อมา คือ การกระทำความผิดกล่าวต้องไม่ชอบด้วยกฎหมาย ถ้าได้กระทำไปโดยชอบด้วยกฎหมาย แม้จะกระทำให้เจ้ามรดกถึงแก่ความตายไปก็ตาม ก็ไม่ต้องตามหลักเกณฑ์นี้ โดยกรณีนี้ไม่รวมถึงการทำร้ายจนเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตาย หรือการกระทำโดยประมาทจนเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตาย ซึ่งจะเห็นได้ว่าการถูกกำจัดมิให้รับมรดกตามอนุमतรานี้มีความคล้ายคลึงกับหลักกฎหมายโรมัน

2) มาตรา 1125 (2) ฆ่าทายาทคนอื่นเพื่อการแย่งชิงมรดก การถูกกำจัดมิให้รับมรดกตามอนุमतรานี้ ทายาทต้องกระทำโดยเจตนาฆ่าทายาทคนอื่นเพื่อการแย่งชิงมรดก ไม่ว่าจะกระทำเองคนเดียวหรือร่วมมือกับผู้อื่นก็ตาม เป็นการป้องกันมิให้มีการฆ่าเพื่อแย่งมรดกกัน โดยต้องมีมูลเหตุจูงใจมาจากความต้องการในทรัพย์มรดก การกระทำความผิดกล่าวต้องไม่ชอบด้วยกฎหมาย ถ้าได้กระทำไปโดยชอบด้วยกฎหมาย แม้จะกระทำให้เจ้ามรดกหรือบุคคลที่มีสิทธิรับมรดกก่อนตนถึงแก่ความตายไปก็ตาม ก็ไม่ต้องตามหลักเกณฑ์นี้

3) มาตรา 1125 (3) ละเลยทอดทิ้งเจ้ามรดก หรือทารุณกรรมเจ้ามรดกโดยมีเหตุร้ายแรง การถูกกำจัดมิให้รับมรดกตามอนุमतรานี้ ต้องปรากฏว่าทายาทละเลยทอดทิ้งเจ้ามรดก กล่าวคือ ไม่ช่วยเหลือหรืออุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดก ทั้งที่มีกฎหมายกำหนดเอาไว้ให้มีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดู และที่เป็นหน้าที่ทางศีลธรรม เช่น การที่บุตรไม่อุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกซึ่งเป็นบิดามารดาของตนนั้นถือได้ว่าเป็นการละเลยทอดทิ้งเจ้ามรดกแล้ว หรือทายาทต้องกระทำการทารุณกรรมเจ้ามรดกโดยมีเหตุร้ายแรง

4) มาตรา 1125 (4) ปลอมแปลง แก้ไข ปกปิด หรือทำลายพินัยกรรมโดยมีเหตุร้ายแรง การถูกกำจัดมิให้รับมรดกตามอนุमतรานี้ การปลอมแปลงพินัยกรรม อาจเป็นการปลอมขึ้นทั้งฉบับ หรือแก้ไขข้อความในพินัยกรรมฉบับจริงก็ได้ การขีดฆ่าข้อความบางตอนในพินัยกรรมเป็นการแก้ไขพินัยกรรมบางส่วน การนำพินัยกรรมที่เจ้ามรดกทำไว้ไปชุกซ่อนเป็นการปกปิดพินัยกรรม

และการเผาพินัยกรรมถือเป็นการทำลายพินัยกรรม โดยอาจเป็นผู้กระทำการด้วยตนเอง หรือเป็นผู้จัดให้กระทำก็ย่อมเป็นความผิดทั้งสิ้น

5) มาตรา 1125 (5) การบังคับหรือการขัดขวางเจ้ามรดกในการก่อ เปลี่ยนแปลง ถอนพินัยกรรมโดยวิธีการฉ้อฉล ข่มขู่และมีเหตุอย่างร้ายแรง การถูกกำจัดมิให้รับมรดกตามอนุमतรานี้ ทายาทต้องบังคับหรือขัดขวางเจ้ามรดกในการทำ เปลี่ยนแปลง หรือเพิกถอนพินัยกรรมที่ทำไว้ โดยใช้วิธีการฉ้อฉล หรือข่มขู่เจ้ามรดก กล่าวคือ เจ้ามรดกตั้งใจจะทำ เปลี่ยนแปลง ถอนพินัยกรรมที่ทำไว้แล้ว แต่ถูกหลอกหลวงหรือข่มขู่มิให้ทำการดังกล่าว ถือได้ว่าพินัยกรรมไม่ได้เป็นไปตามเจตนาอันแท้จริงของเจ้ามรดก การฉ้อฉลหรือข่มขู่แม้เจ้ามรดกจะมีได้กระทำตามที่ทายาทต้อง การก็ตามก็ถือว่าทายาทได้กระทำการอันไม่ควรแล้ว

หากทายาทผู้รับมรดกกระทำการตามมาตรา 1125 (1)-(5) ข้อใดข้อหนึ่ง คือ ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกดังกล่าวจะเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดก กล่าวคือ หากมีสิทธิจะได้รับมรดกแล้วก็ไม่อาจรับมรดกนั้นๆ ได้

อนึ่ง ในกรณีที่ทายาทที่กระทำการตาม (3)-(5) กล่าวคือ ทายาทที่ละเลยทอดทิ้งเจ้ามรดก หรือทารุณกรรมเจ้ามรดกโดยมีเหตุร้ายแรง ทายาทที่ปลอมแปลง แก้วไข ปกปิด หรือทำลายพินัยกรรมโดยมีเหตุร้ายแรง และทายาทที่บังคับหรือการขัดขวางเจ้ามรดกในการก่อ เปลี่ยนแปลง ถอนพินัยกรรมโดยวิธีการฉ้อฉล ข่มขู่และมีเหตุอย่างร้ายแรง มีการแสดงความสำนึกผิดอย่างแท้จริง และเจ้ามรดกมีการยกโทษให้ หรือระบุให้ได้รับมรดกในพินัยกรรม ทายาทนั้นจะไม่สิ้นสิทธิในการรับมรดก ตามมาตรา 1125 วรรคสาม โดยจะเห็นได้ว่าทายาทที่จงใจฆ่าเจ้ามรดก หรือฆ่าทายาทคนอื่นเพื่อการแย่งชิงมรดก ตามมาตรา 1125(1)-(2) นั้น ไม่ต้องด้วยข้อยกเว้นดังกล่าว ดังนั้น แม้เจ้ามรดกมีการระบุให้ทายาทที่จงใจฆ่าเจ้ามรดก หรือทายาทที่ฆ่าทายาทคนอื่นเพื่อการแย่งชิงมรดก ตามมาตรา 1125(1)-(2) ได้รับมรดกในพินัยกรรมก็ตามก็ต้องเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดก ตามมาตรา 1125 วรรคสอง

จะเห็นได้ว่ากฎหมายมรดกของสาธารณรัฐประชาชนจีนในมาตรา 1125 (3) กรณีทายาทละเลยทอดทิ้งเจ้ามรดก หรือทารุณกรรมเจ้ามรดกโดยมีเหตุร้ายแรง การถูกกำจัดมิให้รับมรดกตามอนุमतรานี้ เป็นการสะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายมรดกของสาธารณรัฐประชาชนจีนให้ความสำคัญกับความใกล้ชิดของญาติในการอุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดก หากปรากฏว่าทายาทไม่อุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดก ไม่ช่วยเหลือ ดูแลเจ้ามรดก ก็ไม่สมควรที่จะได้รับมรดกของเจ้ามรดก ทายาทหรือบุคคลอื่นแม้ไม่ใช่ทายาทแต่หากอุปการะเลี้ยงดู ดูแล ช่วยเหลือเจ้ามรดกจะเป็นผู้ที่สมควรได้รับมรดก

2.1.3 การแบ่งปันทรัพย์มรดก

กฎหมายมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่ง บรพพ 6 ว่าด้วยการสืบมรดก ของสาธารณรัฐประชาชนจีนได้กำหนดเรื่องการแบ่งส่วนมรดกของทายาทโดยธรรมในลำดับและชั้นต่างๆ

เอาไว้ ในมาตรา 1130¹⁰⁹ โดยทายาทลำดับเดียวกันตามที่กำหนดในมาตรา 1127 นั้นมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งที่เท่าเทียมกันในการรับมรดก โดยถ้าหากมีทายาทลำดับที่ 1 อยู่ ทายาทลำดับที่ 2 จะไม่สามารถรับมรดกได้ เว้นแต่ในกรณีที่ไม่มีทายาทลำดับที่ 1 ให้ทายาทลำดับที่ 2 สืบมรดกได้ เห็นได้ว่าการแบ่งมรดกระหว่างทายาทโดยธรรมนั้นมีการใช้ “หลักญาติสนิทตัดญาติห่าง” โดยทายาทชายและหญิงมีสิทธิในการรับมรดกอย่างเท่าเทียมกัน ไม่มีการเลือกปฏิบัติหรือให้สิทธิชายหรือหญิงมากกว่าอันเนื่องมาจากเพศแต่อย่างใด ตามมาตรา 1126

แต่หากมีทายาทที่ทำหน้าที่หลักในการอุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกหรืออาศัยอยู่กับเจ้ามรดก ทายาทคนดังกล่าวอาจจะได้รับมรดกมากกว่าเมื่อมีการแบ่งมรดก หรือถ้าทายาทที่มีความสามารถและมีเงื่อนไขในการอุปการะเลี้ยงดู แต่ไม่ปฏิบัติหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูก็จะไม่ได้รับการแบ่งมรดกหรือได้รับการแบ่งมรดกน้อยเมื่อมีการแบ่งมรดก ตามมาตรา 1130 วรรคสาม และวรรคสี่ และทายาทที่มีความลำบากพิเศษในชีวิตและขาดความสามารถในการทำงานก็จะได้รับการดูแลเมื่อมีการแบ่งมรดก ตามมาตรา 1130 วรรคสอง

อย่างไรก็ตาม หากทายาทสามารถตกลงร่วมกันและได้รับความยินยอมจากทุกคน อาจแบ่งมรดกโดยไม่เท่ากันก็ได้ ตามมาตรา 1130 และกฎหมายยังมีการกำหนดครอบคลุมไปถึงเรื่องการแบ่งส่วนในมรดกในกรณีที่บุคคลอื่นที่ไม่ใช่ทายาท ที่อยู่ภายใต้การเลี้ยงดูของเจ้ามรดก หรือบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ทายาท ที่ทำหน้าที่ในการเลี้ยงดูเจ้ามรดกมากกว่า สามารถแบ่งมรดกตามสมควรได้ ตามมาตรา 1131¹¹⁰

¹⁰⁹ Civil Code of the People's Republic of China Article 1130

Successors same in order shall, in general, inherit share and share alike.

When distributing an estate, due consideration shall be given to a successor who has special financial difficulties and is unable to work.

When distributing an estate, a successor who has made predominant contributions in supporting the now decedent, or who has been living with the now decedent may be given a larger share.

When distributing an estate, a successor who had the ability and was in a position to support the now decedent but failed to fulfill the duty of support shall be given no or a smaller share.

Successors may take unequal shares upon agreement among them.

¹¹⁰ Civil Code of the People's Republic of China Article 1131

An appropriate share of the estate may be given to a person, other than a successor, who has been a dependent of the now decedent, or to a person, other than a successor, who has made considerable contributions in supporting the now decedent.

อนึ่ง หากทรัพย์มรดกเป็นทรัพย์สินร่วมของสามีภริยาพึงจะต้องแบ่งทรัพย์สินร่วมครั้งหนึ่งให้แก่คู่สมรสที่มีชีวิตอยู่เมื่อมีการแบ่งมรดก ส่วนอีกครึ่งหนึ่งที่เหลือเป็นมรดกของเจ้ามรดกเว้นแต่มีข้อตกลงเป็นอย่างอื่น หรือถ้ามรดกเป็นส่วนหนึ่งของกรรมสิทธิ์รวมในครอบครัวพึงจะต้องแบ่งทรัพย์สินของผู้อื่นออกก่อนเมื่อมีการแบ่งมรดก ตามมาตรา 1153¹¹¹

โดยทายาทลำดับเดียวกันตามที่กำหนดในมาตรา 1127 นั้นมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งที่เท่าเทียมกันในการรับมรดก โดยถ้าหากมีทายาทลำดับที่ 1 อยู่ ทายาทลำดับที่ 2 จะไม่สามารถรับมรดกได้ เว้นแต่ในกรณีที่ไม่มีทายาทลำดับที่ 1 ให้ทายาทลำดับที่ 2 สืบมรดกได้ เห็นได้ว่าการแบ่งมรดกระหว่างทายาทโดยธรรมนั้นมีการใช้ “หลักญาติสนิทตัดญาติห่าง” โดยทายาทชายและหญิงมีสิทธิในการรับมรดกอย่างเท่าเทียมกัน ไม่มีการเลือกปฏิบัติหรือให้สิทธิชายหรือหญิงมากกว่าอันเนื่องมาจากเพศแต่อย่างใด ตามมาตรา 1126

จะเห็นได้ว่าการแบ่งปันทรัพย์มรดกในมาตรา 1127 และมาตรา 1130 กำหนดขึ้นเป็นไปตาม “หลักญาติสนิทตัดญาติห่าง” หากมีทายาทลำดับที่ 1 อยู่ เฉพาะแต่ทายาทลำดับที่ 1 เท่านั้นที่มีสิทธิรับมรดก ทายาทลำดับที่ 2 จะไม่สามารถรับมรดกได้ เว้นแต่ในกรณีที่ไม่มีทายาทลำดับที่ 1 ให้ทายาทลำดับที่ 2 สืบมรดกได้ โดยทายาทลำดับเดียวกันมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งรับมรดกที่เท่าเทียมกัน จึงเห็นได้ว่ากฎหมายมรดกของสาธารณรัฐประชาชนจีนให้ความสำคัญกับความสนิทและความใกล้ชิดของญาติ อย่างไรก็ตาม หากทายาทสามารถตกลงร่วมกันและได้รับความยินยอมจากทุกคน อาจแบ่งมรดกโดยไม่เท่ากันก็ได้ และกฎหมายยังมีการกำหนดครอบคลุมไปถึงเรื่องการแบ่งส่วนในมรดกในกรณีที่บุคคลอื่นที่ไม่ใช่ทายาท ที่อยู่ภายใต้การเลี้ยงดูของเจ้ามรดก หรือบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ทายาท ที่ทำหน้าที่ในการเลี้ยงดูเจ้ามรดกมากกว่าสามารถแบ่งมรดกตามสมควรได้ สะท้อนให้เห็นว่าแม้กฎหมายมรดกของสาธารณรัฐประชาชนจีนจะให้ความสำคัญกับสายโลหิต ความสนิท และความใกล้ชิดของญาติ แต่ก็ยังให้ความสำคัญถึงการทำหน้าที่ในการเลี้ยงดูเจ้ามรดกด้วยเช่นเดียวกัน กล่าวคือ บุคคลที่เป็นบุตรแม้มีความใกล้ชิดกับบิดามารดามากที่สุด ซึ่งเป็นทายาทลำดับที่ 1 ที่กฎหมายกำหนดให้ทายาทลำดับเดียวกันมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งมรดกที่เท่าเทียมกันก็ตาม แต่หากบุตร

¹¹¹ Civil Code of the People's Republic of China Article 1153

When partitioning an estate, where community property of husband and wife is involved, unless otherwise agreed upon, half of the community property shall be allocated first to the surviving spouse as separate property, while the remaining property shall be part of the decedent's estate.

When partitioning an estate, where the decedent's estate is a portion of common property of the family, the portion of the property belonging to the other family members shall first be separated from the decedent's estate.

ทำหน้าที่เลี้ยงดูเจ้ามรดกน้อยกว่าบุตรคนอื่นๆ ก็อาจได้รับมรดกน้อยกว่าบุตรที่ทำหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกมากกว่า หรือในกรณีที่บุตรไม่ทำหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดก แต่มีบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ทายาททำหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกมากกว่าก็อาจแบ่งมรดกตามสมควรได้

2.2 กฎหมายสาธารณรัฐฟิลิปปินส์

สาธารณรัฐฟิลิปปินส์มีระบบกฎหมายที่เป็นการผสมผสานระหว่างตระกูลกฎหมายโรมันกับตระกูล กฎหมายแองโกล-อเมริกัน สาธารณรัฐฟิลิปปินส์อยู่ภายใต้การปกครองของสเปนเป็นเวลาทั้งหมดประมาณ 3 ศตวรรษ กล่าวคือ นับตั้งแต่ที่สเปนเข้าไปพิชิตยึดครองเมื่อปี ค.ศ. 1565 จนถึงเวลาที่สเปนพ่ายแพ้สหรัฐอเมริกาในสงครามอเมริกัน-สเปน เมื่อปี ค.ศ. 1898 ด้วยเหตุนี้จึงมีการถ่ายทอดกฎหมายของสเปน (กฎหมายโรมัน) มาสู่ฟิลิปปินส์ หลังจากนั้นเมื่อฟิลิปปินส์ตกไปอยู่ภายใต้การปกครองของสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1898 ถึงปี ค.ศ. 1946 ฟิลิปปินส์จึงรับกฎหมายอเมริกันเข้าไปใช้ด้วย กฎหมายในปัจจุบันของฟิลิปปินส์ที่ได้รับอิทธิพลจากสหรัฐอเมริกา ได้แก่ รัฐธรรมนูญ กฎหมายวิธีพิจารณาความ กฎหมายบริษัท และกฎหมายแรงงาน เป็นต้น นอกจากนี้เนื่องจากมีศาสนิกชนอิสลามเข้ามาเลื่อยพยพเข้าไปในฟิลิปปินส์ในคริสต์ศตวรรษ ที่ 14 คนเหล่านี้จึงนำเอากฎหมายอิสลามเข้าไปใช้ด้วย แม้ในปัจจุบันเกาะมินตะเนายังใช้บังคับ กฎหมายอิสลามอยู่ ประวัติศาสตร์กฎหมายฟิลิปปินส์อาจแบ่งเป็นช่วง ๆ ได้ 6 ช่วง ตามประวัติศาสตร์ของประเทศ กล่าวคือ ช่วงก่อนการยึดครองของสเปน (ก่อนปี ค.ศ. 1565) ช่วงการยึดครองของสเปน (ปี ค.ศ. 1565 ถึงปี ค.ศ. 1898) ช่วงการยึดครองของสหรัฐอเมริกา (ปี ค.ศ. 1898 ถึงปี ค.ศ. 1935) ช่วงคอมมอนเวลท์ (ปี ค.ศ. 1935 ถึงปี ค.ศ. 1946) ช่วงสาธารณรัฐ (ปี ค.ศ. 1946 ถึงปี ค.ศ. 1972) และช่วงหลังการใช้บังคับกฎอัยการศึก (ปี ค.ศ. 1972 ถึงปัจจุบัน)¹¹² โดยกฎหมายมรดกของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ได้ถูกบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่ง ลักษณะ 4 ว่าด้วยการสืบมรดก (Civil Code of the Philippines)

2.2.1 การกำหนดลำดับทายาทในการรับมรดก

กฎหมายมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่ง บรรพ 3 ลักษณะ 4 ว่าด้วยการสืบมรดก ในมาตรา 778¹¹³ ได้กำหนดว่าการรับมรดกอาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ โดยพินัยกรรม โดย

¹¹² พิเชษฐ เมาลานนท์, จินตนา สุขมณี และพรเพชร วิชิตชลชัย. ระบบกฎหมายของประเทศในกลุ่มอาเซียน. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา ระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ หน่วยที่ 8-15*. หน่วยที่ 9. หน้า 519.

¹¹³ Civil Code of the Philippines Article 778

Succession may be:

- (1) Testamentary;
- (2) Legal or intestate; or

กฎหมาย หรือโดยทั้งพินัยกรรมและโดยกฎหมายผสมกัน อาจกล่าวได้ว่า คือ ทายาทตามพินัยกรรม หรือผู้รับพินัยกรรม ทายาทโดยธรรมหรือทายาทตามกฎหมาย และกรณีที่มีทั้งทายาทตามพินัยกรรม และทายาทโดยธรรม

ทายาทตามพินัยกรรมหรือผู้รับพินัยกรรม คือ บุคคลที่ได้รับมรดกได้มาจากการที่เจ้ามรดกทำพินัยกรรมกำหนดผู้รับมรดกและยกทรัพย์สินมรดกให้ โดยทำเป็นพินัยกรรมตามแบบที่กฎหมายกำหนด ตามมาตรา 779¹¹⁴ โดยการทำพินัยกรรมนั้นเป็นการเฉพาะตัวโดยแท้ของเจ้ามรดกผู้ทำพินัยกรรม ไม่อาจมอบอำนาจให้บุคคลภายนอกเป็นผู้กระทำการแทน หรือตั้งตัวแทน หรือทนายความทำพินัยกรรมแทนตนได้ ตามมาตรา 784¹¹⁵ บุคคลทุกคนซึ่งมีอายุเกินกว่า 18 ปีบริบูรณ์ และกฎหมายมิได้ห้ามไว้โดยชัดแจ้งย่อมสามารถทำพินัยกรรมได้¹¹⁶ ซึ่งหญิงที่สมรสแล้วก็สามารถทำพินัยกรรมได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากสามี และไม่ต้องได้รับอนุมัติจากศาลแต่อย่างใด¹¹⁷ เจ้ามรดกอาจกำหนดให้ทายาทโดยธรรมคนหนึ่งหรือหลายคนได้รับมรดกทรัพย์สินส่วนตัว ผู้รับพินัยกรรมต้องมีสภาพบุคคลหรือสามารถมีสิทธิได้ในขณะที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย กฎหมายมิได้มีการบัญญัติจำกัดเอาไว้ ผู้รับพินัยกรรมไม่จำเป็นต้องเป็นญาติหรือทายาทโดยธรรม บุคคลใดก็ตามสามารถเป็นผู้รับพินัยกรรมได้ทั้งสิ้นขึ้นอยู่กับการแสดงเจตนาไว้ล่วงหน้าก่อนตายไว้ในพินัยกรรมของเจ้ามรดกเท่านั้น เจ้ามรดกผู้ไม่มีทายาทโดยธรรมย่อมโอนทรัพย์สินมรดกของตนทั้งหมดหรือบางส่วนโดยพินัยกรรมให้แก่บุคคลใดๆ ที่มีความสามารถในการรับมรดกได้ รวมถึงเจ้ามรดกที่มีทายาทโดยธรรมก็สามารถจัดการ

(3) Mixed. (n)

¹¹⁴ Civil Code of the Philippines Article 779

Testamentary succession is that which results from the designation of an heir, made in a will executed in the form prescribed by law. (n)

¹¹⁵ Civil Code of the Philippines Article 784

The making of a will is a strictly personal act; it cannot be left in whole or in part of the discretion of a third person, or accomplished through the instrumentality of an agent or attorney. (670a)

¹¹⁶ Civil Code of the Philippines Article 796

All persons who are not expressly prohibited by law may make a will.

Civil Code of the Philippines Article 797

Persons of either sex under eighteen years of age cannot make a will.

¹¹⁷ Civil Code of the Philippines Article 802

A married woman may make a will without the consent of her husband, and without the authority of the court. (n)

ทรัพย์มรดกของตนโดยพินัยกรรมได้ แต่จะต้องไม่ฝ่าฝืนบทบัญญัติเกี่ยวกับความชอบธรรมของทายาทดังกล่าวตามมาตรา 842¹¹⁸

และในการทำพินัยกรรมจะต้องมีการสงวนส่วนแบ่งมรดกเอาไว้สำหรับทายาทโดยธรรมตามที่กฎหมายกำหนดเอาไว้ในมาตรา 886¹¹⁹ กล่าวคือ จะต้องมีการแบ่งทรัพย์สินส่วนหนึ่งของผู้ทำพินัยกรรมเอาไว้ให้แก่ทายาทโดยธรรม โดยที่ผู้ทำพินัยกรรมไม่อาจนำทรัพย์สินส่วนดังกล่าวไปจำหน่ายได้ หรือกำหนดไว้ในพินัยกรรมมอบให้ใครได้ เพราะกฎหมายได้สงวนไว้สำหรับทายาทโดยธรรม และมีบุคคลบางกลุ่มที่จะต้องห้ามมิให้เป็นพยานในพินัยกรรม คือ บุคคลที่มีสภาพจิตไม่ปกติ มีอายุไม่เกินสิบแปดปีขึ้นไป ตาบอด หูหนวก เป็นใบ้ ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ หรือบุคคลใดที่ไม่ได้มีภูมิลำเนาอยู่ในสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ หรือผู้ที่ถูกตัดสินว่ามีความผิดฐานปลอมแปลงเอกสาร เบิกความเท็จ หรือให้การเป็นพยานเท็จมาตรา 820-821¹²⁰

บุคคลที่ไม่มีความสามารถในการกระทำทางแพ่งหรือมีความสามารถในการกระทำทางแพ่งจำกัด และบุคคลอื่นที่ไม่มีความสามารถในการเป็นพยาน ทายาทและผู้รับมรดก และบุคคลที่มีส่วนได้เสียกับทายาทและผู้รับมรดกเท่านั้นที่กฎหมายได้บัญญัติจำกัดไว้ตามมาตรา 1140

ทายาทโดยธรรมหรือทายาทตามกฎหมาย คือ ทายาทประเภทบุตร บิดามารดา และคู่สมรส ที่กฎหมายกำหนดไว้ให้เจ้ามรดกต้องมีการสงวนส่วนแบ่งมรดกเอาไว้ให้แก่ทายาทเหล่านี้

¹¹⁸ Civil Code of the Philippines Article 842.

One who has no compulsory heirs may dispose by will of all his estate or any part of it in favor of any person having capacity to succeed.

One who has compulsory heirs may dispose of his estate provided he does not contravene the provisions of this Code with regard to the legitime of said heirs. (763a)

¹¹⁹ Civil Code of the Philippines Article 886

Legitime is that part of the testator's property which he cannot dispose of because the law has reserved it for certain heirs who are, therefore, called compulsory heirs. (806)

¹²⁰ Civil Code of the Philippines Article 820

Any person of sound mind and of the age of eighteen years or more, and not blind, deaf or dumb, and able to read and write, may be a witness to the execution of a will mentioned in Article 805 of this Code. (n)

Civil Code of the Philippines Article 821

The following are disqualified from being witnesses to a will:

(1) Any person not domiciled in the Philippines;

(2) Those who have been convicted of falsification of a document, perjury or false testimony. (n)

หากมีการทำพินัยกรรม โดยมีการกำหนดทายาทโดยธรรมหรือทายาทตามกฎหมายเอาไว้ 5 ประเภท ตามมาตรา 887¹²¹ จำนวน 5 ประเภท ดังนี้ (1) บุตรและผู้สืบสันดานโดยชอบด้วยกฎหมาย (2) บิดามารดาและผู้บุพการีที่ชอบด้วยกฎหมาย (3) คู่สมรส (4) บุตรที่มีการรับรองโดยพฤตินัย (5) บุตรนอกกฎหมายตามมาตรา 287

ทายาทโดยธรรมประเภทที่ 1 บุตรและผู้สืบสันดานโดยชอบด้วยกฎหมาย หมายถึง เฉพาะบุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย และผู้สืบสันดานที่ชอบด้วยกฎหมาย กล่าวคือ บุตร หลาน เหลน ลื้อ ที่ชอบด้วยกฎหมายของเจ้ามรดก เท่านั้นไม่หมายความรวมถึงบุตรที่มีการรับรองโดยพฤตินัย หรือ บุตรนอกกฎหมายตามมาตรา 287 แต่อย่างใด

ทายาทโดยธรรมประเภทที่ 2 บิดามารดาและผู้บุพการีที่ชอบด้วยกฎหมาย หมายถึง บิดามารดาโดยชอบด้วยกฎหมายของเจ้ามรดก และบุพการีโดยตรงขึ้นไปที่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น กล่าวคือ ปู่ ย่า ตา ยาย บิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมายของบิดา และบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมายของมารดา ไม่หมายความรวมถึงพี่น้องร่วมบิดามารดาของปู่ ย่า ตา ยาย

ทายาทโดยธรรมประเภทที่ 3 คู่สมรส หมายถึง สามีหรือภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายซึ่งได้มีการจดทะเบียนสมรส ตามที่มาตรา 52 และมาตรา 55 กำหนดไว้

ทายาทโดยธรรมประเภทที่ 4 บุตรที่มีการรับรองโดยพฤตินัย กล่าวได้ว่าเป็นบุตรที่กฎหมายถือว่าชอบด้วยกฎหมาย หมายถึง บุตรซึ่งเกิดจากการสมรสที่เป็นโมฆะมาตั้งแต่เริ่มแรก ตามมาตรา 89 วรรคหนึ่ง และบุตรซึ่งเกิดจากการสมรสที่เป็นโมฆะภายหลังจากที่มีคำสั่งเพิกถอนการสมรส ตามมาตรา 89 วรรคสอง

¹²¹ Civil Code of the Philippines Article 887

The following are compulsory heirs:

(1) Legitimate children and descendants, with respect to their legitimate parents and ascendants;

(2) In default of the foregoing, legitimate parents and ascendants, with respect to their legitimate children and descendants;

(3) The widow or widower;

(4) Acknowledged natural children, and natural children by legal fiction;

(5) Other illegitimate children referred to in Article 287.

Compulsory heirs mentioned in Nos. 3, 4, and 5 are not excluded by those in Nos. 1 and 2; neither do they exclude one another.

In all cases of illegitimate children, their filiation must be duly proved.

The father or mother of illegitimate children of the three classes mentioned, shall inherit from them in the manner and to the extent established by this Code. (807a)

ทายาทโดยธรรมประเภทที่ 5 บุตรนอกกฎหมายตามมาตรา 287 หมายถึง บุตรที่ไม่ใช่บุตรชอบด้วยกฎหมาย ตามทายาทประเภทที่ 1 และเป็นบุตรที่ไม่ใช่บุตรตามมาตรา 269 กล่าวคือ ไม่ใช่บุตรที่เกิดจากบิดามารดาซึ่งขณะตั้งครรภ์ไม่มีเหตุขัดข้องอันทำให้ไม่อาจสมรสกันได้ และเป็นบุตรที่ไม่ใช่บุตรที่มีการรับรองโดยพฤตินัย

โดยทายาทโดยธรรมประเภทที่ 3-5 ไม่ได้ถูกตัดสิทธิ์โดยทายาทโดยธรรมประเภทที่ 1-2 และทายาททายาทโดยธรรมทั้ง 5 ประเภทเหล่านี้ก็ไม่ถูกตัดสิทธิ์ซึ่งกันและกันด้วย และในกรณีบุตรที่ไม่ใช่บุตรชอบด้วยกฎหมายในทุกกรณี จะต้องพิสูจน์ความเป็นญาติของตนให้ชัดเจน

จะเห็นได้ว่าการกำหนดประเภทของทายาทโดยธรรมที่มีสิทธิในมรดกที่มีการสงวนส่วนแบ่งเอาไว้แก่ทายาทโดยธรรมนั้นเป็นไปเพื่อสงวนส่วนแบ่งของมรดกให้กับทายาทที่มีความใกล้ชิดกับเจ้ามรดกในทางสายโลหิตมากที่สุด และคู่สมรส โดยหากเจ้ามรดกมิได้มีการทำพินัยกรรมเอาไว้การแบ่งมรดกจะแบ่งให้แก่ทายาทโดยธรรมทั้ง 5 ประเภทนี้ และหากเจ้ามรดกมีการทำพินัยกรรมก็มีให้เจ้ามรดกจัดสรรแบ่งปันทรัพย์มรดกด้วยพินัยกรรมให้แก่บุคคลอื่นซึ่งมิใช่ทายาทโดยธรรมหมดทุกส่วนโดยไม่คำนึงถึงทายาทโดยธรรม กล่าวคือ แม้เจ้ามรดกจะทำพินัยกรรมระบุว่ายกทรัพย์มรดกทั้งหมดของตนให้แก่ นาย A ซึ่งเป็นบุคคลอื่นที่มีได้มีความเกี่ยวพันทางสายโลหิต และมีใช้คู่สมรส โดยมีได้กล่าวถึงทายาทโดยธรรมเอาไว้ในพินัยกรรมเลยก็ตาม พินัยกรรมดังกล่าวก็จะมีผลให้เพียงทรัพย์มรดกแค่สัดส่วนที่เจ้ามรดกมีสิทธิจัดสรรได้ตามพินัยกรรมตกเป็นของนาย A เท่านั้น ไม่มีผลถึงทรัพย์มรดกส่วนที่กฎหมายได้มีการแบ่งส่วนเอาไว้ให้แก่ทายาทโดยธรรมแต่อย่างใด อันแสดงให้เห็นว่ากฎหมายมรดกของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์นั้นให้ความสำคัญกับความเป็นญาติสนิทและความใกล้ชิดของทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกอย่างมาก โดยทายาทโดยธรรมทั้ง 5 ประเภทนั้น คือ บุตร ผู้สืบสันดาน บิดามารดา ผู้บุพการี และคู่สมรส ซึ่งเป็นบุคคลซึ่งมีหน้าที่ตามกฎหมายครอบครัวในการอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน ตามมาตรา 290-291¹²² ด้วยเหตุดังกล่าวจึงเป็นการสมควรที่ทายาทโดยธรรมทั้ง 5 ประเภทจะได้รับมรดกของเจ้ามรดก

¹²² Civil Code of the Philippines Article 290

Support is everything that is indispensable for sustenance, dwelling, clothing and medical attendance, according to the social position of the family.

Support also includes the education of the person entitled to be supported until he completes his education or training for some profession, trade or vocation, even beyond the age of majority. (142a)

Civil Code of the Philippines Article 291

The following are obliged to support each other to the whole extent set forth in the preceding article:

โดยในกรณีที่เจ้ามรดกมิได้ทำพินัยกรรมเอาไว้การแบ่งมรดกจะเป็นไปตามลำดับทายาทที่กำหนดเอาไว้ในมาตรา 978-1014 กล่าวคือ บุตรโดยชอบด้วยกฎหมายและผู้สืบสันดาน บุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและผู้สืบสันดาน บิดาและมารดาโดยชอบด้วยกฎหมาย บิดาและมารดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย คู่สมรส พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน พี่น้องร่วมแต่บิดาหรือมารดาเดียวกัน ลูก ป้า น้า อา ลูกพี่ลูกน้อง และหากไม่มีทายาทดังกล่าวอยู่เลย มรดกจะตกแก่รัฐทั้งหมด

กรณีที่มีทั้งทายาทตามพินัยกรรมและทายาทโดยธรรม ตามมาตรา 780 คือกรณีที่มีทั้งการได้รับทรัพย์มรดกส่วนหนึ่งโดยพินัยกรรมและการได้รับทรัพย์มรดกอีกส่วนหนึ่งโดยเหตุที่เป็นทายาทโดยธรรม¹²³ กล่าวคือ ทายาทโดยธรรมหรือทายาทตามกฎหมาย ตามมาตรา 887 ที่ได้รับมรดกส่วนหนึ่งจากการเป็นทายาทโดยธรรมอาจจะได้รับมรดกอีกส่วนหนึ่งจากการเป็นทายาทตามพินัยกรรมตามที่เจ้ามรดกกำหนดไว้ในพินัยกรรมก็ได้ เช่น กรณีเจ้ามรดกทำพินัยกรรมยกทรัพย์มรดกส่วนที่ตนสามารถนำมาจัดสรรตามพินัยกรรมได้ให้แก่บุตรทั้งหมด บุตรโดยชอบด้วยกฎหมายก็ยังมีสิทธิได้รับทรัพย์มรดกในทายาทโดยธรรมประเภทที่ 1 ตามมาตรา 887(1) อยู่เช่นเดิม ดังนั้น ในกรณีนี้จึงถือว่าบุตรมีฐานะเป็นทั้งทายาทตามพินัยกรรมและทายาทโดยธรรมทั้งสองฐานะ

2.2.2 เหตุที่ทำให้ทายาทเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกโดยการถูกกำจัดมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร

กฎหมายมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่ง บรพ 3 ลักษณะ 4 ว่าด้วยการสืบมรดกของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ได้กำหนดเหตุที่ทำให้ทายาทเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกโดยการถูกกำจัดมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร ไว้ในมาตรา 1032 ซึ่งบุคคลที่ปฏิบัติตาม 8 กรณีดังกล่าวข้อใดข้อหนึ่ง

-
- (1) The spouses;
 - (2) Legitimate ascendants and descendants;
 - (3) Parents and acknowledged natural children and the legitimate or illegitimate descendants of the latter;
 - (4) Parents and natural children by legal fiction and the legitimate and illegitimate descendants of the latter;
 - (5) Parents and illegitimate children who are not natural.

Brothers and sisters owe their legitimate and natural brothers and sisters, although they are only of the half-blood, the necessities for life, when by a physical or mental defect, or any other cause not imputable to the recipients, the latter cannot secure their subsistence. This assistance includes, in a proper case, expenses necessary for elementary education and for professional or vocational training. (143a)

¹²³ Civil Code of the Philippines Article 780

Mixed succession is that effected partly by will and partly by operation of law. (n)

จะต้องถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรไว้ โดยมีการกำหนดเหตุที่ทำให้ทายาทเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกไว้ในมาตรา 1032 ดังต่อไปนี้

(1) บิดามารดาที่ทอดทิ้งบุตรหรือชังบุตรสาวให้ประพฤตินุจรหรือประพฤตินิคมศีลธรรม หรือพยายามประพฤตินิคมศีลธรรมของบุตร

(2) ผู้ที่ต้องคำพิพากษาว่ามีความผิดฐานพยายามฆ่าผู้ทำพินัยกรรม คู่สมรส ผู้สืบสันดาน หรือบุพการีของผู้ทำพินัยกรรม

(3) ผู้ที่กล่าวหาผู้ทำพินัยกรรมในความผิดซึ่งกฎหมายกำหนดโทษจำคุกตั้งแต่หกปีขึ้นไป ถ้าพบว่าข้อกล่าวหาไม่มีมูล

(4) ทายาทที่บรรลุนิติภาวะซึ่งทราบถึงการตายของผู้ทำพินัยกรรม แต่มิได้นำความขึ้นร้องเรียนต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐภายในหนึ่งเดือน เว้นแต่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้ดำเนินการไปแล้ว ข้อห้ามนี้ไม่ใช้บังคับกับกรณีที่ตามกฎหมายไม่มีความจำเป็นต้องกล่าวโทษ

(5) ผู้ที่ถูกตัดสินว่ามีความผิดฐานเป็นชู้หรือร่วมประเวณีกับคู่สมรสของผู้ทำพินัยกรรม

(6) ผู้ที่ฉ้อฉล ใช้ความรุนแรง หรือข่มขู่ ให้ผู้ทำพินัยกรรมทำพินัยกรรม หรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมที่ทำไว้แล้ว

(7) ผู้ที่ใช้วิธีเดียวกันนี้ขัดขวางผู้อื่นในการทำพินัยกรรม เพิกถอน ปกปิด หรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมที่ทำไว้แล้ว

(8) ผู้ที่ปลอมหรือแปลงพินัยกรรมของเจ้ามรดก

1) มาตรา 1032 (1) บิดามารดาที่ทอดทิ้งบุตรหรือชังบุตรสาวให้ประพฤตินุจรหรือประพฤตินิคมศีลธรรม หรือพยายามประพฤตินิคมศีลธรรมของบุตร การถูกจำกัดมิให้รับมรดกตามอนุमतรานี้ บังคับเฉพาะกรณีของบิดามารดาที่ทอดทิ้งบุตรของตนเท่านั้น ไม่รวมถึงกรณีที่บุตรทอดทิ้งบิดามารดาแต่อย่างใด จะเห็นได้ว่าการถูกจำกัดมิให้รับมรดกตามอนุमतรานี้เป็นหลักกฎหมายที่ค่อนข้างเฉพาะ เป็นหลักกฎหมายที่สืบเนื่องมาจากประเพณีสังคมและวัฒนธรรมของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์

2) มาตรา 1032 (2) ผู้ที่ต้องคำพิพากษาว่ามีความผิดฐานพยายามฆ่าผู้ทำพินัยกรรม คู่สมรส ผู้สืบสันดาน หรือบุพการีของผู้ทำพินัยกรรม การถูกจำกัดมิให้รับมรดกตามอนุमतรานี้ ทายาทต้องกระทำโดยมีเจตนาฆ่ามิใช่มีเพียงแต่เจตนาทำร้าย ไม่ว่าจะกระทำเองคนเดียวหรือร่วมมือกับผู้อื่นก็ตาม โดยจะต้องมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดฐานพยายามฆ่า ตามมาตรา 1034¹²⁴ ซึ่ง

¹²⁴ Civil Code of the Philippines Article 1034

หมายความรวมถึงกรณีมีความผิดฐานฆ่าผู้ทำพินัยกรรม คู่สมรส ผู้สืบสันดาน หรือบุพการีของผู้ทำพินัยกรรมอีกด้วย

3) มาตรา 1032 (3) ผู้ที่กล่าวหาผู้ทำพินัยกรรมในความผิดซึ่งกฎหมายกำหนดโทษจำคุกตั้งแต่หกปีขึ้นไป ถ้าพบว่าข้อกล่าวหาข้างต้นไม่มีมูล การถูกกำจัดมิให้รับมรดกตามอนุमतรานี้ ข้อหาความผิดตามฐานที่กล่าวหาข้างต้นจะต้องมีโทษจำคุกตั้งแต่หกปีขึ้นไป โดยไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นความผิดฐานใด หากต่อมามีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าข้อกล่าวหาข้างต้นไม่มีมูล ตามมาตรา 1034 ผู้ที่กล่าวหาจะต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดก

4) มาตรา 1032 (4) ทายาทที่บรรลุนิติภาวะซึ่งทราบถึงการตายของผู้ทำพินัยกรรม แต่มิได้นำความขึ้นร้องเรียนต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐภายในหนึ่งเดือน เว้นแต่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้ดำเนินการไปแล้ว ข้อห้ามนี้ไม่ใช้บังคับกับกรณีก็ตามกฎหมายไม่มีความจำเป็นต้องกล่าวโทษ การถูกกำจัดมิให้รับมรดกตามอนุमतรานี้ หากทายาทดังกล่าวยังไม่บรรลุนิติภาวะแม้จะทราบแต่มิได้นำความเรื่องการตายของผู้ทำพินัยกรรมขึ้นร้องเรียนก็ไม่ต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดกแต่อย่างใด และหากทายาททราบถึงการตายของผู้ทำพินัยกรรมแต่มิได้นำความขึ้นร้องเรียนในทันทีที่ทราบถึงการตาย แต่ได้นำความขึ้นร้องเรียนภายใน 1 เดือนก็ไม่ต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดกเช่นเดียวกัน จะเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์นี้มีความคล้ายคลึงกับหลักเกณฑ์การถูกกำจัดมิให้รับมรดกตามกฎหมายไทยในมาตรา 1606 (3)

5) มาตรา 1032 (5) ผู้ที่ถูกตัดสินว่ามีความผิดฐานเป็นซู้หรือร่วมประเวณีกับคู่สมรสของผู้ทำพินัยกรรม การถูกกำจัดมิให้รับมรดกตามอนุमतรานี้ จะต้องปรากฏว่ามีคำพิพากษาถึงที่สุดด้วยว่าผู้นั้นมีความผิดฐานเป็นซู้หรือร่วมประเวณีกับคู่สมรสของผู้ทำพินัยกรรม ตามมาตรา 1034

6) มาตรา 1032 (6) ผู้ที่ฉ้อฉล ใช้ความรุนแรง หรือข่มขู่ ให้ผู้ทำพินัยกรรมทำพินัยกรรม หรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมที่ทำไว้แล้ว การถูกกำจัดมิให้รับมรดกตามอนุमतรานี้ ทายาทต้องกระทำต่อผู้ทำพินัยกรรมโดยมีเจตนาเพื่อให้ผู้ทำพินัยกรรมทำพินัยกรรม หรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมที่ทำไว้แล้ว โดยหากเป็นการฉ้อฉล ใช้ความรุนแรง หรือข่มขู่ในเรื่องอื่นๆ ก็ไม่ต้องถูก

In order to judge the capacity of the heir, devisee or legatee, his qualification at the time of the death of the decedent shall be the criterion.

In cases falling under Nos. 2, 3, or 5 of article 1032, it shall be necessary to wait until final judgment is rendered, and in the case falling under No. 4, the expiration of the month allowed for the report.

If the institution, devise or legacy should be conditional, the time of the compliance with the condition shall also be considered. (758a)

ก่าจัดมิให้รับมรดกแต่อย่างใด จะเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์นี้มีความคล้ายคลึงกับหลักเกณฑ์การถูกก่าจัดมิให้รับมรดกตามกฎหมายไทยในมาตรา 1606 (4)

7) มาตรา 1032 (7) ผู้ที่ใช้วิธีเดียวกันนี้ขัดขวางผู้อื่นในการทำพินัยกรรม เพิกถอน ปกปิด หรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมที่ทำไว้แล้ว การถูกก่าจัดมิให้รับมรดกตามอนุมาตรานี้ทำให้ให้ผู้ที่ฉ้อฉล ใช้ความรุนแรง หรือข่มขู่บุคคลใดๆ ในการทำพินัยกรรม เพิกถอน ปกปิด หรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมที่ทำไว้แล้ว ไม่อาจได้รับมรดก

8) มาตรา 1032 (8) ผู้ที่ปลอมหรือแปลงพินัยกรรมของเจ้ามรดก การถูกก่าจัดมิให้รับมรดกตามอนุมาตรานี้ อาจเป็นการปลอมพินัยกรรมขึ้นทั้งฉบับ หรือแก้ไขข้อความในพินัยกรรมฉบับจริงก็ได้ โดยการปลอมหรือแปลงพินัยกรรมนั้นไม่จำเป็นต้องพิจารณาถึงเนื้อหาของพินัยกรรมที่ได้ทำการปลอมหรือแปลง แม้การกระทำดังกล่าวอาจกระทำไปเพื่อประโยชน์ของทายาทคนอื่นก็ตาม ผู้ที่ปลอมหรือแปลงก็จะต้องถูกก่าจัดมิให้รับมรดก

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีเหตุตามมาตรา 1032 (1)-(8) ข้อใดข้อหนึ่งเกิดขึ้นก็ตาม แต่บุคคลดังกล่าวก็อาจได้รับมรดกได้ หากปรากฏข้อเท็จจริงว่าผู้ทำพินัยกรรมทราบเรื่องดังกล่าวในขณะที่ทำพินัยกรรม หรือหากภายหลังทราบเรื่องดังกล่าวแล้วผู้ทำพินัยกรรมได้ให้อภัยเป็นลายลักษณ์อักษร จะเห็นได้ว่ากฎหมายมรดกของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ในมาตรา 1032 มีการกำหนดให้แต่เพียงบิดามารดาที่ทอดทิ้งบุตรเท่านั้นที่ถูกก่าจัดมิให้รับมรดกตามพินัยกรรม ไม่รวมถึงกรณีที่บุตรทอดทิ้งบิดามารดาแต่อย่างใด

และกฎหมายมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่ง บรรพ 3 ลักษณะ 4 ว่าด้วยการสืบมรดก ของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ยังได้กำหนดให้ทายาทโดยธรรมตามมาตรา 887 อาจเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกตามมาตรา 915¹²⁵ โดยที่เจ้ามรดกจะต้องทำพินัยกรรมและระบุสาเหตุตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้ชัดเจน ตามมาตรา 916¹²⁶ ซึ่งกฎหมายได้กำหนดเหตุที่ทำให้ทายาทโดยธรรมเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกเอาไว้ในมาตรา 919 ในกรณีของบุตรทั้งที่ชอบด้วยกฎหมายและบุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย มาตรา 920 ในกรณีของบิดามารดาหรือบุพการีทั้งที่ชอบด้วยกฎหมายและที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และมาตรา 921 ในกรณีของคู่สมรส ซึ่งหากทายาทโดยธรรมคนใดปฏิบัติตามกรณีใน

¹²⁵ Civil Code of the Philippines Article 915

A compulsory heir may, in consequence of disinheritance, be deprived of his legitime, for causes expressly stated by law. (848a)

¹²⁶ Civil Code of the Philippines Article 916

Disinheritance can be effected only through a will wherein the legal cause therefor shall be specified. (849)

มาตรา 919-921 ก็อาจเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดก หากเจ้ามรดกได้ทำพินัยกรรมตัดสิทธิ์ทายาทคนดังกล่าวมิให้ได้รับมรดกพร้อมระบุสาเหตุดังกล่าวไว้อย่างชัดเจน

เหตุที่ทำให้ทายาทโดยธรรมประเภทที่เป็นบุตรและผู้สืบสันดานเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกปรากฏอยู่ในมาตรา 919¹²⁷ โดยมีทั้งหมด 8 เหตุ ดังนี้

- (1) เมื่อบุตรหรือผู้สืบสันดานมีความผิดฐานพยายามฆ่าผู้ทำพินัยกรรม หรือคู่สมรส บุพการี หรือผู้สืบสันดานของผู้ทำพินัยกรรม
- (2) เมื่อบุตรหรือผู้สืบสันดานกล่าวหาผู้ทำพินัยกรรมในความผิดซึ่งกฎหมายกำหนดโทษจำคุกตั้งแต่หกปีขึ้นไป หากพบว่าข้อกล่าวหาอันนั้นไม่มีมูล
- (3) เมื่อบุตรหรือผู้สืบสันดานถูกตัดสินว่ามีความผิดฐานเป็นชู้หรือร่วมประเวณีกับคู่สมรสของผู้ทำพินัยกรรม
- (4) เมื่อเด็กหรือผู้สืบสันดานที่ฉ้อฉล ใช้ความรุนแรง หรือข่มขู่ ให้ผู้ทำพินัยกรรมทำพินัยกรรม หรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมที่ทำไว้แล้ว
- (5) การที่บุตรหรือผู้สืบสันดานปฏิเสธที่จะให้การช่วยเหลือบิดามารดาหรือบุพการีที่ตัดสิทธิ์บุตรหรือผู้สืบสันดานดังกล่าว โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร กล่าวคือ บุตรหรือผู้สืบสันดานปฏิเสธ

¹²⁷ Civil Code of the Philippines Article 919

The following shall be sufficient causes for the disinheritance of children and descendants, legitimate as well as illegitimate:

- (1) When a child or descendant has been found guilty of an attempt against the life of the testator, his or her spouse, descendants, or ascendants;
- (2) When a child or descendant has accused the testator of a crime for which the law prescribes imprisonment for six years or more, if the accusation has been found groundless;
- (3) When a child or descendant has been convicted of adultery or concubinage with the spouse of the testator;
- (4) When a child or descendant by fraud, violence, intimidation, or undue influence causes the testator to make a will or to change one already made;
- (5) A refusal without justifiable cause to support the parent or ascendant who disinherits such child or descendant;
- (6) Maltreatment of the testator by word or deed, by the child or descendant;
- (7) When a child or descendant leads a dishonorable or disgraceful life;
- (8) Conviction of a crime which carries with it the penalty of civil interdiction. (756, 853, 674a)

ที่จะให้การช่วยเหลือโดยมีเหตุผลอันสมควรแล้วก็ไม่อาจนำเหตุดังกล่าวมาใช้ในการตัดสิทธิ์บุตรหรือผู้สืบสันดานมิให้ได้รับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมได้

(6) การที่บุตรหรือผู้สืบสันดานทารุณกรรมด้วยวาจาหรือด้วยการกระทำต่อผู้ทำพินัยกรรม โดยกรณีใดบ้างที่จะถือว่าเป็นการทารุณกรรมแล้วนั้นจะให้ศาลเป็นผู้ใช้ดุลยพินิจในการพิจารณา

(7) การที่บุตรหรือผู้สืบสันดานดำเนินชีวิตอย่างไม่มีเกียรติหรือเสื่อมเสียเกียรติยศ กล่าวคือ บุตรหรือผู้สืบสันดานที่มีพฤติกรรมทุจริตประพฤติมิชอบก็ถือได้ว่าเป็นการต้องด้วยกรณีตามอนุมาตรานี้

(8) การถูกพิพากษาลงโทษทางอาญาซึ่งมีการจำกัดสิทธิทางแพ่ง กล่าวคือ การจำกัดสิทธิทางแพ่ง เป็นโทษอย่างหนึ่งที่ศาลจะนำมาบังคับใช้กับผู้ที่ต้องคำพิพากษาทางอาญาและเมื่อบุคคลใดถูกจำกัดสิทธิทางแพ่งแล้ว จะมีผลให้บุคคลนั้นตกเป็นผู้ไร้ความสามารถตามประมวลกฎหมายแพ่งของฟิลิปปินส์โดยอัตโนมัติ¹²⁸ เช่น ในกรณีผู้ต้องขังที่ต้องโทษประหารชีวิต แต่ไม่มีการบังคับตามโทษประหารชีวิตอันเนื่องมาจากการลดโทษหรือมีการอภัยโทษต้องถูกจำกัดสิทธิทางแพ่ง เช่น ถูกจำกัดสิทธิในการเป็นผู้ใช้อำนาจปกครอง สิทธิในการเป็นผู้ปกครอง สิทธิในการดูแลผู้อยู่ในปกครองหรือทรัพย์สินของผู้ที่อยู่ในปกครอง อำนาจที่เกี่ยวกับการสมรส รวมทั้งยังถูกจำกัดสิทธิในการจัดการทรัพย์สินของตนเอง¹²⁹

จะเห็นได้ว่ากรณีตามมาตรา 919 (1)-(4) มีความใกล้เคียงกับมาตรา 1032 (2)-(3) และ (5)-(6) เหตุที่ทำให้ทายาทเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกโดยการถูกจำกัดมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร จึงเห็นได้ว่าแนวคิดในเรื่องเหตุที่ทำให้ทายาทโดยธรรมประเภทที่เป็นบุตรและผู้สืบสันดานเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดก เป็นเรื่องที่มีแนวคิดคล้ายคลึงกับการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร แต่ในกรณีของทายาทโดยธรรมที่เป็นบุตรหรือผู้สืบสันดานนั้นแม้จะมีเหตุตามมาตรา 919 (1)-(8) เกิดขึ้นก็ตาม หากเจ้ามรดกผู้ทำพินัยกรรมมิได้กล่าวถึงเหตุดังกล่าวเอาไว้ในพินัยกรรมก็จะไม่มีการนำเหตุดังกล่าวมาตัดสิทธิในการรับมรดกของบุตรหรือผู้สืบสันดานแต่อย่างใด ส่วนในกรณีตามมาตรา 919 (5)-(8) เป็นกรณีที่ถือได้ว่าบุตรหรือผู้สืบสันดานได้กระทำการอันไม่สมควรอันทำให้ไม่สมควรจะได้รับมรดกเช่นเดียวกัน โดยตามมาตรา 919 (5) การที่บุตรหรือผู้สืบสันดานปฏิเสธที่จะให้การช่วยเหลือบิดามารดาหรือบุพการีที่ตัดสิทธิ์บุตรหรือผู้สืบสันดานดังกล่าว โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร

¹²⁸ Arturo M. Tolentino. *Commentaries and jurisprudence on the civil code of the Philippines Volume 1*, (second edition). Manila : Acme Publishing Company. 1960. p.154

¹²⁹ จุฑามาศ พวงภู่งู. บทความทางกฎหมายการจัดการทรัพย์สินและหนี้สินภายนอกเรือนจำของผู้ต้องขังในระบบกฎหมายไทย (ตอนจบ). *กฎหมายไทย*. 12(135). 4-5. หน้า 4

นั่นถือเป็นการอันไม่ควร เป็นการไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาผู้ที่ได้ให้การอุปการะเลี้ยงดูบุตรมา ตั้งแต่เยาว์วัยจนกระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ดังนั้น กรณีที่มีการนำเหตุดังกล่าวระบุไว้ในพินัยกรรมเพื่อ ตัดสิทธิในการรับมรดกของบุตรหรือผู้สืบสันดานในฐานะทายาทโดยธรรมจึงเป็นการสมควรแล้ว

เหตุที่ทำให้ทายาทโดยธรรมประเภทบิดามารดาหรือบุพการีเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกปรากฏอยู่ในมาตรา 920¹³⁰ โดยมีทั้งหมด 8 เหตุ ดังนี้

- (1) เมื่อบิดามารดาทอดทิ้งบุตรหรือชักจูงบุตรสาวให้ประพฤติทุจริตหรือประพฤติผิดศีลธรรม หรือพยายามประพฤติผิดศีลธรรมของบุตร
- (2) เมื่อบิดามารดาหรือบุพการีต้องคำพิพากษาว่ามีความผิดฐานพยายามฆ่าผู้ทำพินัยกรรม คู่สมรส ผู้สืบสันดาน หรือบุพการีของผู้ทำพินัยกรรม
- (3) เมื่อบิดามารดาหรือบุพการีได้กล่าวหาผู้ทำพินัยกรรมในความผิดซึ่งกฎหมายกำหนดโทษจำคุกตั้งแต่หกปีขึ้นไป ถ้าพบว่าข้อกล่าวหาอันไม่มีมูล
- (4) เมื่อบิดามารดาหรือบุพการีถูกตัดสินว่ามีความผิดฐานเป็นชู้หรือร่วมประเวณีกับคู่สมรสของผู้ทำพินัยกรรม
- (5) เมื่อบิดามารดาหรือบุพการีฉ้อฉล ใช้ความรุนแรง หรือข่มขู่ ให้ผู้ทำพินัยกรรมทำพินัยกรรม หรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมที่ทำไว้แล้ว

¹³⁰ Civil Code of the Philippines Article 920

The following shall be sufficient causes for the disinheritance of parents or ascendants, whether legitimate or illegitimate:

- (1) When the parents have abandoned their children or induced their daughters to live a corrupt or immoral life, or attempted against their virtue;
- (2) When the parent or ascendant has been convicted of an attempt against the life of the testator, his or her spouse, descendants, or ascendants;
- (3) When the parent or ascendant has accused the testator of a crime for which the law prescribes imprisonment for six years or more, if the accusation has been found to be false;
- (4) When the parent or ascendant has been convicted of adultery or concubinage with the spouse of the testator;
- (5) When the parent or ascendant by fraud, violence, intimidation, or undue influence causes the testator to make a will or to change one already made;
- (6) The loss of parental authority for causes specified in this Code;
- (7) The refusal to support the children or descendants without justifiable cause;
- (8) An attempt by one of the parents against the life of the other, unless there has been a reconciliation between them. (756, 854, 674a)

(6) การสูญเสียอำนาจปกครองของผู้ปกครองเพราะเหตุที่ระบุนไว้ในประมวลกฎหมายนี้ กล่าวคือ กรณีตามมาตรา 330-332¹³¹

(7) การปฏิเสธที่จะอุปการะเลี้ยงดู ช่วยเหลือบุตรหรือผู้สืบสันดานโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร

(8) การที่บิดาหรือมารดาหรือบุพการีคนหนึ่งพยายามฆ่ามารดาหรือบิดาหรือบุพการีอีกคนหนึ่ง เว้นแต่ว่าทั้งสองฝ่ายจะให้อภัยซึ่งกันและกัน กล่าวคือ หากบิดาพยายามฆ่ามารดาแต่ฆ่ามารดาให้อภัยก็ไม่อาจนำเหตุดังกล่าวมาระบุนไว้ในพินัยกรรมเพื่อตัดสิทธิในการรับมรดกได้

จะเห็นได้ว่ากรณีตามมาตรา 920 (1)-(5) มีความใกล้เคียงกับมาตรา 1032 (1)-(3) และ (5)-(6) เหตุที่ทำให้ทายาทเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกโดยการถูกกำจัดมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร จึงเห็นได้ว่าแนวคิดในเรื่องเหตุที่ทำให้ทายาทโดยธรรมประเภทที่เป็นบิดามารดาหรือบุพการีเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดก เป็นเรื่องที่มีแนวคิดคล้ายคลึงกับการถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร แต่ในกรณีของทายาทโดยธรรมที่เป็นบิดามารดาหรือบุพการีนั้นแม้จะมีเหตุตามมาตรา 920 (1)-(8) เกิดขึ้นก็ตาม หากเจ้ามรดกผู้ทำพินัยกรรมมิได้กล่าวถึงเหตุดังกล่าวเอาไว้ในพินัยกรรมก็จะมี การนำเหตุดังกล่าวมาตัดสิทธิในการรับมรดกของบุตรหรือผู้สืบสันดานแต่อย่างใด ส่วนในกรณีตาม มาตรา 920 (6)-(8) เป็นกรณีที่ถือได้ว่าบิดามารดาหรือบุพการีได้กระทำการอันไม่สมควรอันทำให้ไม่ สมควรจะได้รับมรดกเช่นเดียวกัน โดยตามมาตรา 920 (7) การที่บิดามารดาหรือบุพการีปฏิเสธที่จะ ให้การช่วยเหลือบุตรหรือผู้สืบสันดาน คล้ายคลึงกับกรณีตามมาตรา 919 (5) เป็นการไม่อุปการะเลี้ยง

¹³¹ Civil Code of the Philippines Article 330

The father and in a proper case the mother, shall lose authority over their children:

(1) When by final judgment in a criminal case the penalty of deprivation of said authority is imposed upon him or her;

(2) When by a final judgment in legal separation proceedings such loss of authority is declared. (169a)

Civil Code of the Philippines Article 331

Parental authority is suspended by the incapacity or absence of the father, or in a proper case of the mother, judicially declared, and also by civil interdiction. (170)

Civil Code of the Philippines Article 332

The courts may deprive the parents of their authority or suspend the exercise of the same if they should treat their children with excessive harshness or should give them corrupting orders, counsels, or examples, or should make them beg or abandon them. In these cases, the courts may also deprive the parents in whole or in part, of the usufruct over the child's property, or adopt such measures as they may deem advisable in the interest of the child. (171a)

คูบุตรหรือผู้สืบสันดานผู้ที่ตนได้ให้กำเนิดมา เนื่องจากบิดามารดาและบุตรมีหน้าที่ตามกฎหมาย จะต้องอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน สะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายฟิลิปปินส์ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติ ตามหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูของทั้งสองฝ่ายอย่างเท่าเทียมกัน

เหตุที่ทำให้ทายาทโดยธรรมประเภทคู่สมรสเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกปรากฏอยู่ใน มาตรา 921¹³² โดยมีทั้งหมด 6 เหตุ ดังนี้

(1) เมื่อคู่สมรสต้องคำพิพากษาว่ามีความผิดฐานพยายามฆ่าผู้ทำพินัยกรรม คู่สมรส ผู้สืบสันดาน หรือบุพการีของผู้ทำพินัยกรรม

(2) เมื่อคู่สมรสได้กล่าวหาผู้ทำพินัยกรรมในความผิดซึ่งกฎหมายกำหนดโทษจำคุก ตั้งแต่หกปีขึ้นไป ถ้าพบว่าข้อกล่าวหาเหล่านั้นไม่มีมูล

(3) เมื่อคู่สมรสฉ้อฉล ใช้ความรุนแรง หรือข่มขู่ ให้ผู้ทำพินัยกรรมทำพินัยกรรม หรือ เปลี่ยนแปลงพินัยกรรมที่ทำไว้แล้ว

(4) เมื่อคู่สมรสมีเหตุให้แยกกันอยู่ กล่าวคือ มีเหตุตามมาตรา 97¹³³

(5) เมื่อคู่สมรสมีเหตุให้สูญเสียอำนาจปกครองบุตร กล่าวคือ กรณีตามมาตรา 330-332¹³⁴

¹³² Civil Code of the Philippines Article 921

The following shall be sufficient causes for disinheriting a spouse:

(1) When the spouse has been convicted of an attempt against the life of the testator, his or her descendants, or ascendants;

(2) When the spouse has accused the testator of a crime for which the law prescribes imprisonment of six years or more, and the accusation has been found to be false;

(3) When the spouse by fraud, violence, intimidation, or undue influence cause the testator to make a will or to change one already made;

(4) When the spouse has given cause for legal separation

(5) When the spouse has given grounds for the loss of parental authority;

(6) Unjustifiable refusal to support the children or the other spouse. (756, 855, 674a)

¹³³ Civil Code of the Philippines Article 97

A petition for legal separation may be filed:

(1) For adultery on the part of the wife and for concubinage on the part of the husband as defined in the Penal Code; or

(2) An attempt by one spouse against the life of the other. (n)

¹³⁴ Civil Code of the Philippines Article 330

The father and in a proper case the mother, shall lose authority over their children:

(6) การปฏิเสธที่จะอุปการะเลี้ยงดู ช่วยเหลือบุตรหรือคู่สมรสอีกฝ่ายโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร

จะเห็นได้ว่ากรณีตามมาตรา 921 (1)-(3) มีความใกล้เคียงกับมาตรา 1032 (2)-(3) และ (6) เหตุที่ทำให้ทายาทเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกโดยการถูกกำจัดมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร จึงเห็นได้ว่าแนวคิดในเรื่องเหตุที่ทำให้ทายาทโดยธรรมประเภทที่เป็นคู่สมรสเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดก เป็นเรื่องที่มีแนวคิดคล้ายคลึงกับการถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร แต่ในกรณีของทายาทโดยธรรมที่เป็นคู่สมรสนั้น แม้จะมีเหตุตามมาตรา 921 (1)-(6) เกิดขึ้นก็ตาม หากเจ้ามรดกผู้ทำพินัยกรรมมิได้กล่าวถึงเหตุดังกล่าวเอาไว้ในพินัยกรรมก็ จะไม่มีการนำเหตุดังกล่าวมาตัดสิทธิในการรับมรดกของคู่สมรสเช่นเดียวกับกรณีของทายาทโดยธรรมที่เป็นบุตรหรือผู้สืบสันดาน และกรณีบิดามารดาหรือบุพการี ส่วนในกรณีตามมาตรา 920 (4)-(6) เป็นกรณีที่ถือได้ว่าคู่สมรสได้กระทำการอันไม่สมควรอันทำให้ไม่สมควรจะได้รับมรดกเช่นเดียวกัน โดยตามมาตรา 921 (6) การที่คู่สมรสปฏิเสธที่จะให้การช่วยเหลือบุตรหรือคู่สมรส คล้ายคลึงกับกรณีตามมาตรา 919 (5) และมาตรา 920 (7) ที่บุตรไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาหรือบุพการี และบิดามารดาหรือบุพการีไม่อุปการะเลี้ยงดูบุตรหรือผู้สืบสันดาน เนื่องจากทั้งคู่สมรส บิดามารดา และบุตรต่างเป็นกรณีที่มีหน้าที่ตามกฎหมายจะต้องอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน เมื่อฝ่ายใดไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายก็อาจถูกตัดสิทธิในการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมได้

กล่าวโดยสรุปคือ ทายาทโดยธรรมที่เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายและบุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ทายาทโดยธรรมที่เป็นบิดามารดาหรือบุพการีทั้งที่ชอบด้วยกฎหมายและไม่ชอบด้วยกฎหมาย และทายาทโดยธรรมที่เป็นคู่สมรสทั้งสามกรณีอาจเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกในฐานะโดย

(1) When by final judgment in a criminal case the penalty of deprivation of said authority is imposed upon him or her;

(2) When by a final judgment in legal separation proceedings such loss of authority is declared. (169a)

Civil Code of the Philippines Article 331

Parental authority is suspended by the incapacity or absence of the father, or in a proper case of the mother, judicially declared, and also by civil interdiction. (170)

Civil Code of the Philippines Article 332

The courts may deprive the parents of their authority or suspend the exercise of the same if they should treat their children with excessive harshness or should give them corrupting orders, counsels, or examples, or should make them beg or abandon them. In these cases, the courts may also deprive the parents in whole or in part, of the usufruct over the child's property, or adopt such measures as they may deem advisable in the interest of the child. (171a)

ธรรมได้ หากเจ้ามรดกทำพินัยกรรมและระบุสาเหตุตามที่กฎหมายกำหนดเอาไว้ในมาตรา 919-921 แล้วแต่กรณี เพื่อตัดสิทธิทายาทในการรับมรดกในฐานะโดยธรรม

2.2.3 การแบ่งปันทรัพย์มรดก

กฎหมายมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่ง บรพ 3 ลักษณะ 4 ว่าด้วยการสืบมรดกของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ได้กำหนดเรื่องการแบ่งส่วนมรดกของทายาทโดยธรรมในลำดับและชั้นต่างๆ เอาไว้ ในกรณีที่เจ้ามรดกไม่ได้ทำพินัยกรรมเอาไว้ การแบ่งปันทรัพย์มรดกของเจ้ามรดกจะเป็นไปตามมาตรา 978-1014 กล่าวคือ มรดกอาจตกแก่บุตรโดยชอบด้วยกฎหมายและผู้สืบสันดาน บุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและผู้สืบสันดาน บิดาและมารดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย คู่สมรส พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน พี่น้องร่วมแม่บิดาหรือมารดาเดียวกัน ลุง ป้า น้า อา ลูกพี่ลูกน้อง ขึ้นอยู่กับว่ามีทายาทประเภทใดยังมีชีวิตอยู่ในขณะนั้น และหากไม่มีทายาทดังกล่าวอยู่เลย มรดกจะตกแก่รัฐทั้งหมด โดยการแบ่งทรัพย์มรดกต้องถือเสมอภาคกันเท่าที่ทำได้ อาจมอบทรัพย์มรดกที่มีลักษณะคุณภาพ และประเภทเดียวกันให้แก่ทายาทรวมแต่ละคน¹³⁵

โดยหากมีทายาทที่เป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายอยู่ บุตรโดยชอบด้วยกฎหมายมีสิทธิได้รับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมร่วมกับคู่สมรสของเจ้ามรดก และบุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ทายาทประเภทอื่นๆ กล่าวคือ บิดามารดา และญาติคนอื่นๆ จะไม่มีสิทธิได้รับมรดก

หากมีทายาทที่เป็นบุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายอยู่ บุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายมีสิทธิได้รับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมร่วมกับคู่สมรสของเจ้ามรดก บุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย และบิดามารดาโดยชอบด้วยกฎหมาย ทายาทประเภทอื่นๆ กล่าวคือ บิดามารดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และญาติคนอื่นๆ จะไม่มีสิทธิได้รับมรดก

หากมีทายาทที่เป็นบิดามารดาโดยชอบด้วยกฎหมายอยู่ บิดามารดาโดยชอบด้วยกฎหมายมีสิทธิได้รับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมร่วมกับคู่สมรสของเจ้ามรดก และบุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ทายาทประเภทอื่นๆ กล่าวคือ ญาติคนอื่นๆ จะไม่มีสิทธิได้รับมรดก

หากมีทายาทที่เป็นบิดามารดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายอยู่ บิดามารดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายมีสิทธิได้รับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมร่วมกับคู่สมรสของเจ้ามรดก ทายาทประเภทอื่นๆ กล่าวคือ ญาติคนอื่นๆ จะไม่มีสิทธิได้รับมรดก

¹³⁵ Civil Code of the Philippines Article 1085

In the partition of the estate, equality shall be observed as far as possible, dividing the property into lots, or assigning to each of the co-heirs things of the same nature, quality and kind. (1061)

หากมีทายาทที่เป็นคู่สมรสของเจ้ามรดกอยู่ คู่สมรสของเจ้ามรดกมีสิทธิได้รับมรดก ในฐานะทายาทโดยธรรมร่วมกับบุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย บุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย บิดามารดา โดยชอบด้วยกฎหมาย บิดามารดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน พี่น้องร่วมแต่ บิดาหรือมารดาเดียวกัน และลุง ป้า น้า อา ทายาทประเภทอื่นๆ กล่าวคือ ลูกพี่ลูกน้อง จะไม่มีสิทธิ ได้รับมรดก

หากมีทายาทที่เป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน พี่น้องร่วมแต่บิดาหรือมารดา เดียวกัน และลุง ป้า น้า อาอยู่ พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน พี่น้องร่วมแต่บิดาหรือมารดาเดียวกัน และลุง ป้า น้า อา มีสิทธิได้รับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมร่วมกับคู่สมรสของเจ้ามรดก ทายาท ประเภทอื่นๆ กล่าวคือ ลูกพี่ลูกน้อง จะไม่มีสิทธิได้รับมรดก

หากมีทายาทที่เป็นลูกพี่ลูกน้องอยู่ ลูกพี่ลูกน้องมีสิทธิได้รับมรดกในฐานะทายาท โดยธรรมร่วมกับลูกพี่ลูกน้องที่มีความใกล้ชิดชิดเท่ากัน ทายาทประเภทอื่นๆ กล่าวคือ ลูกพี่ลูกน้องที่มี ความใกล้ชิดน้อยกว่า จะไม่มีสิทธิได้รับมรดก

และหากไม่มีทายาทที่เป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายและผู้สืบสันดาน บุตรที่ไม่ชอบ ด้วยกฎหมายและผู้สืบสันดาน บิดาและมารดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย คู่สมรส พี่น้องร่วมบิดามารดา เดียวกัน พี่น้องร่วมแต่บิดาหรือมารดาเดียวกัน ลุง ป้า น้า อา และลูกพี่ลูกน้องอยู่เลย มรดกจะตกแก่ รัฐทั้งหมด¹³⁶

จะเห็นได้ว่าการแบ่งปันทรัพย์มรดกแก่ทายาทโดยธรรมในกรณีที่เจ้ามรดกไม่ได้ทำ พินัยกรรมเอาไว้ ตามที่มาตรา 978-1014 กำหนดขึ้นสอดคล้องกับ “หลักญาติสนิทตัดญาติห่าง” แต่ มีการให้ความสำคัญกับทายาทโดยธรรมประเภทที่เป็นบุตรและผู้สืบสันดานมากกว่าทายาทโดยธรรม ประเภทที่เป็นบิดามารดาหรือบุพการี กล่าวคือ หากมีทายาทที่เป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายอยู่ บุตร โดยชอบด้วยกฎหมายมีสิทธิได้รับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมร่วมกับคู่สมรสของเจ้ามรดก และ บุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ทายาทประเภทอื่นๆ กล่าวคือ บิดามารดา และญาติคนอื่นๆ จะไม่มีสิทธิ ได้รับมรดก เฉพาะแต่กรณีมีทายาทที่เป็นบุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายอยู่ บิดามารดาโดยชอบด้วย กฎหมาย จึงจะมีสิทธิได้รับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมร่วมกับทายาทที่เป็นบุตร โดยทายาทโดย ธรรมประเภทเดียวกันมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งรับมรดกเท่ากัน จึงเห็นได้ว่ากฎหมายมรดกของสาธารณรัฐ ฟิลิปปินส์ให้ความสำคัญกับความสนิทและความใกล้ชิดของญาติ อย่างไรก็ตาม หากเจ้ามรดกได้ทำ พินัยกรรมเอาไว้ การแบ่งทรัพย์มรดกจะเป็นไปตามพินัยกรรมและต้องพิจารณาถึงส่วนแบ่งมรดกที่

¹³⁶ Civil Code of the Philippines Article 1011

In default of persons entitled to succeed in accordance with the provisions of the preceding Sections, the State shall inherit the whole estate. (956a)

กฎหมายกำหนดไว้ให้เจ้ามรดกต้องมีการสงวนเอาไว้ให้แก่ทายาทโดยธรรมหรือทายาทตามกฎหมาย คือ ทายาทประเภทบุตร บิดามารดา และคู่สมรส อีกด้วย

3. ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ

จากการศึกษาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประเทศไทย นำมาเปรียบเทียบกับประมวลกฎหมายแพ่งสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ และประมวลกฎหมายแพ่งสาธารณรัฐประชาชนจีน เฉพาะเนื้อหาในส่วนของการกำหนดลำดับทายาทในการรับมรดก เหตุที่ทำให้ทายาทเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดก และการแบ่งปันทรัพย์มรดก ได้ดังนี้

3.1 การกำหนดลำดับทายาทในการรับมรดก

ประเทศไทยมีการบัญญัติเรื่องการกำหนดลำดับทายาทในการรับมรดกเอาไว้ในมาตรา 1629 โดยมีทายาทโดยธรรม 6 ลำดับ คือ 1) ผู้สืบสันดาน 2) บิดามารดา 3) พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน 4) พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน 5) ปู่ ย่า ตา ยาย 6) ลุง ป้า น้า อา ตามมาตรา 1629 วรรคแรก และทายาทโดยธรรมประเภทคู่สมรส คือ สามีหรือภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายซึ่งได้มีการจดทะเบียนสมรส ตามมาตรา 1629 วรรคสอง

สาธารณรัฐประชาชนจีนได้มีการกำหนดลำดับในการรับมรดกไว้ในมาตรา 1127 จำนวน 2 ลำดับ ดังนี้ (1) ทายาทลำดับที่หนึ่ง : คู่สมรส บุตร บิดา มารดา (2) ทายาทลำดับที่สอง : พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกับเจ้ามรดก ปู่ ย่า ตา ยาย

สาธารณรัฐฟิลิปปินส์มีการกำหนดทายาทโดยธรรมหรือทายาทตามกฎหมาย คือ ทายาทประเภทบุตร บิดามารดา และคู่สมรส ที่กฎหมายกำหนดไว้ให้เจ้ามรดกต้องมีการสงวนส่วนแบ่งมรดกเอาไว้ให้แก่ทายาทเหล่านี้ หากมีการทำพินัยกรรม โดยแบ่งเป็น 5 ประเภท กล่าวคือ (1) บุตรและผู้สืบสันดานโดยชอบด้วยกฎหมาย (2) บิดามารดาและผู้บุพการีที่ชอบด้วยกฎหมาย (3) คู่สมรส (4) บุตรที่มีการรับรองโดยพฤตินัย (5) บุตรนอกกฎหมายตามมาตรา 287 และในกรณีที่เจ้ามรดกมิได้ทำพินัยกรรมเอาไว้การแบ่งมรดกจะเป็นไปตามที่มีการกำหนดลำดับทายาทในการรับมรดกในมาตรา 978-1014 กล่าวคือ บุตรโดยชอบด้วยกฎหมายและผู้สืบสันดาน บุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและผู้สืบสันดาน บิดาและมารดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย คู่สมรส พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน พี่น้องร่วมแต่บิดาหรือมารดาเดียวกัน ลุง ป้า น้า อา ลูกพี่ลูกน้อง และหากไม่มีทายาทดังกล่าวอยู่เลย มรดกจะตกแก่รัฐทั้งหมด

จึงเห็นได้ว่าทั้งสามประเทศมีการจัดให้บุตรและผู้สืบสันดาน ผู้บุพการี พี่น้องและคู่สมรสไว้ให้เป็นทายาทในกรณีที่เจ้ามรดกไม่ได้ทำพินัยกรรม โดยประเทศไทยมีการกำหนดลำดับทายาทในการรับมรดกเอาไว้ถึง 6 ลำดับอย่างละเอียด โดยมีการแบ่งแยกพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันและพี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกันเอาไว้ต่างลำดับกันซึ่งแตกต่างกับทั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนและ

ฟิลิปปินส์ซึ่งมิได้มีการบัญญัติแยกเอาไว้อย่างชัดเจน มีเพียงการกล่าวถึงพี่น้องของเจ้ามรดกเท่านั้น และประเทศไทยได้มีการกำหนดลำดับของลุง ป้า น้า อา เอาไว้ในลำดับที่ 6 ซึ่งสาธารณรัฐประชาชนจีนไม่มีการกล่าวถึงลุง ป้า น้า อา เอาไว้ในบทบัญญัติแต่อย่างใด ส่วนสาธารณรัฐฟิลิปปินส์มีการกล่าวถึงลุง ป้า น้า อาเช่นเดียวกับประเทศไทย อีกทั้งยังมีการบัญญัติครอบคลุมไปถึงลูกพี่ลูกน้อง แต่ประเทศไทยและจีนไม่มีการกล่าวถึงลูกพี่ลูกน้องเอาไว้แต่อย่างใด

3.2 เหตุที่ทำให้ทายาทเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกโดยการถูกกำจัดมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร

ประเทศไทยได้กำหนดเหตุที่ทำให้ทายาทเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกโดยการถูกกำจัดมรดก ไว้ในมาตรา 1606 บุคคลที่ปฏิบัติตาม 5 กรณี กล่าวคือ (1) ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้เจตนากระทำ หรือพยายามกระทำให้เจ้ามรดก หรือผู้มีสิทธิได้รับมรดกก่อนตนถึงแก่ความตายโดยมิชอบด้วยกฎหมาย (2) พ้องเจ้ามรดกหาว่าทำความผิดโทษประหารชีวิต แต่ตนเองกลับต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดฐานฟ้องเท็จหรือทำพยานเท็จ (3) รู้แล้วว่าเจ้ามรดกถูกฆ่าโดยเจตนาแต่มิได้นำข้อความนั้นขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ (4) ฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกทำ หรือเพิกถอนหรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมดซึ่งเกี่ยวกับทรัพย์สินมรดก หรือไม่ให้กระทำการดังกล่าวนั้น (5) ปลอม ทำลาย หรือปิดบังพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมด หากปฏิบัติตาม 5 กรณี ข้อใดข้อหนึ่งจะต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรไว้ โดยเจ้ามรดกอาจถอนข้อกำหนดฐานเป็นผู้ไม่สมควรเสียก็ได้โดยให้ภายในเป็นลายลักษณ์อักษร

สาธารณรัฐประชาชนจีนก็มีบทบัญญัติเหตุที่ทำให้ทายาทขาดคุณสมบัติในการรับมรดกคือการถูกกำจัดมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรเอาไว้เช่นเดียวกัน ที่ทำให้ทายาทเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกไว้ในมาตรา 1125 ทั้งหมด 5 กรณี กล่าวคือ (1) จงใจฆ่าเจ้ามรดก (2) ฆ่าทายาทคนอื่นเพื่อการแย่งชิงมรดก (3) ละเลยทอดทิ้งเจ้ามรดก หรือทารุณกรรมเจ้ามรดกโดยมีเหตุร้ายแรง (4) ปลอมแปลงแก้ไข ปกปิด หรือทำลายพินัยกรรมโดยมีเหตุร้ายแรงและ (5) บังคับหรือการขัดขวางเจ้ามรดกในการก่อ เปลี่ยนแปลง ถอนพินัยกรรมโดยวิธีการฉ้อฉล ข่มขู่และมีเหตุอย่างร้ายแรง โดยเจ้ามรดกอาจยกโทษให้ทายาทที่กระทำการดังกล่าวได้ในบางกรณีหากทายาทมีการแสดงความสำนึกผิด หรือหากเจ้ามรดกทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้ ทายาทผู้นั้นก็มีสิทธิได้รับมรดกตามพินัยกรรม

ส่วนสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ได้กำหนดเหตุที่ทำให้ทายาททุกประเภทเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกโดยการถูกกำจัดมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร ไว้ในมาตรา 1032 ทั้งหมด 8 กรณี กล่าวคือ (1) บิดามารดาที่ทอดทิ้งบุตรหรือชกหญิงบุตรสาวให้ประพฤติดุจริตหรือประพฤติดีศีลธรรม หรือพยายามประพฤติดีศีลธรรมของบุตร (2) ผู้ที่ต้องคำพิพากษาว่ามีความผิดฐานพยายามฆ่าผู้ทำพินัยกรรม คู่สมรส ผู้สืบสันดาน หรือบุพการีของผู้ทำพินัยกรรม (3) ผู้ที่กล่าวหาผู้ทำพินัยกรรมในความผิดซึ่ง

กฎหมายกำหนดโทษจำคุกตั้งแต่หกปีขึ้นไป ถ้าพบว่าข้อกล่าวหาไม่มีมูล (4) ทายาทที่บรรลุนิติภาวะซึ่งทราบถึงการตายของผู้ทำพินัยกรรม แต่มิได้นำความขึ้นร้องเรียนต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐภายในหนึ่งเดือน (5) ผู้ที่ถูกตัดสินว่ามีความผิดฐานเป็นซู่หรือร่วมประเวณีกับคู่สมรสของผู้ทำพินัยกรรม (6) ผู้ที่ฉ้อฉล ใช้ความรุนแรง หรือข่มขู่ ให้ผู้ทำพินัยกรรมทำพินัยกรรม หรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมที่ทำไว้แล้ว (7) ผู้ที่ใช้วิธีเดียวกันนี้ขัดขวางผู้อื่นในการทำพินัยกรรม เพิกถอน ปกปิด หรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมที่ทำไว้แล้ว และ (8) ผู้ที่ปลอมหรือแปลงพินัยกรรมของเจ้ามรดก และยังสามารถกำหนดให้ทายาทโดยธรรมตามมาตรา 887 อาจเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกที่กฎหมายได้แบ่งส่วนเอาไว้ให้ โดยที่เจ้ามรดกจะต้องทำพินัยกรรมและระบุสาเหตุตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้ชัดเจน ซึ่งกฎหมายได้กำหนดเหตุที่ทำให้ทายาทโดยธรรมเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกเอาไว้ในมาตรา 919-921 เช่น กรณีบุตรหรือผู้สืบสันดานถูกตัดสินว่ามีความผิดฐานเป็นซู่หรือร่วมประเวณีกับคู่สมรสของผู้ทำพินัยกรรม กรณีที่บุตรหรือผู้สืบสันดานปฏิเสธที่จะให้การช่วยเหลือบิดามารดาหรือบุพการีที่ตัดสิทธิ์บุตรหรือผู้สืบสันดานดังกล่าว โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร กรณีที่บิดามารดาปฏิเสธที่จะอุปการะเลี้ยงดูช่วยเหลือบุตรหรือผู้สืบสันดานโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร และกรณีที่คู่สมรสการปฏิเสธที่จะอุปการะเลี้ยงดูช่วยเหลือบุตรหรือคู่สมรสอีกฝ่ายโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร เป็นต้น

เห็นได้ว่าแม้ทั้งสามประเทศจะมีบทบัญญัติกำหนดเหตุที่ทำให้ทายาทเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกโดยการถูกกำจัดมรดกเหมือนกันก็ตาม แต่ทั้งสามประเทศก็มีเหตุในการถูกกำจัดมรดกหลายกรณีที่คล้ายคลึงกัน และในบางกรณีที่แตกต่างกัน เช่น ประเทศไทยมีเหตุในการถูกกำจัดมรดกตามมาตรา 1606 (2) และ (3) คือ ผู้ที่ได้ฟ้องเจ้ามรดกหาว่ากระทำความผิดโทษประหารชีวิตและตนเองกลับต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดฐานฟ้องเท็จหรือทำพยานหลักฐานเท็จ และผู้รู้แล้วว่า เจ้ามรดกถูกฆ่าโดยเจตนา แต่มิได้นำข้อความนั้นขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ แต่สาธารณรัฐประชาชนจีนไม่พบบทบัญญัติในกรณีดังกล่าว และสาธารณรัฐประชาชนจีนมีกรณีตามมาตรา 1125 (3) การที่ทายาททอดทิ้งเจ้ามรดก หรือทารุณกรรมเจ้ามรดกโดยมีเหตุร้ายแรง แต่ไม่พบว่าในประเทศไทยมีกรณีดังกล่าว ส่วนในสาธารณรัฐฟิลิปปินส์นั้นแม้ไม่พบเหตุที่ทำให้ทายาททุกประเภทเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกโดยการถูกกำจัดมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีทายาททอดทิ้งเจ้ามรดก หรือทารุณกรรมเจ้ามรดกโดยมีเหตุร้ายแรง ในมาตรา 1032 แบบสาธารณรัฐประชาชนจีนก็ตาม แต่ว่าได้มีการกำหนดเหตุที่ทำให้ทายาทโดยธรรมอาจเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกในกรณีที่บุตรหรือผู้สืบสันดานปฏิเสธที่จะให้การช่วยเหลือบิดามารดาหรือบุพการีที่ตัดสิทธิ์บุตรหรือผู้สืบสันดานดังกล่าว กรณีที่บิดามารดาปฏิเสธที่จะอุปการะเลี้ยงดู ช่วยเหลือบุตรหรือผู้สืบสันดาน และกรณีที่คู่สมรสการปฏิเสธที่จะอุปการะเลี้ยงดู ช่วยเหลือบุตรหรือคู่สมรสอีกฝ่าย โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร เอาไว้

3.3 การแบ่งปันทรัพย์มรดก

ประเทศไทยมีการแบ่งส่วนมรดกของทายาทโดยธรรมในลำดับและชั้นต่างๆ จะเป็นไปตามมาตรา 1630 ถึงมาตรา 1633 โดยทายาทโดยธรรมในลำดับเดียวกันในลำดับหนึ่งๆ ที่ระบุไว้ในมาตรา 1629 นั้น ได้รับส่วนแบ่งเท่ากัน ถ้าในลำดับหนึ่งมีทายาทโดยธรรมคนเดียว ทายาทโดยธรรมคนนั้นมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งทั้งหมด ลำดับถัด ๆ ไปไม่มีสิทธิได้รับส่วนแบ่งมรดก เว้นแต่กรณีทายาทโดยธรรมลำดับที่ 1 และลำดับที่ 2 ซึ่งมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งทั้งคู่ และในระหว่างผู้สืบสันดานต่างชั้นกันนั้น บุตรของเจ้ามรดกอันอยู่ในชั้นสนิทที่สุดเท่าที่นั้นมีสิทธิรับมรดก ผู้สืบสันดานที่อยู่ในชั้นถัดลงไปจะรับมรดกได้ก็แต่โดยอาศัยสิทธิในการรับมรดกแทนที่ ตามมาตรา 1631 ซึ่งในการแบ่งมรดกระหว่างทายาทโดยธรรมนั้นอาศัยหลักกฎหมายที่ว่าด้วย “หลักญาติสนิทตัดญาติห่าง” ในกรณีของคู่สมรสจะเป็นไปตามมาตรา 1635 ซึ่งส่วนแบ่งที่ได้รับจะขึ้นอยู่กับทายาทโดยธรรมลำดับอื่นที่มีอยู่ เช่น หากมีทายาทโดยธรรมลำดับที่ 1 อยู่ คู่สมรสถือว่าเป็นทายาทลำดับเดียวกันคนหนึ่ง และทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร จะไม่มีสิทธิได้รับส่วนแบ่งมรดกเลย เนื่องจากเป็นการถูกกำจัดมิให้รับมรดกทั้งหมด

สาธารณรัฐประชาชนจีนในการแบ่งปันทรัพย์มรดกหากมีทายาทลำดับที่ 1 อยู่ ทายาทลำดับที่ 2 จะไม่สามารถรับมรดกได้ และทายาทลำดับเดียวกันมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งที่เท่าเทียมกันในการรับมรดก แต่หากมีทายาทที่ทำหน้าที่หลักในการอุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกหรืออาศัยอยู่กับเจ้ามรดก อาจจะได้รับมรดกมากกว่าเมื่อมีการแบ่งมรดก หรือถ้าทายาทที่มีความสามารถและมีเงื่อนไขในการอุปการะเลี้ยงดู แต่ไม่ปฏิบัติหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูก็จะไม่ได้รับการแบ่งมรดกหรือได้รับการแบ่งมรดกน้อยเมื่อมีการแบ่งมรดก ซึ่งหากทายาทสามารถตกลงร่วมกันและได้รับความยินยอมจากทุกคน อาจแบ่งมรดกโดยไม่เท่ากันก็ได้ และกฎหมายยังมีการกำหนดครอบคลุมไปถึงเรื่องการแบ่งส่วนในมรดกในกรณีที่บุคคลอื่นที่ไม่ใช่ทายาท ที่อยู่ภายใต้การเลี้ยงดูของเจ้ามรดก หรือบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ทายาท ที่ทำหน้าที่ในการเลี้ยงดูเจ้ามรดกมากกว่า สามารถแบ่งมรดกตามสมควรได้และทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดก ฐานเป็นผู้ไม่สมควร จะไม่มีสิทธิได้รับส่วนแบ่งมรดกเลย เนื่องจากเป็นการถูกกำจัดมิให้รับมรดกทั้งหมด

ส่วนกรณีของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ได้กำหนดเรื่องการแบ่งส่วนมรดกของทายาทโดยธรรมในลำดับและชั้นต่างๆ เอาไว้ ในกรณีที่เจ้ามรดกไม่ได้ทำพินัยกรรมเอาไว้ การแบ่งปันทรัพย์มรดกของเจ้ามรดกจะเป็นไปตามมาตรา 978-1014 กล่าวคือ มรดกอาจตกแก่บุตรโดยชอบด้วยกฎหมายและผู้สืบสันดาน บุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและผู้สืบสันดาน บิดาและมารดาโดยชอบด้วยกฎหมาย บิดาและมารดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย คู่สมรส พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน พี่น้องร่วมแต่บิดาหรือมารดาเดียวกัน ลุง ป้า น้า อา ลูกพี่ลูกน้อง ขึ้นอยู่กับว่ามีทายาทประเภทใดยังมีชีวิตอยู่ในขณะนั้น และหากไม่มีทายาทดังกล่าวอยู่เลย มรดกจะตกแก่รัฐทั้งหมด ซึ่งทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดก ฐาน

เป็นผู้ไม่สมควร จะไม่มีสิทธิได้รับส่วนแบ่งมรดกเลย เนื่องจากเป็นการถูกกำจัดมิให้รับมรดกทั้งหมด และในกรณีที่เจ้ามรดกทำพินัยกรรมเอาไว้ การแบ่งทรัพย์สินมรดกจะเป็นไปตามพินัยกรรมและต้องพิจารณาถึงส่วนแบ่งมรดกที่กฎหมายกำหนดไว้ให้เจ้ามรดกต้องมีการสงวนเอาไว้ให้แก่ทายาทโดยธรรมหรือทายาทตามกฎหมาย คือ ทายาทประเภทบุตร บิดามารดา และคู่สมรส ซึ่งแม้ทายาทโดยธรรมอาจเข้าด้วยกรณีที่จะต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดก ฐานเป็นผู้ไม่สมควร ก็สามารถมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งมรดกได้ หากเจ้ามรดกผู้ทำพินัยกรรมไม่ได้ทำพินัยกรรมระบุเหตุดังกล่าวเพื่อตัดสิทธิทายาทดังกล่าวมิให้ได้รับมรดก แต่หากมีการระบุเหตุไว้ในพินัยกรรมทายาทโดยธรรมดังกล่าวจะไม่มีสิทธิได้รับส่วนแบ่งมรดกเลย เนื่องจากเป็นการถูกกำจัดมิให้รับมรดกทั้งหมด

จากที่กล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าการแบ่งปันทรัพย์สินมรดกทั้งสามประเทศกำหนดขึ้นเป็นไปตาม “หลักญาติสนิทตัดญาติห่าง” หากมีทายาทลำดับที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกว่าอยู่ เฉพาะแต่ทายาทลำดับที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกว่า เท่านั้นที่มีสิทธิรับมรดก ทายาทลำดับที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดลำดับรองลงมาจะไม่สามารถรับมรดกได้ เว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายกำหนดให้ทายาทแต่ละลำดับมีสิทธิรับมรดกร่วมกันได้ โดยทายาทลำดับเดียวกันมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งรับมรดกที่เท่าเทียมกัน จึงเห็นได้ว่ากฎหมายมรดกทั้งสามประเทศให้ความสำคัญกับสายโลหิต ความสนิท และความใกล้ชิดของญาติ แต่ในสาธารณรัฐประชาชนจีนหากทายาทสามารถตกลงร่วมกันและได้รับความยินยอมจากทุกคน อาจแบ่งมรดกโดยไม่เท่ากันก็ได้ และกฎหมายยังมีการกำหนดครอบคลุมไปถึงเรื่องการแบ่งส่วนในมรดกในกรณีที่บุคคลอื่นที่ไม่ใช่ทายาท ที่ทำหน้าที่ในการเลี้ยงดูเจ้ามรดกมากกว่าสามารถแบ่งมรดกตามสมควรได้ และบุตรที่ทำหน้าที่เลี้ยงดูเจ้ามรดกน้อยกว่าบุตรคนอื่นๆ ก็อาจได้รับมรดกน้อยกว่าบุตรที่ทำหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกมากกว่า ซึ่งไม่พบหลักเกณฑ์ดังกล่าวในประเทศไทยและฟิลิปปินส์ และในสาธารณรัฐฟิลิปปินส์มีการสงวนส่วนแบ่งของทรัพย์สินมรดกเอาไว้ให้แก่ทายาทโดยธรรม หากเจ้ามรดกมีการทำพินัยกรรมก็มีให้เจ้ามรดกจัดสรรแบ่งปันทรัพย์สินมรดกด้วยพินัยกรรมให้แก่บุคคลอื่นซึ่งมิใช่ทายาทโดยธรรมหมดทุกส่วนโดยไม่คำนึงถึงทายาทโดยธรรม ซึ่งเป็นกรณีที่ไม่พบในประเทศไทยและจีนเช่นเดียวกัน

เมื่อพิจารณากฎหมายมรดกของทั้งสามประเทศประกอบกันแล้วพบว่า กฎหมายมรดกของทั้งสามประเทศมีส่วนที่เหมือนกัน คือ มีการกำหนดลำดับทายาทในการรับมรดก โดยจัดให้บุตรและผู้สืบสันดาน ผู้บุพการี พี่น้องและคู่สมรสไว้ให้เป็นทายาทในกรณีที่เจ้ามรดกไม่ได้ทำพินัยกรรม อันเป็นไปตามหลักญาติสนิทตัดญาติห่าง และมีบทบัญญัติในเรื่องการถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร เหมือนกัน แต่มีความแตกต่างกันในเหตุที่จะทำให้เกิดถูกกำจัดมรดก และการแบ่งปันทรัพย์สินมรดกทั้งสามประเทศกำหนดขึ้นเป็นไปตาม หลักญาติสนิทตัดญาติห่าง หากมีทายาทลำดับที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกว่าอยู่ เฉพาะแต่ทายาทลำดับที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกว่าเท่านั้นที่มีสิทธิรับมรดก และสะท้อนว่าทั้งสามประเทศให้ความสำคัญกับสายโลหิต ความสนิท และความใกล้ชิดของ

ญาติ กฎหมายมรดกของทั้งสามประเทศมีส่วนที่แตกต่างกัน คือ สาธารณรัฐประชาชนจีนมีกรณีการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา ตามมาตรา 1125 (3) ส่วนในสาธารณรัฐฟิลิปปินส์นั้นมีการกำหนดเหตุที่ทำให้ทายาทโดยธรรมอาจเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกในกรณีที่บุตรหรือผู้สืบสันดานปฏิเสธที่จะให้การช่วยเหลือบิดามารดาหรือบุพการีที่ตัดสิทธิ์บุตรหรือผู้สืบสันดานดังกล่าว กรณีที่บิดามารดาปฏิเสธที่จะอุปการะเลี้ยงดู ช่วยเหลือบุตรหรือผู้สืบสันดาน และกรณีที่คู่สมรสการปฏิเสธที่จะอุปการะเลี้ยงดู ช่วยเหลือบุตรหรือคู่สมรสอีกฝ่าย โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร เอาไว้ แต่ไม่พบว่าในประเทศไทยมีกรณีแบบทั้งสองประเทศดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตาม ในการแบ่งปันทรัพย์มรดก สาธารณรัฐประชาชนจีนเปิดโอกาสให้ทายาทสามารถตกลงร่วมกัน และได้รับความยินยอมจากทุกคน ให้แบ่งมรดกโดยไม่เท่ากันก็ได้ และมีการกำหนดในกรณีที่บุคคลอื่นที่ไม่ใช่ทายาท ที่ทำหน้าที่ในการเลี้ยงดูเจ้ามรดกมากกว่าสามารถแบ่งมรดกตามสมควรได้ และบุตรที่ทำหน้าที่เลี้ยงดูเจ้ามรดกน้อยกว่าบุตรคนอื่น ๆ ก็อาจได้รับมรดกน้อยกว่าบุตรที่ทำหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกมากกว่า ซึ่งไม่พบหลักเกณฑ์ดังกล่าวในประเทศไทยและฟิลิปปินส์ และในสาธารณรัฐฟิลิปปินส์มีการสงวนส่วนแบ่งของทรัพย์มรดกเอาไว้ให้แก่ทายาทโดยธรรม หากเจ้ามรดกมีการทำพินัยกรรมก็มิให้เจ้ามรดกจัดสรรแบ่งปันทรัพย์มรดกด้วยพินัยกรรมให้แก่บุคคลอื่นซึ่งมิใช่ทายาทโดยธรรมหมดทุกส่วนโดยไม่คำนึงถึงทายาทโดยธรรม ซึ่งเป็นกรณีที่ไม่มีพบในประเทศไทยและจีนเช่นเดียวกัน จึงเห็นได้ว่ากฎหมายของสาธารณรัฐประชาชนจีนมีข้อดีคือการให้ความสำคัญกับสายโลหิต ความสนิท และความใกล้ชิดของญาติ แต่ก็ยังให้ความสำคัญถึงการทำหน้าที่ในการเลี้ยงดูเจ้ามรดกด้วยเช่นเดียวกัน โดยหากปรากฏว่าทายาททอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดก ไม่ช่วยเหลือดูแลเจ้ามรดก ก็จะถูกจำกัดมิให้รับมรดกของเจ้ามรดก ทายาทหรือบุคคลอื่นหากอุปการะเลี้ยงดู ดูแลช่วยเหลือเจ้ามรดกมากกว่าก็อาจแบ่งมรดกตามสมควรได้ และกฎหมายสาธารณรัฐฟิลิปปินส์มีข้อดีคือมีการสงวนส่วนแบ่งของทรัพย์มรดกเอาไว้ให้แก่ทายาทโดยธรรม เพื่อมิให้เจ้ามรดกจัดสรรแบ่งปันทรัพย์มรดกด้วยพินัยกรรมให้แก่บุคคลอื่นหมดทุกส่วนโดยไม่คำนึงถึงทายาทโดยธรรม กฎหมายของสาธารณรัฐประชาชนจีนมีข้อเสียคือการให้บุคคลอื่นซึ่งมิใช่ทายาทที่อุปการะเลี้ยงดู ดูแล ช่วยเหลือเจ้ามรดกอาจแบ่งมรดกตามสมควรได้ หากพิจารณาแต่เพียงการอุปการะเลี้ยงดูเท่านั้นอาจเป็นช่องทางให้มีกรณีบุคคลอื่นอุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกโดยหวังผลประโยชน์ว่าตนอาจมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งมรดกในภายภาคหน้าจากบทบัญญัติดังกล่าวได้ กฎหมายสาธารณรัฐฟิลิปปินส์มีข้อเสียคือ ในการที่กฎหมายมีการกำหนดส่วนแบ่งแก่ทายาทโดยธรรมไว้โดยเฉพาะมิให้เจ้ามรดกสามารถจำหน่ายได้ทั้งหมด แต่มีการกำหนดให้เจ้ามรดกอาจทำพินัยกรรมระบุเหตุในการตัดสิทธิทายาทไว้ได้ ซึ่งหากมีเหตุตามที่กฎหมายกำหนดเอาไว้ แต่เจ้ามรดกไม่ได้ทำพินัยกรรม อาจเป็นการไม่ตรงความประสงค์ของเจ้ามรดกอย่างแท้จริง การให้เจ้ามรดกจะต้องทำพินัยกรรมระบุไว้เท่านั้นอาจเป็นการสร้างภาระ

แก่เจ้ามรดก โดยหากเจ้ามรดกไม่อาจทำพินัยกรรมได้ ก็ไม่อาจจะบุเหตุดังกล่าวเพื่อตัดสิทธิบุตรซึ่งทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูได้

ตารางที่ 3.1 ตารางเปรียบเทียบกฎหมายประเทศไทย กฎหมายสาธารณรัฐประชาชนจีน และกฎหมายสาธารณรัฐฟิลิปปินส์

เรื่อง	ประเทศไทย	สาธารณรัฐประชาชนจีน	สาธารณรัฐฟิลิปปินส์
1. การกำหนดลำดับทายาทในการรับมรดก	กำหนดทายาทโดยธรรมไว้ 6 ลำดับ (มาตรา 1629) ดังนี้ 1) ผู้สืบสันดาน 2) บิดามารดา 3) พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน 4) พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน 5) ปู่ ย่า ตา ยาย 6) หลุง ป้า น้า อา และทายาทโดยธรรมประเภทคู่สมรส คือ สามีหรือภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายซึ่งได้มีการจดทะเบียนสมรส	กำหนดทายาทโดยธรรมไว้จำนวน 2 ลำดับ (มาตรา 1127) ดังนี้ (1) ทายาทลำดับที่หนึ่ง : คู่สมรส บุตร บิดา มารดา (2) ทายาทลำดับที่สอง : พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกับเจ้ามรดก ปู่ ย่า ตา ยาย	กำหนดทายาทโดยธรรมไว้ในมาตรา 978-1014 คือ บุตรโดยชอบด้วยกฎหมายและผู้สืบสันดาน บุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและผู้สืบสันดาน บิดาและมารดาโดยชอบด้วยกฎหมาย บิดาและมารดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย คู่สมรส พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน พี่น้องร่วมแต่บิดาหรือมารดาเดียวกัน หลุง ป้า น้า อา ลูกพี่ลูกน้อง และได้กำหนดทายาทโดยธรรมคือ ทายาทที่กฎหมายกำหนดไว้ให้เจ้ามรดกต้องมีการสงวนส่วนแบ่งมรดกเอาไว้ให้แก่ทายาทเหล่านี้ หากมีการทำพินัยกรรม จำนวน 5 ประเภท ดังนี้ (1) บุตรและผู้สืบสันดานโดยชอบด้วยกฎหมาย (2) บิดามารดาและผู้บุพการีที่ชอบด้วยกฎหมาย (3) คู่สมรส (4) บุตรที่มีการรับรองโดยพฤตินัย (5) บุตรนอกกฎหมายตามมาตรา 287

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

เรื่อง	ประเทศไทย	สาธารณรัฐประชาชนจีน	สาธารณรัฐฟิลิปปินส์
2. เหตุที่ทำให้ ทายาทเสียไป ซึ่งสิทธิในการ รับมรดกโดย การถูกจำกัด มรดกฐานเป็นผู้ ไม่สมควร	กำหนดเหตุไว้ 5 เหตุ (มาตรา 1606) ดังนี้ (1) ผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึง ที่สุดว่าได้เจตนากระทำ หรือ พยายามกระทำให้เจ้ามรดก หรือผู้มีสิทธิได้รับมรดกก่อน ตนถึงแก่ความตายโดยมิชอบ ด้วยกฎหมาย (2) ผู้ที่ได้ฟ้องเจ้ามรดกหา ว่าทำความผิดโทษประหาร ชีวิตและตนเองกลับต้องคำ พิพากษาถึงที่สุดว่า มีความผิด ฐานฟ้องเท็จหรือทำพยานเท็จ (3) ผู้ที่รู้แล้วว่า เจ้ามรดก ถูกฆ่าโดยเจตนา แต่มิได้นำ ข้อความนั้นขึ้นร้องเรียนเพื่อ เป็นทางที่จะเอาตัวผู้กระทำ ผิดมาลงโทษ แต่ข้อนี้มีให้ใช้ บังคับถ้าบุคคลนั้นมีอายุยังไม่ ครบสิบหกปีบริบูรณ์ หรือเป็น คนวิกลจริตไม่สามารถรู้ผิด ชอบ หรือถ้าผู้ที่ทำนั้นเป็นสามี ภริยาหรือผู้บุพการี หรือ ผู้สืบสันดานของตนโดยตรง (4) ผู้ที่ฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้ เจ้ามรดกทำ หรือเพิกถอน หรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรม แต่บางส่วนหรือทั้งหมดซึ่ง	กำหนดเหตุไว้ 5 เหตุ (มาตรา 1125) ดังนี้ (1) จงใจฆ่าเจ้ามรดก (2) ฆ่าทายาทคนอื่นเพื่อการ แย่งชิงมรดก (3) ละเลยทอดทิ้งเจ้ามรดก หรือทารุณกรรมเจ้ามรดกโดยมี เหตุร้ายแรง (4) ปลอมแปลง แก้วไข ปกปิด หรือทำลายพินัยกรรม โดยมีเหตุร้ายแรง (5) การบังคับหรือการ ขัดขวางเจ้ามรดกในการก่อ เปลี่ยนแปลง ถอนพินัยกรรม โดยวิธีการฉ้อฉล ข่มขู่และมีเหตุ อย่างร้ายแรง ถ้าผู้รับมรดกกระทำการตาม (1)-(5) ข้อใดข้อหนึ่งจะเสียไป ซึ่งสิทธิในการรับมรดก ในกรณีที่ทายาทที่กระทำ การตาม (3)-(5) มีการแสดง ความสำนึกผิดอย่างแท้จริง และเจ้ามรดกมีการยกโทษให้ หรือระบุให้ได้รับมรดกใน พินัยกรรม ทายาทนั้นจะไม่สิ้น สิทธิในการรับมรดก	กำหนดเหตุไว้ 8 เหตุ (มาตรา 1032) ดังนี้ (1) บิดามารดาที่ทอดทิ้งบุตร หรือชกจูงบุตรสาวให้ประพฤติ ทุจริตหรือประพฤติผิดศีลธรรม หรือพยายามประพฤติผิดศีลธรรม ของบุตร (2) ผู้ที่ต้องคำพิพากษาว่ามี ความผิดฐานพยายามฆ่าผู้ทำ พินัยกรรม คู่สมรส ผู้สืบสันดาน หรือบุพการีของผู้ทำพินัยกรรม (3) ผู้ที่กล่าวหาผู้ทำพินัยกรรม ในความผิดซึ่งกฎหมายกำหนดโทษ จำคุกตั้งแต่หกปีขึ้นไป ถ้าพบว่าข้อ กล่าวหาอันไม่มีมูล (4) ทายาทที่บรรลุนิติภาวะซึ่ง ทราบถึงการตายของผู้ทำ พินัยกรรม แต่มิได้นำความขึ้น ร้องเรียนต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ ภายในหนึ่งเดือน เว้นแต่เจ้าหน้าที่ ของรัฐได้ดำเนินการไปแล้ว ข้อห้าม นี้ไม่ใช้บังคับกับกรณีที่ตาม กฎหมายไม่มีความจำเป็นต้อง กล่าวโทษ (5) ผู้ที่ถูกตัดสินว่ามีความผิด ฐานเป็นขู้หรือร่วมประเวณีกับคู่ สมรสของผู้ทำพินัยกรรม (6) ผู้ที่ฉ้อฉล ใช้ความรุนแรงหรือ

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

เรื่อง	ประเทศไทย	สาธารณรัฐประชาชนจีน	สาธารณรัฐฟิลิปปินส์
	<p>เกี่ยวกับทรัพย์สินมรดก หรือไม่ให้กระทำการดังกล่าวนั้น</p> <p>(5) ผู้ที่ปลอม ทำลาย หรือปิดบังพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมด</p> <p>เจ้ามรดกอาจถอนข้อจำกัดฐานเป็นผู้ไม่สมควรเสียก็ได้ โดยให้อภัยไว้เป็นลายลักษณ์อักษร</p>		<p>หรือข่มขู่ ให้ผู้ทำพินัยกรรมทำพินัยกรรม หรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมที่ทำไว้แล้ว</p> <p>(7) ผู้ที่ใช้วิธีเดียวกันนี้ขัดขวางผู้อื่นในการทำพินัยกรรม เพิกถอนปกปิด หรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมที่ทำไว้แล้ว</p> <p>(8) ผู้ที่ปลอมหรือแปลงพินัยกรรมของเจ้ามรดก</p> <p>กำหนดให้ทายาทโดยธรรมตามมาตรา 887 อาจเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกตามมาตรา 915 โดยที่เจ้ามรดกจะต้องทำพินัยกรรมและระบุสาเหตุตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้ชัดเจน โดยได้กำหนดเหตุที่ทำให้ทายาทโดยธรรมเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกเอาไว้ในมาตรา 919-921</p>
3. การแบ่งปันทรัพย์สินมรดก	<p>การแบ่งส่วนมรดกของทายาทโดยธรรมในลำดับเดียวกันในลำดับหนึ่งๆ ที่ระบุไว้ในมาตรา 1629 นั้น ได้รับส่วนแบ่งเท่ากัน ถ้าในลำดับหนึ่งมีทายาทโดยธรรมคนเดียว ทายาทโดยธรรมคนนั้นมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งทั้งหมด ลำดับถัดๆ ไปไม่มีสิทธิได้รับส่วนแบ่งมรดก เว้นแต่กรณี</p>	<p>การแบ่งปันทรัพย์สินมรดกหากมีทายาทลำดับที่ 1 อยู่ ทายาทลำดับที่ 2 จะไม่สามารถรับมรดกได้ และทายาทลำดับเดียวกันมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งที่เท่าเทียมกันในการรับมรดก แต่หากมีทายาทที่ทำหน้าที่หลักในการอุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดก อาจจะได้รับมรดกมากกว่า หรือถ้าทายาทที่มีความสามารถและ</p>	<p>ในกรณีที่เจ้ามรดกไม่ได้ทำพินัยกรรมเอาไว้จะเป็นไปตามมาตรา 978-1014 กล่าวคือ มรดกอาจตกแก่บุตรโดยชอบด้วยกฎหมายและผู้สืบสันดาน บุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและผู้สืบสันดานบิดาและมารดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย คู่สมรส พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน พี่น้องร่วมแต่บิดาหรือมารดาเดียวกัน ลุง ป้า น้า อา</p>

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

เรื่อง	ประเทศไทย	สาธารณรัฐประชาชนจีน	สาธารณรัฐฟิลิปปินส์
	<p>ทายาทโดยธรรมลำดับที่ 1 และลำดับที่ 2 ซึ่งมีสิทธิได้รับ ส่วนแบ่งทั้งคู่ ในกรณีของคู่สมรสจะเป็นไปตามมาตรา 1635 ซึ่งส่วนแบ่งที่ได้รับจะขึ้นอยู่กับทายาทโดยธรรมลำดับอื่นที่มีอยู่ เช่น หากมีทายาทโดยธรรมลำดับที่ 1 อยู่ คู่สมรสถือว่าเป็นทายาทลำดับเดียวกันคนหนึ่ง</p>	<p>มีเงื่อนไขในการอุปการะเลี้ยงดู แต่ไม่ปฏิบัติหน้าที่ซึ่งจะไม่ได้รับการแบ่งมรดกหรือได้รับการแบ่งมรดกน้อยกว่า และหากทายาทสามารถตกลงร่วมกันทุก คนอาจแบ่งมรดกโดยไม่เท่ากันก็ได้ และยังมี การกำหนด ครอบครองในกรณีที่บุคคลอื่นที่ไม่ใช่ทายาท ที่อยู่ภายใต้การเลี้ยงดูของเจ้ามรดก หรือบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ทายาท ที่ทำหน้าที่ในการเลี้ยงดูเจ้ามรดกมากกว่า สามารถแบ่งมรดกตามสมควรได้</p>	<p>ลูกพี่ลูกน้อง ขึ้นอยู่กับว่ามีทายาทประเภทใดยังมีชีวิตอยู่ในขณะนั้น และหากไม่มีทายาทดังกล่าวอยู่เลย มรดกจะตกแก่รัฐทั้งหมด</p> <p>ในกรณีที่เจ้ามรดกทำพินัยกรรมเอาไว้ จะเป็นไปตามพินัยกรรมและตามส่วนแบ่งมรดกที่กฎหมายสงวนเอาไว้ให้แก่ทายาทโดยธรรมหรือทายาทตามกฎหมาย คือ ทายาทประเภทบุตร บิดามารดา และคู่สมรส</p>

จากการที่ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์เปรียบเทียบข้อกฎหมายดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาจะได้นำข้อดีของกฎหมายต่างประเทศมาใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในส่วนที่เกี่ยวกับการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา ซึ่งผู้ศึกษาจะได้กล่าวถึงในการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาในบทที่ 4 และในส่วนของข้อเสนอแนะในบทที่ 5 ต่อไป

บทที่ 4

ปัญหาการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา

ปัญหาการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา เป็นปัญหาที่สามารถเกิดขึ้นได้กับทุกประเทศทั่วโลก เนื่องจากศีลธรรมจารีตประเพณีในเรื่องเกี่ยวกับความกตัญญูเป็นเรื่องที่แต่ละประเทศทั่วโลกมีแนวคิดเป็นไปในแนวทางเดียวกัน กล่าวคือ บุตรควรจะต้องมีความกตัญญูต่อบิดามารดาซึ่งได้ให้การอุปการะเลี้ยงดูมาตั้งแต่เยาว์วัย การที่ต่อมาบุตรนั้นทอดทิ้งไม่อุปการะบิดามารดาที่ได้อุปการะเลี้ยงดูตนมา ถือเป็นกรณิการไม่ตระหนักถึงศีลธรรม และไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดไว้ และหากทำที่สุดแล้วเมื่อบิดามารดาถึงแก่ความตายโดยมิได้ทำพินัยกรรมไว้ บุตรที่ไม่เคยอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดานั้นกลับมาเรียกร้องมรดกของบิดามารดาที่ถึงแก่ความตายในฐานะทายาทโดยธรรม กรณีดังกล่าวถือว่าเป็นการอันมิสมควรและคำนึงถึงแต่ประโยชน์ส่วนตนของบุตร โดยมิได้คำนึงถึงเจตนารมณ์ของผู้ถึงแก่ความตายหรือเจ้ามรดกแต่อย่างใด

เมื่อได้ทำการศึกษาลักษณะกฎหมายว่าด้วยการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ของประเทศไทย ประกอบกับการศึกษาหลักกฎหมายของต่างประเทศ ได้แก่ สาธารณรัฐประชาชนจีน และสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งสาธารณรัฐประชาชนจีน และตามประมวลกฎหมายแพ่งสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ เพื่อให้เห็นถึงหลักกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันมาแล้วจากการศึกษาในบทก่อนๆ ในบทนี้ผู้ศึกษาจะทำการวิเคราะห์ปัญหาการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา ตามหลักกฎหมายไทยเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายต่างประเทศ เพื่อวิเคราะห์ว่าสมควรจะนำหลักกฎหมายต่างประเทศมาปรับใช้กับกฎหมายไทยเพียงใด และเพื่อนำมาแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายไทยในปัญหาที่ทำการวิเคราะห์

1. ปัญหาการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา

การถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร เป็นหลักกฎหมายซึ่งเกี่ยวข้องกับการที่กฎหมายไม่ประสงค์ให้ทายาทผู้มีสิทธิได้รับมรดกแต่มีพฤติกรรมหรือได้กระทำการอันไม่สมควรนั้นได้รับมรดกจากเจ้ามรดก โดยอาจเป็นการกระทำอันไม่สมควรต่อเจ้ามรดกหรือทายาทคนอื่นๆ ก็ได้

แล้วแต่กรณี การถูกจำกัดมรดกจึงเปรียบเสมือนการลงโทษทายาทดังกล่าว เป็นหลักกฎหมายที่มีที่มา จากหลักการว่าบุคคลไม่สมควรได้รับประโยชน์จากการกระทำผิดของตน ซึ่งเป็นหลักการที่มีมาตั้งแต่ ในสมัยโรมัน มีสาระสำคัญคือ ไม่มีผู้ใดที่พึงประโยชน์จากการทำความผิดของตนเอง บุคคลไม่อาจ ได้รับทรัพย์สินจากอาชญากรรมของตนได้

จากการศึกษาทฤษฎีการตกทอดของมรดก และหลักการเกี่ยวกับการรับมรดกและการ เสียสิทธิในการรับมรดก ทฤษฎีที่ว่ามรดกของผู้ตายทั้งหมด รวมทั้งสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบ ทั้งหมดซึ่งไม่เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้จะตกทอดไปยังทายาททันที และการตกทอดของ มรดกจะเป็นไปได้ 2 กรณี คือ กรณีที่เจ้ามรดกได้ทำพินัยกรรมไว้ และกรณีที่เจ้ามรดกไม่ได้ทำ พินัยกรรมไว้ ในกรณีที่เจ้ามรดกได้ทำพินัยกรรมนั้น ทรัพย์มรดกย่อมตกทอดแก่บุคคลที่เจ้ามรดกได้ ทำพินัยกรรมเอาไว้อันเป็นไปตามหลักเสรีภาพในการทำพินัยกรรม แต่ในกรณีที่เจ้ามรดกไม่ได้ทำ พินัยกรรมไว้ กฎหมายจะกำหนดให้ทรัพย์มรดกตกทอดแก่บุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเจ้ามรดก มากที่สุด กล่าวคือ บุตร บิดามารดา และคู่สมรส เนื่องจากกฎหมายไม่ประสงค์ให้สภาพบุคคลขาด ช่วงไป จึงมีการกำหนดทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมเอาไว้ซึ่งเป็นไปตามหลักญาติ สนิทตัดญาติห่าง เนื่องจากสังคมส่วนมากให้ความสำคัญกับความผูกพันระหว่างครอบครัวหรือทาง สายเลือดเป็นอย่างมาก และให้ความสำคัญในเรื่องความกตัญญู รวมทั้งเป็นจารีตประเพณีที่บิดามารดา จะต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรของตน และให้การศึกษาเล่าเรียน และบุตรจะต้องมีความกตัญญูรู้สำนึกใน บุญคุณของบิดามารดาที่อุปการะเลี้ยงดูมาตั้งแต่เยาว์วัยจนเติบโตใหญ่โดยอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา ของตน รวมถึงคู่สมรสก็มีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน เมื่อจารีตประเพณีดังกล่าวถูกปฏิบัติ สืบต่อกันมาเป็นเวลานาน จึงมีการกำหนดเอาไว้เป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรตามมา เมื่อสภาพสังคม และกฎหมายครอบครัวมีแนวคิดเช่นนี้แล้ว จึงส่งผลให้กฎหมายมรดกวางหลักให้โดยหลักแล้วทรัพย์ มรดกตกทอดแก่ทายาทโดยธรรม คือ บิดามารดา บุตร คู่สมรส และญาติ เนื่องมาจากความสัมพันธ์ ระหว่างครอบครัวดังกล่าว ซึ่งกฎหมายมรดกประเทศไทย สาธารณรัฐประชาชนจีน และสาธารณรัฐ ฟิลิปปินส์ ทั้งสามประเทศก็ได้กำหนดให้บิดามารดาและบุตรถือเป็นทายาทโดยธรรมลำดับที่ 1 อัน เนื่องมาจากความสัมพันธ์ทางสายโลหิตและการความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันที่สุด เนื่องจากบิดามารดา และบุตรจะต้องคอยอุปการะซึ่งกันและกัน ซึ่งนับว่ามีความเหมาะสมเป็นอย่างยิ่ง และถือเป็นหลัก กฎหมายที่มีความเป็นสากลเป็นหลักที่นานาประเทศให้การยอมรับ

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันสภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไป มีกรณีที่บุตรซึ่งบิดามารดาได้ให้ การอุปการะเลี้ยงดูมาตั้งแต่เยาว์วัย แต่ต่อมาบุตรนั้นกลับจงใจทอดทิ้งไม่อุปการะบิดามารดาที่ได้ อุปการะเลี้ยงดูตนมา ซึ่งถือเป็นการไม่ตระหนักถึงศีลธรรม ขัดต่อจารีตประเพณีของประเทศไทยอันมี มาช้านาน และไม่ปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยหากบิดามารดามีบุตรมากกว่าหนึ่งคนก็อาจได้รับ การอุปการะเลี้ยงดูจากบุตรคนอื่น การช่วยเหลือในการดำรงชีพเมื่อชราภาพ แต่ท้ายที่สุดแล้วเมื่อบิดา

มารดาถึงแก่ความตายโดยมิได้ทำพินัยกรรมไว้ บุตรที่ไม่เคยอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดานั้นกลับมาเรียกร้องมรดกของบิดามารดาที่ถึงแก่ความตายในฐานะทายาทโดยธรรมลำดับที่ 1 ซึ่งจะเห็นได้ว่าแม้บุตรจะเป็นทายาทโดยธรรมที่มีสิทธิได้รับมรดกในลำดับแรก เนื่องจากมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเจ้ามรดกมากที่สุดก็ตาม แต่กรณีดังกล่าวก็ถือว่าเป็นการอันมิสมควรและคำนึงถึงแต่ประโยชน์ส่วนตนของบุตร โดยมิได้คำนึงถึงเจตนารมณ์ของผู้ถึงแก่ความตายหรือเจ้ามรดกแต่อย่างใด

ซึ่งเมื่อพิจารณากฎหมายประเทศไทย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 37 จะเห็นได้ว่าประเทศไทยให้ความสำคัญกับสิทธิในการสืบมรดก โดยเมื่อบุคคลใดถึงแก่ความตาย กองมรดกของบุคคลนั้นย่อมตกแก่ทายาท และก็ได้มีบทบัญญัติในการจำกัดสิทธิในการรับมรดกเอาไว้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ 4 กรณี คือ การถูกจำกัดมิให้รับมรดก การตัดมิให้รับมรดก การสละมรดก และการสูญเสียมรดกโดยอายุความ โดยรวมถึงการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร ซึ่งมีหลักเกณฑ์ตามมาตรา 1606 ทั้งหมด 5 กรณี คือ (1) ผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้เจตนากระทำ หรือพยายามกระทำให้เจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิได้รับมรดกก่อนตนถึงแก่ความตายโดยมิชอบด้วยกฎหมาย (2) ผู้ที่ได้ฟ้องเจ้ามรดกหาว่าทำความผิดโทษประหารชีวิตและตนเองกลับต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่า มีความผิดฐานฟ้องเท็จหรือทำพยานเท็จ (3) ผู้ที่รู้แล้วว่าเจ้ามรดกถูกฆ่าโดยเจตนา แต่มิได้นำข้อความนั้นขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ (4) ผู้ที่ฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกทำ เพิกถอน หรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมดซึ่งเกี่ยวกับทรัพย์สินมรดก หรือไม่ให้กระทำการดังกล่าวนั้น (5) ผู้ที่ปลอม ทำลาย หรือปิดบังพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมด แต่ไม่ปรากฏว่ามีกรณีที่รองรับการตัดสิทธิของบุตรที่ทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาเอาไว้ และไม่อาจนำมาตราใด ๆ ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาปรับใช้บังคับแก่คดีเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมขึ้นได้

แต่เมื่อได้ศึกษาและวิเคราะห์ถึงกฎหมายมรดกของประเทศไทยก่อนมีประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งมีที่มาจากจารีตประเพณีดั้งเดิมตั้งแต่สมัยก่อนนั้น พบว่าในสมัยก่อนบทบัญญัติของกฎหมายมีการกำหนดข้อห้ามมิให้รับมรดก ซึ่งได้มีการกำหนดให้บุตรที่ละทิ้งบิดามารดาไปต่างเมือง เป็นต้น เป็นลักษณะซึ่งไม่สมควรได้รับมรดก ในกรณีดังกล่าวบุตรจึงไม่มีสิทธิได้รับมรดก จากกรณีดังกล่าวเป็นการแสดงให้เห็นว่าสังคมไทยตั้งแต่ในสมัยก่อนให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตรที่จะต้องมิละทิ้งและหน้าที่ในการอุปการะกันและกัน มากกว่าจะให้ความสำคัญแต่เพียงความสัมพันธ์ทางสายโลหิตเท่านั้น หากบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาก็จะถือว่าไม่สมควรที่จะได้รับมรดกของบิดามารดา และเมื่อพิจารณาถึงหลักกฎหมายเรื่องการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรตามกฎหมายโรมันนั้นแม้จะเป็นเรื่องที่ไม่ชัดเจนและไม่สมบูรณ์ บางเรื่องไม่ได้เป็นไปตามหลักตรรกะ แต่มีเหตุผลเบื้องหลังไปตามข้อเท็จจริงของเรื่อง การเป็นผู้ไม่สมควรตามกฎหมายโรมันมีเหตุผลหลายประการอันจะทำให้บุคคลหนึ่งถูกถือว่าเป็นผู้ไม่สมควรได้รับทรัพย์สิน

ของผู้ตาย แต่กรณีที่ถูกทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา ก็ถือเป็นกรณีการเป็นผู้ไม่สมควรในกรณีอื่นๆ ประการหนึ่ง ซึ่งถูกถือว่าเป็นผู้ไม่สมควรได้รับทรัพย์สินของผู้ตาย

เมื่อพิจารณาในส่วนของกฎหมายสาธารณรัฐประชาชนจีนเรื่องการถูกกำจัดมรดกนั้น มีบทบัญญัติที่รองรับถึงกรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาเอาไว้ คือ มาตรา 1125 (3) การละเลยทอดทิ้งเจ้ามรดกหรือทารุณกรรมเจ้ามรดกโดยมีเหตุร้ายแรง โดยการที่บุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาทั้งที่มีกฎหมายกำหนดเอาไว้ให้มีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดู และที่เป็นหน้าที่ทางศีลธรรม ถือเป็นกรณียกเว้นการละเลยทอดทิ้งเจ้ามรดก ตามมาตรา 1125 (3) มีผลทำให้บุตรดังกล่าวเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกของบิดามารดา ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนให้ความสำคัญกับการอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกันต่อเจ้ามรดกมากกว่าจะให้ความสำคัญแต่เพียงความสัมพันธ์ทางสายโลหิตระหว่างบิดามารดาและบุตรเท่านั้น หากบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา ก็ถือว่าเป็นผู้ไม่สมควรที่จะได้รับมรดกของบิดามารดา จึงถือได้ว่ากฎหมายสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นกฎหมายที่มีความทันสมัย และสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน บุตรที่ทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาจะถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรตามมาตรา 1125 (3)

และเมื่อพิจารณากฎหมายสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ พบว่า ได้กำหนดเหตุที่ทำให้ทายาทเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกโดยการถูกกำจัดมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร ไว้ในมาตรา 1032 ทั้งหมด 8 กรณี ซึ่งมีกรณีที่ใกล้เคียงกับข้อเท็จจริงดังกล่าวคือตามมาตรา 1032 (1) บิดามารดาที่ทอดทิ้งบุตร แต่ตามมาตราฉบับนี้บังคับเฉพาะกรณีของบิดามารดาที่ทอดทิ้งบุตรของตนเท่านั้น ไม่รวมถึงกรณีที่บุตรทอดทิ้งบิดามารดาแต่อย่างใด จึงไม่อาจนำมาตราดังกล่าวไปปรับใช้กับกรณีข้อเท็จจริงดังกล่าวข้างต้นได้ แต่เป็นการสะท้อนให้เห็นว่าแม้บิดามารดาจะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับบุตรซึ่งเป็นเจ้ามรดกมากที่สุดก็ตาม แต่เมื่อได้กระทำการทอดทิ้งบุตรซึ่งถือว่าเป็นการอันมิสมควร และคำนึงถึงแต่ประโยชน์ส่วนตน ก็อาจถูกกำจัดมิให้รับมรดกได้เช่นเดียวกัน สะท้อนให้เห็นว่าหน้าที่ของบิดามารดาในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรเป็นเรื่องสำคัญ

แม้กฎหมายสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ไม่มีบทบัญญัติในการถูกกำจัดมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรกรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาก็ตาม แต่ได้มีการกำหนดให้ทายาทโดยธรรมในกรณีของบุตรทั้งที่ชอบด้วยกฎหมายและบุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายอาจเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดก ด้วยเหตุที่บุตรปฏิเสธที่จะให้การช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร แม้กฎหมายจะมีการแบ่งส่วนมรดกเอาไว้ให้แก่บุตรในฐานะที่เป็นทายาทโดยธรรมก็ตาม โดยที่เจ้ามรดกจะต้องทำพินัยกรรมและระบุสาเหตุ ตามมาตรา 919 (5) ซึ่งหากบุตรปฏิเสธที่จะให้การช่วยเหลือโดยมีเหตุผลอันสมควรแล้วก็ไม่อาจนำเหตุดังกล่าวมาใช้ในการตัดสิทธิ์บุตรมิให้ได้รับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมได้ ซึ่งจึงเห็นได้ว่าแนวคิดในเรื่องเหตุที่ทำให้ทายาทโดยธรรมประเภทที่เป็นบุตรเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดก เป็นเรื่องที่มีแนวคิดคล้ายคลึงกับการถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร แต่ใน

กรณีของทนายทโดยธรรมที่เป็นบุตรนั้นแม้จะมีเหตุตามมาตรา 919 (5) เกิดขึ้นก็ตาม หากเจ้ามรดกผู้ทำพินัยกรรมมิได้กล่าวถึงเหตุดังกล่าวเอาไว้ในพินัยกรรมก็จะเป็นการนำเหตุดังกล่าวมาตัดสิทธิในการรับมรดกของบุตรแต่อย่างใด โดยตามมาตรา 919 (5) การที่บุตรปฏิเสธที่จะให้การช่วยเหลือบิดามารดาหรือบุพการีที่ตัดสิทธิบุตร โดยไม่มีเหตุผลอันสมควรนั้นถือเป็นการอันไม่ควร เป็นการไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาผู้ที่ได้ให้การอุปการะเลี้ยงดูบุตรมาตั้งแต่เยาว์วัยจนกระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่

เมื่อพิจารณากฎหมายทั้งสามประเทศประกอบกรณีดังกล่าวแล้ว ทั้งสามประเทศมีบทบัญญัติกำหนดเหตุที่ทำให้ทายาทเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกโดยการถูกกำจัดมรดกเหมือนกัน โดยมีแนวคิดเบื้องหลังที่ไม่ต้องการให้ทายาทผู้กระทำการหรือประพฤตินั้นอันไม่สมควรมิให้ได้รับมรดกเช่นเดียวกัน และทั้งสามประเทศมีการกำหนดให้บิดามารดาและบุตรมีหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูกันและกัน แต่มีเพียงสาธารณรัฐประชาชนจีนที่มีการกำหนดเหตุที่ทำให้ทายาทเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกโดยการถูกกำจัดมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา แต่ไม่พบว่าในประเทศไทยมีกรณีดังกล่าว ส่วนในสาธารณรัฐฟิลิปปินส์นั้นแม้ไม่พบเหตุที่ทำให้ทายาททุกประเภทเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกโดยการถูกกำจัดมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีทายาททอดทิ้งเจ้ามรดกแบบสาธารณรัฐประชาชนจีนก็ตาม แต่ว่าได้มีการกำหนดเหตุที่ทำให้ทายาทโดยธรรมอาจเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกในกรณีที่บุตรปฏิเสธที่จะให้การช่วยเหลือบิดามารดาที่ตัดสิทธิบุตรเอาไว้

จากที่ได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ ผู้ศึกษามีความเห็นว่าการถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา เป็นกรณีที่ไม่ต้องด้วยบทบัญญัติมาตรา 1606 ในกรณีใดๆ จึงเห็นได้ว่ามาตรา 1606 ยังมีช่องโหว่ที่สมควรได้รับการแก้ไข จึงควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้มีกำหนดให้มีการถูกกำจัดมรดก ในกรณีที่บุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา โดยไม่มีเหตุอันสมควร มิให้บุตรได้รับมรดก กล่าวคือ หากเป็นกรณีที่บุตรไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา โดยมีเหตุอันสมควรอาจเนื่องมาจากฐานะทางการเงิน หรือหน้าที่การทำงานทำให้ไม่อาจช่วยเหลือดูแลบิดามารดาได้โดยสะดวก ดังนั้น การไม่อุปการะเลี้ยงดูดังกล่าวจึงหมายความว่าถึงกรณีที่บุตรไม่ติดต่อ ช่วยเหลือดูแล อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาแต่อย่างใดเลยเพียงแค่บุตรไม่ติดต่อ หรือไม่อาจช่วยเหลือดูแลบิดามารดาได้ โดยมีเหตุอันสมควรนั้น เช่น บุตรมีฐานะไม่ดี มีรายได้น้อยไม่เพียงพอที่จะดูแลบิดามารดาได้ ก็จะไม่ถือว่าเป็นผู้ไม่สมควรอันจะถูกกำจัดมิให้รับมรดก

ผู้ศึกษาเห็นสมควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของมาตรา 1606 ที่มุ่งจะลงโทษทายาทผู้กระทำการหรือประพฤตินั้นอันไม่สมควรมิให้ได้รับมรดก โดยแก้ไขให้เป็นไปตามแนวทางของประมวลกฎหมายแพ่งสาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อให้เกิดความเป็น

ธรรมชั้น และเพื่อเป็นการสนับสนุนให้บุตรและบิดามารดาปฏิบัติตามหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดเอาไว้ โดยการอุปการะเลี้ยงดูและช่วยเหลือซึ่งกันและกันซึ่งผู้ศึกษาจะได้กล่าวไว้ในข้อเสนอนี้ต่อไป

2. ปัญหาการตีความกฎหมายของคำว่า “การทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา” และผลของการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา

การถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา เป็นกรณีที่กฎหมายไม่ประสงค์ให้บุตรซึ่งเป็นทายาทผู้มีสิทธิได้รับมรดกแต่มีพฤติกรรมหรือได้กระทำการอันไม่สมควรนั้นได้รับมรดกจากเจ้ามรดก การถูกจำกัดมรดกจึงเปรียบเสมือนการลงโทษทายาทดังกล่าว เนื่องจากสังคมส่วนมากให้ความสำคัญกับความผูกพันระหว่างครอบครัวหรือทางสายเลือดเป็นอย่างมาก และให้ความสำคัญในเรื่องความกตัญญู รวมทั้งเป็นจารีตประเพณีที่บิดามารดาจะต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตร และบุตรจะต้องมีความกตัญญูสำนึกในบุญคุณของบิดามารดาที่อุปการะเลี้ยงดูมาตั้งแต่ในเยาว์วัยจนเติบโตใหญ่โดยอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาของตน ซึ่งถือเป็นจารีตประเพณีที่ถูกปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน และมีการกำหนดเป็นสิทธิหน้าที่ระหว่างบิดามารดาและบุตรเอาไว้เป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษร ด้วยสภาพสังคมที่มีแนวคิดเช่นนี้ส่งผลให้กฎหมายมรดกวางหลักให้ทรัพย์สินมรดกตกทอดแก่ทายาทโดยธรรม คือ บิดามารดา และบุตร เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวดังกล่าว ซึ่งกฎหมายมรดกประเทศไทย สาธารณรัฐประชาชนจีน และสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ทั้งสามประเทศก็ได้กำหนดให้บิดามารดาและบุตรถือเป็นทายาทโดยธรรมลำดับต้นๆ และได้กำหนดให้บิดามารดาและบุตรจะต้องคอยอุปการะซึ่งกันและกัน อันเนื่องมาจากความสัมพันธ์ทางสายโลหิตและการความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันที่สุด

เมื่อสังคมให้ความสำคัญกับสายโลหิตและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวเป็นอย่างมากจากจารีตประเพณีของประเทศไทยที่ได้สืบต่อกันมาช้านาน และการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา เป็นการทำให้ทายาทคือบุตรเสียสิทธิในการรับมรดกจึงต้องมีการตีความอย่างเคร่งครัด ดังนั้น จึงควรมีหลักเกณฑ์เพื่อประกอบการพิจารณาในการบังคับใช้หลักกฎหมายเรื่องการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา เพื่อมิให้ศาลต้องรับภาระในการใช้ดุลพินิจพิเคราะห์ และตีความมากจนเกินไปว่ากรณีใดบ้างที่จะถือว่าเป็นการที่บุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา อันจะทำให้ตกเป็นผู้ไม่สมควรรับมรดก และเพื่อไม่ให้มีการตีความที่กว้างเกินไป โดยผู้ศึกษาเห็นว่าการทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา ควรมีหลักเกณฑ์ คือ

1. ผู้ถูกกำจัดมิให้รับมรดกต้องเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของบิดามารดาซึ่งเป็นเจ้ามรดก ซึ่งเป็นไปตามที่กฎหมายครอบครัวได้มีการกำหนดไว้ในมาตรา 1563 ว่าบุตรจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา และมาตรา 1564 บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้วแต่เฉพาะทุพพลภาพและหาเลี้ยงตนเองมิได้ โดยบุตรที่มีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาและบุตรที่บิดามารดาต้องอุปการะเลี้ยงดูนั้นหมายความถึงเฉพาะแต่บุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของบิดามารดาเท่านั้น ดังนั้น ในการที่บุตรคนใดจะถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดานั้น บุตรดังกล่าวจึงต้องเป็นบุตรที่มีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาแต่กลับทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาเท่านั้น โดยตีความอย่างเคร่งครัดเนื่องจากเป็นบทบัญญัติที่จำกัดสิทธิของทายาท

2. เจ้ามรดกที่ถึงแก่ความตายเป็นบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมายของบุตรผู้ถูกกำจัดมิให้รับมรดก ซึ่งเป็นไปตามที่กฎหมายครอบครัวได้มีการกำหนดไว้ในมาตรา 1563 ว่าบุตรจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา และมาตรา 1564 บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้วแต่เฉพาะทุพพลภาพและหาเลี้ยงตนเองมิได้ เช่นเดียวกับหลักเกณฑ์ก่อนหน้านี้นี้ เนื่องจากบิดามารดาที่บุตรมีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูและบิดามารดาที่จำต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรนั้นหมายความถึงเฉพาะแต่บิดามารดาโดยชอบด้วยกฎหมายของบุตรเท่านั้น ดังนั้น ในการที่บุตรคนใดจะถูกกำจัดมิให้รับมรดก ฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดานั้น บิดามารดาดังกล่าวจึงต้องเป็นบิดามารดาโดยชอบด้วยกฎหมายที่บุตรมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องอุปการะเลี้ยงดูแต่กลับทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาเท่านั้น โดยตีความอย่างเคร่งครัดเนื่องจากเป็นบทบัญญัติที่จำกัดสิทธิของทายาท

3. ผู้เป็นบุตรต้องมีพฤติการณ์ที่ทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา โดยปราศจากเหตุอันสมควร กล่าวคือ บุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาโดยที่ไม่ติดต่อ หรือไปเยี่ยมเป็นครั้งคราว หรือไม่ส่งเงินหรือเครื่องอุปโภคบริโภคอันจำเป็นให้ใช้แต่อย่างใด แต่ถ้าเป็นกรณีที่บุตรไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา โดยมีเหตุอันเนื่องมาจากรู้นะทางการเงิน หรือหน้าที่การทำงานทำให้ไม่อาจช่วยเหลือดูแลบิดามารดาได้โดยสะดวก ก็จะไม่ถือว่าเป็นพฤติการณ์ที่ทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา ดังนั้น การไม่อุปการะเลี้ยงดูดังกล่าวจึงหมายความถึงกรณีที่บุตรไม่ติดต่อช่วยเหลือดูแลบิดามารดาแต่อย่างใดเลย แต่ถ้าหากเป็นเพียงแค่บุตรไม่ติดต่อ หรือไม่อาจช่วยเหลือ

ดูแลบิดามารดาได้ โดยมีเหตุอันสมควรนั้นก็จะไม่ถือว่าเป็นพฤติการณ์ที่ทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา

4. ผู้เป็นบุตรมีเจตนาที่จะทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา กล่าวคือ จงใจที่จะทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดู โดยใช้ความหมายในแนวเดียวกับการกระทำละเมิดโดยจงใจ คือ การกระทำโดยรู้สำนึก หมายถึง การกระทำไปโดยผ่านการคิด ตกลงใจ และกระทำไปตามที่คิด โดยรู้ว่าการกระทำของตนคือการทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดู กล่าวคือ ประสงค์จะละทิ้งบิดามารดา หากมิใช่เป็นการละทิ้งโดยจงใจ แต่เพราะความจำเป็นบังคับหรือเหตุอื่น อาทิ อาชีพหน้าที่การงานทำให้ไม่สามารถกลับมาเยี่ยม หรือติดต่อได้ หรือบุตรป่วยทุกพลภาพและหาเลี้ยงตนเองไม่ได้ จะไม่ถือว่าเป็นการมีเจตนาทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดู หรือกรณีที่บุตรสำคัญผิดว่าบิดามารดาเสียชีวิตแล้ว แต่แท้ที่จริงยังมีชีวิตอยู่จึงไม่ได้อุปการะเลี้ยงดู กรณีดังกล่าวไม่ถือว่ามีเจตนาหรือจงใจที่จะทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาแต่อย่างใด หรือกรณีที่บิดามารดาทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบุตรไปตั้งแต่บุตรยังเป็นผู้เยาว์ บุตรไม่อาจทราบได้ว่าบิดามารดายังมีชีวิตอยู่หรือไม่ หากปรากฏต่อมาว่าบิดามารดาถึงแก่ความตาย บุตรคงยังมีสิทธิได้รับมรดกของบิดามารดาอยู่ เนื่องจากบุตรมิได้เป็นผู้มีเจตนาจงใจทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาแต่อย่างใด

5. ลักษณะของการทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูจะต้องมีระยะเวลาเกินกว่า 1 ปี กล่าวคือ บุตรมีการทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาเป็นระยะเวลาเกินกว่า 1 ปี จึงจะถือเป็นเหตุที่จะทำให้ถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร ในกรณีที่บุตรทอดทิ้งไปยังไม่เกิน 1 ปี ยังไม่ถือเป็นเหตุที่จะทำให้ถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร โดยการทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูเป็นระยะเวลาเกินกว่า 1 ปีดังกล่าว นำแนวคิดมาจากมาตรา 1516 (4) เหตุหย่าอันเนื่องมาจากสามีหรือภรรยาจงใจละทิ้งร้างอีกฝ่ายหนึ่งไปเกินหนึ่งปี อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้ เนื่องจากสามีภรรยามีหน้าที่ต้องช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูกันตามความสามารถและฐานะของตน ตามมาตรา 1461 วรรคสอง ซึ่งบิดามารดากับบุตรก็มีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกันตามมาตรา 1563 และ 1564 เช่นเดียวกัน จึงเป็นกรณีที่มีความใกล้เคียงกัน

เมื่อกรณีต้องด้วยหลักเกณฑ์ทั้ง 5 ข้อที่ได้กล่าวไปข้างต้นแล้วจึงจะถือได้ว่าเป็นกรณีที่บุตรต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา และเมื่อมีการถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาแล้ว ผลของการถูกกำจัดมิให้รับมรดกจะเป็นไปโดยผลของกฎหมาย กล่าวคือ ผู้ถูกกำจัดสิ้นสิทธิได้รับมรดกทั้งหมดทันทีไม่ใช่แต่เพียงบางส่วนเท่านั้น ไม่ถือว่าบุตรเป็นทายาทจึงไม่อาจอ้างสิทธิต่างๆ ของทายาทได้ และมาตรา 1606 (6) มีได้เฉพาะก่อนเจ้ามรดกตายเท่านั้น จึงต้องนำหลักการรับมรดกแทน

ที่มาใช้บังคับกับกรณีดังกล่าว เมื่อกรณีดังกล่าวถือได้ว่าเป็นการที่ทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อน เจ้ามรดกตาย ส่งผลให้ผู้สืบสันดานของทายาทสามารถเข้ารับมรดกแทนที่ได้ ตามมาตรา 1639 และ เมื่อเป็นการรับมรดกแทนที่จึงต้องเป็นผู้สืบสันดานโดยตรงเท่านั้นจึงจะสามารถรับมรดกแทนที่ได้ ตามมาตรา 1643 บุตรบุญธรรมจึงไม่อาจเข้ารับมรดกแทนที่ผู้รับบุตรบุญธรรมที่ถูกกำจัดมรดกก่อน เจ้ามรดกถึงแก่ความตายได้ และถ้าผู้ถูกกำจัดไม่มีผู้สืบสันดานจะต้องนำทรัพย์มรดกในส่วนของ ทายาทที่ถูกกำจัดนั้นแบ่งปันแก่ทายาทอื่นในลำดับเดียวกัน หรือให้มรดกส่วนนั้นตกแก่ทายาทใน ลำดับถัดไปหรือตกทอดแก่แผ่นดินแล้วแต่กรณี

กล่าวโดยสรุป ผลของการถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่ อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา มีผลทำให้ผู้ถูกกำจัดหมดสิทธิรับมรดกไปทั้งหมดไม่ว่าจะในฐานะทายาท โดยธรรมหรือผู้รับพินัยกรรม หากเป็นทายาทโดยธรรมผู้สืบสันดานโดยตรงของทายาทที่ถูกกำจัดมิ สิทธิเข้ารับมรดกแทนที่ได้ เพราะเป็นกรณีถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย หากเป็นกรณีที่ บิดามารดาเจ้ามรดกได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์มรดกให้กับบุตรไว้ก่อนมีการถูกกำจัดมิให้รับมรดก จะถือว่าบุตรในฐานะผู้รับพินัยกรรมถูกกำจัดมิให้รับมรดก และถือเป็นกรณีที่เจ้ามรดกทำพินัยกรรมไว้ แต่พินัยกรรมไม่มีผลบังคับได้เนื่องจากบุตรถูกกำจัดมิให้รับมรดก มรดกตามพินัยกรรมจะต้องกลับคืน สู่กองมรดกเพื่อแบ่งปันให้กับทายาทโดยธรรมของเจ้ามรดกต่อไปตามมาตรา 1620 ส่วนการแบ่ง มรดกสำหรับทายาทอื่นนั้นแบ่งกันตามปกติเสมือนไม่มีทายาทคนที่ถูกกำจัดอยู่เลยมิใช่การนำส่วน ของทายาทที่ถูกกำจัดไปเฉลี่ยให้ทายาทอื่น อนึ่งการถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรรับ มรดกนี้ใช้บังคับทั้งทายาทโดยธรรมและผู้รับพินัยกรรมทุกลักษณะไม่เหมือนกับการถูกกำจัดเพราะยก ย้ายปิดบังทรัพย์มรดก ดังนั้น แม้จะเป็นทายาทซึ่งมีสิทธิรับพินัยกรรมในทรัพย์เฉพาะอย่าง หากถูก กำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรก็ย่อมมีผลให้ผู้รับพินัยกรรมนั้นเสียสิทธิที่จะได้รับทรัพย์เฉพาะ สิ่งเฉพาะอย่างตามพินัยกรรมด้วย

อย่างไรก็ตามแม้จะมีกรณีที่ต้องด้วยหลักเกณฑ์ทั้ง 5 ข้อที่ได้กล่าวไปข้างต้นซึ่งบุตรต้อง ถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาเกิดขึ้นแล้วก็ ตาม แต่บิดามารดาซึ่งเป็นเจ้ามรดกอาจถอนข้อกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตร ทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาได้โดยการให้อภัยตามบทบัญญัติในวรรคท้ายของมาตรา 1606 ซึ่งการถอนข้อกำจัดนั้นทำได้โดยการให้อภัยไว้เป็นลายลักษณ์อักษร การให้อภัยเป็นการแสดงเจตนา ของบิดามารดาเจ้ามรดกแก่บุตรที่ทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกให้พ้น จากการถูกกำจัดและกลับมีสิทธิได้รับมรดกดังเดิม ซึ่งจะต้องทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อบิดามารดา เจ้ามรดกจึงจะมีผลตามกฎหมาย โดยเทียบได้กับกรณีผู้ให้ทรัพย์สินให้อภัยแก่ผู้รับในเหตุประพฤดิ

เนอร์คุณตามมาตรา 533 ต่างกันเพียงการให้อภัยตามมาตรา 1606 ต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อเป็นหลักฐานยืนยันว่าเจ้ามรดกได้มีการให้อภัยไว้จริงก่อนเสียชีวิต ทั้งนี้ โดยหลักแล้วการที่เจ้ามรดกจะให้อภัยและถอนข้อก้ำจัดนั้นจะทำไว้ล่วงหน้าไม่ได้ เพราะการจะให้อภัยนั้น เจ้ามรดกต้องได้รู้เสียก่อนว่าทายาทของตนกระทำผิดอะไรไว้ แต่ในบางกรณีเจ้ามรดกอาจให้อภัยไว้ล่วงหน้าได้โดยไม่ต้องรอให้มีเหตุที่ถูกก้ำจัดมิให้รับมรดกเสียก่อนก็ได้ โดยการระบุไว้ว่าแม้มีเหตุดังกล่าวข้างต้นก็ให้อภัยในการกระทำดังกล่าว ซึ่งเป็นความเห็นของนักวิชาการที่แตกต่างกันไป กล่าวโดยสรุปคือ หากบิดามารดาเจ้ามรดกได้ให้อภัยบุตรที่ทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาไว้เป็นลายลักษณ์อักษรก็จะส่งผลให้บุตรที่ทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาที่ถูกก้ำจัดมิให้รับมรดกกลับมีสิทธิได้รับมรดกดังเดิม อันเป็นไปตามเจตนาของบิดามารดาเจ้ามรดก

แต่เมื่อพิจารณาเรื่องการถูกก้ำจัดถูกก้ำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร ตามมาตรา 1606 นั้นพบว่าผู้ที่จะถูกก้ำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรกฎหมายบัญญัติรวมทั้งทายาทโดยธรรมและผู้รับพินัยกรรมทั้งลักษณะทั่วไปและผู้รับพินัยกรรมลักษณะเฉพาะสิ่งเฉพาะอย่าง จึงมีข้อควรพิจารณาประการต่อมาว่าการที่บุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาอันเข้าหลักเกณฑ์ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นซึ่งจะต้องถูกก้ำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรนั้น หากปรากฏต่อมาว่าแม้จะมีเหตุดังกล่าวก็ตาม แต่บิดามารดาได้ทำพินัยกรรมขึ้นหลังจากที่บุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูระบุมยกทรัพย์สินให้แก่บุตรดังกล่าวทั้งในกรณีที่บุตรเป็นผู้รับพินัยกรรมทั้งลักษณะทั่วไปและผู้รับพินัยกรรมลักษณะเฉพาะสิ่งเฉพาะอย่าง จะถือได้ว่าเป็นการที่บิดามารดาเจ้ามรดกได้ให้อภัยเป็นลายลักษณ์อักษรตามมาตรา 1606 วรรคท้ายหรือไม่ โดยผู้ศึกษาเห็นว่าเมื่อการให้อภัยเป็นการแสดงเจตนาของเจ้ามรดกที่ยกโทษหรือไม่เอาผิดแก่ทายาทผู้กระทำการอันเป็นเหตุให้ถูกก้ำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร แม้เจ้ามรดกจะทราบเหตุดังกล่าวแล้ว ดังนั้น การที่บุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา อันต้องด้วยหลักเกณฑ์ที่จะต้องถูกก้ำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร แล้วต่อมาภายหลังบิดามารดา กลับทำพินัยกรรมระบุมยกทรัพย์สินให้แก่บุตรคนดังกล่าว จึงถือเป็นการให้อภัยเป็นลายลักษณ์อักษร ตามมาตรา 1606 วรรคท้ายแล้ว เนื่องจากการทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้แสดงให้เห็นเจตนาของบิดามารดาเจ้ามรดกว่าแม้บุตรจะกระทำการอันไม่สมควรดังกล่าวก็ตาม แต่บิดามารดา ก็ยังคงมุ่งหวังให้ทรัพย์มรดกของตนตกทอดแก่บุตรคนดังกล่าวจึงถือได้ว่าบิดามารดาให้อภัยกับการกระทำของบุตร

จากที่ได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์เปรียบเทียบซึ่งผู้ศึกษาเห็นสมควรให้มี ผู้ศึกษามีความเห็นว่าการถูกก้ำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา เป็นกรณีที่ไม่ต้องด้วยบทบัญญัติมาตรา 1606 ในกรณีใดๆ อันสมควรได้รับการแก้ไข และใน

การแก้ไขเรื่องการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา ผู้ศึกษาเห็นสมควรให้แก้ไขเพิ่มเติมโดยเพิ่มสาระสำคัญของคำว่าทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาว่าทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูให้หมายความถึงกรณีที่บุตรมีเจตนาทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา โดยปราศจากเหตุอันสมควร เป็นระยะเวลาเกินกว่า 1 ปี และต้องเป็นบุตรและบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมาย เพื่อเป็นหลักเกณฑ์ให้ศาลมีแนวทางในการพิจารณา และไม่ให้เกิดการตีความที่กว้างเกินไป เนื่องจากเป็นบทบัญญัติจำกัดสิทธิของทายาท

3. ปัญหาการลดส่วนแบ่งมรดก กรณีบุตรไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา

การแบ่งส่วนมรดก เป็นการที่เมื่อบุคคลใดตายแล้วจะมีการแบ่งปันทรัพย์มรดกนั้นๆ ซึ่งการแบ่งส่วนมรดกหากมีการทำพินัยกรรมไว้โดยหลักจะเป็นไปตามเจตนารมณ์ของเจ้ามรดกตามที่ได้มีการแสดงเจตนาเอาไว้ในพินัยกรรม และหากไม่ได้มีการทำพินัยกรรมไว้จะมีการแบ่งส่วนมรดกโดยเป็นไปตามลำดับทายาทโดยธรรมที่กฎหมายมีการกำหนดเอาไว้ ซึ่งการกำหนดลำดับทายาทโดยธรรมผู้มีสิทธิได้รับมรดกโดยหลักแล้วจะเป็นไปตามความสัมพันธ์และความใกล้ชิดทางสายโลหิต และการแบ่งส่วนมรดกเป็นไปตามความสัมพันธ์และความใกล้ชิดทางสายโลหิตด้วยเช่นเดียวกัน ซึ่งเป็นไปตามหลักญาติสนิทตัดญาติห่าง โดยทายาทลำดับเดียวกันจะมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งมรดกอย่างเท่าเทียมกัน เว้นแต่จะมีเหตุที่กฎหมายกำหนดไว้

หลักญาติสนิทตัดญาติห่าง เป็นหลักที่จัดลำดับให้ญาติของเจ้ามรดกได้รับมรดกก่อนหลังกัน โดยคำนึงถึงความเป็นญาติสนิทและญาติห่างในระหว่างเจ้ามรดกกับญาติที่จะได้รับมรดกเป็นหลัก อาจกล่าวได้ว่าญาติสนิทของเจ้ามรดกตัดญาติที่ห่างออกไปให้มีสิทธิได้รับส่วนแบ่งมรดก

อย่างไรก็ตามปรากฏว่าในปัจจุบันด้วยสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป บุตรซึ่งเป็นทายาทโดยธรรมที่มีความสัมพันธ์และสายโลหิตใกล้ชิดมากที่สุดซึ่งมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งมรดกเป็นลำดับแรก ก่อนหน้าทายาทลำดับอื่นๆ ในฐานะทายาทโดยธรรมอาจมีการอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาเจ้ามรดกน้อยกว่าบุตรคนอื่นๆ ซึ่งเป็นทายาทโดยธรรมลำดับแรกเช่นเดียวกัน หรืออุปการะบิดามารดาเจ้ามรดกน้อยกว่าทายาทโดยธรรมลำดับอื่นๆ ด้วยเหตุผลต่างๆ เช่น กรณีบุตรมีหน้าที่การทำงานที่ทำให้ไม่อาจติดต่อสื่อสารกับบิดามารดาได้สะดวก หรือมีเหตุจำเป็นต่างๆ ในชีวิต หรืออยู่อาศัยคนละแห่งกับบิดามารดาเจ้ามรดก ทำให้อาจไม่ได้พักอาศัยกับบิดามารดาซึ่งอาจเรียกได้ว่าอุปการะเลี้ยงดูน้อยกว่าบุตรคนอื่นหรือทายาทโดยธรรมลำดับอื่นๆ ที่อาจอยู่อาศัยกับบิดามารดาเจ้ามรดกได้ เช่น กรณีบิดามารดามีบุตรหลายคน โดยบุตรคนแรกและคนที่สองอาศัยอยู่กับบิดามารดาและคอยอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา ในขณะที่บุตรคนที่สามมิได้อาศัยอยู่กับบิดามารดาเนื่องจากหน้าที่การงาน อาจไม่ค่อยได้ไปเยี่ยมหาแต่ส่งเงินให้เป็นประจำ การส่งเงินให้เพียงอย่างเดียวอาจถือได้ว่าเป็นการอุปการะเลี้ยงดู

น้อยกว่าทายาทโดยธรรมคนอื่นๆ จึงมีข้อนำพิจารณาว่าควรมีการลดส่วนแบ่งมรดก กรณีที่บุตรอุปการะเลี้ยงดูน้อยกว่าบิดามารดาน้อยกว่าทายาทโดยธรรมคนอื่นๆ หรือไม่ โดยการนำการทำหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกซึ่งเป็นบิดามารดามาพิจารณาประกอบในการแบ่งส่วนมรดก

เมื่อพิจารณากฎหมายมรดกของประเทศไทยประกอบกับกรณีดังกล่าวข้างต้นแล้ว พบว่าการแบ่งมรดกตามกฎหมายไทยในกรณีที่เจ้ามรดกไม่ได้ทำพินัยกรรมเอาไว้เป็นไปตามลำดับทายาทโดยธรรม 6 ลำดับ โดยใช้หลักญาติสนิทตัดญาติห่าง โดยไม่ได้พิจารณาถึงการกระทำอันไม่สมควรของบุตรที่ไม่กระทำตามหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาแต่อย่างใด ดังนั้น ในกรณีนี้การแบ่งมรดกกรณีบุตรไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา บุตรทั้งสามคนจะมีสิทธิได้รับมรดกโดยเท่าเทียมกัน บุตรคนที่สามมีสิทธิได้รับมรดกเท่าเทียมกับบุตรคนที่หนึ่งและคนที่สอง แม้บุตรคนที่สามจะอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาเจ้ามรดกน้อยกว่าบุตรคนอื่นๆ

เมื่อได้ศึกษาและวิเคราะห์ถึงวิวัฒนาการกฎหมายมรดกของประเทศไทย ซึ่งมีที่มาจากจารีตประเพณีดั้งเดิมตั้งแต่สมัยก่อนนั้น พบว่าในสมัยก่อนบทบัญญัติของกฎหมายมีการกำหนดข้อห้ามมิให้รับมรดก ซึ่งได้จำแนกลักษณะบุคคล 8 ลักษณะซึ่งไม่สมควรได้รับมรดก เช่น ญาติที่ผู้ตายไม่นับว่าเป็นญาติ ญาติที่ยกยอกมรดก บุตรที่ละทิ้งบิดามารดาไปต่างเมือง เป็นต้น จะไม่มีสิทธิได้รับมรดกหรืออาจได้รับมรดกน้อยกว่าญาติที่อุปการะหรือดูแลเจ้ามรดก จากกรณีดังกล่าวเป็นการแสดงให้เห็นว่าสังคมไทยตั้งแต่ในสมัยก่อนให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตรที่จะต้องมีความสัมพันธ์และหน้าที่ในการอุปการะกันและกัน พิจารณาประกอบกับความสัมพันธ์ทางสายโลหิตเท่านั้น แต่เมื่อมีการตราประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งมีการรับเอาหลักกฎหมายจากต่างประเทศทั้งประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมัน มาปรับเข้ากับกฎหมายลักษณะมรดกของไทยที่มีอยู่เดิม แม้จะมีได้มีการนำหลักการดังกล่าวมาใช้กำหนดไว้ในกฎหมายอย่างชัดเจนก็ตาม แต่กฎหมายและสังคมไทยยังคงให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตรที่จะต้องมีความสัมพันธ์และหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกันเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบันควบคู่ไปกับการสัมพันธ์ทางสายโลหิต ดังจะเห็นได้จากการที่กฎหมายครอบครัวของประเทศไทยได้มีการกำหนดสิทธิหน้าที่ที่บิดามารดามีต่อบุตร และสิทธิหน้าที่ที่บุตรมีต่อบิดามารดาเอาไว้ให้ทั้งสองฝ่ายต่างมีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน

ซึ่งเมื่อศึกษาและพิจารณาตามกฎหมายสาธารณรัฐประชาชนจีนแล้ว พบว่า สาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นประเทศที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวและความสัมพันธ์ทางสายโลหิต เช่นเดียวกับประเทศไทย และมีบทบัญญัติในเรื่องการแบ่งมรดกเป็นไปในแนวทางเดียวกับประเทศไทย กล่าวคือ มีการแบ่งมรดกกรณีมีพินัยกรรม และกรณีที่มิได้ทำพินัยกรรม มีการ

กำหนดลำดับทายาทโดยธรรมเอาไว้ 2 ลำดับ คือ บุตร บิดามารดา และคู่สมรส โดยการแบ่งมรดกเป็นไปตามหลักญาติสนิทตัดญาติห่าง มีการกำหนดให้บุตรและบิดามารดา และระหว่างคู่สมรสจะมีหน้าที่ตามกฎหมายครอบครัวที่จะต้องอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน แต่ปรากฏว่าแม้สาธารณรัฐประชาชนจีนจะให้ความสำคัญกับการเป็นญาติสนิทลำดับที่ไกลชิดที่สุดเป็นอย่างมากเช่นเดียวกับประเทศไทยก็ตาม แต่กฎหมายมรดกมีบทบัญญัติให้ในการแบ่งมรดกมีมาตรา 1130 กำกับเอาไว้ว่าหากมีทายาทที่ทำหน้าที่หลักในการอุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกหรืออาศัยอยู่กับเจ้ามรดก อาจจะได้รับมรดกมากกว่า หรือถ้าทายาทที่มีความสามารถและมีเงื่อนไขในการอุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดก แต่ไม่ปฏิบัติหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูอาจไม่ได้รับการแบ่งมรดกหรือได้รับการแบ่งมรดกน้อยลง ทั้งยังมีบทบัญญัติให้สามารถแบ่งมรดกตามสมควรได้ในกรณีที่บุคคลอื่นที่ไม่ใช่ทายาทที่ทำหน้าที่ในการเลี้ยงดูเจ้ามรดกมากกว่าทายาท ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนให้ความสำคัญกับการอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกันต่อเจ้ามรดกมากกว่าจะให้ความสำคัญแต่เพียงความสัมพันธ์ทางสายโลหิตระหว่างบิดามารดาและบุตรเท่านั้น หากบุตรไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาจะถือว่าไม่สมควรที่จะได้รับมรดกของบิดามารดา จึงถือได้ว่ากฎหมายสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นกฎหมายที่มีแนวคิดในเรื่องการแบ่งส่วนมรดกที่แตกต่างไปจากกฎหมายประเทศไทย

เมื่อศึกษาและวิเคราะห์ตามกฎหมายสาธารณรัฐฟิลิปปินส์แล้ว พบว่า สาธารณรัฐฟิลิปปินส์เป็นประเทศที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวและความสัมพันธ์ทางสายโลหิต เช่นเดียวกับประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน มีการแบ่งมรดกกรณีมีพินัยกรรมและกรณีที่ไม่ได้ทำพินัยกรรม แต่มีบทบัญญัติในเรื่องการแบ่งมรดกที่แตกต่างไปจากประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน กล่าวคือ กรณีการแบ่งมรดกในกรณีที่เจ้ามรดกได้ทำพินัยกรรมไว้ กฎหมายให้ความสำคัญกับความเป็นญาติสนิทและความสัมพันธ์ทางสายโลหิตมากโดยที่มีการกำหนดให้เจ้ามรดกไม่อาจทำพินัยกรรมจำหน่ายทรัพย์มรดกของตนโดยไม่คำนึงถึงทายาทโดยธรรมได้ โดยจะต้องมีการกันส่วนมรดกไว้ให้แก่ทายาทโดยธรรมในส่วนที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งขึ้นอยู่กับว่ามีทายาทโดยธรรมที่มีชีวิตอยู่ประเภทใดบ้าง ในการแบ่งส่วนมรดกของเจ้ามรดกจะเป็นไปตามสัดส่วนที่ระบุในพินัยกรรม และแบ่งกันอย่างเท่าเทียมในกรณีที่ไม่มีทายาทโดยธรรมในประเภทเดียวกันมากกว่าหนึ่งคน โดยไม่มีบทกฎหมายกำหนดให้ทายาทที่อุปการะเลี้ยงดูหรือไม่อุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกได้รับส่วนมากกว่าหรือน้อยกว่าเมื่อมีการแบ่งมรดกอย่างสาธารณรัฐประชาชนจีน อย่างไรก็ตาม มีการนำเหตุในเรื่องของการไม่อุปการะเลี้ยงดูมาเป็นเหตุในการลดส่วนแบ่งมรดกของทายาทโดยธรรมที่มีกฎหมายบังคับไว้ให้มีสิทธิได้รับส่วนแบ่งมรดกในกรณีที่เจ้ามรดกได้ทำพินัยกรรม กล่าวคือ บุตรที่ไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาซึ่งเป็นเจ้ามรดก บิดามารดาอาจทำพินัยกรรมลดส่วนแบ่งมรดกได้ดังกล่าวได้ แม้ว่า

บุตรจะมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งตามที่กฎหมายกำหนดเอาไว้ สะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายให้ความสำคัญกับความ เป็นญาติสนิท สถานะทางครอบครัว และความสัมพันธ์ทางสายโลหิตระหว่างบิดามารดาและ บุตรเป็นอย่างมาก แต่หากบุตรไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาแล้ว บิดามารดาอาจนำการอุปการะเลี้ยง ดูบิดามารดามาพิจารณาประกอบได้ เห็นได้ว่ากฎหมายยังคำนึงถึงเจตนาของบิดามารดาเจ้ามรดก ประกอบด้วยไม่เพียงแต่จะมุ่งคุ้มครองบุตรให้ได้รับส่วนแบ่งมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมแต่เพียง ฝ่ายเดียว กฎหมายสาธารณรัฐฟิลิปปินส์จึงมีข้อดีในแง่เป็นการให้สิทธิแก่เจ้ามรดกในการแบ่งส่วน มรดกของตนเองโดยสามารถนำเหตุในการที่บุตรไม่อุปการะเลี้ยงดูมาเป็นเหตุในการลดส่วนแบ่งมรดกได้

เมื่อพิจารณากฎหมายทั้งสามประเทศประกอบกรณีดังกล่าวแล้ว ทั้งสามประเทศมี บทบัญญัติเกี่ยวกับการแบ่งส่วนมรดก โดยยึดหลักให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของเจ้ามรดกตาม พินัยกรรม และตามลำดับทายาทโดยธรรมที่กฎหมายมีการกำหนดเอาไว้ตามความสัมพันธ์และความ ใกล้ชิดทางสายโลหิต ตามหลักญาติสนิทตัดญาติห่าง โดยทายาทลำดับเดียวกันจะมีสิทธิได้รับส่วนแบ่ง มรดกอย่างเท่าเทียมกัน จึงเห็นได้ว่ากฎหมายมรดกทั้งสามประเทศให้ความสำคัญกับญาติตาม สายโลหิต ความสนิท และความใกล้ชิดของญาติ แต่ในสาธารณรัฐประชาชนจีนมีการกำหนดในเรื่อง การแบ่งส่วนในมรดกในกรณีบุตรที่ทำหน้าที่เลี้ยงดูเจ้ามรดกน้อยกว่าบุตรคนอื่นๆ อาจได้รับมรดก น้อยกว่าบุตรที่ทำหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกมากกว่า ซึ่งไม่พบหลักเกณฑ์ดังกล่าวในประเทศไทย และฟิลิปปินส์ ซึ่งอาจเป็นการแบ่งมรดกที่เหมาะสมกับสภาพสังคมและกฎหมายของสาธารณรัฐ ประชาชนจีน แต่เป็นบทบัญญัติที่ขัดกับหลักการสำคัญในกฎหมายมรดกของประเทศไทย ในเรื่องของ สิทธิโดยธรรมในการรับมรดกและการแบ่งทรัพย์สินมรดกระหว่างทายาทโดยธรรมในลำดับและชั้นต่างๆ ตามมาตรา 1630-1633 กล่าวคือ กฎหมายมรดกของประเทศไทยนั้นยึดหลักญาติสนิทตัดญาติห่าง เป็นสำคัญ ซึ่งเป็นหลักการที่ใช้มาตั้งแต่ในสมัยก่อนเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน ตามมาตรา 1630 และ มีหลักการสำคัญให้ในระหว่างผู้สืบสันดานต่างชั้นกันนั้น บุตรของเจ้ามรดกอันอยู่ในชั้นสนิทที่สุด เท่านั้นที่มีสิทธิรับมรดก ตามมาตรา 1631 และหลักการว่าทายาทโดยธรรมในลำดับเดียวกัน ในลำดับ หนึ่งๆ ที่ระบุไว้ในมาตรา 1629 นั้น ชอบที่จะได้รับส่วนแบ่งเท่ากัน ถ้าในลำดับหนึ่งมีทายาทโดยธรรม คนเดียว ทายาทโดยธรรมคนนั้นมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งทั้งหมด ซึ่งเป็นหลักที่ใช้กันอย่างแพร่หลายใน หลายประเทศ ดังนั้น แม้เป็นบทบัญญัติที่อาจนำมาปรับใช้กับกรณีข้อเท็จจริงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ได้ก็ตาม แต่ผู้ศึกษาเห็นว่าถือเป็นบทบัญญัติที่ไม่เหมาะสมกับประเทศไทย ทั้งอาจเกิดปัญหาตามมา ในการพิจารณาว่าทายาทคนใดที่อุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกมากกว่าหรือน้อยกว่า และควรใช้หลักเกณฑ์ ใดในการพิจารณาว่ากรณีใดเรียกว่าอุปการะเลี้ยงดูมากกว่าหรือน้อยกว่า หรือการอุปการะเลี้ยงดู มากกว่าหรือน้อยกว่านั้นควรพิจารณานับแต่ช่วงระยะเวลาใด หรือการอุปการะเลี้ยงดูโดยอยู่อาศัย ด้วยแต่ไม่ส่งเงินให้ใช้เมื่อเปรียบเทียบกับกรอุปการะเลี้ยงดูโดยส่งเงินให้ใช้โดยไม่ลำบาก กรณีใดจะ

ถือว่าอุปการะเลี้ยงดูมากกว่า และในสาธารณรัฐฟิลิปปินส์มีการสงวนส่วนแบ่งของทรัพย์สินมรดกเอาไว้ให้แก่ทายาทโดยธรรม หากเจ้ามรดกมีการทำพินัยกรรม ซึ่งเป็นกรณีที่ไม่พบในกฎหมายประเทศไทย และสาธารณรัฐประชาชนจีน

จากที่ได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์เปรียบเทียบ ผู้ศึกษามีความเห็นว่ ไม่ควรปรับปรุงแก้ไขกฎหมายของประเทศไทยให้เป็นไปตามแนวทางของประมวลกฎหมายแพ่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ในเรื่องกำหนดให้มีการพิจารณาถึงกรณีที่บุตรไม่ทำหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกคือบิดามารดา อาจได้รับส่วนแบ่งมรดกน้อยลง หรือกรณีที่ทายาทโดยธรรมลำดับเดียวกัน หรือมีทายาทโดยธรรมลำดับอื่น ที่ทำหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกมากกว่า อาจได้รับส่วนแบ่งมรดกมากขึ้น เมื่อมีการแบ่งมรดก เนื่องจากเป็นบทบัญญัติที่ขัดกับหลักญาติสนิทตติญาติห่างซึ่งเป็นหลักการสำคัญในกฎหมายมรดกของประเทศไทย ขัดกับเรื่องสิทธิโดยธรรมในการรับมรดกและการแบ่งทรัพย์สินมรดก ระหว่างทายาทโดยธรรมในลำดับและชั้นต่างๆ และอาจเกิดปัญหาตามมาในทางปฏิบัติในการพิจารณาว่าทายาทคนใดที่อุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกมากกว่าหรือน้อยกว่า และควรใช้หลักเกณฑ์ใดในการพิจารณาว่ากรณีใดเรียกว่าอุปการะเลี้ยงดูมากกว่าหรือน้อยกว่า ซึ่งจะเป็นภาระแก่ศาลในการพิเคราะห์พิจารณาถึงข้อเท็จจริงดังกล่าวจนเกินควร

ตารางที่ 4.1 ตารางเปรียบเทียบปัญหาเกี่ยวกับการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา

ปัญหา	ประเทศไทย	สาธารณรัฐประชาชนจีน	สาธารณรัฐฟิลิปปินส์
1.ปัญหาการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา	กฎหมายไม่มีการกำหนดเหตุในการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา เอาไว้แต่อย่างใด	กฎหมายมีการกำหนดเหตุในการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา ในมาตรา 1125 (3) กล่าวคือ กรณีละเลยทอดทิ้งเจ้ามรดก หรือทารุณกรรมเจ้ามรดกโดยมีเหตุร้ายแรง	กฎหมายไม่มีการกำหนดเหตุในการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา ในมาตรา 1032 มีเพียงกรณีที่บิดามารดาที่ทอดทิ้งบุตรเท่านั้น แต่กฎหมายได้กำหนดให้กรณีที่บุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา เป็นเหตุที่ทำให้บุตรอาจเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมตามมาตรา 915 หากบิดามารดาทำพินัยกรรมและระบุสาเหตุตามมาตรา 919 กล่าวคือ การที่บุตรปฏิเสธที่จะให้การช่วยเหลือบิดามารดาหรือบุพการีที่ตติสิทธิ์ บุตรหรือผู้สืบสันดานดังกล่าว โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ปัญหา	ประเทศไทย	สาธารณรัฐประชาชนจีน	สาธารณรัฐฟิลิปปินส์
2. ปัญหาการลด ส่วนแบ่งมรดก กรณี บุตรไม่ อุปการะเลี้ยงดู บิดามารดา	กฎหมายมีการ กำหนดการแบ่งส่วน มรดกของทายาทโดย ธรรม ใน ลำดับ เดียวกันให้ได้รับส่วน แบ่งเท่ากัน โดย กฎหมายไม่มีการ กำหนดให้มีการลด ส่วนแบ่งมรดก กรณี บุตรทอดทิ้งไม่ อุปการะเลี้ยงดูบิดา มารดา เอาไว้แต่ อย่างไร	กฎหมายมีการกำหนดการ แบ่งส่วนมรดกว่าทายาท ลำดับเดียวกันมีสิทธิได้รับส่วน แบ่งที่เท่าเทียมกันในการรับ มรดก แต่หากมีทายาทที่ทำ หน้าที่หลักในการอุปการะ เลี้ยงดูเจ้ามรดกอาจจะได้รับ มรดกมากกว่า หรือถ้าทายาท ที่มีความสามารถและมี เงื่อนไขในการอุปการะเลี้ยงดู แต่ไม่ปฏิบัติหน้าที่ซึ่งจะไม่ได้ รับการแบ่งมรดกหรือได้รับ การแบ่งมรดกน้อยกว่า และกฎหมายมีการกำหนด ครอบครัวในกรณีบุคคลอื่นที่ ไม่ใช่ทายาท ที่อยู่ภายใต้การ เลี้ยงดูของเจ้ามรดก หรือ บุคคลอื่นที่ไม่ใช่ทายาท ที่ทำ หน้าที่ในการเลี้ยงดูเจ้ามรดก มากกว่า สามารถแบ่งมรดก ตามสมควรได้	ในกรณีที่เจ้ามรดกไม่ได้ทำพินัยกรรม เอาไว้ กฎหมายมีการกำหนดการแบ่งส่วน มรดกว่าต้องถือเสมอภาคกันเท่าที่ทำได้ อาจ มอบทรัพย์สินมรดกที่มีลักษณะ คุณภาพ และ ประเภทเดียวกันให้แก่ทายาทร่วมแต่ละคน ในกรณีที่เจ้ามรดกทำพินัยกรรมเอาไว้ จะ เป็นไปตามพินัยกรรมและตามส่วนแบ่งมรดก ที่กฎหมายสงวนเอาไว้ให้แก่ทายาทโดยธรรม คือ ทายาทประเภทบุตร บิดามารดา และคู่ สมรส โดยกฎหมายมีการกำหนดให้มีการลด ส่วนแบ่งมรดก หรือเสียสิทธิในการรับมรดก ในฐานะทายาทโดยธรรมในกรณีที่บุตร ทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา โดยที่ เจ้ามรดกจะต้องทำพินัยกรรมและระบุสาเหตุ ไว้ให้ชัดเจน

จากการที่ผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์ปัญหาดังกล่าว โดยได้นำแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ในบทที่ 2 ประกอบกับได้นำข้อดีของกฎหมายต่างประเทศ เพื่อปรับใช้เป็นแนวทางในการเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้ศึกษาจะได้กล่าวถึงในส่วนของการเสนอแนะต่อไป

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

ปัญหาบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาเป็นปัญหาที่พบในประเทศไทยและในหลายประเทศ แม้จะมีจารีตประเพณีในเรื่องเกี่ยวกับความกตัญญูว่าบุตรควรจะต้องมีความกตัญญูต่อบิดามารดาซึ่งได้ให้การอุปการะเลี้ยงดูมาตั้งแต่เยาว์วัย เมื่อบุตรเติบโตมาก็จะต้องช่วยเหลือดูแลบิดามารดาที่ได้อุปการะเลี้ยงดูตนมาตามสมควร และแม้จะมีกฎหมายกำหนดหน้าที่ให้บุตรและบิดามารดาจะต้องอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน กรณีดังกล่าวถือเป็นการไม่ตระหนักถึงศีลธรรม และไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งต่อมาเมื่อบิดามารดาถึงแก่ความตายโดยมิได้ทำพินัยกรรมไว้ บุตรที่ไม่เคยอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดานั้นอาจกลับมาเรียกร้องมรดกของบิดามารดาที่ถึงแก่ความตายในฐานะทายาทโดยธรรม กรณีดังกล่าวถือว่าเป็นการอันมิสมควรและคำนึงถึงแต่ประโยชน์ส่วนตนของบุตร โดยมิได้คำนึงถึงเจตนารมณ์ของผู้ถึงแก่ความตายหรือเจ้ามรดกแต่อย่างใด และไม่เป็นการแก้แค้นทายาทที่ทำการอุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกมาโดยตลอด

เมื่อพิจารณาความเป็นมา หลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในเรื่องการรับมรดกและการเสียสิทธิในการรับมรดก หลักการแบ่งมรดกระหว่างทายาท และทฤษฎีเกี่ยวกับการถูกก้ำกัจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา พบว่า โดยหลักแล้วมรดกของผู้ตายทั้งหมด รวมทั้งสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบทั้งหมดซึ่งไม่เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้ จะตกทอดไปยังทายาททันที และการตกทอดของมรดกจะเป็นไปได้ 2 กรณี คือ กรณีที่เจ้ามรดกได้ทำพินัยกรรมไว้ และกรณีที่เจ้ามรดกไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้ ซึ่งในกรณีที่เจ้ามรดกไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้ กฎหมายกำหนดให้ทรัพย์มรดกตกทอดแก่บุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเจ้ามรดกมากที่สุด กล่าวคือ บุตร และบิดามารดา เนื่องจากกฎหมายไม่ประสงค์ให้บุคคลใดตายโดยปราศจากทายาท โดยกฎหมายมีการกำหนดลำดับทายาทโดยธรรมตามหลักญาติสนิทตัดญาติห่าง เนื่องมาจากสังคมให้ความสำคัญกับความผูกพันระหว่างครอบครัวหรือทางสายเลือด ทั้งมีการกำหนดสิทธิหน้าที่ระหว่างบิดามารดากับบุตรเอาไว้เป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรของหลายๆ ประเทศ เมื่อสภาพสังคมและกฎหมายครอบครัวมีแนวคิดเช่นนี้แล้ว จึงส่งผลให้กฎหมายมรดกวางหลักให้โดยหลักแล้วทรัพย์มรดกตกแก่ทายาทโดยธรรม ซึ่งกฎหมายมรดกประเทศไทย สาธารณรัฐประชาชนจีน และสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ทั้งสามประเทศได้กำหนดให้บิดามารดาและบุตรถือเป็นทายาทโดยธรรมลำดับที่ 1 ด้วยเหตุดังกล่าว

ประเทศไทยมีการกำหนดลำดับทายาทโดยธรรมในการรับมรดก โดยเรียงลำดับเป็นไปตามหลักญาติสนิทตัดญาติห่าง ทายาทโดยธรรมลำดับที่ 1 และลำดับที่ 2 คือ ผู้สืบสันดาน และบิดามารดา และกำหนดเหตุในการถูกจำกัดมิให้รับมรดกไว้ในมาตรา 1606 แต่ไม่ปรากฏว่ามีกรณีบุตรที่ทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา และได้กำหนดเรื่องการแบ่งส่วนมรดกของทายาทโดยธรรมในลำดับและชั้นต่างๆ เอาไว้ โดยทายาทโดยธรรมในลำดับเดียวกันในลำดับหนึ่งๆ ได้รับส่วนแบ่งเท่ากันลำดับถัดๆ ไปไม่มีสิทธิได้รับส่วนแบ่งมรดก ไม่มีกรณีการแบ่งมรดกโดยค้ำใจถึงการอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา สาธารณรัฐประชาชนจีน มีการกำหนดลำดับทายาทโดยธรรมในการรับมรดกตามหลักญาติสนิทตัดญาติห่าง ซึ่งทายาทลำดับที่ 1 คือ บุตร บิดามารดา และกฎหมายมีการกำหนดเหตุในการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา เอาไว้ในมาตรา 1125 (3) และการแบ่งปันทรัพย์มรดกเป็นไปตามหลักญาติสนิทตัดญาติห่าง โดยกฎหมายกำหนดให้ทายาทลำดับเดียวกันมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งมรดกที่เท่าเทียมกัน แต่หากบุตรทำหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกน้อยกว่าก็อาจได้รับมรดกน้อยกว่าบุตรที่ทำหน้าที่มากกว่า สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ มีการกำหนดประเภทของทายาทโดยธรรมที่มีสิทธิในมรดกที่มีการสงวนส่วนแบ่งเอาไว้แก่ทายาทโดยธรรมนั้น และกำหนดเหตุที่ทำให้ทายาททุกประเภทเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกโดยการถูกจำกัดมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร แต่ไม่มีบทบัญญัติในกรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา แต่ได้มีการกำหนดให้บุตรอาจเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกในฐานะที่เป็นทายาทโดยธรรม ด้วยเหตุที่บุตรปฏิเสธที่จะให้การช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา โดยไม่มีเหตุอันสมควร โดยที่เจ้ามรดกจะต้องทำพินัยกรรมและระบุสาเหตุ ตามมาตรา 919 (5) และการแบ่งปันทรัพย์มรดกสอดคล้องกับหลักญาติสนิทตัดญาติห่าง

เมื่อได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายของประเทศไทย สาธารณรัฐประชาชนจีน และสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ประกอบกัน พบว่า ปัญหาการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา กฎหมายประเทศไทยได้ไม่มีกรณีที่รองรับการถูกจำกัดมิให้รับมรดกในกรณีบุตรที่ทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาเอาไว้ และไม่อาจนำมาตราใดๆ มาปรับใช้บังคับแก่คดีเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมขึ้นได้ จึงเห็นได้ว่ามาตรา 1606 สมควรได้รับการแก้ไข โดยควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้มีการถูกจำกัดมิให้รับมรดก กรณีบุตรที่ทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา โดยไม่มีเหตุอันสมควร โดยแก้ไขให้เป็นไปตามแนวทางของสาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมขึ้น และเพื่อเป็นการสนับสนุนให้บุตรปฏิบัติตามหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดเอาไว้โดยการอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา และปัญหาการตีความกฎหมายของคำว่า “การทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา” และผลของการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา สมควรแก้ไขเพิ่มเติมโดยเพิ่มสาระสำคัญของคำว่า การทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาว่าการทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูให้หมายความถึงกรณีที่บุตรมี

เจตนาทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา โดยปราศจากเหตุอันสมควร เป็นระยะเวลาเกินกว่า 1 ปี และต้องเป็นบุตรและบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมาย เพื่อเป็นหลักเกณฑ์ให้ศาลมีแนวทางในการพิจารณา และไม่ให้เกิดการตีความที่กว้างเกินไป และปัญหาการลดส่วนแบ่งมรดก กรณีบุตรไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา กฎหมายประเทศไทยได้กำหนดเรื่องการแบ่งมรดกให้เป็นไปตามลำดับทายาทโดยธรรม 6 ลำดับ โดยใช้หลักญาติสนิทตัดญาติห่าง ทายาทลำดับเดียวกันจะมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งมรดกอย่างเท่าเทียมกัน จึงเห็นว่าไม่ควรปรับปรุงแก้ไขกฎหมายของประเทศไทยให้เป็นไปตามแนวทางของสาธารณะรัฐประชาชนจีนที่ให้มีการพิจารณาถึงกรณีที่บุตรไม่ทำหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกคือบิดามารดาอาจได้รับส่วนแบ่งมรดกน้อยลง เนื่องจากหลักญาติสนิทตัดญาติห่างซึ่งเป็นหลักการสำคัญในกฎหมายมรดกของประเทศไทย และอาจเกิดปัญหาตามมาในทางปฏิบัติในการพิจารณาว่าทายาทคนใดที่อุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกมากกว่าหรือน้อยกว่า และควรใช้หลักเกณฑ์ใดในการพิจารณาว่ากรณีใดเรียกว่าอุปการะเลี้ยงดูมากกว่าหรือน้อยกว่า ซึ่งจะเป็นภาระแก่ศาลในการพิเคราะห์พิจารณาข้อเท็จจริงต่างๆ มากเกินควร

2. ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง ปัญหาการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา ผู้ศึกษาเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนี้

1. เพิ่มเติมเหตุในการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร กรณีบุตรทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา

โดยการเพิ่มบทบัญญัติในมาตรา 1606 จากเดิมที่บัญญัติว่า “บุคคลดังต่อไปนี้ต้องถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร คือ

(1) ผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้เจตนากระทำ หรือพยายามกระทำให้เจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิได้รับมรดกก่อนตนถึงแก่ความตายโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

(2) ผู้ที่ได้ฟ้องเจ้ามรดกหาว่าทำความผิดโทษประหารชีวิตและตนเองกลับต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่า มีความผิดฐานฟ้องเท็จหรือทำพยานเท็จ

(3) ผู้ที่รู้แล้วว่า เจ้ามรดกถูกฆ่าโดยเจตนา แต่มิได้นำข้อความนั้นขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ แต่ข้อนี้มีให้ใช้บังคับถ้าบุคคลนั้นมีอายุยังไม่ครบสิบหกปีบริบูรณ์ หรือเป็นคนวิกลจริตไม่สามารถรู้ผิดชอบ หรือถ้าผู้ที่ฆ่านั้นเป็นสามีภริยาหรือผู้บุพการีหรือผู้สืบสันดานของตนโดยตรง

(4) ผู้ที่ฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกทำ หรือเพิกถอน หรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมดซึ่งเกี่ยวกับทรัพย์มรดก หรือไม่ให้กระทำการดังกล่าวนั้น

(5) ผู้ที่ปลอม ทำลาย หรือปิดบังพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมด

เจ้ามรดกอาจถอนข้อจำกัดฐานเป็นผู้ไม่สมควรเสียก็ได้โดยให้อยู่ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร”
ผู้ศึกษาเสนอแนะเพิ่มเติมโดยแก้ไขโดยเพิ่ม (6) ดังนี้

มาตรา 1606 “บุคคลดังต่อไปนี้ต้องถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร คือ

(1) ผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้เจตนากระทำ หรือพยายามกระทำให้เจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิได้รับมรดกก่อนตนถึงแก่ความตายโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

(2) ผู้ที่ได้ฟ้องเจ้ามรดกหาว่าทำความผิดโทษประหารชีวิตและตนเองกลับต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่า มีความผิดฐานฟ้องเท็จหรือทำพยานเท็จ

(3) ผู้ที่รู้แล้วว่า เจ้ามรดกถูกฆ่าโดยเจตนา แต่มิได้นำข้อความนั้นขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ แต่ข้อนี้มีให้ใช้บังคับถ้าบุคคลนั้นมีอายุยังไม่ครบสิบหกปีบริบูรณ์ หรือเป็นคนวิกลจริตไม่สามารถรู้ผิดชอบ หรือถ้าผู้ชื่อนั้นเป็นสามีภริยาหรือผู้บุพการีหรือผู้สืบสันดานของตนโดยตรง

(4) ผู้ที่ฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกทำ หรือเพิกถอน หรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมดซึ่งเกี่ยวกับทรัพย์สินมรดก หรือไม่ให้กระทำการดังกล่าวนี้

(5) ผู้ที่ปลอม ทำลาย หรือปิดบังพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมด

(6) บุตรที่ทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา โดยปราศจากเหตุอันสมควร

เจ้ามรดกอาจถอนข้อจำกัดฐานเป็นผู้ไม่สมควรเสียก็ได้โดยให้อยู่ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร”

2. เพิ่มเติมเพิ่มสาระสำคัญของคำว่า “การทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา”

โดยการเพิ่มเติมมาตรา 1606 (6) วรรคสอง โดยกำหนดขอบเขตของคำว่า การทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา

ผู้ศึกษาขอเพิ่มเติมโดยเพิ่มมาตรา 1606 (6) วรรคสอง ดังนี้

“โดยการทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูให้หมายความถึงกรณีที่บุตรมีเจตนาทอดทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา โดยปราศจากเหตุอันสมควร เป็นระยะเวลาเกินกว่า 1 ปี และต้องเป็นบุตรและบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมาย”

ทั้งนี้ ผู้ศึกษาหวังเป็นอย่างยิ่งว่า การแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ดังกล่าว จะส่งผลให้ในการแบ่งปันทรัพย์สินมรดกแก่ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกเกิดความเป็นธรรมมากขึ้น โดยนำพฤติการณ์ของบุตรในการอุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกซึ่งเป็นบิดามารดามาพิจารณาประกอบในการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร ทั้งนี้ เพื่อเป็นการสนับสนุนให้บุตรปฏิบัติตามหน้าที่ทางศีลธรรมจรรยาและหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดไว้โดยต้องอุปการะเลี้ยงดูและช่วยเหลือบิดามารดา ซึ่งถือว่าเป็นการที่กฎหมายมีเจตนารมณ์ให้บุตรที่ทำหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา ย่อมสมควรได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายที่สร้างความเป็นธรรมให้กับบุตรดังกล่าว



บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัย

ศรีอยุธยาธรรมาภิบาล

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ ภูผาจิตต์. (2561). *สิทธิของผู้เสียหายในการฟ้องคดีอาญากรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติในการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ* [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต]. Learning Center and Library Dhurakij Pundit University. <https://libdoc.dpu.ac.th/thesis/Kanokwan.Phu.pdf>
- กฤษฎา กนกกุลชัย. (2557). *ปัญหาการตีความกฎหมายในการรับมรดกแทนที่ : ศึกษากรณีการบังคับใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639* [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต]. Learning Center and Library Dhurakij Pundit University. <https://libdoc.dpu.ac.th/thesis/152784.pdf>
- คณะกรรมการการวิสามัญบันทึกเจตนารมณ์ จดหมายเหตุ และตรวจรายงานการประชุมสภาร่าง รัฐธรรมนูญ. (2550). *เจตนารมณ์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550*. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- จุฑามาศ พวงภู. (2559). *บทความทางกฎหมายการจัดการทรัพย์สินและหนี้สินภายนอกเรือนจำของผู้ต้องขังในระบบกฎหมายไทย (ตอนจบ)*. *กฤษฎีกา โฟกัส*. 12(135). 4-5.
- จินตนา สุขมณี และพิเชษฐ เมลาณนท์. (2528). *ระบบกฎหมายจีน และญี่ปุ่น*. ใน *เอกสารการสอน ชุดวิชา ระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ หน่วยที่ 8-15* (น. 441-482). สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เฉลิมชัย เกษมสันต์. (2556). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย มรดก* (พิมพ์ครั้งที่ 1). สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- ชาติชาย อัครวิบูลย์ และสมบุญชัย เดชสุริยะ. (2521). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว (ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. 2519)*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไชยยศ เหมะรัชตะ. (2535). *ปัญหากฎหมายชาวบ้าน 2 (มรดก)*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดวงจิตต์ กำประเสริฐ. (2542). *ประวัติศาสตร์กฎหมาย* (พิมพ์ครั้งที่ 5). มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ธีรวิทย์ รักเล่ง. (ม.ป.ป.). *ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับรับมรดก*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง. http://www.lawgrad.ru.ac.th/AbstractsFile/6212019038/1663731198618b59e450d40f11c54fc922a5d6a222_abstract.pdf
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และมานิตย์ จุมปา. (2548). *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก*. นิติธรรม.
- บุญเพราะ แสงเทียน. (2555). *กฎหมายลักษณะมรดก*. บริษัท ส.เอเชียเพรส (1989).

- ประชุม โฉมฉาย. (2555). *กฎหมายเอกชนเปรียบเทียบเบื้องต้น : จารัตโรมันและแอ่งโกแซกซอน* (พิมพ์ครั้งที่ 4). โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- ประชุม โฉมฉาย. (2555). *หลักกฎหมายโรมันเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 4). โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- ประมวลกฎหมาย รัชกาลที่ 1 จุลศักราช 1166 พิมพ์ตามฉบับหลวง ตรา 3 ดวง เล่ม 2.
- ประสพสุข บุญเดช. (2561). *คำอธิบายกฎหมายครอบครัว* (พิมพ์ครั้งที่ 23). สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- ประเสริฐ ฐ นคร. (2514). *มังรายศาสตร์*. โรงพิมพ์เลียงเชียงจงเจริญ.
- ปิยรัฐ กรพุกกะณะ. (2565). *สิทธิในการรับมรดกของบุตรโดยบิดามารดาซึ่งบกพร่องต่อหน้าที่* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมาภิบาล]. Learning Center and Library Dhurakij Pundit University. <https://libdoc.dpu.ac.th/thesis/Piyarat.Kara.pdf>
- ปญญาธิ ลิขณรังษี. (2561). *ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการสืบมรดก ตามมาตรา 1607* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. Thammasat University Digital Collections. https://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2018/TU_2018_5901031236_9582_9532.pdf
- ปญญาธิ สุวัฒน์สังข์. (2556). *ปัญหาการฆ่าหรือพยายามฆ่าทนายตามมาตรา 1606 (1)* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. Thammasat University Digital Collections. https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:98236
- พงษ์วัฒน์ บุญพิทักษ์. (ม.ป.ป.). *การแบ่งทรัพย์สินมรดกระหว่างทายาทโดยธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์*. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. สืบค้นจาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=2385
- พรชัย สุนทรพันธ์. (2542). *กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก* (พิมพ์ครั้งที่ 3). มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พรชัย สุนทรพันธ์. (2564). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก* (พิมพ์ครั้งที่ 12). สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- พระยานิติศาสตร์ไพศาล. (2502). *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 6). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระยาพลาทงกูรธรรมพิชัย. (2478). *คำบรรยายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยกฎหมายครอบครัวและมรดก*. มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง.
- พระยารักษ์ดีพิบูลย์. (2512). *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- พิเชษฐ เมลาณนท์, จินตนา สุขมณี และพรเพชร วิชิตชลชัย. (2528). ระบบกฎหมายของประเทศในกลุ่มอาเซียน. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา ระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ หน่วยที่ 8-15*. (น. 483-538). สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พินัย ฦ นคร. (2555). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก* (พิมพ์ครั้งที่ 2). โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- เพชร จารุสกุล. (2527). สิทธิหน้าที่ระหว่างบิดามารดากับบุตรและความปกครอง. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา กฎหมายแพ่ง 3 : ครอบครัว-มรดก หน่วยที่ 1-7* (พิมพ์ครั้งที่ 2, น. 343-426). สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เพียบ หุตางกูร. (2555). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก* (พิมพ์ครั้งที่ 12). โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- โพยม เลขยานนท์. (2514). *คำบรรยายวิชาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยครอบครัว*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไพโรจน์ กัมพูสิริ. (2565). *หลักกฎหมายมรดก* (พิมพ์ครั้งที่ 9). วิญญูชน.
- มูลนิธิทองใบ ทองเปาด์. (2534). *คู่มือกฎหมายที่ประชาชนทั่วไปพึงรู้ ครอบครัว มรดก พินัยกรรม*. อักษรสยามการพิมพ์.
- รายงานการประชุมกรรมการร่างกฎหมาย ฦ กรมร่างกฎหมาย ท่าช้าง วังหน้า สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
- รวิมล ต่านวิวัฒน์. (2556). *การก่าจัดมิให้รับมรดก : ศึกษากรณีการกระทำต่อพินัยกรรม* [วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. Thammasat University Digital Collections. https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:94643
- วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2545). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก* (พิมพ์ครั้งที่ 1). โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- ศันนัทกรณ โสถถิพันธ์. (2559). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายเอกชนโรมัน* (พิมพ์ครั้งที่ 1). วิญญูชน.
- สถาบันปรีดี พนมยงค์. (2548). *กฎหมายตรา 3 ดวงเล่ม 1 ฉบับพิมพ์มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง*. สำนักพิมพ์สุภาพใจ.
- สถิตย์ ไพเราะ. (2512). *การสูญเสียสิทธิในการรับมรดก* [วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. Thammasat University Digital Collections. https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:313918
- สมบูรณ์ ชัยรัตน์. (2546). *แนะนำประวัติศาสตร์กฎหมายไทย*. สำนักพิมพ์สุตรไพศาล.
- สอาด นาวิเจริญ. (2510). *คำบรรยายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยครอบครัว*. การพิมพ์ธนบุรี.
- สุข หงส์ไกร. (2520). *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์* (พิมพ์ครั้งที่ 3). มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- สายชล สัตยานุรักษ์. (2558). *ประวัติศาสตร์รัฐไทยและสังคมไทย: ครอบครั้ว ชุมชน ชีวิตสามัญชน ความทรงจำ และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เสกสรรค์ เอกวิริยะวิทย์. (2556). *แบบของนิติกรรม* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. Thammasat University Digital Collections. https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:109013
- เสนีย์ ปราโมช. (2508). *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัวมรดก พุทธศักราช 2508*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- หลวงสุทธิวาทนฤพุดิ. (2516). *คำบรรยายประวัติศาสตร์กฎหมายชั้นปริญญาโท พ.ศ.2512-2513* (พิมพ์ครั้งที่ 1). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- หลี่ซุน. (2565). *ประมวลกฎหมายแพ่งแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน*. โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- อาจารย์ มีอินทร์เกิด มีสิทธิ์. (2557). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ว่าด้วยมรดก*. นิติธรรม.
- Alex Weill. (1973). *Droit Civil: Introduction generale*. Dolloz. p. 263. อ้างใน บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และมานิตย์ จุมปา. (2548). *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก*. นิติธรรม. หน้า 16.
- Andrew Burrows, David Johnson, QC, and Reinhard Zimmermann. (2013). *Judge and Juris : Essays in Memory of Lord Rodger of Earlsferry*. Oxford University Pres.
- De Becker. (1921). *The Principles and Practices of the Civil Code of Japan*. Butterworth & Co.
- E.J Cohn. (1968). *Manual of German Law*. Oceanna. p.70. อ้างใน บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และมานิตย์ จุมปา. (2548). *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก*. นิติธรรม. หน้า 18.
- Horn N., Kotz K. Lesser H.G. (1982). *German Private and commercial law*. Oxford University Press. pp.195-196. อ้างใน บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และมานิตย์ จุมปา. *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก*. นิติธรรม. (2548). หน้า 14.
- John MacLeod and Reinhard Zimmermann. (2013). Unworthiness to inherit, Public Policy, Forfeiture: The Scottish Story, *Tulane Law Review*, 87(4), 741-785, p. 742.
- Nigel G. Foster. (1993). *German Law & Legal System*. Black Stone Press Limited.

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อสกุล	นางสาวอุษา ภัทรนำโชค
วัน เดือน ปี เกิด	20 กรกฎาคม 2540
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร
ที่อยู่ปัจจุบัน	14 หมู่ 3 ตำบลหัวดง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร
ประวัติการศึกษา	ปริญญาตรีนิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร ปีการศึกษา 2563
ประวัติการทำงาน	นิติกรปฏิบัติการ สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 4 สาขานครสวรรค์

